

RESEARCH
A
100
111

20. a. 4:

7

183

No 1
19.114

2 400 50

MADE IN SPAIN

202

In Collegio de La Comp. de S. de Granada. Bd

R/7737

PETRI POMPONATII

MANTVANI

PHILOSOPHI CLARISSIMI,

*Dubitationes in quartum Meteorologicorum
Aristotelis librum,*

NUNC RECENS IN LUCEM EDITÆ.

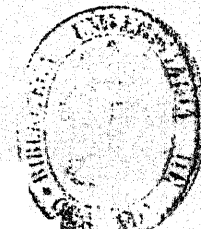
Cum duplici Indice, altero quidem dubitationum, quæ per
seriem singulis capitibus proponuntur; altero autem
rerum memorabilium.

Cum Priuilegiis.

VENETIIS,

Apud Franciscum Francisci. 1563.

AD ILLVSTRIS ET REVERENDISS.

CARDINALEM

LVDVICVM MADRVCIVM,

TRIDENTINVM PRINCIPEM ET

EPISCOPVM DESIGNAT.

Nicolaus Beuilaqua Tridentinus, Typographus. S. P. D.

I BEATA Respublica est, in qua aut philosophi principes sunt, aut principes philosophantur, ut maximi Platonis sententia est; letandum profecto nobis, Princeps Sacerrime, etiam atque etiam; quorum patria, Dei summi beneficio, tu, non diuinarum solum & humanarum rerum notitia, sed re ipsa, & naturali prudentia, iustitia, animi fortitudine, continentia, liberalitate, uitae denique ratione prorsus inculpata φιλοσοφίας, princeps fueris cooptatus. Hac ubi ciues tui in mentem reuocant; ad hac uero & familia quoque tua nobilissima, & tuorum in patriam collata beneficia memoria subeunt; immensa omnes letitia perfunduntur, diuinam munificentiam continuis laudibus commendant, & te ipsum admirantur. Hac eadem, quum in mentem mihi ueniunt, ueniunt autem saepe; dumque ob presentem futuramque patriae nostrae felicitatem uehementissimo gaudio afficior, incredibili simul desiderio totus commoueor, ut tantam hanc animi mei uoluptatem, & conceptam de tua, imò nostra amplitudine spem, omnibus, praesertim uero tibi palam faciam. Caterum id quod fere in hominum rebus euenit, honesto huic desiderio, tantum, depressus atque humilis fortuna mea & status relictatur, ut neque ipse, quod debeo & uelim, haecenus praestiterim; neque tu officium meum & animi mei gratitudinem agnoueris. Obtulit sese tandem occasio, leuis illa quidem & humilis, si rem spectes; at neque te ipso tamen indecora, quamuis longo nimium interuallo dispar; neque meis omnino uiribus maior.

* 2 Quum

Quum n. Libellus quidam Petri illius Pomponatij, sua aetatis philoso-
phi maximi, in manus meas incidit, in quo de ijs doctissime dissi-
tur, quæ Arist. in 4. meteorolog. lib. scripta reliquit; atque hunc, quia
apud paucos esse, & à multis desiderari intelligo, euulgare meis ty-
pis proposuerim; in te statim Princeps opt. maximum literarum
fautorem, conieci animum; cui hoc, non meum certè, sed opera tamen
mea & studio è tenebris erutum, opus dicatur. ut & tuis auspicijs
respubl. literatorum pulchro hoc & præcioso munere largiatur, susce-
ptiq; huius tibi gratias habeat; & ego interea principi meo animi mei
gratitudinem, quo licet pacto, significem; clarioribus tamen & ma-
ioribus propè diem, fidem obseruantiamq; in te meam significaturus.
Suscipe ergo hoc, qualecunque, serui tui munusculum, animi in te
mei archabonem, fronte hilari & lato animo. Deus verò Opt. Max.
faueat rebus tuis, ut te ad eam tandem euectum dignitatem intelli-
gamus, Reipublica Christiana beneficio; qua & tu certè ipse es di-
gnus, & boni uno omnes ore consentiunt. Venetijs Calendis Augusti,
M. D. L. X. I. I. I.

DVBITATIONVM OMNIVM,

QVAE IN HOC OPERE

CONTINENTVR,

ELENCHVS.

1	An liber quartus sit Meteorologicus	car. 1
2	An in mixtis caliditas & siccitas passiones patiantur	ca. 1
3	An quatuor qualitates sint omnes actiuæ, uel omnes passiuæ	car. 1
4	An corruptio qualitatum in mixto fiat per accidens	car. 2
5	An diffinitio caliditatis et frigiditatis sit per posteriora	car. 2
6	An diffinitio calidi sit bene data.	car. 2
7	An qualitates terminentur termino proprio	car. 3
8	Quæ ex quatuor qualitatibus sit magis actiua	car. 3
9	An eadem qualitas tantam habeat actionem, quantam habet resi-	car. 4
	stentiam	
10	An ad generationem requiratur, quòd non sit contrarietas in quali-	car. 4
	ratibus	
11	Quid uelit sibi dominari inter qualitates	car. 4
12	An omne mixtum declinet ab æquali ad pondus	car. 6
13	Quomodo putrefactio contrarietur generationi	car. 7
14	An omnia elementa putrescant	car. 8
15	An simplici generationi putrefactio sit contraria	car. 8
16	An generatio sit maximum contrarium generationis	car. 9
17	An omnis corruptio fiat per putredinem	car. 9
18	An putredo sit corruptio caloris innati	car. 12
19	An corruptio alimenti sit putrefactio	car. 11
20	An putrefactio semper præcedat generationem	car. 16
21	An putredinis diffinitio omnia causarum genera complectatur	car. 16
22	An putredo sit effectus calidi, et frigidi	car. 16
23	An sicut omnis naturalis corruptio est putrefactio, sic omnis putre-	car. 17
	factio sit naturalis corruptio	
24	An qualitates actiuæ an passiuæ, dominantur in generatione	ca. 17
25	An putrefactio contrarietur generationi	car. 17
26	An putredo fiat ab aliena caliditate	car. 18
27	An digestio insequatur calidum, an frigidum	car. 18
28	An digestio sit putrefactio à calido ex oppositis passiuis	car. 16

	Quæ sit uera materia digestionis	car. 20
29	An lac possit uere dici digestum, & indigestum	car. 20
30	In quo capite debeat poni lac, an in cap. de maturatione, an de affatione	car. 20
31	An aqua possit elixari	car. 20
32	An caro affata sit humidior elixata	car. 21
33	An frixa dici possint affata	car. 21
43	Quæ humidiora sint, elixata, an affata	car. 21
35	Lac in mammis & extra, an sit in eodem capite	car. 21
36	An carnes elixæ sint molliores non elixis	car. 22
37	Cur in fine capitis, de affatione mentionem faciat	car. 22
38	An caro prius elixa deinde affa, dicatur affata	car. 22
39	An inter stæteusim, & tostionem sit differentia	car. 22
40	An sit dari propria ac uera tostio	car. 22
41	An elixationi, & affationi, sint contraria molyntis, & stæteusis	c. 22
42	An uermes possint generari in stomacho	car. 23
43	An species digestionis, & indigestionis habeant commune genus, & proprias differentias	car. 23
44	An pèpanis sit in feminibus	car. 25
45	An affatio sit in ætate iuuenili	car. 25
46	Digestio, an magis reperiatur in animatis, quàm inanimatis	car. 25
47	An diffinitio digestionis conueniat elixationi & affationi	car. 25
48	An optefis fiat arte uel natura, & num sint eadem species	car. 27
49	An digestio in mixtis inanimatis, sit uera digestio	car. 28
50	An omnis digestio ingrossando procedat	car. 28
51	An digestio procedat calefaciendo	car. 32
52	An putredo sit digestio, uel è contra	car. 32
53	An per eundem calorem fiat putredo, & digestio	car. 34
54	An eadem materia de facto congregaretur & separaretur, si idem digeretur, & putresceret	car. 34
55	Quæ sit materia immediata & efficiens eorum, quæ generantur ex putri materia	car. 34
56	An coagulatio, & liquefactio debéant attribui humido, & sicco, tanquàm materia	car. 35
57	An aliquod actu humidum possit exficcare	car. 36
58	Cur non possit teri glacies congelata, cum sit sicca	car. 36
59	An omne mixtum, à prædominio dicatur uel terreum, uel aqueum	car. 36
60	An animalia possint uiuere in igne	car. 36
61	An reperiuntur aliqua mixta à prædominio aerea, uel ignea	car. 37
	Cur	

62	Cur quædam animalia generentur sub niue, & in igne	car. 37
63	Quomodo animalia generata sub niue, possint nutriri	car. 37
64	Quomodo animalia in igne euententur	car. 38
65	Num possit reperiri homo, qui ab igne non comburatur	car. 38
66	An sensus tactus cognoscat omnem qualitatem tangibilem	car. 38
67	An rô Arist. qua probat oë corpus durú esse uel molle, sit bona. c.	39
68	An Arist. bene determinauerit de coagulatione	car. 39
69	Num uerum sit quòd coagulare sit desiccare	car. 39
70	An aer habeat humidum, ipsum specificans	car. 39
71	An frigidum sit actiuum solum per accidens	car. 40
72	An aqua possit desiccari	car. 40
73	An desiccatio possit fieri à frigido	car. 40
74	An calidum & siccum sint coagulantia	car. 41
75	Cur Arist. in tex. 36. de humiditate tacuerit	car. 41
76	An sal exsiccet à calido, & sicco	car. 41
77	An mel elixatum coaguletur ab aqua	car. 41
78	An quod liquefit à calido, coaguletur à frigido	car. 41
79	An frigidum cum sicco faciat coagulationem	car. 41
80	An aqua possit ingrossari	car. 42
81	Quæ sit differentia congelationis, & ingrossationis	car. 42
82	An aquea congelentur, & ingrossentur	car. 42
83	An quando glacies generatur, eadem ne ingrossetur	car. 42
84	An sal liquefiat à frigido humido	car. 42
85	An magis aquea quàm terrea ingrossentur tantum à calido	ca. 42
86	Cur Arist. in textu 40. non soluit quæstionem de oleo	car. 42
87	Quomodo oleum ingrossetur tam à frigido, quàm à calido	car. 42
88	An mixtum ex oleo & aqua, sit grossius oleo	car. 43
89	Per quam causam albescat oleum	car. 43
90	An ex separatione aquæ albescat oleum	car. 43
91	An in ingrossatione olei desiccetur humiditas	car. 43
92	An sanguis possit coagulari à frigiditate	car. 43
93	An possit solui à calido, quod prius fuit à calido coagulatum	ca. 43
94	An coagulata à calido & à frigido, sint ab eisdem solubilia	car. 44
95	An omnia ligna sint aerea	car. 44
96	An lateres sint tantum terrei	car. 44
97	An quæ liquefiunt à frigido, coagulentur à calido	car. 44
98	An in omni corpore inest caliditas, in aliquibus uero frigiditas	c. 44
99	An enumeratio passionum mixtorum sit bona	car. 44
100	An omnis coagulatio fiat uel à calido, uel à frigido	ca. 45
101	An extractio uel expressio humidi, sit causa coagulationis	car. 45
	An ad	

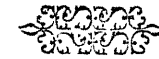
102	An ad præsentiam humidi liquefiant coagulata per absentiam eius	car. 45
103	An frigidum causet coagulationem	car. 45
104	An quæ non habent humiditatem aquosam, sint incoagulabilia.	c. 46
105	An mel ingroffetur à calido	car. 46
106	An mustum possit coagulari	car. 46
107	Argentum uiuum, oleum, & gluten, cur non coagulantur	car. 46
108	An seuum fit coagulabile, & quare	car. 46
109	An Arist. bene tractauerit de congelabili	car. 47
110	Liqueferi, & madefieri an habeant diuersas dispositiones	car. 47
111	An lignum sit imprensibile	car. 47
112	An aqua sit capibilis, quemadmodum sunt ductilia	car. 47
113	Cur Arist. dixit, ustibilia esse, quæ habent poros secundum longum, & non secundum latum	car. 47
114	An actio fiat per poros in ustibilibus	car. 47
115	An exhalatio sit extractio ficci & humidis aeris	car. 47
116	An uenti moueantur secundum longitudinem	car. 48
117	An uapor fiat à calido ustiuo in aerem	car. 48
118	Quid sit fuligo	car. 48
119	An oleum ingroffetur in elixatione	car. 48
120	An uinum dulce congeletur à frigiditate	car. 48
121	An ustibile sit illud, quod uertitur in cinerem	car. 48
122	An ea, quæ euaporant, sint aquea	car. 48
123	Quomodo aliquod mixtum possit esse terreum à prædominio, & fluidum	car. 48
124	An quæ coagulantur à calido sint communia aquæ, & terræ	car. 48
125	An quod ingroffatur à frigido sit terreum	car. 48
126	An quod coagulatur à solo frigore, sit terreum	car. 48
127	An ligna euaporent	car. 49
128	An sanguis sit terreus	car. 49
129	An omnia terrea sint calida, aquea autem frigida	car. 49
130	An operatio manus sit notior operatione ignis	car. 49

F I N I S.

RERVM

**RERVM QVAE SCITV
DIGNAE VISAE SVNT,**

Alphabeticus Index.

A ctio in ustibilibus, non fit principaliter per poros c.	47
Aer non est materia congelationis	car. 42
Alteratum omne, ab extrinseco alteratur	car. 15
Animalia fieri à principio intrinseco, quomodo intelligendum	26
Animal duos motus habet, & qui sint	37
Aqua cur posita est à plurimis philosophis principum rerum	31
Aquam exsiccari, quomodo sit possibile	40
Aqua, quomodo dicatur posse elixari	21
Aqua, num possit ingroffari	42
Aqua ingroffatur & inspissatur à frigido	1
Argentum uiuum cur non coagulatur	46
Ars potest multa, quæ non potest natura	25
Assatio omnis secundum Alexan. est à caliditate aliena	ibidem
Assatio & elixatio dupliciter, naturalis, & artificialis	26
Assatio, & elixatio, an separent elementa	13
Assatio & elixatio sunt secundum naturam	24
Auansis est uia in putredinem	17

C

Calor naturalis, quomodo sit in re digerente, & in re digesta	26
Caro elixa, cur conueniat febrientibus	21
Causæ contrariæ, quomodo possint producere eundem effectum	16
Capones ut citius coquantur, quid agendum	19
Caloris essentielles operationes quæ sint	5
Carnes prius ebullitæ, postea refrigeratæ, cur difficilius bulliant	22
Caro cocta cur sit leuior cruda	31
Calor in actu, quomodo conseruatur	38
Calidum in igne stat cum siccitate	2
Cibus quomodo possit esse causa mortis in homine	37
Calidum duobus modis corrumpitur	14
Calidi in quantum calidum, est calefacere	4
Congelatio fit à frigido	40
Congelationis, & ingroffationis differentia	42

Congelatio non semper fit ab humido	43
Contrarietas maxima est extremi ad extremum	7
Coagulatio formam habet, & finem	39
Corruptio naturalis fit per putrefactionem	2
Corruptio naturalis resoluit mixtum in sua principia	12
Corruptio uera fit per dissolutionem elementorum	18
Corpus hominis dum est infans, cur sit molle, & ualde humidum	24
Corruptio alimenti, num sit putrefactio	16
Corpus omne, uel durum est, uel molle	39
Corruptio non fit nisi à contrario	2
Complexionis innatæ, & influentis discrimen	7

D

Deteriorationis, & corruptionis differentia	17
Diffinitio dari debet per operationes proprias, & non extraneas	2
Digestio ad formam substantialem, & ad dispositionem meliorem	29
Digestio omnis, aut est per naturam, aut per artem	23
Digestio comparatiua, quæ sit	33
Digestionis uera materia, quæ	30
Digestio æquiuoce dici potest	30
Digestionis diffinitio competit animatis, & inanimatis	28
Digestio consistit in æqualitate humidis, & sicci	29
Digestio siruporum metaphorica est	20
Digestio naturalis, & artificialis, per quid differant	27
Digestio duplex, uera, & metaphorica	33
Digestio duplex secundum Vgonem.	ibidem
Digestio quid secundum Arist.	19
Digestio quomodo faciat cessare putredinem	34
Digestiones distinguuntur secundum modum caloris	26
Digestio strictissime sumpta quid	18
Dieta humidæ omnibus conueniunt febrientibus	21
Dominium in qualitatibus, quid sit	17

Ebullitio

Index

E	
<i>Ebullitio in febre putrida, an sit putrefactio</i>	13
<i>Effectus unus potest per accidens fieri à contrarijs causis</i>	43
<i>Elementa sicca non possunt rarefieri nec condensari</i>	3
<i>Elementa immediata possunt adinuicem transmutari</i>	11
<i>Elixatio naturalis & artificialis fit à principio intrinseco</i>	27
<i>Elementa in sua natura non putrescunt</i>	8
<i>Elementa an sint humida</i>	13
<i>Exsiccatio num possit fieri à frigido immediate. ibidem</i>	
<i>Exhalatio quid sit</i>	47
<i>Elixatio & assatio sunt digestiones, non putrefactiones</i>	15
<i>Exsiccatio à frigido, æquiuoca est cum illa quæ fit à calido</i>	45
<i>Exsiccatio omnis fit à calido interiori, uel exteriori</i>	40
F	
<i>Flexibile, & inflexibile, an sint passiones tantum mixtorum</i>	45
<i>Fontes, cur calefiant tempore hiemis</i>	40
<i>Forma mixti in homine ex frigore mortuo, à quo generatur</i>	7
<i>Forma substantialis in mixto, à quo fit</i>	6
<i>Forma substantialis in mixtis introducitur à caliditate</i>	2
<i>Frigiditas congelat, & firmat mixtum</i>	6
<i>Frigus in rarefactum corpus melius ingredi potest</i>	46
<i>Fructus immaturi, cur grauiores immaturis</i>	29
<i>Frigidum non semper congelat, sed adiuvat coagulationem</i>	43
<i>Frigidum, quomodo fiat productuum forme</i>	7
<i>Frigidum generare, quomodo intelligatur</i>	40
<i>Fructus maturi, & immaturi differentia</i>	31
<i>Fructus immaturi, an sint calidiores maturis</i>	32
<i>Frigidi, primo & per se, est in frigidare</i>	45
<i>Fructus immaturi, cur descendunt in aquam</i>	31
<i>Fuligo uere quid</i>	48
G	
<i>Generatio simplex quæ fit</i>	33
<i>Generatio dupliciter</i>	9
<i>Glacies congelata num sit uere sicca</i>	36
H	
<i>Homo quando possit dici maturus</i>	25
<i>Humor coagulatur tripliciter</i>	45
<i>Humidum est materia digestionis</i>	20

<i>Humiditas est digestionis materia</i>	31
I	
<i>Ignis in Cipro habet animalis in ipso uiuentia</i>	36
<i>Ingrossatio uera, quot requirat secundum Arist.</i>	30
<i>Ingrossationis & congelationis differentia</i>	42
<i>Ingrossatio quomodo fiat. ibidem</i>	
<i>Ingrossatio quomodo fit in digestionem</i>	34
<i>Ignis quo generet, & nutriat animalia</i>	38
<i>Ignis inter omnia elementa est magis agens</i>	3
<i>Indigestum proprie quid sit</i>	18
L	
<i>Lancea sine ferro, mira fortitudinis</i>	38
<i>Lac, in quo capite uere ponatur. ibidem. & car.</i>	22
<i>Lateres, num sint tantum terrei</i>	44
<i>Lac, quomodo sit digestum & indigestum</i>	20
<i>Lactis, & puris differentia</i>	32
<i>Liquefactio, & congelatio; quomodo sint à qualitatibus actiuis</i>	35
<i>Lignum esse impressibile, quomodo contingat</i>	47
<i>Ligna Ferrariensia foetent, & quare</i>	8
<i>Liquefactio per se est à calido</i>	41
<i>Libri nomen non semper accipitur ab eo, quod in libro tractatur</i>	1
<i>Ligna, an enaporent</i>	49
<i>Locus potest corrumpere locatum, & quomodo</i>	11
M	
<i>Manus operatio an notior sit operatione ignis</i>	49
<i>Maturatio quando causatur in re quæ debet maturari</i>	24
<i>Maturationis, & digestionis differentia</i>	30
<i>Membra, qua frigiditate laborant, quomodo curantur</i>	32
<i>Membra organica sunt notiora non organicis</i>	34
<i>Mellis crudi, & cocti differentia</i>	41
<i>Mixtio fit per calidum</i>	6
<i>Mors non est putredo, sed uia ad putredinem</i>	17
<i>Mixtum corrumpi à principio intrinseco, quomodo sit intelligendum</i>	12
<i>Mixta aliqua possunt dici aerea uel ignea quantitate uirtutis.</i>	37
<i>Mixtum quodlibet duplex humidum habet</i>	14
<i>Mixta à caliditate naturali generantur</i>	28
<i>Mixtum omne à predominio est terreum</i>	36
<i>Motus naturalis, per quid differt ab artificiali</i>	26
<i>Motus localis & alterationis differentia</i>	26
<i>Mustum, cur non possit coagulari</i>	46
<i>Mustum, quomodo sit calidius uino</i>	32
N	
<i>Natura semper est causa sanitatis immediata, & uera.</i>	

Index

<i>uere, & per se</i>	27
<i>Natura maturat semen</i>	25
<i>Naturale dupliciter</i>	17
<i>Nix fertilitatem terræ affert, tempestas autem sterilitatem</i>	38
<i>Nutritio omnis à calido, & humido est</i>	25
O	
<i>Oleum, num sit grossius aqua</i>	43
<i>Oleum cur albefcat. ibidem</i>	
<i>Oleum, quomodo ingrossatur tam à calido, quam à frigido</i>	42
<i>Opinio graecorum & Latinorum de putrefactione elementorum</i>	8
<i>Opinio Alexandri de digestionem</i>	23
<i>Opinio Gaetani de actiuitate, & resistentia in qualitatibus</i>	4
<i>Opinio Auerrois, & Alberti de his, quæ generantur ex putri materia.</i>	35
<i>Opinio Auicennæ circa ea quæ generantur ex putri materia</i>	34
<i>Opinio Petri de Aluernia de putredine</i>	9
<i>Opinio Thomæ de Garbo, de digestionem</i>	30
<i>Opinio Conciliatoris de digestionem</i>	29
<i>Opinio Alberti de passione qualitatum</i>	5
<i>Opinio Alexandri de quarto libro Meteorol.</i>	1
<i>Opinio Themistij de eodem quarto libro Meteorol. ibidem</i>	
<i>Oua dura, an dici debeant assa, uel elixa</i>	21
<i>Opinio Vgonis de adustione</i>	10
<i>Opinio diuersorum de qualitate argenti uiui</i>	46
<i>Ossa nutriuntur sanguine melancholico.</i>	25
P	
<i>Passiua qualitates, quomodo ab actiuis patiuntur</i>	2
<i>Pepansis à quo calore efficiatur</i>	24
<i>Pepansis fit à calore intrinseco</i>	26
<i>Pes Pirrhi incombusus</i>	38
<i>Pediculi, ex qua materia generentur</i>	35
<i>Pituita in hieme, quare non ingrossatur</i>	3
<i>Pblegma potest mutari in sanguinem, melancholia non</i>	20
<i>Piscis motus in aqua, qui sit</i>	37
<i>Pblegma uitreum, quomodo putrescere dicatur</i>	14
<i>Plantæ quomodo dicantur esurre, sitire, & passici</i>	24
<i>Pori secundum longum an sint causa instabilitatis</i>	47
<i>Prepositio, in plures recipit expositiones</i>	12
<i>Principium intrinsecum quid sit apud Arist.</i>	28
<i>Pulmo est membrum ualde cholericum</i>	28
<i>Putrefactio, & uia ad putredinem differunt</i>	8
<i>Putredo, & digestio non contrariantur ex toto</i>	32
<i>Putrefactio quomodo fiat à calore, & quomodo à frigore</i>	16

<i>Putrefactio quid sit, ibidem</i>	
<i>Putrefactio est finis omnium, quæ corrumpuntur</i>	9
<i>Putredo in hieme cur non tanta fiat</i>	18
<i>Putrida omnia humida sunt</i>	6
<i>Putrefactio est motus naturalis, & uiolentus</i>	10
<i>Putrefactio quomodo contrarietur generationi</i>	7
<i>Pus quomodo dicatur digestum</i>	33
<i>Putrida sunt primo humida, in fine uero sicca</i>	14
Q	
<i>Qualitates contrariæ non compatiuntur & in eodem subiecto</i>	5
<i>Qualitas eadem non habet tantam resistentiam, quantum habet actionem</i>	4
<i>Qualitates non possunt esse æquales</i>	6
<i>Qualitates actiua in mixto, non uincunt qualitates passiuas</i>	ibidem
R	
<i>Raritas per se sequitur calidum</i>	3
<i>Resistentia dicitur passionem</i>	4
S	
<i>Sanitas ab arte, & à natura est eadem specie</i>	27
<i>Sal, num liquefiat frigido humido</i>	42
<i>Sanguis extractus cito corrumpitur</i>	33
<i>Sanguis an possit coagulari à frigiditate. ibidem</i>	
<i>Sanguis duplex, aquosus, & terreus</i>	43
<i>Sanguis, an sit terreus</i>	49
<i>Sequestratio grossi à subtili non est digestio, sed uia ad eam</i>	31
<i>Semen hominis ad acrem positum, fit rarum, & fluidum</i>	2
<i>Semen hominis in terra proiectum, cur liquefiat</i>	44
<i>Semen, non potest coagulari frigore</i>	49
<i>Semen humanum ad aerem, quare fluidum fiat</i>	3
<i>Semen Elephantis indurescere, error</i>	49
<i>Seuum, cur coaguletur</i>	46
<i>Siccitas, quomodo dicitur esse causa liquefactionis</i>	41
<i>Simplex, ut uere simplex est, non potest putrefieri.</i>	16
<i>Siccum quandoque per accidens humectat</i>	36
<i>Siccum est causa proxima coagulationis</i>	45
<i>Siccitas dicitur esse lima caloris</i>	13
<i>Siccitas est maxima passiuas</i>	3
<i>Stomachus non est calidus ex se, sed ex circumstantibus membris</i>	23
<i>Stella piscis, quanta sit uirtutis</i>	37
T	
<i>Tactus consistit in medietate</i>	39
<i>Terres</i>	

<i>Terra omnia num sint calida, & aqua frigida</i>	49	<i>Vermes sub niue generantur in hieme</i>	37
<i>Terra & aqua habent rationem passivi, ob earum corpulentiam</i>	40	<i>Vermes generari in stomacho, quomodo sit possibile</i>	23
<i>Temperamentum corporum, non consistit in puncto</i>	19	<i>Vermes non possunt generari in aqua feruente</i>	23
		<i>Venti, quomodo moueantur</i>	48
		<i>Vinum dulce per quid congelatur</i>	48
		<i>Vinum magnum & potens, actu humectat</i>	36
		<i>Vstibile uere quid sit</i>	48
		<i>Vua matura subtilior est immatura, & quare</i>	31
<i>Vapor, an fiat à calido uicino</i>	48		

F I N I S.

CLARISSIMI PHILOSOPHI

Petri Pomponatii

*Dubitationes in quartum librum Meteororum
Aristotelis.*

DUBITATIO I.

IRCA initium quarti libri meteorologicorum occurrit dubitatio, an hic quartus liber sit meteorologicus. Nam illi libri dicuntur meteorologici ex nominis ethymologia, qui de rebus sunt, quæ fiunt in alto: hoc autem non fit nisi in primis tribus libris. nam in tertio etiam de illis loquitur Aristoteles, quæ eleuantur sub terra: in primis uero duobus, de eis quæ eleuantur super terram: in quarto autem de nulla illarum rerum. ergo non est meteorologicus. Secundo si liber quartus diceretur esse meteorologicus, necessario sequeretur quod quarti ad alios libros esset aliqua connexio, & combinatio. sed nullus est ordo doctrinæ inter quartum & alios tres: nam in quarto loquitur de passionibus mixtorum corporum, ut conueniunt eis ratione primarum qualitatum; in alijs autem, de ijs quæ fiunt in alto. Huic dubitationi respondet Alex. in principio huius libri in primis uerbis, quod hic liber bene est Aristotelis, non tamen est meteorologicus: quoniam non est de rebus, quæ fiunt in sublimi, nec supra, nec infra terram. Huius sententiæ uidetur esse & Themistius in principio libri phys. non enim connumerat hunc librum inter libros meteorologicos, sed tantum primos tres libros. Alexander etiam uult hunc librum debere poni mox post libros de generatione: quia ibi loquatur de mixtis in uniuersali; hic uero de mixtis in particulari, & in ordine ad constituenda mixta; alibi uero in ordine ad quatuor qualitates primas. Tamen hæc sententia Alexandri mihi non placet. Nam si hic liber debet sequi librum de generatione: aut erit pars illius libri; aut liber separatus. sed neutrum horum potest esse. Nam si erit liber separatus, non bene se habebunt uerba Aristotelis, quæ dixit in principio primi meteor. ubi ordinat hos libros, & mox, post secundum de generatione, ponit librum de meteorologicis. Dices fortasse, quod nõ totus sequitur librum de generatione. sed hic solum quartus est tertia pars libri de generatione. Verum hoc apud me est impossibile: nam in fine huius libri continuando se ad sequentia dicit; quod post hunc librum tentabit considerationem de animalibus. nõ ergo erit hic liber uel separatus: uel pars eius, qui de generatione est. Themistius autem, quanquam tenuit cum Alex. quod hic liber non sit meteor. uoluit tamen eum esse separatum: & tractare de rebus metallicis & inanimatis. neque secundum eum debet sequi librum de generatione; sed debet interponi inter alios tres meteorologicos, & librum de animalibus: Verum & in hoc, licet Themistius mihi magis placeat, tamen non satisfacit: nam secundum Themistium hic liber est separatus à libro de generatione, & libro meteorologicorum. tamen Aristoteles in principio primi meteor. immediate post librum meteoror. ordinat librorum de causis: de historijs animalium &c. unde & in fine huius quarti facit continuationem horum librorum ad sequentes libros, qui sunt libri de animalibus, ut licet nobis uidere in fine, cum dicit, & Et postquã rememorauimus

A Ideo

Ideo ego magis approbo sententiam latinorum, Alberti. f. & D. Thomæ. Auerroes in hac re sequi uidetur illorum opinionem, qui uolunt totum hunc librum esse unum, & sic ordinat. Quoniam Aristot. in libro de generatione, transmutationem nos docuit simplicium in uniuersali: nunc uero agit de transmutatione mixtorum: & illa sunt duplicia; aut perfecta, aut imperfecta. Natura autem priora sunt imperfecta: ideo in primis tribus libris tradit de imperfectis. in hoc autem quarto de perfectis. & hoc modo unus est liber. Hanc autem sententiam mihi uidetur sequi Auer. in paraphrasi magna. Sed quid dicendum est ad argumenta Græcorum? Ad primum cum obijci quod Aristoteles hic non egit de ijs, quæ in sublimi fiunt. ergo non est meteorologicus. Dicerem quod non semper liber accipit nomen ab eo, quod in libro tractatur: sed sufficit quod pro maiori parte de ijs tractetur à quibus nomen habet. Vnde, cum maiori ex parte hic tractetur de ijs, quæ in sublimi fiunt, ut in tribus primis libris: non sequitur argumentum. Propterea credo ego hanc inscriptionem non esse ueram, & sumptam præcisè à materia hic pertractata: sed debere potius uocari librum de mixtione. Ad secundum dico, quod si nuncupetur liber a materia hic pertractata, id est, de mixtione; tunc optimè omnes continuabuntur. & hoc pacto diluentur omnia quæ obijci ad hæc possunt.

DUBITATIO II.

Dubitatio secunda, circa textus expositionem est. quoniam dicit Aristot. quod humiditas & siccitas passiones, quas ipse introducit, patiuntur. caliditas autem, & frigiditas illas agunt. An hoc non solum in simplicibus, sed etiam in mixtis? dicit enim passiuas illas pati secundum se: unde quod illæ qualitates ea patiantur, quæ dicta sunt, in mixtis, hoc certe dubium non est: sed quod eas patiantur secundum se, siue solitarie; hoc non uidetur esse uerum. Nam aqua ingrossatur, & inspissatur à frigido, nunquam autem à calido ergo solum habebit uirtutem in mixto. Hoc in loco multas habemus expositiones & Galet. & Alexandri, qui per eadem uerba textus textum exponunt. Albertus Magnus est longissimus hoc in loco, & uidit hanc dubitationem, ad quam respondet, quod debet intelligi, quod non patiantur hoc illæ qualitates per se, quia argumentum demonstrat de aqua & igne, ideo non potest intelligi dictum Aristotelis, ut nuda uerba sonant: sed debet intelligi quod illæ qualitates dupliciter patiuntur; ut in mixto sunt, & ut simplices sunt. Compositum autem primo patitur (nam quod primo patitur, & humectatur, ipsum est compositum) postea patitur ipsum simplex, ea ratione qua in composito est, non quatenus simplex est. unde humidum & siccum patiuntur illas passiones ut in composito sunt. si autem in mixto non essent, nunquam illas paterentur. Sed non addit Albertus rationem suorum dictorum, quare composita per se patiantur, simplicia autem non ratione sui. Ego igitur dicerem ad hoc, quod passiuæ qualitates, non omnes qualitates patiuntur, quando sunt in mixto; sed aliquas etiam quando sunt in simplici: aqua enim simplex aliquas quidem patitur, sed non omnes: si enim perpetuo tempore maneret propè ignem, nunquam inspissaretur. Et hoc quo ad argumentum, quod quidem mea sententia demonstrat.

DUBITATIO III.

Dubitatio tertia communis est, & ab omnibus moueri solet: Vnde est, quod, cum omnes quatuor illæ qualitates primæ reagant & repatiuntur; Aristoteles tamen duas tantum actiuas dicat, & duas tantum passiuas? Præterea in secundo de generatione dictum est, quod elementa transmutantur ad se inuicem: hoc autem fit mediantibus his qualitatibus agendo, & repatiendo: ergo quælibet illarum agit, & patitur. Ad hoc respondent Galetanus Marsilius & moderni ferè omnes una responsione, uerum esse quod omnes qualitates sunt actiuæ, & omnes passiuæ; calidum tamen & frigidum esse magis actiuæ; humiditatem autem & siccitatem magis passiuæ, & patet hoc ab experientia: calidum enim & frigidum maximè sentimus: minus uero, humidum & siccum. Hæc responsio uidetur ortum habere ex

re ex tex. 30. huius quarti, tamen iudicio meo non est uerum quod passiuæ magis patiantur, & minus agant. Et pro hoc adducam duas rationes. Ponunt hi authores aliquas qualitates magis agere, aliquas magis pati. Inter actiuas qualitates ponunt calidum maxime agere, frigidum autem minus, deinde humidum, postea siccum: sic in patiando, & resistendo, contrarium ordinem ponunt: quod scilicet siccum maxime patitur, minus autem humidum, deinde frigidum, ultimo calidum: ita quod, quæ magis agunt, minus resistunt: & e contra. Arguo igitur: primo si hoc esset uerum, tunc calidum & frigidum essent etiam maxime passiuæ; quia minimè resistere possunt: resistere autem est reagere, secundum ipsos: ergo minimè reagunt: ergo maximè patiuntur. Sed humidum & siccum maximè resistunt: ergo maximè reagunt: ergo contra illos ergo non uidetur quæ dicenda magis actiuæ aut passiuæ. & hæc clarius in meo tractatu de reactione. Secundo arguo per cõtextum uerborum Aristotelis, quæ non dicunt actiuas qualitates, propterea actiuas esse, quoniam agunt magis uel minus, quam humidum & siccum: sed quoniam calidum & frigidum agunt in humidum & siccum: non quia absolute magis agat. & sic uidentur sonare uerba Aristot. si ad formam uerborum attenderimus. Ideo reiectis illis modernorum opinionibus, do aliam responsionem, quæ est Auerrois in commento, qui dicit Aristotelem loqui de qualitatibus primis in ordine ad mixtum, & non absolute: & sic duæ concurrunt actiuæ, duæ uero passiuæ, id est, ad constituendum mixtum. & in hoc bene dixerunt Io. Grammaticus in secundo de generatione, & Auer. in hoc loco: & hæc responsio satisfacit. Sed est adhuc dubium. Nam, in primo de generatione, calidum stat in igne cum maxima siccitate, & non agit in illud: cum calidum non contrarietur sicco, nec humido, sed frigido: nam solum contrarium a suo contrario pati potest. quomodo ergo calidum erit actiuum, & siccum passiuum? Hoc dubium etiam mouet Alber. non hoc in loco, sed in capite primo de digestionem: & responderet ipse huic argumento, quod ad actionem non requiritur contrarietas, sed sufficit dissimilitudo. Tamen, ut mea sententia fert, solutio Alberti non ualet. ita enim caliditas & siccitas non possent stare simul in eodem, quin se corrumperent in igne: ac forte maior est caliditas in igne, & etiam maior siccitas, quam in aliquo mixto: & tamen in igne stat maxima siccitas cum maxima caliditate. Ego domini sic responderem ad hoc dubium, quod calidum non agit in humidum, nec in siccum per se, sed per accidens. neque hæc sunt contraria per se; sed in quantum sunt in mixto: agentibus enim primis qualitatibus in mixtum; ubi ipsum mixtum corrumpitur, corrumpuntur etiam passiuæ qualitates humiditas & siccitas, quæ in ipso erant. sed hoc per accidens est, cum hæc contrariæ non sint actiuis qualitatibus, immo possint cum ijs stare etiam in summis gradibus: ut patet de igne, in quo summa siccitas stat cum summa caliditate. quamuis ergo passiuæ qualitates ab actiuis patiantur, id tamen per accidens est, cum non in ipsas actio actiuarum fiat, sed in mixtum, in quo ipsæ reperiuntur.

DUBITATIO IIII.

Sed adhuc dubitatio est. Dicis quod calidum commiscendo humidum cum sicco in mixto, corrumpit illa per accidens, corrumpendo substantiam. Hoc uidetur esse falsum, quoniam terminatio non fit ratione calidi nec frigidi in mixto, sed ab humido, & sicco: nam ex farina & aqua fit fermentum, siue frigida sit aqua, siue calida. Ad hoc dico, quod humidum & siccum terminantur, & non per calidum uel frigidum: conueniens autem terminatio fit per calidum & frigidum. Vnde uerum est quod calidum & frigidum non terminantur; sed requiruntur ad bonam terminationem, ita, quod bona & perfecta terminatio sine illis fieri non potest; sed hæc necessario requiruntur. Vnde uerum est quod terminatio fit à passiuis; tamen non est completa, & perfecta, ita ut sit illud mixtum per eam dispositum ad recipiendam formam substantialem, quam desiderat, uel ad quam nunc est potètia proxima. nã forma substantialis introducitur à caliditate, & sine illa non potest fieri introductio formæ substantialis, nec operationum consequentium illam formam. requiritur enim caliditas ut recipiatur forma mixti, & debite constet mixtum ut formam eius recipiat.

Arist. intelligit res humidæ ratione qua humidæ sunt, posse augeri & diminui; siccas uerò nec maiores, nec minores fieri posse: unde aqua uel aer possunt augeri uel minui, quoniam ex aere fit ignis per rarefactionem; & ex aqua fit aer; & tunc crescunt dimensiones: sed quando aer fit aqua, aut aqua terra; tunc minuuntur dimensiones. elementa autem sicca non possunt rarefieri & condensari: nam terra non potest fieri densior, quàm est; & ignis rarior quàm est: & ideo in nullo illorum fit motus localis progressiuus, quia talis motus non fit nisi per rarefactionem & condensationem, sed non sunt illa in istis duobus elementis. Certe quod dicitur ab Auerr. est uerum: sed quòd hoc sit causa quòd aliquod corpus sit bene uel malè terminabile termino proprio uel alieno; nescio an sit de mente Aristotelis. Io. Gramm. aliter respondet ad hanc difficultatem, quòd de ratio ne sicci est terminari termino proprio: unde ignis, licet non habeat propriam terminationem, ita perfecte ut lapis; tamen adhuc habet aliquam firmitatem: nam non constat, ut faciunt multa corpora, quæ habent materiam magis compactam, ut lapis, multum. n. habent de corpore: tamen ignis nec omnino dispergitur, ut aqua: nam ad minus si ignis per seipsum constare non potest, ratione materiæ diuersæ à lapide (parum. n. ualde est de materia in igne) tendit tamen in formam pyramidalis figuræ; sic etiam puluis, licet ratione subtilitatis non stet ut lapis, tamen adhuc pugnis pulueris tendit in formam pyramidis, non enim constat ut lapis; nec tamen etiam spargitur, ut aqua: hoc autem est ratione materiæ. Domini ego nollem damnare responsionem Auerr. tamen ista Io. Gram. opinio mihi magis placet.

D V B I T A T I O V I I I .

Alia dubitatio, quia dixi unamquamque ex illis quatuor qualitatibus esse actiuam & passiuam. Dubitatio est, quæ nam ex illis quatuor sit magis actiua & quæ magis passiuæ, an etiam omnes æqualiter sint actiuæ & passiuæ? Multa dicuntur in commento decimo, quæ meo iudicio non sunt ad propositum. Nam in elementis non sunt æqualiter actiuæ: sed caliditas est magis actiua: postea frigiditas. 3. humiditas. 4. siccitas, quæ oïum est minimè actiua, dicunt moderni quid uelint. Auerr. & Albertus faciunt quæstiones speciales, & quæ dicuntur ab Alberto meo iudicio sunt bene dicta: adducit enim nouem rationes, quas uideri potestis. Ignis namque omnium elementorum est maximè actiuus, est autem minimè resistiuus; quia si tam fortiter resisteret, quàm uirtualiter agit; tunc Sphæra Lunæ omnia corrumpere; ignis enim omnia assumeret, & ordo naturæ non esset bonus; nec durabilis. Vnde sicut principes magni habent magna Imperia, sed cum ijs coniunctas maximas curas: rustici autem parum possident, hilari tamen animo; (Naturæ. n. quod deficit in uno, supplet in alio) sic etiam maximè actiuum elementum minimè resistit, & maximè resistiuum minimè agit; & sic omnes sunt actiuæ & omnes passiuæ, non tamen æqualiter. loquendo autem de corruptione siue actione & passione, quæ fit in corruptione siue quæ est corruptio, & est in materia transeunte; tunc solum duæ sunt actiuæ, & duæ passiuæ. In corruptione autem, quæ est in materia immanente, omnes sunt actiuæ & omnes passiuæ eo modo quo dixi. Nam in corruptione, quæ est in materia transeunte non sentio cum modernis: caliditas enim est maximè actiua; siccitas maximè passiuæ, ut supra dictum est. Vnde prima inter actiuas est caliditas, secunda frigiditas, tertia humiditas, quarta siccitas, & sic etiam tenent medici omnes, Galenus. Hipp. & Auic. & cæteri alij: & sic etiam indicat sensus tactus. Omnium enim maximè sentimus calidum: organum siquidè tactus citissimè sentit, & læditur ab ea: secundo à frigiditate, tertio ab humiditate, minimè aut omnium à siccitate. Ultra hoc etiam dicitur ratio, quod natura deficit in uno, supplet in alio, & e contra, ut Arist. dicit in libro de partibus animalium: hoc autem propter bonum uniuersum: nam si ignis ultra maximam suam actiuitatem habuisset etiam maximam resistantiam; tunc omnia agendo uinceret, & combureret.

D V B I T A T I O

D V B I T A T I O I X .

Aliud dubium est, quod licet non sit multum ad propositum, communiter tamen hoc in loco pertractatur. Cum enim quælibet qualitas cõparata fuerit cuilibet secundum actionem & resistantiam, & unaquæque earum agat, & unaquæque resistat, ut dictum fuit paulo antea, quæritur nunc an eadem qualitas, ut caliditas, tantum agat quantum resistit: & tantum resistat quantum agit: non quidem comparando unam qualitatem ad alias, sed eiusdem qualitatis actionem conferendo eiusdem resistantiæ, ueluti actionem ignis resistantiæ ignis, & una demum & eadem qualitate ad semetipsam agentem & resistantem comparata. Hic sunt tres opiniones. prima est Calculatoris in suo tractatu de reactione, & Hentiferi in sophismate. An aliquid calefiat: & Marliani in suo introductorio de reactione, quòd qualitas eadem ad seipsam comparata æque agat & patiatur: & fortior ipsorum ratio est, quia per eandem rem agunt & patiuntur: patet, quoniam sunt qualitates simplices ergo per idem fit in eis actio & passio. & huius opinionis author fuit Calculator. quæ tamen saluo meliori iudicio mihi uidetur falsa: est enim contra experientiam: & nescio profecto quomodo hic, et qui eum sequuntur, possint saluare experientiam. Nam quis diceret tam fortiter puluerem siccissimam agere in tactum sua siccitate, quantum agit sua caliditate? & tamen in rebus siccis est maxima resistantia. si ergo aliqua res sensibiliter resistit, & sensibiliter non agit; quis uellet eam dicere æqualis esse actionis, & resistantiæ? Est etiam hæc opinio contra cõem ferè aliorum autorum sententiam. Quare ad argumentum Calculatoris quum ait, per idem agit & per idem resistit: ergo equaliter agit & resistit; siue tantum agit, quantum resistit; negatur consequentia. Et ratio est, quoniam non est æqualis ratio actionis & resistantiæ. Nunc enim milites qui sunt sub Domino Prospero Mediolani, sunt sufficientes ad resistendum, sed non ad agendum, licet per eosdem milites esset illi agendum & resistendum. Vnde idem est agens & resistens; sed aliud est agere, aliud resistere, in sua ratione formali, & aliud & aliud connotant. agere nempe dicit actum; resistere uero passionem. Et ideo opinio Calculatoris mihi non placet. Alia opinio est cõmunis quam recitat Marfilus in secundo de generatione. Distinguit autem hæc opinio, quòd actiuæ plus habent de actiuitate & minus de resistantia; passiuæ autem plus de resistantia & minus de actiuitate, licet ambæ de utroque participant, secundum tamen magis & minus. Galet. hanc opinionem non probauit, quoniam sequeretur, quòd contraria naturalia in quocunque gradu iuxta se posita agerent & repaterentur: ergo siccitas ageret in humiditate, etiam si humiditas appropinquaret in gradu intensiore, quod est impossibile. Namque siccitas est minoris actiuitatis & humiditas maioris actiuitatis: siccitas est maioris resistantiæ & humiditas minoris resistantiæ. Ponamus autem. v. g. quòd humidum sit ut tria, siccum autem ut duo; tunc, si in siccitate est maior resistantia, & minor actio; in humiditate minor resistantia & maior actio: ergo, non proueniet actio; cum à proportione minoris inæqualitatis nõ fiat actio; & quicquid est minus minore, sit etiam minus maiori. atque ideo quoniam siccitas non agit in humiditate, quia actiuitas humiditatis superat actiuitatem siccitatis, & resistantia siccitatis superat propriam actiuitatem; non fiet actio. Et hoc est argumentum Galet. subtile & ingeniosum. Tertia opinio est etiam Galet. quòd quælibet qualitas plus habet de actiuitate, minus autem de resistantia. rationem probantem habetis per argumentum modo deductum. Verum meo iudicio melior est opinio communis, quam opinio Galet. ideo probo ego hoc esse contra sensum & experientiam, quod Galetanus dicit. Videmus enim siccitatem paucam, aut nullam habere actitudinem, & ferè nullius esse actitudinis, & tamen esse maximam resistantiam. ita & equi Hispani, quos uulgo lanettos uocamus, sunt maximæ uelocitatis, & actionis; minimæ autem resistantiæ. equi uero Neapolitani & ex Phrysiâ, magni sunt, nec tantum ueloces sunt; sed magis resistunt, & magis apti sunt ad sufferendum impetum. Quare ad argumentum Galetani responderi potest per ea, quæ diximus in nostro tractatu de reactione, ubi forte etiam uerum diximus: quòd qui dicit, quòd minus non possit agere in maius, dicit contra sensum & experientiam. sit enim magnus, & ualde fortis homo, qui congregiatur cum aliquo paruo homine, qui etiam uincatur, & interficiatur

interficiatur à magno, nonne tamen paruus etiam magnum offendet, uel inferet illi uulnus, uel saltem alapam? minus ergo agit in maius; non quidem secundum totum, sed secundum aliquid maioris. Sed dices hoc esse sophisticum, nam aliquando etiam siccitas agit in humiditatem, cum siccitas est in magna & multa materia, & humiditas in pauca. Dico, quòd tunc cetera non sunt paria. unde caliditas est maioris actiuitas quàm frigiditas ceteris paribus. posset tamen euenire contrarium ex diuersitate aut multitudine materiae, ut si frigiditas esset in maiori aut compactiori materia: aut huiusmodi aliud. et hæc de hoc textu.

D V B I T A T I O X.

10

Alia dubitatio est, quia in tex. 2. dicitur quòd generatio fit, quando non est contrarietas inter actiuas & passiuas qualitates: cum uero est contrarietas, per contrariū tunc fit correctio. Sed contra. Nam actiuæ & passiuæ non contrariantur, cum stent simul; ut in igne est calidum & siccum; in aqua frigidum & humidum, & sic de alijs elementis. Adde quòd actiuæ & passiuæ qualitates non sunt eiusdem generis proximi: si autem actiua & passiuas essent contraria; tunc essent eiusdem generis. Dico ad argumentum, quòd concludit ueritatem, quando non est contrarietas uera inter illas qualitates: quoniam nulla corrumpit aliā, nec generat aliam: & hoc bene uidit Cōmentator quo ad illam operationem, quam proposuit sibi: necessarium enim est obtinere qualitates actiuas super passiuas: materia enim intentio est facere bonam mixtionem, ut possit elici forma mixti: ad hoc autem requiritur, quòd humidum & siccum bene cōmiscantur, & se penetrent: quod fieri non potest, nisi in eis dominetur caliditas & frigiditas; quæ duæ qualitates conātur miscere humidum cum sicco secundum debitam proportionem: & cum hoc fit, dicuntur qualitates actiuæ obtinere supra passiuas, & fit generatio: cum non fit, sequitur corruptio: & est contrarietas inter mouens & motum. unde caliditas principaliter non humectat, uel exsiccat, ita & frigiditas: sed calidum mouet à centro ad circumferentiam extrahendo & localiter mouendo: frigidum uerò constringendo. humidum enim à centro mouetur, & extrahendo penetrat ipsum siccum; & siccum commiscetur, & humectatur. quando uerò in unum intenditur; totum humidum extrahitur, & remanet siccum; quod caliditas faciēdo exhalare humidum, introducit. ideo istæ operationes conueniunt calido per accidēs, sed in hoc loco tamē sunt ei essentialis, cū de calido sic fiat consideratio ut inducitur forma mixti, & generationem facit. Quare & illud dico, calidum, si consideratur in quantum calidum tunc eius propria & essentialis operatio est calefacere. si uero cōsideratur, ut generat, & formā inducit; sic ei proprium est obtinere super humidum & siccum, & bene illa miscere. atque ideo in quantum calefacit, sic de eo tractatur in libro de generatione, in quantum tale elementum: in quantum autē generat, sic consideratur in hoc loco. nec illa uictoria, quam habere debent actiuæ super passiuas, intelligi debet, ut quilibet gradus excessus sit conueniens. neque intelligitur hoc, geometrice, ut ex omni dominio actiuorum super passiuas ueniat generatio, cum non omnis excessus faciat ad generationem: posset enim esse tale dominium quod totaliter mixtum destrueret, & non generaret; ideo oportet quòd sit dominium iustitiale in tali gradu, qui conueniat pro forma mixti elicenda.

20

30

40

D V B I T A T I O XI.

Alia dubitatio est causa textus. Vellē ego scire diceret quispiā ab Aristotele, quid sit illud obtinere, uel dominari inter illas qualitates? Forfan dicetis, ut uideatur Alex. & Comment. dicere in libello de longitudine & breuitate uitæ, quòd obtinere est, ut plus sit de calido & frigido quàm de humido & sicco; id est quòd sint fortiores & intensiores qualitates actiuæ quàm passiuæ. (Et bene respiciatis ad uerbum Alex. qui dicit, fortiores) & profecto, secundum quòd uidentur sonare uerba, ille uidetur esse intellectus:

50

mco ta-

10

20

30

40

50

meo tamen iudicio ea sententia est falsissima & impossibilis. quod probo duabus rationibus, & primo probabo quòd non sit plus de calido uel frigido. secundo quòd illa non sint intensiora quàm sint qualitates passiuæ in mixto. Primo, hæc positio destrueret totam medicinam: habemus enim ab Auicēna, Galeno, Dioscoride, & alijs, quòd multa sunt simplicia intensiora in actiuis, & remissiora in passiuis, & e contra. multa enim sunt in primo gradu calida & in tertio uel quarto humida uel sicca. imò multa sunt temperata in actiuis, quæ sunt intemperata in passiuis. Secunda ratione, quæ apud me demonstrat, ostendo, quòd ille intellectus est falsus, & impossibilis, si intelligatur intensiue. Nā, primò positum sit omnem latitudinem terminari per octo & omnes latitudines esse æquales. secundo supponatur, quòd qualitates contrariæ non possint se compati in eodem subiecto ultra gradum mediū latitudinis; nam frigiditas ut quatuor, non potest stare cū caliditate ut quatuor. quoniam quantum de uno contrario inducitur, tantum de alio expellitur: unde si essent aliqui gradus frigiditatis ultra medium, v. g. quinque, tunc necessario essent gradus caliditatis ut tria. nā si de calido deperderetur unus gradus, & fieret ut tria, ut præcise latitudo impleatur quam semper necessarium est impleri; completur autē octo gradibus. per primum suppositū, caliditas ut quinque & frigiditas ut quinque compati se non possunt, nam fierent decem gradus, qui numerus excedit latitudinem. fit ergo argumentum hoc modo. Si qualitates actiuæ obtinent super passiuas, ita quòd sint intensiores in gradu, hoc fieret, aut quòd ambæ actiuæ uincerent ambas passiuas, id est caliditas uinceret humiditatem & siccitatem, & etiam frigiditas uinceret humiditatem & siccitatem; aut una sola ambas uinceret, alia autem aliquam illarum superabit aliquam autē non; aut diuisiue, ita quòd caliditas uincat humiditatem frigiditas siccitatem; uel caliditas siccitatem, frigiditas humiditatem: sed nec collectiue, ut ponit primus modus; nec diuisiue ut secundus hoc est possibile: ergo nullum fieri potest. Prima pars probatur; quia, si caliditas & frigiditas ambæ uincunt super ambas collectiue, tunc aut caliditas & frigiditas essent æquales in gradibus, ut caliditas ut quinque & frigiditas ut quinque; & siccitas & humiditas, ut quatuor. hoc autem est impossibile, nam frigiditas & caliditas excederent latitudinem, quod est contra primum suppositum: nam bis quinque sunt decem, cum tamen tota latitudo caliditatis & frigiditatis sit solum, ut octo. uel caliditas erit ut quinque & frigiditas ut tria, ita quòd præcise implebitur latitudo actiuarum: tunc uerò obtineant actiuæ per gradus quinque super passiuas: ergo erit, uerbi gratia, humiditas ut quatuor: nam solum à proportionem maioris inæqualitatis sit actio. ergo humidum ut quatuor. cum ergo humidum sit ut quatuor; necessario etiam siccum erit ut quatuor; ut impleatur tota latitudo. existente ergo calido ut quinque; tunc frigidū non poterit dominari super passiuis; sed uinceretur à passiuis, quoniam siccum est ut quatuor, & frigidum ut tria. Si autem ponis frigidum intensius quam ut tria, stante calido ut quinque; tunc excedet latitudinem. Secundo nec etiā potest stare diuisiue. quoniam si calidum est ut quinque, necessario est frigidum ut tria: pono ergo quòd humidum quod habet pati à calido, sit ut tria; tunc necessario siccum erit ut quinque, ut impleatur latitudo passiuarum. ergo siccum ut quinque dominabitur super frigido, quod erit ut tria. ergo actiuæ non dominabuntur super passiuis. Summatim ergo aut diuisiue, aut collectiue, semper aut excedet latitudinem, aut auferetur actio; quoniam à proportionem minoris inæqualitatis actio fieri non potest. Relinquitur ergo ille intellectus falsus præsuppositis illis fundamentis, quæ diximus, in quibus conueniunt etiam alij, licet sit discordia apud doctores de mixtione calidi & frigidi: quia quidam, ut Gregorius de Arimino, & etiam Burleus, uolunt, quòd quilibet gradus caliditatis repugnet cuilibet gradui frigiditatis, siue hoc sit eminenter & uirtualiter, siue formaliter, ut tenet opinio cōmunis. unum est, quòd repugnat, sicut etiam tenet Comment. 12. Met. & alijs locis, & sicut tenent etiam omnes medici quòd omnes latitudines qualitatum sunt æquales. Sic ergo probatum est, quòd qualitates actiuæ in mixto qualitates passiuas uincere non possunt intensiue graduum, nec collectiue, nec diuisiue. Et quòd non diuisiue, potest etiam confirmari ex Arist. uerbis hoc in loco: Nam dicit in numero plurali, qualitates dominantur; non autem qualitas dominatur. Ex quibus ego colligo superiorem expositionem non esse ad

esse ad mentem Aristotelis. Sed dicetis uos, quod igitur erit illud dominium? Alex. & Al-
ber. dicunt quædam, quæ satis clara sunt: quod omne mixtum perfectum debet in se con-
tinere quatuor elementa, & habere etiam quatuor qualitates, de quibus dixi (loquor au-
tem de mixtis perfectis ad differentiam illorum de quibus dictum est in præcedentibus li-
bris. s. de cometis, & huiusmodi) nam omnia perfecta debent habere stabilitatem quan-
dam, quæ datur à terra: partes autem eius continuari non possunt, si non esset aqua: nam
aer licet sit humidior; tamen aqua est magis incorporabilis ratione densitatis materiae. sed
non sufficit solum siccum & humidum: quia licet ex illis fiat compactio in mixto; non ta-
men perfecte illa se penetrarent & commiscerentur, nisi adesset calidum & frigidum, ca-
lidum enim facit ebullire, separat, & rarefacit, & educit humidum, quod latebat sepultum
in centro, per omnes partes ipsius sicci; faciendo ebullire, & rarefaciendo ipsum; ut patet
in aqua ebulliente. non dico autem quod corrumpat humiditatem uel siccitatem, sed quod
mouet, separat, & permiscet. ubi uero calidum extrahit, & ex centro elicit humidum;
ne illud humidum deperdatur, exhalet, & disgregetur, ita ut non possit fieri generatio; ad-
uenit frigidum, quod compingit, stringit, & retinet ipsum, & unit tale calidum humidum
cum sicco, ne disgregetur, & separaretur ab eo; sicut fieri solet cum aliquid teritur: cum. n.
teruntur aliqua, ut quæ in molendinis pistantur; solent partes, quæ illa attritione sæpe exi-
iunt, adiumento manuum reponi. unde licet per calidum fiat aliquando collectio rerum
& unio; hoc tamen non est per se, nec essentiale calori: caloris enim essentialia operatio-
nes sunt calefacere, & rarefacere, & disgregare rem. si autem aliquando in massa argento, au-
ro, plumboque commixta post calefactionem, & liquefactionem, partes auri simul con-
geruntur, & confluunt in unum, & partes argenti, eodem modo, ut in superioribus di-
ctum est; hoc fit per accidens, ratione similitudinis: unde ubique similitudo est causa ami-
citiae & unionis: quoniam enim aurum simile est auro, argentum argento; ideo in liquefa-
ctione à calore uniuntur per accidens: propria autem calidi est disgregare; frigidi uero
unire. quod si contrarium eueniret; hoc fit per accidens, non per se. His autem notatis
quæ dicta sunt, clarum erit quid sit illud actiuarum super qualitates passiuas dominium;
Nam nil aliud est quam calidum & frigidum & frigidum ita disponere humiditatem & sic-
citatem, ut inde fiat inductio formæ mixti, illius speciei mixti, quod generandum est in
hac generatione; sicut etiam audietis in tractatu de putrefactione, quæ contrariatur ipsi
generationi. Vnde alia commixtio requiritur in generatione sanguinis, alia in generatio-
ne ossis: nam in generatione sanguinis plus requiritur de humido; minus uero in com-
mixtione humidi cum sicco, ex qua fit os. in carne autem plus humidi est quam in os-
se, & minus quam in sanguine. & ideo fieri potest quod aliquod sit mixtum perfectum;
& in illo sit multum de humido & parum de calido: tamen tantum est in eo de calido quod
humidum ab illo commode disponitur, & commiscetur cum sicco, ut sit receptiuum for-
mæ quam natura desiderat. nam aliud dominium calidi super humido requiritur in com-
mixtione sicci cum humido, in quod debet induci forma carnis; & aliud humidi domi-
nium, cum inducenda est forma ossis. alia etiam uictoria præparatur ad humidum leonis
à calido, alia ad humidum hominis; alia leporis; alia canis; & secundum formarum di-
uersitatem. unde aliquando in mixto plus est de calido quam de humido: in aliquibus ue-
rò & non paucis plus est de humido quam de calido, secundum merita formæ, quæ postea
mediantibus illis qualitibus ut instrumentis, debent operari operationes illi formæ pro-
prias & conuenientes. Ideo obtinere illud, de quo loquuti sumus, non est intensius esse, ut
quidam medici dicunt, qui uix primæ philosophiæ naturalis elementa degustauerunt. Sed
uellem nunc scire, an illud calidum & frigidum, humidum & siccum debent esse æqualia
ad faciendum debitam mixtionem, uel non debeant esse æqualia: & si inæqualia; quod
nam inter illa uincere debeat, & hæc dubitatio extrahi potest ex medulla uerborum
Aristotelis.

Alia est dubitatio, quam mouet etiam Gentilis in prima primi, & concludit omne
mixtum declinare ab æquali ad pondus per calidum & humidum: & probat hoc
multis argumentis. Nam aut uiuit, aut non uiuit mixtum: si uiuit, in eo dominatur hu-
midum super siccum: si non uiuit, tunc iterum dominatur in eis humidum. & primum
in illis, quæ generantur ex semine, quod dominetur humidum, manifestum est illis, qui
sperma humanum aliquando uiderunt; id enim est humidum: propterea uidetur quod mi-
xtum genitum ex illis sit etiam humidum. Secundo quia sanguis est ultimum nutrimen-
tum, qui tamen est humidus, ut sensu patet: ex eisdem autem sumus & nutrimur. Item,
ea quæ non generantur ex semine, generantur ex putredine: omnia autem putrida sunt
humida, ut infra audietis. Inanimata autem uel sunt metalla, uel lapides: si metalla, sic
sunt humida; quia patiuntur liquefactionem, per quam sunt continuata. si autem sunt la-
pides, uidetur etiam quod illi sint humidi; quod patet in eorum generatione: cristallus
enim, & omnes lapides à principio teneri sunt; deinde procedente æstate fiunt duriores.
generantur enim lapides ex duplici exhalatione, uaporosa scilicet & humida: plus enim
est in eis de humiditate, quam de siccitate. Et si arguatur, hoc mixtum est de ordine sicco-
rum, ut dicunt multi medici. Respondet Gentilis hoc absolute esse falsum, cum in ordine
ad æquale ad pondus compactio tantum fiat; & tamen sit cum comparatione mixtorum,
quæ in ordine humidorum à medicis, & philosophis ponuntur. Hæc res est in extremo
difficultatis: & multum difficile est iudicare, quæ opinio sit uerior. Hac in re Gentilis, li-
cèt sit magnus uir, mihi tamen non placet: & quanquã ego non habeo demonstratone hac
in re contra ipsum; habeo tamen ualde probabilia argumenta. Nam plura sunt agentia
naturalia, in quibus aliquando prius apparet effectus siccitatis, quam humiditatis; nec a-
gunt illa ex uoluntate, sed naturaliter: unde tutia est sicca, & multa alia, quod sensu patet
ex sua rupta continuitate, quod etiam cognoscitur ex tactu. unde etiam Comm. 10. me-
taph. uidetur huic opinioni fauere commento 15. dicit enim aliqua esse humida, aliqua
sicca, & eadem est ratio de actiuis. sic opinio Gentilis, meo iudicio minus est proba-
bilis. De hac autem quæstione parum nostri philosophi; multa uero medici scripserunt.
& licet inter se digladiantur, omnes tamen in hoc conueniunt, quod qualitates non pos-
sunt esse æquales: quæ autem dominantur, est discordia. secundum enim Gentilem nullum
omnino inuenitur mixtum quod à prædominio sit frigidum uel siccum, & de hoc multa
dicit in prima primi, ubi in summa hoc cõfirmat, quia omne mixtum aut est uiuens, aut nõ
uiuens: qualitercunque sit, semper in eo dominabitur calidum & humidum: sed inter ui-
uens & non uiuens non est medium: quicquid autem uiuit, nutritur. & secundo de anima,
uiuit, ergo anima nutritiua, ut patet in cap. de augmentatione, & secundo de anima, & in
libello de longitudine & breuitate uitæ, de morte & uita, & in libro de inspiratione & re-
spiratione: nam animalia fortia plurimum habet de calido & humido, & ideo multum re-
spirat: unde medici per cataplasmata & cerata calida confortant; omnia enim facit calor.
Confirmatur, quia omne uiuens habet operationes uitales & naturales, quæ per Aristote-
lem & Comm. multis in locis fiunt per calorem: nam omnes operationes perficiuntur ca-
lido, imperficiuntur autem frigido: & ideo multi propter has duas rationes concedunt hoc
in mixtis uiuentibus. Gentilis autem concedit hoc tam in uiuentibus, quam in non uiuen-
tibus; immo uniuersaliter in omni mixto, in marmore, leone, & homine. Mouetur autem
Gentilis hac ratione, quoniam in omni mixto sunt quatuor qualitates, ut audiistis in pri-
mo tex. ubi dixit hoc expresse: & omnes illæ qualitates, sunt tam actiuæ, quam passiuæ,
agunt enim & reagunt, licet in hoc libro, ut dixi, duæ sint tantum actiuæ, & duæ passiuæ:
unde mixtum habet temperamentum in se, quoniam frigiditas temperat caliditatem &
humiditas siccitatem: siccitas autem primo conuenit terræ in mixto, quoniam dat mixto
constantiam & constrictionem; continuitas autem datur ab humiditate, secundo de gene-
ratione: ignis autem opus in hoc loco non est calefacere; sed mouere, subtiliare, permi-
scere, diuidere, separare, & huiusmodi, quanuis hoc non sit de essentia calidi, ut prius di-
xi. Scio

xi. Scio multos magnos uiros, hic me derisuros: uos tamen consideretis, & uidebitis essentiali hoc esse mixtionem, quod fiat per calidum, quod partes permiscet: absolute autem, & per se, calidum calefacit, (hoc enim non potest absolui ab eo) aliarum autem operationes insunt sibi secundo; quare, propter aliud. Vnde comm. 3. coeli errauit, prima enim operatio calidi est calefacere: Arist. enim dicit quod calidum congregat per accidens, & disgregat per se; quod Comment. male intelligit: non enim segregat heterogenea, nisi primo: secundo autem congregat. congregare enim est ei per accidens, segregare uero per se: cuius oppositum dicit Commentator in eo loco. calidi enim primo est diuidere, segregare, & rarefacere, & huiusmodi; quod patet, quando fit caseus ex lacte: primo enim calidum segregat partes ab inuicem, partes enim ex quibus fit butyrum, currunt ad unum locum, & partes ex quibus fit caseus, ad alium simul: hoc autem fit rarefactione; lac enim rarefit, antequam illarum partium fiat condensatio, ut ab inuicem separetur. Similiter etiam de metallis, quae liquefiunt. Ideo mentitur Comm. qui praecise oppositum dicit, quod scilicet congregando diuidit. Immo e contrario diuidendo congregat. Et si arguas, ergo hic diffinit per accidentalia. Dico, ut prius, quod absolute in quantum est calor, diuidit, segregat, & rarefacit; & per accidens congregat: in quantum autem calor productius mixti fit, facit hoc per accidens, in quantum calor; sed per se, in quantum est calor huius mixti, id est, ut est calor talis. Et si dicas, omne agens uniuersale agit propter finem. Dico, quod facit hoc, non in quantum caliditas, sed in quantum directa ab agente naturali, per se congregat. Multi forte mirabuntur propter hoc, sed si uerba mea perpendantur, forte non uidebuntur sine ratione. Melius autem habebitur, & clarius ab Arist. infra in hoc quarto, cum dicet, quod calidum non potest digeri; ignis enim digeri non potest: sed calida elixari possunt: nam digestio fit ingrossando: fit autem ingrossatio permiscendo humidum cum sicco, & subtile cum grosso, ut ignis & aqua, sunt autem bene elixabilia talia. Et si arguis, ergo hoc fit per accidens. Dico, quod est per accidens in quantum calor, sed per se in quantum in hoc mixto. Vnde agens, calefaciendo facit generationem; sed non per se in ordine ad calorem: quoniam calor, in quantum calor, calefacit: at non sufficit hoc; sed oportet calefacere ut introducatur forma mixti. Vnde sicuti non est mirum, ut dicit Plutarchus in uita Sertorij, inueniri posse duos homines omnino similes, aut in diuersis temporibus, aut in diuersis locis: sic etiam non est mirum inueniri duos homines istius opinionis. Credebam enim ego nullum unquam tenere, aut tenuisse hanc sententiam praeter me; nuper tamen eiusdem opinionis inueni Io. Gramma. in secundo de generatione. Ut autem loquamur etiam de frigiditate, quam Furnus noster credebatur nullam aliam habere actionem praeter quam quod temperet calidum, tamen aperte Auerr. in paraphr. dicit quod congelat, & firmat mixtum ut patet. Nam homines inhabitantes regiones frigiditas, sunt fortioris digestionis, quam qui inhabitant regiones calidas: habent enim calidum fortiter unitum a frigido: similiter adeps coagulatur a frigido, & liquefit ab igne: unde non est mixtum in mundo tam siccum, incipiendo etiam a lapidibus, ex quo non extrahatur oleum per alchimistas; quoniam quod condensatur a frigido, liquefit a calido. Dico ergo, quod sola caliditas est, quae inducit formam substantialem in mixto: humiditas autem & siccitas non inducunt formam substantialem, sed habent se ut materia. sic nec frigiditas inducit formam substantialem in mixto; sed habet se ut materia: at sola caliditas apud omnes peripateticos & medicos, & apud Platonem, inducit formam substantialem: ergo omne mixtum, a praedominio est calidum, ut uideatur tenere Gentilis. nam nisi esset mixtum, non praedominaretur in eo forma mixti, quae introducitur & excitatur uel caloris; quanuis huius oppositum sentiat Iacobus de partibus in prima primi cap. de elementis, in fine, ubi dicit opinionem Gentilis esse insanam. quod probat de opio, papauere, stupefactore pisce, & multis alijs mixtis, quae sunt multo frigidiora, quam aqua. Et, ut ego sentio, Galenus eius opinionis fuit, quam tenet Iacobus de partibus, & etiam Vgo Senen. contra Gentilem. & licet ratio Gentilis uideatur bona, experientia tamen est in oppositum. Auic. autem quarta primi, & Arist. 8. physicae ausc. dicit, quod quando ratio aduersatur experientiae, tunc omittenda ratio, & standum experientiae. vnde, bene uerum est, quod

plura

plura mixta sunt calida, quam frigida; credo tamen multa a praedominio frigida esse. Soluit autem Iacobus argumenta Gentilis quae facit, de elementis, sed non de mixtis. Vgo autem Senensis, prima primi cap. de elementis, quanquam fuerit uir ingeniosus, tamen ibi fuit multum obscurus, ita ut difficile sit eius sententiam intelligere. Iacobus autem respondet ad argumenta Gentilis. Pro quo notandum, quod medici imaginantur duplicem complexionem in animato, scilicet unam innatam siue propriam, aliam influentem; ut os habet complexionem innatam & influentem: Nam per complexionem innatam, qua tale mixtum est, est siccum; quoniam multum habet de terra: quoniam autem nutritur os, & uiuit; nutritio autem fit per sanguinem missum a corde & iocinore, & fit nutritio a tali calido & humido; tunc respondet Iacobus procedere de complexionem influente, sed non de complexionem innata; innata enim est ex mixtione elementorum in illo: nutritionem autem habet os a calido & humido, quod influit a corde. Ego tamen ualde dubito de hoc, quod cor sit a praedominio calidum: & quod distet ab aequali ad pondus per calidum, & humidum. Sed ad argumenta, forma mixti substantialis introducitur a calido, ut omnes tenent, Iacobus non poterit confugere ad distinctionem de calido innato & influente; ideo ego pono aliam responsionem, quae mihi satisfacit. Dicit philosophus in libro de inspir. & resp. quod animalia debent habere nutrimentum proportionatum nutritio, quod sit conforme nutritio complexionem; ideo Democritus, quoniam dixit animalia inhabitantia in aqua esse calidissima; et quod nisi confugerent ad eum locum, morerentur ob calorem, ab Aristotele improbatur: natura enim produxit cuilibet mixto complexionem conuenientem suis operationibus, ad quam faciendam requiritur locus proportionatus, in quo degat, uiuat, & nutriatur: natatilibus autem aptus est locus aqua, terrestribus terra, uolatilibus aer; omnia enim animalia nutriuntur & fouentur a sibi simili, & conuenienti suae complexionem. Cum autem arguit Gentilis, tam generatio quam nutritio fiunt per calidum. Concedo. Ergo fiunt per calidum excedens frigidum in mixto. negatur consequentia, quoniam, licet generatio, nutritio & formae mixti inductio fiat a caliditate; non tamen ob id est necessarium ut mixtum discedat ab aequalitate ponderali per calidum, & humidum. sed bene requiritur calidum obtinens, ad nostrum intellectum prius datum, quod ita se habeat ad alias qualitates, ut ex earum concursu in eodem, surgat, & generetur forma mixti proposita a natura; & in nutritio requiritur tantum de caliditate, & humiditate, quantum est in mixto nutriendo: nam nutriens & nutritum debent esse similia, si enim mixtum haberet calorem tantum ut tria, frigidum ut quinque, tunc nutritum etiam habebit calorem ut tria, & frigidum ut quinque; si sibi debet esse conueniens. Et si arguis, denominatio fit a parte fortiori & preualenti: ergo debet denominari a frigido, non a calido, cum in hoc mixto frigidum frigidum domineatur. Dico quod non dominatur, ita quod forma substantialis inducatur a frigido. quoniam omnes tenent contrarium, quod etiam patet: Nam omnes operationes fiunt a calido: & frigidum, solum contemperat calidum, ut non sit intensius quam illi formae, & operationibus fit accommodatum: dominatur autem frigiditas quo ad gradum intensiorem; de quo dominio nos sermonem non habemus hoc in loco. Sed dominari intelligimus, quod formam producit: solum autem calidum producit, non frigidum: frigidum autem contemperat calidum & conuenienter formae fit productiuum: nam non omne calidum qualitercunque graduatum, est formae, quam nunc uult natura, productiuum; sed sunt certi & limitati fines, qui diffiniuntur a contemperante frigido, remittente ipsum ad illum gradum, ut sit postea aptum ad formae productionem. Sed adhuc dicetis; quomodo illud frigidum non impediret calidum, cum sit fortius & intensius, ut in superiori exemplo dictum est de mixto, ubi calidum est ut tria, frigidum uero ut quinque? Dico, quod simul possent concorditer stare in eodem mixto, & in tali proportionem esse ad inuicem, ut simul concorditer uelint suscipere hanc formam mixti & non aliam, & ita nunc dico de mixto animato, & inanimato. Nam licet calidum sit remissius frigidum, tamen adhuc est ita forte, ut huius formae sit productiuum: nec frigidum ipsum impedit, immo perficit contemperando; nam si esset intensius, non fieret generatio huius formae

B alius

alius enim gradus caloris requiritur ad generandum leonem, alius ad generandum ceruū, & leporē, quæ sunt animalia multo frigidiora leone, & hoc modo credo respondendū esse ad argumenta Gentilis. & sicut dixi de calido & frigido, sic dicatis etiā de humido, & sicco. Ex quibus infero aliqua esse mixta à prædominio calida, alia à prædominio frigida, alia humida, alia sicca contra Marfilium, Gentilem, Iacobum Forliu. & omnes qui in hoc sententiam eorum sequuntur. Et huius sententiæ multi sunt ex antiquis doctoribus contra Gentilem. Exercitationis autem causa, adducam ego argumentum quo scolasticus adhuc Patauij usus sum, & adduxi uiro per celebri Antonio Trapolino præceptori meo. Pro quo suppono, unam solam formam substantialem esse in composito: Et quod accidentia superioris mixti, ex quo genitum est nouum mixtum, omnia sint corrupta: & introducta sint accidentia noua, conuenientia huic formæ mixti ad mentem D. Thomæ. Tunc accipio hominem, qui exponatur aeri frigidissimo; uel projiciatur in aquam frigidissimam; & moriatur illo frigore; tunc (in hoc omitendo Scotum) ibi generatur noua forma mixti: quæro ergo unde generetur? Non potest dici quod à calido; quoniam aer & aqua sunt frigidissima: si ergo dicas à frigido: ergo forma substantialis generabitur à frigido, quod est contra omnes. Respondebat præceptor meus tenendo opinionē Comment. in 1. 2. Met. 1. 8. quod uirtute influentiarum cœli influentis calorem solis & aliorum astrorum in aerem fit hoc, & est quædam caliditas impressa in aere, quæ producit hunc calorem, quo demum generatur forma mixti. Ad hoc ego replicauī, quoniam posset homo mergi in aquam profundissimam, ubi aer nō possit attingere: & similiter multa mixta generantur in profundissimis locis sub aqua, & in profundo terræ, quod nunquam aer potest peruenire. Item in renibus generantur lapides & arena, & uermes generantur in homine, & in alijs animalibus, ubi non est aer. Tunc respondit præceptor meus, quod impossibile est hominem eo modo mori. Sed hoc mihi uidetur fatuum, quod homo mergatur in aquam profundissimam, & non moriatur.

D V B I T A T I O XIII.

Est dubitatio circa expositionem tex. tertij, cum incipit Arist. loqui de generatione & putrefactione, in hac enim medici discordes sunt, & uariæ sunt interpretationes. Vnde de Alex. per generationem simplicem uult intelligi ab Aristotele generationem substantiæ: & dicit, quod putrefactio est comunissimè & maximè illi contraria. Hæc expositio non est bona, quoniam ignis corrumpitur, & tamen non potest putrefieri. Ideo mihi magis placet expositio Alberti, quod Aristoteles probat, quod putrefactio contrariatur generationi simplici, id est ratione qua mixtum est. Omnes expositores uolunt hanc esse eius rationem, quod est ultimum cuiusque mixti geniti, hoc maximè contrariatur illi generationi, & comunissimè ei contrariatur: sed putrefactio est terminus ultimus ipsius geniti: nam finis uniuscuiusque mixti est putrefactio: ergo &c. Argumentum est clarum. Maior patet, quoniam medium & finis contrariantur ut medium extremo; principium autem & finis contrariantur ut extremum extremo: minor autem est contrarietas medij ad extremum quam extremi ad extremum; ideo ultimum in genito maxime contrariatur principio geniti: principium autem geniti, est generatio, finis autem putrefactio: ergo illa contrariantur ut extremo. Quia autem dicit, unicuique genito, indicat quod est comunissimum. Probat autem, quod putrefactio est ultimum & comunissimum. Vltimum. n. dicitur ad differentiā medij, quoniam maxima contrarietas est extremi ad extremum: est etiam contrarium uniuersalissimum, quia unicuique genito, dixit: Vnde hoc maxime contrariatur, quod contrariatur comunissimo, & ut extremum extremo: & sic est hic. ergo. Probat autem minorem, quia omnia mixta animata seu inanimata dimissa suæ naturæ terminantur per putrefactionem, & deueniunt ad senium. Hæc est uis rationis Arist. licet expositores uariant, Auer. autem potius turbet quam exponat. Galet. solum probat minorem huius rationis, & subintelligit maiorem. Vult autem Galet. hic per corruptionem intelligere non illam quæ procedit de esse ad non esse; quoniam secundum eum illa non uocatur corruptio: nam prius

prius putrefit mixtum; deinde corrumpitur: terminus autem non præcedit medium, sed è contra; ideo corruptio non potest esse uia in putrefactionem; nam prius putrefiunt animalia quam corrumpantur. ideo uerba non sunt intelligenda ut sonant secundum Galet. sed prius mixtum disponitur per deteriorationem, & fit deterius; demum putrefit: ultimo corrumpitur uera corruptione, quæ est de esse ad non esse. Vnde hic per corruptionem secundum eum, alterationem intelligit præcedentem ipsam ueram corruptionem. & sic exponit hoc loco. Alex. autem aliter dicit, ait enim quod senectus & auansis sunt ipsæ putredines, non fines putredinis; & corruptio uiuentium & non uiuentium est putrefactio quædam. & sic etiam nos introduximus textum, quod putredo est uera corruptio. 10 Nam secundum Galet. primo alteratur mixtum & putrefcit, tamen adhuc uiuit. Et sic Galet. expositio dubia est. primo quia per interitum intelligit deteriorationem. secundo, quia putrefactio non esset corruptio, sed alteratio: Et, quæ est alteratio, non est corruptio simpliciter, sed secundum quid: illa autem quæ maximè corrumpit, est maximè generationi contraria: generatio enim secundum Aristotelem est in substantia, alteratio in accidente. Quare Alexandri expositio mihi uidetur melior, licet etiam non in omnibus satisfaciat. non enim uidetur procedere, ut sonant uerba Aristotelis: quia aliud est esse uiam ad putrefactionem, quam esse putrefactionem. Et hoc argumentum est contra ambas expositiones. Hoc in loco ego non intelligo Albertum.

D V B I T A T I O XIII.

Alia est dubitatio circa expositionem textus quinti. Nam Alexander exponit unomodo, Latini autem alio. Dicit Aristot. quod aer aqua & terra putrescunt, ignis autem non putrefcit. Declarans hoc Alex. dicit quod intelligitur hoc secundum partem, non secundum totum: & tunc non sunt in sua dispositione naturali, sed extra naturam. uult enim quod calor extrinsecus corrumpat principium effectiuum in uno illorum trium elementorum: nam unumquodque elementum habet principium actiuum & passiuum, ut aer habet principium actiuum, calorem; passiuum, humiditatem: aqua autem frigiditatem, & humiditatem, (secundo autem de generatione, & tertio de cœlo audiuius, quod secundum opinionem Vgonis, quodlibet elementum habet ambas qualitates in summo. 30 nos autem ostendimus hoc esse falsum: & hoc etiam uidetur tenere Alex.) unde aqua putrefcit, & corrumpitur exposita soli; similiter & terra. quoties ergo corrumpitur principium effectiuum in elementis; tunc fit putrefactio: ignis autem putrefieri non potest, quoniam non potest fieri corruptio illa, nisi intendatur calor; intento autem calore in igne, non remanet amplius ignis. Secundo ponit aliam rationem, quoniam putrefactio fit in humido; ignis autem nullam humiditatem in se habet; ideo putrefieri non potest. Et addo ego, quoniam si mixtum putrefcit, tunc corrumpitur à calido per diffinitionem putredinis: quod ergo agit in ipsum, necessario fortius est ipso passo: sed nihil est fortius igne in calore: ergo &c. Nam quod ignis sit calidissimus omnium calidorum, patet secundo de generatione, & 40 secundo metaph. An hæc uerò expositio Alexandri sit uera, difficile est uidere. uidetur autem potius falsa. Ac primo, quoniam aer non semper corrumpitur à calido, sed etiam à frigido. Secundo, quia nec etiam potest fieri corruptio à frigido: esset enim aqua. ergo uidetur quod à calido. sed quomodo calidum potest corrumpere calidum, nisi extrahendo humidum? & si sic; corrumpere aerem, & non putrefaceret. si autem intendatur eius caliditas; annullaret humiditatem & fieret ignis. Tertio calor non potest causare putredinem: quoniam si hoc fieret, fieret per extractionem humiditatis: aer ergo non maneret humidus. uult tamen Alex. quod aer remaneat humidus, dicens ea quæ putrefiunt, remanere humida & destitui debere in eis caliditatem. quare nescio ego quid dicam de Alexandro. Quarto Alexandri uerba non conueniunt diffinitioni putredinis. nam putrefactio est extractio pro 50 prius calidi ab aliena caliditate: hoc autem non potest fieri, nisi extrahatur humidum: quomodo enim si corrumpitur frigidum, corrumpatur calidum? aqua certe calefacta non corrumpitur: similiter nec terram, cum calefit, putrefcit. unde non dicit diffinitio, propria humiditatis

miditatis, uel frigiditatis, uel siccitatis; sed dicit propriæ caliditatis. Quambrem nullum uideo modum, quo possit saluari Alex. Ego diligenter eius dicta examinaui, an uelit forte dicere, quod quodlibet elementum habeat ultra illum calorem, caliditatem quandam propriam à sole & stellis. & hanc opinionem tenebat concurrens meus Alexander Achilinus in commento 42. secūdi de cœlo, quam quidem ego in 16. commento ostendi non esse ad mentem Aristotelis, nec cum dictis Alexandri conuenire. Sumo enim argumentum Alberti contra eum, quoniam putrefactum resoluitur in cinerem: cum ergo aer nihil in se terre habeat; quomodo poterit resolui in cinerem? similiter etiam aqua. Sic non poterimus etiam saluare textum Arist. stantibus dictis Alexandri: quoniam elementa amplius non essent materia mixti proprie. Vnde hæc opinio etiam improbat ab Alberto, & Thoma secundo de anima commento 113. Ideo mihi magis placet opinio latinorum, quæ est ut uerba Arist. intelligantur, quod elementa manentia in propria natura & non mixta, putrefieri non possint, idest cum manent simplicia, & non commiscetur. aer autem multis rebus commiscetur, quæ unâ cum uaporibus eleuantur, ut à porcis & alijs foetidis animalibus, & lacubus. et quando fit talis commixtio, tunc putrefit. sic etiam aqua putrefcit non manens in natura sua propria, idest simplex; sed mixta cum terra, & alijs rebus: tunc. n. adueniens calor educit corpuscula calida ex ea, & educit partes à partibus, & facit malâ mixtionem. Et hæc est mens latinorū, alia à mente Alex. Ignis autem putrefieri non potest, quia omnia quæ ei imponuntur, cōburit; nec patitur aliquid sibi commisceri. Vnde boni medici ob hanc causam iubent tēpore pestis fieri ignem in caneris, ut consumantur uapores mali commixti aeri, & aer purgetur. & eadem ratione Venetijs rarò accidit pestis, quoniam ferè in omnibus habitationibus sunt camini. Et hæc opinio mihi uiderur uerior. Est tamen unum, quod uidetur obstare: quoniam dicit textus Alcyonij, quod elementa propriè putrefcunt. proprie autem solum putrefcit, quod mixtum est, elementa autem non sunt mixta. Littera nostra non dicit propriè, licet littera Alexandri id etiam dicat; sed singulariter. Ego tamen exponerem illud propriè, idest habent proprium modū & peculiarem putrefactionis, distinctum à modis putredinis aliorum putrescibilium. nam non putrefcunt ut alia mixta; sed proprium & singularem habent modum. & sic etiam expono ly, singulariter, ut habet littera nostra. Et in hoc licet dicā contra Alex. non tamen audeo ipsum accusare magnum alioqui peripateticum. Verum certè est si sit aliqua camera clausa per mensem, ut non euentetur; generari in ea odorem tetrum & putridum: aer enim intus putrefcit. tamen non uidetur quod aliquid admisceatur ipsi. Credo tamen si quis acciperet uas aliquod plenum aqua, & seruaret bene obturatum, modo non attingatur aqua ab aere & sole; per multos annos eam non posse putrefieri. quod si fortè putrefiat, tunc excusandus esset Alexander: ego autem, quia non sum hoc expertus, dubito quid in hoc dicā. forte id expertus est Alexander. Sentimus etiam ligna Ferrariensia foerere in combustione: foerent tamen ratione uaporum in ipsis inclusorum, non ratione ignis: uapores enim illi inclusi, per uim ignis excutiuntur, & exeunt: & uapore illo foetor imprimitur in aerem ambientem. Opinio autem contraria etiam uera est: quoniam non habemus elementa pura, sed commixta.

D V B I T A T I O X V.

Alia est dubitatio, & hic incipiā examinare ea quæ dicta sunt in littera secundi capitis ubi & contra opinionem cōem dicā. Alex. de his nihil dicit. Thomas & Gaiet. nō satisfaciunt. multa tñ à medicis dicta sunt, contra quæ ego dubitabo. Primo autem circa dicta philosophi, quod. s. putrefactio maximè contrariatur generationi simplici. hoc uidetur falsum: nam simplex generatio est substantiæ, uel per se, uel reductiuè; quod pro nunc non curo. putrefactio autem est in genere qualitatis: ergo non sunt contraria. consequentia tenet ex 10. Metaph. Contraria enim sunt eiusdem generis. Antecedens patet per Alexandrum, qui exposuit generationem simpliciter, idest generationem substantiæ, quæ talis dicitur ad differentiam generationis accidentium, quæ est generatio secundum quid.

quid. Quod autem putrefactio sit de prædicamento qualitatis, uidete Plusquamcomm. 3. techn. cap. de putredine comm. 52. & etiam Vgonè in quæstione peculiari de putredine. illi enim citant Galenum 11. Therapeu. cap. 8. qui dicit putrefactionem esse de genere qualitatis. Ad hoc existimo esse dicendum, quod generatio sumitur uno modo pro subita acquisitione termini ad quem, siue subito prouentu formæ: secundo pro alteratione præcedente; tertio pro aggregato ex his. Et sic etiam distribuitur putrefactio in tres modos, & hoc habetis à Commen. 6. phys. com. 32. si ergo ambæ sumantur primo modo, sic putrefactio non est contraria generationi: si secundo modo; pro alteratione præuia ratione dispositionis; putrefactio est opposita generationi simplici, quia alteratio ad generationem & putrefactio sunt contraria, cum ambæ sint in eodem prædicamento & uerè opposita; pro aggregato autem referendo singula singulis, etiam sunt contraria: si tertio modo, tunc ambæ semper erunt contrariæ. Galenus autem accepit putrefactionem pro alteratione præuia, sed tamen ut in generatione substantiæ. Et hæc sit responsio breuis.

D V B I T A T I O X V I.

Non uidetur quod generatio sit maximum & communissimum contrarium putrefactionis. nam generatio est mutatio de non esse ad esse: sed generatio in hoc loco est, quando qualitates actiuæ obtinent in debita proportionem super passiuas. sua autem contradictoria est, nō habere illam proportionem super passiuas. & hoc est uerè sibi contrarium. sed ex fine libri Periherm. unum tantum uni contrariatur, ut etiam habetur 10. Metaph. putrefactio autem in sua ratione formali non dicit quod qualitates actiuæ non obtineant super passiuas. Quare uera ratio corruptionis mixti erit, quod qualitates passiuæ dominantur actiuis; & hoc erit uerè contrarium generationi; non ut Aristoteles dicit, quod sit putrefactio. Confirmatur, quoniam hoc non est maximum & uniuersalissimum contrarium generationi, quod non comprehendit sub se omne contrarium generationis: sed putredo est huiusmodi. Probat. nam multa corrumpuntur per combustionem, quæ tamen non putrefcunt; similiter etiā si moreretur homo ex frigore, uel nimia humiditate, uel siccitate, illa omnia corrumpentur; tamen non putrefierent. Vultis autem hoc uidere? sanitas fit ex proportionem quatuor humorum, quæ consistit in parua latitudine, & fit tantum unomodo: ægrotudo autem fit infinitis modis. si quis enim perit ægrotudine, non statim necesse est in eo superabundare sanguineum humorem, cum etiam sæpe ex cholera, uel atræ bilis uel pituitæ abundantia, uel defectu, corpus ægrotet: mixtum enim dissolui poterit ex calido, humido, frigido, uel sicco; neque ad aliquod illorum astringitur. ergo putrefactio non est maximum, & communissimum contrarium. Et, ut breuiter dicam, putrefactio non continet omnem corruptionem contrariam generationi. Respondetur ad hoc, quod argumentum concludit demonstratiuè: sed non est contra dicta Aristotelis. nam Aristoteles non dicit, quod contrarium generationis absolute captæ cōmunissimū & uniuersalissimum sit putrefactio: sed quæ dicitur naturalis corruptio in mixto, non fit nisi per putrefactionem. unde si mixtum corrumpitur calore ignis, ut adustione uel frigore, uel siccitate, uel humiditate, hoc potest fieri per uolentiam, & hoc non intelligit philosophus; sed intelligit de corruptione naturali. nulla autem est corruptio naturalis, quæ non fiat per putrefactionem. Verum autem & absolutum uniuersalissimum contrarium generationi est disproportionem quatuor qualitatum, si uerò nos corrumpimur naturali corruptione, semper corrumpimur putredine.

D V B I T A T I O X V I I.

Alia dubitatio est. Tu dicis, quod omnis corruptio fit per putredinem. dicitur autem secundo phys. quod natura est principium intrinsecum mouendi & quiescendi: naturale autem dicitur tale, quia per naturam suam tale: ergo à principio intrinseco tale, ut patet ex diffinitione naturæ. putredo autem in mixto, fit à principio extrinseco, quod patet.

tet ex diffinitione putredinis, quia dicit ab aliena caliditate: nam declarando etiam illa
 uerba Aristot. dicit, quod est à continente, & ut in physicis dictum est, cuius principium
 est extrinsecum. ergo continens, idest aer, cum sit extra mixtum, si in eo sit putredo, fit à
 principio extrinsecum, ergo est uiolenta. Et hic est maxima difficultas, quomodo putredo
 fit naturalis, cum tamen secundum Galenum, Aristotelem, & alios omnes fiat ab extrinse-
 co. Hic digladiantur authores inter se: & uarij sunt modi dicendi. primus est Petri de Al-
 uernia, quem habet magister Iacobus Carpus noster, & ille mihi uidetur in libro de mor-
 te & uita sic respondere, quod putredo est motus naturalis; & etiam motus contra natu-
 ram, Debes hic scire, quod, ad hoc quod aliquis motus sit naturalis, non requiritur quod
 principium actiuum sit intrinsecum, licuti dicunt etiam alij expositores, maxime Burleus, 10
 & Thomas secundo phys. qui dicunt quod motus naturalis fit à principio intrinsecum; nō
 actiuè, quod principium effectiuum sit ab intrā, sed passiuè est hoc intelligendum. Vn-
 de ad motum absolutè non requiritur principium intrinsecum actiuum, licet in aliquibus
 motibus bene requiratur principium. Item dicūt, quod aliquid est naturale materiae, quod
 non est naturale formæ. Et tunc respondetur, quod motus naturalis est ipsa corruptio,
 quia non requirit principium actiuum intrinsecum, sed sufficit passiuum. Est enim natura-
 litas illa non ratione formæ, sed à principio intrinsecum passiuo; scilicet materia; quia ma-
 teria appetit aliam formam: passum enim confert uim, quia inclinatur materia ad aliam
 formam suscipiendam. ideo non inconuenit eundem motum respectu diuersorum esse na-
 turalem & uiolentum. est enim naturalis ratione materiae; uiolentus ratione formæ. Ve-
 rum hæc responsio meo iudicio nullius est ualoris, quia dixit philosophus, quod finis om-
 nium quæ corrumpuntur, est putrefactio, nisi uiolenter corrumpantur. Ista ergo respon-
 sio non mihi uidetur esse Petri de Aluernia, nec potest stare: quia sequeretur, quod combu-
 stio etiam esset putrefactio, quoniam etiam in combustione materia confert uim, & nō
 forma, & æque esset motus naturalis. Albertus in suo commentō copiose mouet hanc
 difficultatem, Alex. autem nudo pede transit. Dat uerò Albertus multas responsiones,
 quæ tamen tendunt in unam: quod, ideo sit motus naturalis, quoniam multa mixta fiāt ex
 putredine. Hæc tamen est fatua responsio. primo, quoniam hoc esse naturale, est natura-
 le rei genitæ; sed non rei quæ corrumpitur, uel putrefit. secundo quoniam etiam in corru-
 ptione uiolenta, ut in combustione, hoc idem fieri potest, ut ex combustis generentur alia
 mixta. Vgo Senen. composuit quæstionem de putredine, & nunc habetur in commenta-
 rijs, quæ scripsit super tertio techui, & ibi citat quæstionem Gentilis, ubi dubitat, an in
 tinaquaq; febre requiratur, aliquā partē cordis poni in calefactione. Ego autem quæsiui
 quæstiones extrauagantes, & textuales, sed non inueni. Vnum est, quod in quæstione de
 maioritate morbi, hanc quæstionem citat: sed ego eam non uidi. Vnde hæc est sententia
 Alberti, ut sibi imponit Vgo, & etiam Gentilis, qui mihi uidetur fuisse illiusmet opinio-
 nis, quod re uera caliditas existens in mixto retinet formam mixti in subiecto, & etiam re-
 tinet quod sit caliditas ignis. ideo considerantur duo, unum naturale, aliud uiolentum;
 secundum hoc autem, quod est naturale, secundum illud non est uiolentum. unde in pu-
 trefactione caliditas non potest dominari passiuus: nam caliditas in mixto est caliditas mi-
 xti, & est caliditas ignis: cum autem corrumpitur mixtum, tunc illa caliditas non est am-
 plius caliditas mixti, deperdit enim proprietatem illam, quoniam non amplius manute-
 net illa miscibilia: non tamen perdit illam proprietatem, quæ conuenit sibi in quantum
 est ignis: ratione enim qua ignis, tunc calefacit, & extrahit humorem, & hoc facit natura-
 liter: & ratione huius dicitur motus ille naturalis, retinet enim naturalitatem ipsius ignis,
 non tamen caloris mixti. In quantum ergo igneus calor, calefacit, rarefacit, extrahit hu-
 morem, & in uaporem conuertit. Et si uerum est, quod refert Vgo; tunc Gentilis fuit hu-
 ius sententiæ. Vgo autem gloriatur se solum intelligere hanc quæstionem, & reprehendit
 Albertum, & Gentilem, qui tamen etiam ipse declinat ad hanc sententiam. Differunt
 tamen, quoniam Albertus & Gentilis uolunt, quod extractio humidi fiat à calore pro-
 prio, non ut proprius est, sed ut extraneus, quod scilicet proprius calor extraneatus extra-
 hat humorem, & ratione illa sit motus naturalis: Vgo autem multum laborans, & citans
 multos

multos locos Auicennæ, uult quod non sit ex calore intrinsecum, & naturali; sed solus ca-
 lor extrinsecus sufficiat: & dat exemplum de phlegmate uitreo putrescente à sola inflam-
 matione concepta à calore extrinsecum. & quod calor intrinsecus, propter hoc non neces-
 sario extraneetur: sed quod tamen dicitur naturalis motus, quia ille calor est nunc intrin-
 secus, & conceptus in ipso phlegmate, facitque ipsum euaporare & putrescere. Ex hoc
 ergo illi tres conueniunt in hoc, quod putredo sit motus naturalis, quia ab intrinsecum. adu-
 stio autem fit ab extrinsecum, & nullam omnino uim confert passum, sed totum fit ab extra
 nō sicut putrefactio. Vgo autem uult quod adustio fiat tota ab extra; sed putredo aliquo
 modo fiat ab intrā; quia calor est in esse accenso, & putrefaciendo humorem intrinsecatur
 illi: & ideo aliter confert uim ipsum passum. Et tunc respondent illi ad argumenta, quod
 10 putrefactio quantum ad principium inchoatiuum est motus uiolentus, & nullo modo na-
 turalis; quoniam mixtum non potest obtinere formam mixti, sed definit esse; & ideo est
 motus uiolentus. Sed secundum Albertum, & Gentilem, prouenit à calore intrinsecum, qui
 retinet calorem ignis; & quia est caliditas intrinseca, ideo est naturalis. Vgo autem uult,
 quod caliditas sit humori illi intrinseca, & propterea dicatur naturalis. Meo tamen iudi-
 cio istæ responsiones, & Alberti, & Gentilis, & Vgonis sunt uanae, multis de causis. dicūt
 enim ij, & concordant in hoc, quod in principio est motus ille uiolentus ob eam causam,
 quonia calor sit impotēs ut retineat mixtum, & per hoc est contra naturam mixti: retinet
 tamen naturam caloris, quoniam remanet igneus, ut dicunt Gentilis & Albertus: calor. n.
 20 remanet ignis, qui aptus est ut faciat euaporare, ut in lignis apparet, quia ibi calor igneus
 facit etiam euaporare; & sic adustio esset naturalis, & uiolenta. Sed cōtra, semper in adu-
 stione corrumpitur forma istius mixti, & tamen per hos semper remanet aliquid istius ca-
 loris ignei: retinet enim operationem caliditatis, & operationem ipsius ignis post adu-
 stionem, ut etiam post putrefactionem: per hoc ergo non differt una transmutatio ab alia,
 quod tamen uult Arist. & profecto hoc argumentum demonstrat contra eos. Secundo
 dicunt ipsi, quod putrefactio fit tota ab intrinsecum, combustio uerò tota ab extrinsecum. Di-
 cant hi nonne in affatione exit humiditas, & pinguedo? at non alia de causa humor ille
 educatur, & exit, nisi propter calorem existentem nunc intrinsecum, licet principium in-
 choatiuum fuerit à calore extrinsecum: (caro enim affata remota ab igne adhuc comburit,
 30 & lædit manus tangentis eam, quia partem retinet interni caloris illius) & tamen nō est
 hæc mutatio putrefactio; sed adustio, uel affatio: ergo male Albertus dicit quod per hoc
 differt adustio siue affatio à putrefactione. Item, dicunt illi, quod caliditas extranea est,
 quæ prius fuit naturalis. Cur autem illud mixtum non debet etiam posse corrumpi ab hu-
 mido? quasi quod de necessitate mixtum semper corrumpatur à calido, & nunquam ab al-
 ijs qualitatibus, ut à frigido, humido, & sicco. quæro enim, quare illæ corruptiones non
 essent naturales, sicut illæ quæ fiunt à calido, aut si sunt etiam naturales, quare de illis ni-
 hil dicunt? dicant enim de sola combustione; nihil autem de hoc, quando homo mori-
 tur frigore, aut alio modo. Ego in hoc sentio, pace tantorum uirorum, totum oppo-
 situm. Et dico, putrefactionem esse motum naturalem, & etiam uiolentum. est autem na-
 40 turalis, non quia à principio intrinsecum; sed quoniam si mixtum dimittatur suæ natu-
 ræ propriæ, & non impediatur, ita quod non corrumpatur uiolenter, sed secundum cur-
 sum communē naturæ; idest si res stent in suis proprijs locis excepto omni impedimento,
 dempta. somni necessitate; tunc corruptio fiet per putredinē, & nulla alia corruptione mix-
 tum corrumpi potest. Est autem motus uiolentus, quoniam fit à principio extrinsecum: &
 argumenta, quæ adduxi, hoc demonstrant. Nominat autem Aristoteles hanc corruptio-
 nem naturalem, non quod non sit uiolenta, idest à principio extrinsecum (est enim à princi-
 pio extrinsecum, quia à calore continentis) sed quia remoto omni impedimento mixtum
 naturæ suæ dimissum corrumpetur per putredinem. Contra autem hanc positionem du-
 bito, & insto, primo quoniam non solum est contra me, sed contra Aristotelem, & ex-
 50 positores. Nam putrefactio est corruptio propriæ caliditatis, & est finis omnium mixto-
 rum secundum naturam, quia omnia demum corrumpuntur à continente: continens est
 aer, & locus ipsius mixti, qui est conseruatiuus locati, ut dicit Porph. in cap. de generet.
 Est enim

tione: Est enim patria principium generans, sicut & pater. ergo si locus conseruat, non corrumpit: cum nil unum & idem existens respectu unius & eiusdem rei possit esse conseruatiuum & corruptiuum, cum sint omnino opposita. ergo aer continens nō est causa putrefactionis mixti. Secundo arguo, & præcisè contra expositionem nostram: quoniam Galenus tertio techni. tex. decimo, dicit quomodo alterantur corpora nostra, & dicit quòd hoc fit ab aere aliquando, calido, aliquando frigido, aliquando humido, aliquando sicco: si ergo continens non potest absolui à contento; ergo nec locatum absoluatur à loco: sicut ergo corpus alteratur à continente per calidum, ita etiam potest alterari à frigido, sicco, & humido. & sicut generatio fit à proportionem illarum qualitatum; sic corruptio fit ex disproportionem earum: disproportionem autē fit non solum in caliditate, sed etiam in alijs tribus qualitibus. ergo uerum non est, quòd naturalis corruptio mixtorū semper fit putrefactio. Profecto hoc argumentum uidetur demonstrare. Si dicatis, ergo expositio tua nulla. Respondetur, quòd dicit Aristoteles, quòd omnia mixta naturalia quæ secundum naturam corrumpuntur, hoc modo corrumpuntur, immo etiā aliqua elementa, ut supra dictum est: & ita nos mentem Aristotelis sumus assequuti. Tertium argumentum, quòd etiam stringit Aristotelem, est, quia in septimo climate & ultra septimum clima, ubi sunt quasi perpetua frigora, niues, & glacies, illi homines non poterunt consumi putredine: ergo non omnia mixta consumuntur putredine, patet, quia habent continens calidum, quòd possit consumere humidum radicale, & ipsum educere: hic enim in regionibus calidis propterea fiunt putredines magis in estate, quoniam calor continentis est uehementis: sed ibi (cum sint intensissima frigora, unde neq; ultra septimum clima habitant homines, immo neque bestia, quamuis reperiatur alia mixta in quibus adhuc procedit argumentum) magis uidebuntur corrumpi mixta congelatione, quam putredine. Quartum argumentum est, quoniam qui sunt in primo climate, ut sub Tropico cancri, non possunt putrefactione corrumpi; cum ibi sit maximus æstus, & propterea potius pereant æstu, & adustione. Quintum argumentum est, quoniam multa sunt mixta, quæ sunt siccissima: quomodo ergo poterunt ea putredine absumi, cum putrefacta primo debeant effici humida, & ultimo sicca? Exemplum est de silice, & adamante, & omnibus lapidibus, & metallis, hæc enim non putrescunt. Immo, qui exercitati sunt in lapillorum præciosorum commutatione, & cognitione, sciunt quòd uniones & margarita non durant ultra centum annos: sed adamas, hyacinthi & sapphiri nunquā putrescunt, imo durant plusquā 4000. annos. Sextum argumentum est, quia uidetur magna fatuitas Aristotelis, qui dicat omnia mixta corrumpi putrescendo. putrefactio enim solum fit ab aere siue continente: lapis autem uidetur multo fortioris resistentiæ, ut adamas, si ponatur in aerem separatum, qui aer fit ætius, ergo adamas positus in aere temperato, per casum; æterno tempore durabit, si dicta Aristotelis sunt uera. nam secundum eum naturalis corruptio tantum fit à putredine: dicit enim finem omnium mixtorum esse putrefactionem. Septimum argumentum est, quoniam Auer. 2. phys. com. 1. dicit, quòd simplicia & mixta differunt, quia simplicia suæ corruptionis habent tantum principium passiuum, non actiuum, scilicet à materia, & non à forma; ideo corrumpuntur tantum à principio extrinseco, non ab intrinseco: sed mixta habent principium corruptionis ex ipsa forma, à principio actiuo ultra passiuum; ideo habent duplex principium intrinsecum, suæ corruptionis, ultra principium extrinsecum, quòd inducit corruptionem uiolentam. cum ergo corrumpitur naturaliter, hoc fit à principio intrinseco, aut forma, aut materia: sed putredo est corruptio naturalis: ergo fit ab uno illorum principiorum, non à continente; cum continens omnino sit extrinsecum mixto: quomodo enim potest fieri corruptio ab extrinseco principio aut continente, & esse naturalis? cum Aristoteles in libro de morte & uita ponat duplicem corruptionem mixti: unam naturalem, quæ fit à principio intrinseco effectiuo; aliam ab extraneis occurrentibus, & hæc est uiolenta. quomodo ergo putrefactio potest esse naturalis, cum sit ab extrinseco occurrente corpore, scilicet aere nos ambiente? In oppositum est Aristoteles qui uult, quòd omnia mixta natura ipsa putredine pereant. Has difficultates nullus inter Latinos, Græcos, & Arabastetigit. ideo mihi ignoscendum est si non satisfecero uobis, præsertim

tim cum neque mihi ipsi satisfaciam. Ad primum argumentum, ubi dicebatur, locum esse conseruatiuum locati, ergo non destructiuum, respondet Commen. 2. de anima 113. & Thomas eodem loco, Albertus etiam hoc in loco. & meo iudicio satis bene, quòd quantumcunque locus sit conseruatiuus locati; non tamen ita conseruat, quòd non aliquando corrumpat, tempore conueniente: immo necessario aliquando corrumpit: sed quia minus corrumpit quam aliquis alius locus; ideo cōseruatiuus dicitur, quāuis necessario aliquando corrumpat. magis autē hic locus defendit hoc mixtum à contrarijs, quam aliquis alius locus. unde dicit Auic. secunda primi, quòd aer semper exsiccat corpora nostra, quia plenus est lumine coelesti & influxibus illis à cælo, quæ exsiccant & alterant. D. autem Tho. facit multa uerba de conuenientia formæ substantialis cum igne: sed tamen etiam finit in hanc responsonem, quam ego dedi. quòd nil à corruptione tutum est, etiā in naturali loco. Albertus uidetur dare etiā alias responsones: sed tandem ad hanc declinat. Ad secundum dubium, quòd est multò difficilius, quare non possit fieri corruptio tam à frigido, quam à calido, & si fit à frigido, cur non dicatur tam naturalis sicut ea quæ fit à calido. et tamen Galenus, ita uidetur sentire. hoc argumentum multum me sollicitauit, nec mihi ipsi satisfacere possum. Magna est Aristotelis autoritas, magnus est etiam rationis impetus. Ad sustentationem tamen dictorum Aristotelis posset dici, quòd per omnes qualitates extrinsecas ei & caliditatem, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, possit fieri corruptio. Quare ergo corruptio à caliditate continente dicitur naturalis, & non illa quæ fit à frigido, aut alijs qualitibus, ut sonat argumentum? Hoc uidetur non posse euadi: etiam si dicas, quòd sola corruptio, quæ fit à calido dicatur naturalis. Quæro enim rationem, cur magis hæc quam alia. Vnde ego imaginor aliam responsonem in uia Aristotelis, quòd putrefactio est resolutio in quatuor elementa: generatio uerò huic opposita est unio illorum, ut simul cocant, & lateant sub una forma mixti, ut audiuitis in diffinitione generationis naturalis. si quòd actiua dominantur passiuis: generatio enim fit, quando calor aggregat passiuas: corruptio autem quando segregantur illa, & dissoluitur calor: aut extrinsecus à continente immutatur calor intrinsecus, ita quòd non possit retinere quatuor elementa simul, & quiescere bene simul, sicut prius, & tunc fit corruptio. Sed hoc dicitur potius de calido, quam de frigido, quia à frigido non fit resolutio. proprium enim frigiditatis est congregare, ut dicit etiam Vgo in sua quæstione. ideo quia caliditatis proprium est dissoluere, frigidi autem unire: & quia frigus non dissoluit, sed potius unit: calidum uerò dissoluit. & quia dissolutioni opponitur unio: per unionem autē fit generatio, & illi contrariatur dissolutio quæ fit per calidum: ideo illa dicitur propriè corruptio naturalis, quia calor, cui oēs attribuimus generationem mixti, & conseruationem elementorum, dissoluit ea, & disgregat, qui tamen simul conseruare deberet. ideo illa corruptio per calidum dicitur naturalis, & non illa quæ fit per frigidum, ut patet in tex. quando dicitur. Est autem ille qui est in continente. Sed dicetis & bene. hæc solutio stare non potest, quoniam fit, a mixtum compactum ex quatuor elementis uel formaliter uel uirtualiter, quoniam pro nunc non curo: corrumpatur & dissoluatur in quatuor elementa: si, a, corrumpitur à calido, quæro nunc, si per casum corrumpatur à frigido, an etiam resoluatur in quatuor elementa, aut non. si dicis quòd resoluatur in quatuor elementa, corruptione quæ fit à frigido; ista responso nullius ualoris erit. si dicas quòd non, dicatur ergo ratio diuersitatis, quare corruptio à frigido non possit fieri in quatuor elementa. non enim uidetur quid repugnet. Argumentum uidetur difficile & maximam habere uim. sed dicetis forte, quòd corruptio non fit in quatuor elementa, sed in aliud mixtum. At sic fieret processus in infinitum. Ego responderem, quòd, quando fit corruptio à frigido, tunc non fit resolutio in elementa; sed illa pars, quæ nunc est ignis, forte mutabitur in aquam uel in terram. immo, ut scitis ex secundo de generatione, unum elementum immediate potest mutari in aliud elementum, ut ignis in terram, absque hoc quòd transeat per medium. & sic respondendo euades multas difficultates quæ in hac re obijci possunt. Ad quartum argumentum de ijs, qui degunt in septimo climate, dicerem quod in septimo climate nō corrumpuntur naturaliter nec ex putredine. tamen Aristoteli non

non uidetur quadrare modus iste dicendi, quoniam sunt uniuersalia; loquitur enim de omnibus, & qui sunt in oriente, & in occidente, septentrione, & meridie. Vnde oportet dicere, quod illa corpora non corrumpuntur naturaliter: aut si illa corruptio est naturalis, tamen non est putrefactio, nam non corrumpuntur illa corpora putrefactione. Sed dices, Aristotelis uerba sunt uniuersalia & ualde expressa, quod omnium finis est putrefactio. Si tenerimus aliam opinionem, & quod Aristotelis propositio sit uniuersalis absolute, ita quod omnia mixta finiatur durationem suam putredine, tunc aliter est dicendum ad auctoritatem Galeni. Notetis autem ea quae supra dicta sunt, quae tangit etiam Vgo, cum determinat de mixto simplici, id est absolute capto, in quantum mixtum est, & ideo in mixtis est propria resolutio illorum quatuor elementorum: quando autem fit corruptio siue resolutio in quatuor elementa, tunc proprie fit putredo, & fit a calido. Sed quando corruptio fit a frigido; non fit resolutio in quatuor elementa: neque enim possent corrumpi per uiam frigiditatis hoc modo. ideo licet Aristoteles, & Galenus dicant, quod corrumpitur eo modo; Dico tamen quod non intelligunt de corruptis a frigido. Verum ut melius intellexistis in alia conclusione, qua dictum est omnium corruptorum finem esse putredinem, credo ego, quod corruptio immediate non fiat a frigido, sed a calido, quod est in aere circumstante. Vnde licet aer distemperetur per frigidum; tamen possibile est quod frigus circumstantis per antiperistasis intendat ipsum calorem naturalem ipsius mixti; quoniam calor a frigore circumstante constringitur, atque ita intensus aut non potest amplius quatuor elementa simul retinere in mixtione, sed fit corruptio naturalis; aut quia calor extrinsecus partes sibi uicinas per antiperistasis in calore intendit & fortificat, ita quod licet aer extrinsecus sit frigidus, tamen aerem sibi uicinum in calore intendit per actionem contrarii sibi oppositum fortificantis; & fit calor intensior, qui educit calorem mixti, qui demum est causa putredinis. Ad argumentum ergo de primo, & ultimo climate, in prima uia, patet responsio: nam non fit ibi corruptio, quae uocatur putredo; aut si fit, tamen non fit resolutio in quatuor elementa. Sed in secunda uia tenendo Aristotelem uniuersaliter locutum fuisse; dicendum, quod licet sit ibi gelu, tamen non est semper gelu; nam illa mixta ibi sunt genita: ergo a calore sunt genita: & si corrumpuntur uniuersali corruptione; etiam corrumpuntur a calore, cum ibi non sint perpetua frigora; immo aliquando etiam calor, licet non tam magnus, ut alibi. & si essent ibi perpetua frigora; tamen ibi sunt stellae, quae agunt, & inducunt calorem in illo mixto: agunt enim superiora in inferiora mediante lumine, & disseminant calorem in aerem medium: & sic ille calor inducit putrefactionem in ipso mixto. Vnde non est in illis locis semper tam immensa frigiditas, quin aliquando tanta sit caliditas, quae sufficiat tam ad generationem quam ad corruptionem mixtorum. cum ergo generentur mixta, non est mirum si ibi etiam corrumpantur corruptione naturali. Vnde per antiperistasis calore concentrato, fit fortior calor in continente: generantur enim etiam uermes in medio hyemis sub niue gelidissima saepissime, qui tamen generantur ex putredine: immo etiam aliquando secundum philosophum aliqua partes ignis in concauo orbis lunae corrumpuntur, ut infra clarius audietis; forte quod per antiperistasis fortificatur caliditas innata, & extraneatur ille calor ab intra in mixto, & fit causa putredinis, ut clarius audietis in definitione putredinis. Haec mea responsio, quam dedi singularem contra Gentilem & alios, difficultatem facit in hoc loco. sed est propositio Aristotelis, quae difficultatem facit. Nam in opinione Alberti, & Gentilis, & illorum, aequae bene oportet respondere istis argumentis, sicut in nostra. in primo autem modo dedi responsionem quam post dicemus, quod nullum illorum mixtorum in septimo climate, corrumpitur corruptione naturali, quia non resoluuntur in sua principia; sed corrumpuntur a frigido, & resoluuntur, non in quatuor elementa, sed in terram, nam mixtum illud, & ignis ac aer in eo immediate conuertuntur in terram. ideo fit corruptio in aliquod elementum, uel aliqua; sed non in omnia quatuor: & hoc ego credo esse sustentabile, nec uideo aliquod argumentum, quod contra hanc responsionem concludat. Ad aliud argumentum de primo climate, in quo est maximus calor; ergo non uidetur quod ibi possit esse putredo, sed adustio: Dico primo quod ibi non est putredo; sed illorum corporum fit adustio. ad propositionem autem Aristotelis, dico

lis, dico quod intelligitur dimissa suae naturae, & cum res mixta corrumpitur corruptione naturali: sed mixta in illis locis calidissimis non corrumpuntur corruptione naturali, quae fit in quatuor elementa: sed aduruntur, & corrumpuntur uiolenter. corruptio autem naturalis resoluit mixtum in sua principia: sed corruptio per calidum intensum, qualis est adustio, non fit in principia mixti: nec etiam corruptio a frigido, ut supra dictum est. non enim mixtum resoluitur in quatuor elementa: ideo argumentum non ualet. In secunda autem uia notetis, quod dicit Plato in Phaedone, quod in locis calidis, & temperatis, & siccis, corpora diutius durant a putrefactione: unde dicit quod ossa, & nerui sunt immortalia, quoniam diu durant; sed non sunt omnino innoxia putrefactioni; quia cum diu durauerint, tandem putrescunt; tardius tamen quam alia corpora in alijs regionibus, & climatibus, nec tam aperte, & sensibiliter: corpora enim sicca ualde diu durant: unde aduruntur, id est non tam aperte putrescunt, ut corpora humida: & fit adustio comparatione ad alias regiones, non tamen absolute. Quod autem hoc sit uerum, patet, quoniam ibi etiam fit generatio, ideo & corruptio huic opposita. Et licet ibi sit magnus calor, non tamen tantus est, ut ibi non possit fieri generatio, & corruptio mixtorum, quae sunt generationes & putrefactiones naturales, & uocantur putredines. Ad argumentum de metallis, & lapillis siccissimis; dico, quod non est dubitandum, quod aurum putrescat, & etiam alia metalla. hoc enim patet experientia. sic etiam de lapidibus. Vnde si aurum, & lapides dicantur imputrescibiles, absolute hoc est falsum; comparatiue autem est uerum. Nam a principio mundi tantum aurum est genitum, quod si non putresceret, non esset eius tanta inopia: sic de lapidibus. Et si dicas, lapides sunt siccissimi, sed putrefacta fiunt humida. ergo &c. Dico quod lapides sunt humidi, aliter non esset in eis continuitas: nam non potest esse aliquid continuum, nisi in se habeat humiditatem. Loquor autem de mixtis sublunaribus; unde lapides fiunt uetustissimi: tamen ultimo putrescunt, & fiunt maridi, & fit in eis humiditas superficialis ad sensum: demum autem incinerecunt, & fiunt humidi, licet non tam humidi fiant, & tam sensibiles, ut cadauer hominis, & alterius animalis, quae ultra humiditatem continuantem habent etiam aliam humiditatem. Ad hoc, quod de margaritis dicitur, comparatione aliarum gemmarum, dico ut prius, quod lapides diu quidem durant, sed tandem putrescunt, licet non sensibiliter. Ad aliud argumentum quod fuit ualde apprensens, quoniam putredo fit a continente; sed aliqui sunt lapides, qui nec ferro, nec igne, nec malleis frangi possunt: quomodo ergo aer, qui tam subtilis est & temperatus, possit illos destruere? Dico quod aer potest facere id quod ignis & ferrum non potest facere. licet enim sit modica uirtutis; tamen longissimo tempore destruit & corrumpit lapides, & omnia mixta: quod non potest ignis facere modico tempore. gutta etiam longo tempore cauat lapidem, ut patet, quod tamen ignis nec aer aut terra efficere possunt in tempore paruo. sic aer in longissimo tempore corrumpit omnia mixta mundi, etiam fortissima. Ad aliud argumentum, omnium mixtorum finis est putrefactio secundum naturam corruptorum, putrefactio autem est a continente: ergo si mixtum ponatur in loco temperato & sibi conuenienti, quo aer non possit attingere, & uenti, & huiusmodi intemperies; illud durabit semper, ita quod non interibit interitu naturali, licet sit compositum ex materia & forma, quod est contra omnes philosophos. licet quidam amicus meus contra me scripserit oppositum. ego tamen ostendi ei, quod errauit, & in quo deceptus est. multi enim decipiuntur argumentis logicis & mathematicis, quae procedunt secundum imaginationem. Vnde si uolumus arguere, hoc est corpus, ergo haec, & haec illi attribuuntur, quia non illi repugnant. hoc non sufficit: sed oportet arguere, secundum quod corpus naturale est: & sic inuenies casum in argumento positum esse impossibile. Hinc multa corpora conueniunt mathematicè & logicè, quae secundum naturam impossibilia sunt. Vnde in libro de morte & uita Aristot. ponit omnia, quae sunt in mundo, tandem necessario interire, intelligendo de naturalibus, non de mathematicis: multae autem confectiones ualent apud mathematicos, quae in philosophia naturali nihil ualent. Quare earratione, qua corpus est, argumentum demonstrat logicè, siue mathematicè, non tamen naturaliter: quoniam omnia mixta sunt sub caelo, & caelum continuè mouetur, & quod o-

Et aua sphaera non immutat in 100. annis, mutat tandem in 1000000. spatio annorum, aut etiam longiori. sic casus locum habere non potest. Ad hoc, quod dictum est de Auero secundo phys. quod mixtum habet in se principia duplicia interitus, si Commentator intellexit absolute; falsum dixit: si uero tantum de animato mixto dixit; tunc uerum est. omne enim mixtum animatum habens uirtutem nutritiuam & animam mortalem, illud habet principium intrinsecum suae corruptionis (loquor de ijs quae habent animam mortalem) ut bene dicit Auicenna secunda primi in doctrina de uirtutibus, & uere. sed de inanimato, Auerr. mentitur: nec Arist. unquam dixit, quod uniuersaliter omne mixtum corrumpitur a principio intrinsecum: sed hoc est uerum de corpore animato anima mortali; quia una pars alteri corruptionem affert, & alterationem, & tandem post longam alterationem corrumpit. Et Burleus eo in loco, si recte memini, castigat Auerr. & bene, dicens hoc esse uerum de mixto uniformi, sed non de difformi: licet hoc non sit de mente Aristotelis de mixto uniformi & difformi. Sed Aristoteles loquitur de mixto quatenus mixtum est; aliter falsum esset eius dictum, quod omne quod corrumpitur, corrumpatur per putrefactionem. Et si dicas, non datur mixtum uniforme, respondeo quod immo datur: & sic uerificatur propositio de difformi, dicat Gentilis quicquid uelit. Ad aliud argumentum, dico quod argumentum de morte non procedit: nam putredo non opponitur ipsi uitae, sed generationi naturali & esse mixti. at solum de inanimatis tenet argumentum. Vnde corruptum opponitur quidem genito; sed non uita corruptioni, nec mors generationi; sed generatio corruptioni, & mors uitae: mors enim est solum in animatis, & in uiuente; & fit a principio intrinsecum; & est naturalis, ut bene dixit Auic. in secunda primi. unde si uirtus in uiuente infinita esset, tamen caueri non posset, quin tandem morte naturali periret uiuens: omnia enim uiuentia tandem moriuntur. Et quamuis Gentilis uelit defendere Comm. tamen uno inconuenienti dato mille inconuenientia sequuntur. Auic. ergo optime tertia primi probat omnia uiuentia ultimo perire, & mori: nec posse quouis modo perpetuari.

DUBITATIO XVIII.

Alia dubitatio est de diffinitione putredinis, an sit bene data ab Aristotele, an scilicet habeat omnes conditiones bonae diffinitionis assignatas in sexto Top. Primo autem arguitur contra diffinitionem, quoniam non uidetur quod sit corruptio caloris innati, quod patet per experientiam & per medicos, quoniam aliquando febricitantes tanto afficiuntur calore, ut cupiant se proijcere in puteos & flumina. Item in secunda particula aphor. Diuin. Hipp. dicit, quod circa septimum diem ueniunt dolores & exacerbationes circa horam generationis saniei: tunc enim magis intenditur putredo, & generatur sanies. tunc infirmi clamant & quaerunt auxilium, quia maximus est aestus, & calores tunc augentur per experientiam ad iummum. sed facta sanie remittuntur dolores, ut bene declaratur ibi. Praeterea dicitur in diffinitione putredinis, proprii & innati caloris, aut ergo illa duo sunt idem & sunt synonyma, uel non. si sunt synonyma, tunc non pertinent ad doctrinam demonstratiuam: usus enim uerborum superfluous pertinet ad Rethores & poetas, ut patet sexto uel octauo Top. Praeterea est argumentum Vgonis, cum enim dicat philosophus, quod calor continentis educit humidum: fit autemeductio humidi a calore; quoniam calor extrinsecus extraneat calorem intrinsecum, quod amplius non potest retinere inrus suum humidum: & hoc modo intellexit Gentilis & Albertus. Contra, ait Vgo, quoniam phlegma uitreum putrescit, & tamen non habet calorem intrinsecum: sed solum intrinsecum, ut supra audiuitis. Vnde ipse per multas autoritates Auicennae prima quarti, & etiam Galeni nititur probare, quod possit fierieductio humidi ab alio quam a calore: & bene tangit de febribus frigidis, ut lippyria, & epiala, & huiusmodi. uidetur enim quod fiat a cibis frigidis, & ab alijs rebus frigidis; ergo non a calido. Vterius, dicit philosophus [in uno quoque humido] hic sunt duae difficultates. Nam haec dictio, in, potest habere uarias expositiones: & quamuis, in, habeat octo interpretationes, ut dicit philosophus

10
20
30
40
50
Iosophus in quarto phys. hic tamen solum duobus modis sumi potest, scilicet ut dicitur habitudinem uel loci ad locatum, uel formae ad materiam. non primum, quia calor naturalis non est corpus: ergo non est in loco, ergo calor non locatur in humido. oportet igitur quod intelligatur secundum secundam interpretationem: uel quod humidum solum sit materia caloris, & hoc est falsum, quia equè bene siccum est materia caloris ut humidum: duae enim sunt passiuae qualitates, quae se habent ut materia ad actiuas; immo siccum magis est materia caloris, cum dicatur communiter, siccitatem esse limam caloris, unde & ligna sicca facilius comburuntur quam uiridia. Alcionius legit [in quouis humido] noster autem textus habet [in unoquoque humido] sed redit in idem. Dubium est etiam ex uerbis istis, an sint elementa humida, Cum unus textus dicat [a quouis humido] alter [in unoquoque humido.] Vterius dicit ab aliena caliditate. Scitis, quod corruptio est de contrario in contrarium: at caliditas non contrariatur caliditati, cum sint eiusdem speciei ex 10. metaph. quomodo ergo agent inter se mutuo? Vterius, uidetur quod philosophus melius diceret, ab aliena frigiditate, uel saltem a frigido: quoniam putredo fit ab impotentia calidi, non potentis continere humidum; ergo fit a uictoria frigidi. ergo cum tota causa putredinis sit, quando calor non potest continere humidum, & fit siccum, immo etiam frigidum,educto scilicet calore simul cum humido (corpora enim putrefacta remanent sicca & frigida) non bene dicit a caliditate, sed deberet dicere, a frigiditate. Amplius, illa caliditas aliena aut est maior, aut minor, aut aequalis illi naturali, quae est in mixto. Si est aequalis, aut minor, tunc non aget, ex primo de generatione. si maior, ergo augebit gradum caloris. si aequalis, conseruabit, quoniam conseruatio fit a simili. si autem est minor calor in calido continentis quam in calido innato, tunc, ut dicit Commen. 5. phys. & omnes moderni, minus calidum non agit in magis calidum per gradum caliditatis, sed per gradum frigiditatis in eo existentis. Vterius, in ultima particula, ubi dicit, quod calor ille est continentis, ut dicit Aristoteles, hoc non uidetur uerum. Et plusquam Commentator magnificat hanc quaestionem in tertio techni, nam multa putrefiunt ab intra per oppilationem quoniam transpiratio prohibetur, ubi caliditas extrinseca continentis illos humores non attingit: unde & saepe uidemus in arboribus, in cassia, pyris, pomis & alijs fructibus, quod extra sunt pulcherrimi, tamen intus sunt putridi. Et Chirurghi saepe in practica coguntur scindere apostemata ubi extrinsecus nil mali apparet; cum uero aperitur caro, tunc inuenitur repleta maxima congerie malorum & putrefactorum humorum. Amplius, quaero cur elixatio & assatio non sit putrefactio proprii & naturalis caloris, cum tamen etiam euaporando exeat calidum ab humido, & relinquuntur partes siccae a calore continentis? Et si dicas, est digestio, ideo non putrefactio; quaero, cur uocetur digestio, non putrefactio. si dicis, quoniam non fit a calore continentis elixatio, sed a calore aque circumstantis. contra, quia diuersitas agentis siue efficientis non causat mutationem essentiae ipsius effectus. modo enim res eueniat uerbi gratia ad calorem talis gradus, idest modo eueniat idem effectus, siue introducatur ab igne, siue a sole, uel aqua, uel alia re, hoc non est curandum. Nam, si in me introducatur febris ephemera, siue a sole, siue a balneo, siue ab alia causa, modo sit extranea causa, febris semper eadem est. sic, si educatur humidum a calido extrinsecum, siue hoc fit ab igne, ut in assatione; siue ab aqua, ut in elixatione; siue a calore continentis ut in putrefactione; & fiat resolutio in quatuor elementa; non fit diuersitas in effectu, cum semper mixtum resoluatur in sua principia. Vterius, putrefactio opponitur generationi, quia separat elementa. at non ne etiam assatio separat elementa? oculis certe uidemus quod exit pars humida, & pars aerea per uaporem educitur. Vterius, assata sunt primo humida, secundo sicca: emittuntur enim primo guttae, & partes etiam comburuntur & fiunt carbones; immo per ulteriorem assationem conuerteretur ultimo in cinerem: idem ergo facit assatio quod faceret adustio & putrefactio: uidetur enim omnes tres illae corruptiones esse in eadem natura. Haec sunt argumenta fortia, quae eo difficiliora mihi uidentur, quoniam nullus ante nos ea tetigit. Sed unum est quod ego in argumento de elixatione omiseram, nam in elixatione etiam resoluitur mixtum in sua principia. uidemus enim, quod ex nimia elixatione carniū resoluitur caro

eur caro in minutissima, & uulgo nostra lingua dicitur, il consumato: at nullam hic inuenio differentiam, qua differat a putredine, nisi in continente: quæ tamen differentia nullam ponit diuersitatem in effectu. Vterius dubito dubitatione non parua, quæ notissima est medicis, & tacta maxime ab Vgone in tertio techni. Cum aliquis habet febrem putridam, an illa ebullitio sit putrefactio, quæ fit in humoribus. putredinis enim diffinitio illi ex toto uidetur conuenire, nam facit materia putrida maximum æstum, & esteductio humidi: febricitantes enim maximè fiunt macilenti, ut patet experientia: atque ideo omnes partes diffinitionis huic conueniunt, præterquam quod non est à continente. quæ est ergo ratio, ut, quia non fit à continente, non sit putrefactio, cum idem effectus inducatur ab utraque causa? Amplius, est etiam argumentum quod facit Vgo, quoniam aliqui fiunt hæctici tabidi, qui tantum consumuntur ob eam egritudinem, ut si insufflaretur in eorum faciem, caderent: an ergo in his sit putrefactio? uidetur certè quod sit, cum sit resolutio proprii humidi ab aliena caliditate. Medici tamen dicunt quod non est: & egregiè de hac quæstione Vgo dubitat. Vltima dubitatio in hac materia est logica, quoniã septimo metaph. & secundo phys. & secundo poster. dicit philosophus, quod diffinitiones naturales dantur per quatuor genera causarum. In secundo autè poster. ubi loquitur de modo demonstrandi, & in tertio metaph. habetis hoc expresse, naturalis enim diffinit per omnia genera causarum, dubium ergo est hic, cum hæc diffinitio sit breuissima, an omnia genera causarum in ea contineantur? Alexander Auerr. & philosophi nostri nihil de hac re scripserunt: Medici autem longissimos sermones habent, quoniam plerique morbi oriuntur ex illis putredinibus: Et omnes refarciunt istam diffinitionem, addunt, & limitant. Sed Vgo in illa famosissima quæstione addit sex conditiones ad hanc diffinitionem. ego autem dicam contra omnes, duas propositiones. prima est, si Aristot. diffinitio est bona, tunc nil est omnino addendum: secunda est, & sequitur ex prima. si aliquid diffinitioni Aristotelis adiunxeris, tunc destruetur tota diffinitio, quod sequitur ex destructione consequentis ad destructionem antecedentis. probo, quoniam ex sexto Top. diffinitio debet esse ita limitata & perfecta, ut nihil omnino possis ei adiungere, uel detrahere, uel transponere: Vgo autem ponit sex, uel septem conditiones super duobus uerbis Aristotelis; fuit enim Aristoteles breuissimus in hac diffinitione, nec possum uidere, si Aristoteles fuit tantus philosophus ut habetur, quomodo necessarias res omiserit in ea diffinitione. dicit enim author sex principiorum, quod forma est compositioni contingens simplici & inuariabili essentia consistens: terminus autem & essentia rei exprimitur per diffinitionem, quæ exprimit formam rei: cum ergo diffinitio exprimat terminum & essentiam rei, non opus est adiungere tot uerba, & limitationes. Certè difficiles sunt dubitationes, & difficilia argumenta, quæ adduximus. Ad defensionem tamen Aristotelis dico, & primo ad primum argumentum, cum arguitur, humores in febribus sunt in putredine, ut in augmento febris & in statu, ut bene dicit Hippocrates secunda particula aph. & tunc est maximus calor: responderem, quod in putrefactione possumus imaginari duplicem caloris extraneitatem: primo, quod non corrumpitur calor, ita quod amplius non sit calor: semper enim manet calor, sed fit improportionatus ipsi mixto: & nullus gradus caliditatis corrumpitur. Secundo quod aliquis gradus caliditatis corrumpatur, ut ex illis quatuor unus aut duo corrumpantur, & pauciores gradus remaneant. Tunc dico quod in febribus putridis ita corrumpitur calor, ut non quidem aliqui gradus caloris deficient, immo non solum ijdem gradus remanent, sed etiam exempli, causa, si quatuor gradus sufficiunt ad uitam Socratis in calore, crescunt usque ad secundum gradum, uel sextum, ita ut nullus gradus corrumpatur, sed solum intendatur calor, & fiat improportionatus huic mixto: & sic dicerem, quod corrumpitur ille calor, quia fit intensior, & improportionatus: & talis corruptio caloris requiritur in omni putrefactione. Ad secundum autem intellectum, quod calor corrumpatur in gradibus aliquibus, illa non est necessaria semper. Sed dico, quod in putrefactionis principio, prima corruptio est necessaria, secunda autem est necessaria in fine: nam calor extrinsecus non agit in calorem intrinsecum; sed bene educit humidum intrinsecum, quod est pabulum caloris naturalis: quo facto non potest amplius calor

calor foueri in ipso mixto: exit enim calor, & fit mixtum frigidum in fine; ideo primo fiunt mixta humida, ultimo autem exsiccantur. quare ad argumentum. in principio fit magnus calor in generatione sanici, & extraneatur, & corrumpitur primo modo; ac idem fit improportionatus membro: ultimo autem modo corruptio fit, cum aut mors, aut declinatio est: unde ultimo aut apostema rumpitur, & exit materia saniosa; aut resoluitur, & manet locus depauperatus illo calore. Cum enim apostema rumpitur, & fit exitura, uel resoluitur materia apostematis, tunc remouetur etiam calor. Ad secundum argumentum dico, quod ea duo uerba non sunt synonyma: nec expono, ut quidam latini, proprius & naturalis, id est quod unum sit expositio alterius; sed dico quod proprius & naturalis calor non sunt idem. proprius enim dicitur ad differentiam extrinseci, & artificialis. Vnde si aliquis esset calefactus à Sole uel alia extrinseca causa, tunc ad destructionem illius non sequitur putredo; sed potius sanitatis inductio. Dicit autem, innati, quoniam ut bene dixit Alexander, non quodlibet agit in quodlibet, nec conuenit cuilibet unus calor; sed alius calor conuenit uni mixto, alius alteri, alius cholericis, & alius phlegmaticis. Vnde Auic. prima primi cap. de complexionibus dicit, quod quælibet mixtura habet proprium & innatum calorem, qui sibi est conueniens: & quælibet res habet proprium, & innatum calorem. Dicit ergo, proprium, ad differentiam accidentalis, quoniam non est destructio caloris accidentalis, sed proprii. naturalis autem, quia alius conuenit secundum naturam uni, ut Indo; alius alteri, ut Gallo. Ad aliud dubium Vgonis, cum ait phlegma uitreum putrefactio est uia qua demum corrumpitur substantia: non enim fit corruptio mixti in accidenti, sed in substantia. omnes autem philosophi & Medici conueniunt in hoc, quod forma mixti producitur à calore, qui retinet elementa. Et unicuique mixto calor inest intrinsecus, à quo conseruatur, & sine quo esse non potest id quod est. si ergo putredo debet introduci, oportet ut amplius caliditas illius mixti partes retinere non possit, quæ conseruant mixtum. atque ita oportet ut corrumpatur illa caliditas, & extraneetur, & reddatur impotens ad retinendum illa quæ miscntur. Quare dixerunt Gentilis & Albertus multo melius quàm Vgo. & licet caliditas extrinseca multum iuuat ad hoc ut fiat putredo, tamen phlegma uitreum, licet calefiat, nunquam putrescet, nisi substantia, quæ est forma eius quod est mixtum, & est compositum, destruat, extraneato calore naturali, qui mixti partes continet adiuicem: quo extraneat demum resoluitur in illa, ex quibus fuit compositum. Ad aliud, in quo dicitur & in unoquoque humido &c. dixi tunc, quod licet & in multas habeat significationes, ut dicitur quarto phys. tractatu de loco: hic tamen possunt illi conuenire solum duæ: aut enim dicitur habitudinem loci ad locatum, aut formam ad materiam: sed prima habitudo sibi non conuenit, quia calor non est corpus: ergo solum secunda. Sed instas quod philosophus meminit solum de humido, & non de sicco, & frigido. Dico ad hæc, quod dicit utranque habitudinem, & loci ad locatum, & formam ad materiam: primam tamen dicit improprie. Vnde notandum, quod aliquando calor sumitur pro corpore calido, ut uult Galenus intellexisse Hippocr. prima particula aphor. ubi dicit. Qui crescunt plurimum habent calorem innatum. ibi enim calor sumitur pro corpore calido. & hoc modo sumendo calorem potest illi conuenire prima habitudo, quæ est loci ad locatum. hæc tamen non multum proprie illi conuenit, sed magis proprie sibi conuenit secunda, scilicet habitudo forme ad materiam. Dico ergo quod hoc attribuitur humido plusquam sicco. primo, quia putrida fiunt primo humida, deinde sicca in fine. licet enim utrunque sit materia caloris; tamen calor magis nutritur humido quam sicco: & humidum est materia caloris, quo pascitur & sustentatur, quo deficiente caliditas deperditur. Secundo dico (& hoc magis credo) quod ponitur ad differentiam assationis: licet enim in assatione fiat adustio calidi naturalis: non tamen illa ita fit, ut torrefactum fiat humidum: sed fit siccum. putridum autem fit humidum, id enim patet sensu, quod primo putrefactum fit torum humidum. in torrefactis autem & adustis, humiditas cum primum exit, statim est adusta & consumpta. Ad aliud argumentum, cum dicitur & in unoquoque humido respondeo quod quodlibet mixtum habet duplex humidum:

unum est humidum continuatum, aliud superfluum: ut homo pinguis habet multum de humido superfluo, & illud in ægritudinibus consumitur, & in illo non fit propriè putredo, de qua hic loquitur philosophus. aliud est intrinsicum, & continuans partes mixti ad inuicem: & in illo fit propriè putredo. Cum autem ambo ista humida corrumpuntur, tunc conuertitur res in cinerem. Ad sextum dubium, cum dicit ab aliena caliditate, & est hic duplex argumentum, primum est commune, quoniam corruptio est à contrario, caliditas autem calidi non contrariatur, ergo natiuus calor non contrariatur nec corrumpitur ab extra. secundum argumentum est nostrum, quoniam si ideo fit putredo, quòd calor naturalis corrumpitur; cur non potius à frigido, quàm à calido? id est si corrumpetur calor naturalis à frigido, quare illa corruptio non dicatur putredo, cum tamen frigidum sit aptius ad corrupendum calorem, quàm calidum? Dico ad primum secundum sententiam Aristotelis in libro de longitudine & breuitate uitæ, quòd calidum duobus modis corrumpitur, primo per se, à suo contrario, ut calidum à frigido: secundo per accidens; non à contrario, sed ab aliquo alio; ueluti cum ad corruptionem subiecti necesse est etiam accidens in eo fundatum corrumpi. Hoc pacto maior ignis corrumpit minorem ignem, quia aufert maior ignis minori pabulum & alimentum, & ideo corrumpitur per accidens. sic ergo calor nunquam per se corrumpitur à calore, cum sint similia in specie: sed unus potius auget intenditque alium. ideo si calor agit in calorem; hoc non fit in quantum calor; sed in quantum uni calori est admixta frigiditas: nam contraria. 10. metaph. sunt diuersarum specierum: Dico etiã quòd calor dupliciter corrumpitur: uno modo, quia remittitur in calore: secundo modo quia disproportionatus fit mixto à calore continentis, non quia corrumpatur gradus aliquis caloris naturalis. exèpli gratia, ætate, cum carnes putrescunt, nõ corrumpitur aliquis gradus caloris intrinseci ipsarum carnum; immo magis intenditur, & accenditur à calore continentis aeris feruidi; sed, quia disproportionatus est illi mixto, scilicet formæ carnum; ideo corrumpitur calor, & putrefit; educitur enim humidum, & cessat caro esse caro; hæc autem corruptio, per accidens est à calido, cum omne quod corrumpitur per se, corrumpatur à contrario. Quare non corrumpitur hic calor per se, cum non corrumpatur calor absolutè, quia calor est, sed calor carnis. nempe quia non habet amplius illam proportionem, qua aptus sit retinere simul quatuor elementa sub ea mixtione simul coacta & unita, in qua possit consistere forma illius mixti, scilicet carnis. Ad secundum dico, quòd ad hoc, quòd res putrescant, ut dicit philosophus in tex. oportet quòd humectentur, & humidum continuatum educatur. hoc autem non potest fieri à frigido, cum frigidum non dissoluat, sed potius uniat res ad inuicem, & strictas teneat: calidum uerò aptum est facere hanc liquefactionem: ideo oportet, quòd fiat putredo à calido, quia aliter non educeretur humidum. oportet autem etiam, quòd illud calidum sit extrinsecum mixto, eadem ratione, quia aliter non educeretur humidum. Quare si arguas, oportet corrumpi natiuum calorem. Concedo. Sed non corrumpitur, nisi à frigido. Verum est per se: hic autem debet fieri corruptio per accidens, ut per extractionem humidi fiat illa corruptio: illa autem facta, caliditas etiam corrumpitur ad corruptionem subiecti, per accidens, scilicet, non per se: nullum enim agens est aptum ad educendum calorem intrinsicum cum humido suo ad extra, quàm calidum. frigidum nanque non extraheret, sed compingeret; ideo putredo solum fieri potest à calido extrinsecum. Ad illud argumentum, ubi est illa dubitatio communis, quare est quòd à sola caliditate continentis fiat putrefactio. & facit hanc dubitationem etiam Trusianus in tertio techni, comm. 8. & Gentilis in prima quarti, & omnes Latini in hoc dubitarunt, uidemus enim à medicis & maxime ab Auicenna. prima quarti, & Gal. dictum, quòd in tempore frigidissimo fiunt putredines, & febres tertianæ, & huiusmodi: & tamen non fiunt à continentis, cum tunc non sint calores intensi in aere, sed sit maximum frigus. & præterea nos uidemus multa putrescere, quæ ab aere extrinsecum non attinguntur, ut fructus & castaneæ. sed & medici quoque ac chirurgi sæpe paruam partem carnis putridam remouent, ne contagione inficiatur tota caro, & inducatur putredo in proximam partem, quæ tamen non inducitur ab aere. adde etiam quòd sæpe ligna intus sunt putrida, quæ ab extra sana uidentur. Hæc difficultas est maxime grauis.

uis. Moderni & medici facile saluant, se in hac re, quoniam magna pars morborum dependet ab aere. dicit autem Trusianus, quòd omnis putredo fit à caliditate continentis: sed putredo dupliciter fit, uno quidem modo ut ponit philosophus: secundo, ex oppilatione, quando non potest fieri transpiratio, & humores ebulliunt, & intenduntur in calore. primam ponit Aristoteles, secundam uerò medici ponunt, & non est posita ab Aristotele. & hæc est causa morborum multorum, de quibus medici. causa ergo quam ponit Aristoteles ipsius putredinis, non est adæquata ipsi putredini, absolutè in sua uniuersalitate; sed ambæ simul. Pro Aristotele autem respondet Trusianus, si dicas eum insufficietem, quòd Aristot. bene dixit ad bonum intellectum: quia intellexit ut in pluribus ita fieri putredinem, non semper. Vnde ex uerborum, dicta Aristotelis, essent falsa: sed mens eius est uera. quoniam plus contingit quòd fiat putrefactio eo modo, scilicet à continente, quàm ab oppilatione. & communiter omnes medici, in hoc sequuntur Trusianum. Ego tamen non probo hanc responsionem, nec improbo. sed dubito circa eam. Nam quis scit, quoties fiat hæc aut illa putrefactio? uidemus enim plures homines interire morbis ex gula, & crapula, ex qua fiunt putredines illæ, de quibus loquuntur medici, quàm morte naturali, quæ est putredo in uia Aristotelis. Secundo mirabile mihi uidetur, tantum philosophum quantus fuit Aristoteles, dedisse diffinitionem quæ non conueniat omni contento sub diffinito. Ego igitur aliter responderem ad hoc dubium, & dicerem quòd diffinitio est uniuersalis. pono autem unum, quod notum est omnibus philosophis: quòd scilicet omnis alteratio, siue omne quod alteratur, alteratur ab extrinsecum, nunquam autem ab intrinsecum, contra Plusquam Comment. ideo omne quod frigescit aut calefcit, illud alteratur ab extrinsecum. primo enim de generatione, & secundo phys. omne, quod agit, agit per contactum. ideo dico, quòd putredo fit à continente calido, à quo mutatur. non dico autem præcisè aere, uel aqua; sed continente corporis circumstantis, & tangentis ipsum corpus, quod debet putrescere. Sunt fumi uaporosi multi in nostro corpore: hi quærunt exitum, quem si non inueniant, reperiuntur intro, retenti habent se ut tangens ad contactum, respectu illius quod ab eis calefcit, & ita sunt quodammodo continens, circumstantis, & extrinsecum ei; sicut manus sinistra tangens dextram & eam calefaciens, ei est extrinsecum: nam agens loco & situ distinguitur à passio. Per hoc ergo soluuntur omnia argumenta subsilia adduci: illi enim fumi uaporosi, licet non sint continens uerum ut esset aer, tamen habent se loco aeris. Verum tamen est, quòd hæc responsio non uidetur ex toto satisfacere, sed uidetur pati eandem instantiam, quam prima: quia Aristoteles dicit in tex. [Ut aer & aqua] & in libro de animalibus dicit, quòd ignis non uerè continet, sed quòd hoc solum conuenit aeri & aquæ. Respondere tamen possemus, quòd nominauit hæc solum, ut famosiora: non ea ratione, qua excluderet alia. Verum alia est responsio, quæ mihi magis uidetur ingeniosa quam uera, uolendo saluare quod semper putredo fiat à uero continente. hæc re uel aqua. Dico quòd semper fit putredo à uero continente. Et quando arguis putredo fit in hyeme gelida. Dico secundum Aristotelem in libro de respir. & insp. quòd omnia animalia sunt porosa. in illis enim quæ respirant, ingreditur halitus per os & nares, & etiam per poros totius corporis: in illis autem quæ uiuunt in aqua, per poros ingreditur aqua: & fumi repercusi calefaciunt illum aerem, qui ingressus est ab extra: unde illi fumi non potentes exire supercalefaciunt aerem, & ille aer sic calefactus inducit putrefactionem: ideo illa putrefactio est à continente, scilicet aere extrinsecum subingrediente. Quòd si dicas, quomodo est possibile quod aer tam paruus sub ingrediens possit putrefacere animal? Respondeo quod non est mirum hoc considerando alios effectus naturæ. nam ad experientiam uidemus sæpe cum aliquod uas uini plenum non est, etiam si deficiat solius cyathi mensura, uinum corrumpi. unde boni Aromatarij ad conseruationem fructuum suorum, sicut in succo granatorum, superinfundunt oleum, ne succi illi attingantur ab aere, quoniam fumi in succis eleuati calefaciunt aerem, qui postea inducit putredinem in mixto. Ad argumentum de castanea & fructibus intus putridis: dico quòd castanea est ualde uentosa, sic etiam cassia lignea, horum ergo fumi eleuati calefaciunt aerem extrinsecum ingredientem per poros, & sic putrescunt. Ad aliud de uulneribus &

bus & carne putrefacta, dico quod caro putrida inducit dispositionem suam malam in partes sibi uicinas, sed non putredinem: aer autem extrinsecus contingens est ille qui inducit putredinem, & uere putrefacit. An ista solutio sit bona, ego non assero. sed cum hac forte possumus euadere argumēta. Sed erat præterea alia dubitatio, quare assatio non est putrefactio, similiter combustio, & alia huiusmodi? Ad hoc respondet Alexander in sua expositione, quod assatio est in sicco, putredo autem est in humido. Sed hæc responsio non uidetur satisfacere, quid enim respondebitis ad elixationem, quæ est in humido & non in sicco? & tamen elixata non sunt putrefacta: alioqui enim omnes comedendo res elixatas comederemus res putridas. Adde quod, ut dicit infra philosophus, elixatio & assatio sunt digestiones: ergo non putrefactiones; cum repugnent. Quod si dicas has non fieri à continente. hoc etiam non satisfacit, quoniam in estate aliquando sudamus propter calorem qui est in continente aere: & propterea fit a continente; & hoc est in humido, non in sicco; tamen sudatio non est putrefactio. Ego antea dixi uobis, quod mirum est, quod faciat magis calor continentis in putrefactionem quam calor alterius supplementis uicem illius, cum diuersitas agentis non uariet actionem, si modo omni ex parte similis effectus inducatur. Quare ad hoc dicerem, quod cum ait Aristoteles & Hæc sunt in quæ continentur, non intelligit solum de aere nos continente: cum, siue hoc quod inducit putredinem, sit continens, siue non continens, modo sit idem modus agendi, producat eundem effectum, & eodem modo, quo hoc faceret continens uerum. sed in assatione non est idem modus agendi: neque fit eodem modo actio, sicut ab aere. quando enim aer educit humidum intrinsecum mixti in putrefactione, hoc fit successiue, & paulatina mutatione: sed assatio fit repente à caliditate ignea, quoniam est digestio in sicco, ut dicit Arist. in tex. Vnde si eo modo ageret, tunc esset putredo. Elixatio etiam habet alium modum agendi. namque humidum extrinsecum intrat poros & abluuit, & est lotio uehemens & maxima humectatio; sed in putredine fit paulatina actio; ideo non est similis modus agendi. Et si dicas, quid facit modus agendi ad diuersificandum effectum? Dico quod multum facit. uidetis medicos aliquando iubere ut fiat coctio cum lento igne, aliquando cum multo igne, aliquando ut bulliant ad consumptionem medietatis, aliquando ut agitur cum baculo. & multi sciunt elixare, pauci uero assare. Et præterea dicit infra Aristoteles. q̄ in assatione & elixatione sunt uiolenti modi agendi, & non moderati, ut in putrefactione. sic ergo mihi uidetur respondendum. Superest nunc ut respondeam ad alias dubitationes, & maxime ad unam quæ est mota ab Vgone, non infirma. quoniam, in putredinibus extrahitur calor naturalis ab aliena caliditate: & talis est putrefactio, quæ fit in febris. Ad hoc uidetur respondendum, quod primus motus siue prima mutatio est adustio, non autem putrefactio. Dicit Hippocrates in aphor. Humidæ dietæ conueniunt omnibus febricitantibus. sunt autem ut dicit ibi Galenus in commento præter quatuor genera februm humoralium etiam aliæ febres in spiritibus & solidis, non in humoribus, ut Ephemeræ & hecica: his uerò omnibus conuenit dicta humida, inquantum febres sunt, quoniam calor est igneus, contraria autem contrarijs curantur: & quia adustio est calidi & sicci: primus enim modus calidi & sicci est adurere. Quare bene dicunt medici, licet hi febricitent, tamen non proprie putrefieri, sed aduri. licet ergo hecica sit febris, non tamen est prima operatio in illa febre ipsa putrefactio, sed adustio. quoniam tamen calor extraneus corrumpit intrinsecum, ideo etiam non est sine putredine. sed multæ quoque partes & communiter extrinsecæ circa carnem putrescunt. & cum humores & humidum innatum non reguletur à calore debito, propterea in his etiam multi humores putrescunt.

D V B I T A T I O XIX.

Alia dubitatio, cum animal nutritur, ut homo, si debeat fieri nutritio, oportet ponere panem, uinum, & cibum aliquando corrumpi, & fieri chylum, & inde quatuor humores generari: An ergo illa corruptio panis & alimenti sit putrefactio? Hæc certè est dubita

dubitatio necessaria & ualde curiosa: ideo non multiplicabo uerba recitando dicta aliorum. Pono autem primo, quod intelligitur in homine habente digestionem sanam & stomachum sanum. nam in digestionem debili & stomacho debili generantur multæ putredines, & eruptiones. Tunc dico, saluo meliori iudicio, q̄ quando animal nutritur, si non omnes, saltem aliquæ partes putrescunt. in stomacho enim nostro cōtinuè generantur putredines, cum ad ipsum ueniunt uarij cibi, in quibus fit ebullitio & decoctio. & non semper tota pars conuertitur in cibum & alimentum bonum; sed aliquid superfluit, & aliquid non: fæces enim sunt putredines: illa uerò pars quæ fit alimentum, non putrescit, sed digeritur, aut maturatione aut elixatione (credo enim in stomacho fieri digestionem per elixationem uel assationem: sit tamen quomodocunq; quoniam quatuor sunt species concoctionis) corrumpitur ergo cibus, & corruptio cibi est putrefactio: sed partes fæcales mea sententia putrescunt. Quod si arguas, Gal. & alij medici dicunt hominem inculpatè sanum, in quo nulla pars putrescit, nec habet putredinem in corpore suo. Dico quod uerū est, quod in parte illa, quæ debet nutrire, & in loco ubi non debet esse putredo, ibi nulla putredo generatur in sanis nec generari debet. sed fæces, & alia loca ubi debet fieri putredo, non arguunt quicquam; cum in intestinis necessario fiat putredo, si homo debet esse sanus. in alijs tamen locis, quæ non sunt loca superfluitatum, non debet generari putredo aliqua in corpore sano. & sic credo intelligi debere de mente medicorum. Fit autè hæc diuersitas, quod una pars ciborum conuertitur in putredinem, alia non, ex diuersitate passi. in simplex enim non cadit sequestratio, sed solum in mixtum, & compositum. & ideo in tota massa cibi sunt partes aliter & aliter dispositæ: & agens aliter agit in una parte quam in alia. propterea fiunt multæ digestionem, & multæ etiam indigestiones. & sicut in prima digestionem dixi, quæ fit in stomacho; sic etiam dicendum in secunda, quæ fit in hepate: non tamen quod humores quatuor sint putredines: licet unus humor ad alium comparando sit magis uel minus decoctus, & crudior uel minus crudus.

D V B I T A T I O XX.

Alia dubitatio, quando generatur aliquid ex aliquo, num semper generationem præcedat putrefactio? Dico, non tamen affirmando, quod quodcumque aliquid simplex generatur, tunc si aliquid corrumpitur quod sit simplex, non putrescere. cum nullum simplex uere simplex possit putrefieri. est enim putrefactio passio mixtorum, & nullo modo simplicium. Vnde si simplex generatur ex alio simplici; tunc illud simplex, ex quo generatur aliud, de necessitate corrumpitur, quoniam generatio unius necessario est cum corruptione alterius. sed tamen non potest corrumpi corruptione illa, quæ dicitur putrefactio, cum nullum uerè simplex putrefieri possit. quomodo enim illa tria elementa putrescant, audistis: & quando aliquid generatur ex mixto. Est uerò difficultas, an omne mixtum, ex quo generatur aliud, necessario prius putrescat. uidetur enim calor in alijs quibus reperiri maturans, & in aliquibus affans. uellem autem scire, si generatur frumentum & faba, an granum quod prius seminatum fuit, necessario putrescat? Ego certe credo quod non; teneo enim non esse necessarium, ut semper, cum ex mixto fiat aliud, primum mixtum putrescat, ex quo generatur nouum mixtum. potest enim fieri ex alio aut assatione, aut elixatione, aut alia specie digestionem, & alia generantur ex putrefactis, alia alio modo; sola tamen ea dicitur putrefactio, ubi aliquid generatur ex continente dissolvente humidum in priori mixto, & extraneante calidum intrinsecum; ita quod fiat dissolutio mixti in sua principia, quæ sunt quatuor elementa.

D V B I T A T I O XXI.

Aliud dubium, quod fuerat etiam in superioribus excitatum, sed non solutum. An definitio putredinis contineat in se omnia genera causarum. Breuibus dico, quod sic, quia aliena caliditas est causa effectiua: causa autem formalis est modus agendi, siue modus

modus se habendi, aliter enim non possumus describere causam formalem: materia uero tangitur, cum dicit [in unoquoque humido]: finis autem intrinsecus coincidit in natura libus cum forma, ut saepe uidemus: extrinsecus autem finis est utilitas, quam affert putredo; nam multa animalia generantur ex putredine, ut anguillae multae, & aliqua genera piscium. Quare putredo semper ordinatur in aliquod aliud. Et licet secundum Auerr. non uideatur habere uel finem, uel utilitatem: Ego tamen credo nihil in mundo esse, quod non habeat finem mediatum, uel immediatum.

D V B I T A T I O XXI.

Aliud dubium, quoniam post definitionem putredinis Aristoteles dicit, quod putredo est effectus calidi, & frigidi, caliditatis propriae & frigiditatis alienae. hoc autem uidetur esse impossibile. quoniam aut ambo erunt causae in eodem genere causae, aut in alio, quaecumque enim concurrunt ad eundem effectum, aut sunt in eodem genere causae, aut in alio, & alio. Sed nullum illorum hic potest dici. Non in uno genere, quoniam si oportet ut putredo fiat effectiue à calido, non ergo à frigido; quoniam contrariarum causarum, contrarij sunt effectus, & e contra. nec etiam in diuersis generibus causarum, quia Aristoteles æquiocaret: nec uidetur cuius generis causae esset frigiditas, si non esset efficiens, nec materia, nec forma, nec finis. Vgo in tertio in quaestione magna, uult quod sit in genere causae efficientis: & citat Auer. in tertio coll. & in hoc quarto libro, licet hunc Hebraeus Iacob dicat, quod non est Auerrois, sed cuiusdam eius discipuli, sit autem quomodocumque, haec est maxima dementia. Aliqui dicunt Vgonem facere hanc quaestionem in prima quarti, & ibi aliter sentire: sed ego eum locum non uidi. Vnum est, quod dicunt isti uiri Auer. & Vgo, quod à frigido fit putrefactio propter defectum caloris, ut in hyeme & maximis frigoribus, quando membra stupefiunt: sed tamen, licet fiat mediate à frigore, immediatate tamen fit à calore: per frigus enim circumstantes clauduntur pori, & calor intenditur, ut in manu stupefacta, quae stupefit à frigiditate & putrefit; non tamen frigiditas est, quae immediatate faciat putredinem: sed tantum tanquam causa remota, non propinqua; cum causa proxima putredinis sit ipsa caliditas, quae est causa per se: frigiditas uero est causa per accidens. Ego tamen dico, quod Auer. & Vgo, salua eorum pace, maxime errant, & non intelligunt mentem philosophi. Ipsi quidem uerum dicunt, quod aliquando sic fit putrefactio, sed hoc non uult Aristoteles hoc in loco: dicit enim philosophus, quod extraneatione caloris naturalis fit calor inhabilis ad retinendum humorem; qui cum exierit, & humectauerit putrefactum ab extra, tunc remanet corpus frigidum, & liccum in fine, ablato humore, qui erat sedes ipsius caliditatis: nam frigus est intra ipsum corpus putrefactum; sed calor putrescens est extrinsecus corpori. putrefactio enim est passio caliditatis alienae, & frigiditatis propriae, siue intrinsecae: ut in senio, deficiente calido remanet corpus frigidum: aut ratione senij; aut nimio coitu; aut causa infirmitatum: sed naturalis frigiditas proprie accidit in senio. Omnes ergo isti seducuntur ab Auerroeo, qui dicit putredinem fieri à frigido, quoniam frigus circumstantes corpus intendit calorem intrinsecum, siue innatum, qui intrinsecus est causa putredinis in mixto: quae tamen non est mens Aristotelis. Auerroem ego excuso, quoniam habuit textus corruptos. Sed inculpandi sunt Latini, qui meliores textus habent, & clariores. Nanque Aristoteles dicit expresse, quod in principio corpora illa sunt passa à calido extrinsecus, quod educit humidum: ideo in principio est effectus calidi, & humidum, ipsa putrefactio; in fine autem frigidi, & sicci, quoniam remanent corpora frigida, & sicca, & reducantur ad incinerationem. & hoc est quod uoluit Aristoteles, cum dixit quod omnia putrefacta tandem fiunt cineres. Ad argumentum autem dico, quod sunt causae putredinis in eodem genere causae. Sed cum arguis, contraria non causant eundem effectum. Dico etiam hoc non esse inconueniens, eundem effectum causari à causis contrarijs, etiam in eodem genere causae: cum hoc fiat in alio tempore, uel alio & alio modo: nam in fine causatur à frigido, in principio à calido.

DVBI-

D V B I T A T I O XXIII.

Alia dubitatio, an sicut omnis naturalis corruptio est putrefactio, sic etiam omnis putrefactio sit corruptio naturalis. Superius, si recordamini, dixi secundum Albertum & omnes, quomodo putrefactio sit corruptio naturalis. Ergo, qui uolunt quod sit naturalis, & quod non extranea id est quia non sit ab extrinsecus, tenentur dicere, quod omnis etiam putrefactio est corruptio naturalis. & quod omnis corruptio naturalis est etiam putrefactio. & necessario secundum eos illa duo conuertuntur, ut tenent illi medici. Ego tamen credo eam opinionem esse omnino falsam. Vgo uero in prima quarti dat hanc responsionem, quod non dicatur naturalis, quoniam fiat à principio intrinsecus, uel non intrinsecus; sed naturalis, quia fiat secundum communem cursum naturae. sic accipi à quibusdam Vgonem hanc responsionem tenere, in qua solus esse mihi uidebar. Quare mihi uidetur dictum Aristotelis sic intelligendum; quod omnia mixta relicta suae naturae corrumpantur tandem per putrefactionem.

D V B I T A T I O XXIII.

Alia est dubitatio. Dicit Aristoteles generationem fieri, cum qualitates actiuae dominantur passiuas, corruptionem uero cum passiuas dominantur actiuas. Hoc non uidetur esse uerum praesuppositis istis, quae sunt notissima apud peripateticos; quoniam generatio unius est corruptio alterius, & e conuerso; nam si corrumpitur homo, fit sanguis menstruus, sic etiam corrupto sanguine menstruo generatur homo: ergo qualitates actiuae, & passiuas, simul & semel dominantur in eodem, respectu eiusdem: quod uidetur absurdum & impossibile. nam si ex sanguine menstruo generatur homo, tunc necessario sanguis menstruus corrumpitur, & homo generatur. In eadem enim materia fit corruptio formae sanguinis menstrui, & generatio nouae formae, siue introductio formae humanae. ad corruptionem autem requiritur dominium actiuarum super passiuas: ergo in eodem dominantur actiuae & passiuas respectu eiusdem. Quanquam ex nostris lectionibus superioribus huius quarti potest patere responsio ad hoc argumentum. Respondeo tamen nunc, quod actiuas dominari passiuas, non est uincere in intensione graduati, ut quidam indocti sibi persuadent; aliter enim argumentum demonstraret, nec posset aliquo pacto solui. sed ita intelligitur hoc dominium, ut actiuae possint retinere passiuas in mixto, & regulare eas, ut nulla ex illis corrumpatur, sed remaneant omnes concorditer in eodem, & retineant formam mixti. cum uero passiuas dominantur, tunc non retinentur ab actiuas, sed passiuas effluunt. Ad argumentum ergo, menstruum corrumpitur, & passiuas dominantur. uerum est, quod passiuas dominantur, quia actiuae sanguinis menstrui, quae fuerunt aptae retinere formam sanguinis menstrui in illo mixto, non possunt illas passiuas amplius retinere, ut remaneat forma menstrui. sed in quantum homo generatur ibi, necessarium est, quod actiuae dominantur suis passiuas: non dico illas, quae erant actiuae in sanguine menstruo; quia illa proportio qualitatum, quae erat in sanguine menstruo, non est apta ad retinendum formam hominis; uariata enim est nunc proportio illa, & facta est alia: sed aliae sunt actiuae in homine quam essent actiuae in sanguine menstruo, cum alia requiratur proportio qualitatum in uno mixto, quam in alio, ut superius diximus. Dico ergo quod aliae, & aliae sunt in his qualitatibus dominia, respectu diuersarum formarum introducendarum. Et haec mihi uidentur responderi posse ad hoc dubium.

D V B I T A T I O XXIII.

Aliud dubium, quando Arist. in principio cap. dicit putrefactionem contrariari generationi simpliciter. & dubium est difficile, & ualde subtile, & uisum aliquo modo à Gaetano nostro. philosophus enim dicit, quod putrefactio est uniuersalissimum contrarium generationi: & probat, quia, quod omni generationi contrariatur, & est ultimum in unoquoque

unoquoque genito, hoc est generationi simpliciter contrarium: sed sic est de putredine. ergo &c. Prima propositio est quod de omni generationi contrariatur, & est ultimū in unoquoque genito, hoc maximè contrariatur generationi. nam quod omni, idē uniuersaliter: & quia illi ut extremum extremo contrariatur, ideo maximè: ut superius diximus, nā est contrarietas extremi ad extremum, & 10. metaph. contraria in eodem genere maximè distant. Minor propositio erat, quod putredo est huiusmodi. probat hanc, quia omnis corruptio, & naturalis interitus est uia in putredinem. sic arguit philosophus in tex. & hoc uidit bene Galetanus. Est tamen hic dubium: si putredo contrariatur generationi, tūc erit corruptio, cum ex 10. metaph. tantum unum unum sit contrarium. corruptio enim contrariatur generationi: si ergo corruptio est uia in putredinem, & putredo est corruptio: ergo erit uia in corruptionem. sed putredo est corruptio, ergo erit uia in semetipsam: unde erit idē terminus & uia respectu eiusdem. Videns hanc difficultatem Galetanus dicit, quod est æqui-uocatio, cum dicit Aristoteles, quod est uia in corruptionem: tunc enim non intelligit ueram corruptionem, sed deteriorationem quandam, quæ est uia in putredinem, ita exponit Galetanus, omne genus corruptionis deteriorationis in termino corrupto, non pro uera corruptione: senium nanque, auansis, siue ariditas, est deterioratio, non autem corruptio uera, deterioratio enim mixti non est uera corruptio. Cum autem in alio loco nominat corruptionem, uult significare ueram corruptionem. Dicitur Galetani mihi uideretur ualde dubium. quoniam, mirum mihi uidetur, quod Aristoteles in tam paucis uerbis utatur æqui-uocatione. non dico hoc esse impossibile; sed non uidetur dignum maiestate tanti philosophi in duorum uerborum interuallo, uti æqui-uocatione. Magis tamen me urget, quod dicit Galetanus. Ultra, concedendo, quod, quando animal uel planta corrumpitur, illa corruptio sit putredo, etiam cum ex ariditate corrumpitur. illud tamen (licet Alexander in uerbis suis uideatur concedere) non uidetur esse concedendū, quod exitus formæ subitaneus sit putredo, sicut bene Auic. in tertia Fen primi Can. cap. vnico, & Plusquā Commentator in tertio techni. in illa quæstione de putredine: ubi dicunt, quod illa ariditas non est putredo, sed bene preparat ad putredinē, sicuti, & cum animal moritur, mors ipsa non est putredo, sed bene preparat ad putredinem. Vnde Aristoteles in libro de inspiratione dicit, quod animal expirās moritur, & moritur siccitate. ita, quod partes pectorales sunt ita sicca, ut amplius non possint moueri: & sic de branchijs piscium. corruptio enim non est putredo, sed separatio animæ à corpore. unde multæ plantæ moriuntur naturaliter & arefcunt: & tamen non putrescunt. exsiccantur quidem ex se, sed non pereunt putredine, cum ita exsiccatæ adhuc durent aliquando per annum uel plus. Et ut Vgo etiam dicit, non est uerum quod mors uiuentis immediatè terminetur ad putredinem. licet enim cadauera putrescant, tamen non ideo sequitur, quod omne mixtum terminet corruptionem suam ad putredinem. Adde quod uidetur philosophus facere insufficientē inductionem, cum dicat solum de senectute & auansis, cum tamē mixta etiam alio modo intereant, quā illo. Ego in hac re, saluo meliori iudicio, credo aliter exponendum textum Aristotelis, & dico, quod generatio, de qua loquitur Aristoteles in hoc loco, est generatio de non ente, de qua idem philosophus multa in libro de generatione: nec loquitur in hoc loco de omni mixto: nam in tribus primis libris loquutus est de mixtis imperfectis; hic uero loquitur de perfectis, & de generatione mixti, qua mixtum est; quæ fit per coniunctionem elementorum, ex eo quod actiua dominantur passiuis: ideo separatio elementorum ex eo est, quod passiuia dominantur actiuis in corrupto, quæ corruptio in hoc loco est opposita generationi hic positæ. fit enim generatio in hoc libro, per coniunctionem elementorum; corruptio autem per separationem. & tunc sumendo mixti generationem in uniuersali, id est, ea ratione qua mixtum est, contrariatur maximè putredini: ideo adiungit philosophus quod omnis mors naturalis interitus, id est senectus, & auansis, est uia in putredinem. licet enim senectus & auansis non sint putredines, sunt tamen uia in putredinem post mortem, nanque animalia uertuntur in cinerem. et plantæ ariditas non est ipsa putredo, sed ducit in putredinem. ita & aliæ corruptiones non sunt putrefactiones, quoniam in eis mixtum non resoluitur in quatuor elementa: non enim corrumpuntur alijs corruptionibus

ruptionibus mixta secundum totum, sed solum secundum partem, ideo in eis non fit resolutio in elementa: quare neque etiam uocantur putrefactiones, sed bene sunt uia in putrefactionem. cum enim anima separatur à corpore, non fit corruptio secundum totum, sed solum fit mors, & animæ separatio, quæ non est omnium elementorum dissolutio. propria autem, & uera corruptio, de qua loquitur in hoc libro, fit per dissolutionem elementorum; ita quod calida, frigida, & humida, & sicca ab inuicem resoluuntur. ariditas enim non est putredo, sed uia in putredinē, quamuis quædam mixta corrumpantur simpliciter, & secundum se tota; quæ. si resoluuntur in quatuor elementa. non omnis ergo corruptio naturalis est putredo contra Galetanum. & hoc etiam dicit Vgo, & Auic. licet argumentū adhuc militet contra nos, quia Aristoteles solum de duobus facit mentionem, de auansis & senio. Ad hos tamen ego adducam solutionem hanc quæ mihi aliquantulum satisfacit. Dico quod ille textus potest dupliciter intelligi, uno modo ut sit ibi punctus, omnis naturalis corruptio. Et hoc quod dicit [senectus & auansis] sit tanquam exemplum prædictorum: & sic non intelligo: quia sic deficiet unum membrum, & argumentum procedit, nisi uellemus dicere, quod subintellexit illud, siue dedit intelligere; quod mihi non placet. secundo potest exponi, [senectus et auansis] id est omne genus naturalis interitus, non absolute. sed illa duo quæ dicuntur senectus, & auansis: ita quod illa duo sint specificatio superioris, non autem loquatur uniuersaliter de omnibus sed solum de istis duobus. tunc enim illa duo sunt uia in putredinem. Et hæc est solutio pro nunc. forte aliquando occurret alia melior.

D V B I T A T I O XXV.

Aliud dubium; in quo sunt maximæ lites, cum tamen non sint faciendæ. Aristoteles dicit in fine cap. quod putredo fit ab aliena caliditate. Et in hoc probando ait, quod propterea in hyeme sunt paucissimæ putredines, quia continens habet tunc minorem caliditatem, quæ non potest agere in calidum innatum, quod tunc est fortius quàm calor extrinsecus: minus enim forte non potest agere in fortius. Hoc uidetur afferre dubitationem. nam aqua tepida admixta aquæ feruentissimæ remittit eius feruorem, quod manifestum est per experientiam: ergo uidetur quod minor uirtus agat in maiorem. Et sic tenet Auic. quinto Cano. & Auerr. quinto Coll. quod medicina calida in primo remittit medicinam calidam in quarto, per admixtionem eius. Dico, quod argumentum est sophisticum, procedit enim ad uerba, non ad sententiam. nam Aristoteles non negaret quod minus frigidum agat in intensius frigidum: sed hoc non propriè & per se; immo ratione alterius, & per accidens. nanque minor caliditas non agit in maiorem ratione sui & per se; sed ratione frigiditatis admixtæ, & per accidens. Vnde calidum ut duo, non agit in calidum ut octo per duos gradus caliditatis, sed per gradus frigiditatis, qui sunt uerè in eo ut sex. & ideo argumentum Aristotelis est bonum. in hyeme non fit tanta putredo, quoniam res putrescibilis est intense calida, extrinsecum autem calidum est nimis remissum: ideo non potest agere in ipsum intensum. quoniam si agit, per accidens agit; & non ratione caloris, sed frigiditatis. An autem illi gradus sint ibi formaliter, uel uirtualiter: alij aliter tenent. nolo ego hoc pro nunc tractare, quoniam non est ad propositum. de ea autem expositione quam ego dedi super eo loco, dico non posse aliter responderi meo iudicio ad textum Aristotelis.

D V B I T A T I O XXVI.

Circa caput tertium, dubitatio prima est, circa uerba tex. 14. nam ponit philosophus tres species digestionis: posuit etiam tres species cruditatis: insequitur autem digestio calidum, indigestio autem frigidum. Cum autem digestio consistat in temperamento quodam, ut sanitas consistit in adæquatione humorum, quæ fit ex adæquatione qualitatum primarum: sic etiam digestio consistit in adæquatione caloris digerentis. & non

non quilibet calor concoquit, sed solum calor temperatus. quod si hoc non diceret quisquam, pateret tamen sensibus nostris, licet hoc dicat Auerr. Nam poma, pyra, fructus, oua & huiusmodi sunt concocta, quando temperato calore sunt moderata: moderatus autem & temperatus calor consistit in mediocritate quadam; medium autem habet plura contraria ex omni parte, ubi à medio disceditur, & secundum defectum & secundum superabundantiã; sicut etiam dicit Aristoteles in secundo libro Ethic. nam omnes uirtutes morales sunt in medio: & quilibet uirtus duo uitia habet sibi contraria, ut patet per Aristotelem in eo loco, liberalitati enim opponuntur duo uitia. scilicet prodigalitas & auaritia; sic etiam sanitas quæ consistit in quadam proportione humorum & mediocritate caliditatis, & frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, habet plura extrema opposita; nam multis modis declinamus à medio. & sic ergo uidetur esse in digestionem, cum digestio fiat à calido temperato: temperies autem est mediocritas quadam, nam dicit Aristoteles, quod indigestum opponitur digesto. Velim ergo scire, quod sit illud indigestum. aut enim intellegit philosophus quod nimis sit digestum, aut quod imperfecte digestum siue crudum; aut intelligit unum commune utrique extremo, uel uni tantum. dicit enim quod omnis digestio fit à calido, omnis autem indigestio fit à frigido: si ergo per indigestionem intellexit solum illud contrarium, quod opponitur digestionem, sicut imperfecte concoctum; tunc fit certè à frigido: sed Aristoteles erit diminutus, quia relinquet aliud membrum, quando nimiam patitur caliditatem, ut non sit uera concoctio propter excessum in calidis. si ergo intelligit per indigestum solum diminute coctum siue crudum, tunc erit diminutus, quia omisit unum contrarium: si uero intelligat aliquod commune, tunc est falsus Aristoteles: quia falsum est quod indigestio per excessum caloris fiat à frigido, cum apertum sit illam fieri à calido. Contra etiam secundum dictum, cum Aristoteles cuilibet speciei digestionis assignauit unum contrarium. omnis species digestionis est: digestio autem medium est, non extremum. at uni medio plura extrema opponuntur, cum plures sint uia à medio flectendi. ergo cuique digestionis speciei opponuntur plures species indigestionis, non autem una. argumentum enim est satis clarum. Vtlerius philosophus dicit, quod fructus primo sunt frigidi, secundo fiunt maturi & concocti, tertio fiunt putridi & marcescunt: ergo non solum cruditas, sed etiam marcedo siue putredo contrariantur ueræ concoctioni. Vtlerius. in elixatione primo est cruditas, deinde concoctio per elixationem, tertio consumptio. & assatio est digestio, & habet cruditatem, et habet etiam adustionem opposita. Vos aperte uidetis dubitationem, ego autem non uideo solutionem, nisi unam duarum, quarum neutra mihi satisfacit. prima est, quod digestionem accipit, non strictissime, pro illo temperamento caloris quod est in medio illorum extremorum; sed pro illa alteratione quæ etiam includit alterum extremum. scilicet per abundantiam caloris; aut adustionem uidelicet, aut consumptionem, ita quod caro assa sit digestio, & etiam caro adusta in carbonem: & eodem modo per digestam elixationem intelligamus tam consumatam quam elixatam, similiter & maturam rem & putridam: atque ita philosophus intelligit per indigestum illud tantum contrarium, quod declinat ad frigidum. Verum stante hac solutione, ruunt omnes expositiones Græcorum & Latinorum. immo etiam Alexandri, qui tamen est maximus philosophus. omnes enim uolunt Aristotelem intellexisse per digestionem medium quoddam, & eam quæ fit à temperato calore; neque includere illud extremum quod abundat. hoc idem habetis ex Aristotele: ponit enim ipse quod superfluitates ut urina, sterces, sanies & huiusmodi recipiant digestionem. at urina non dicitur digesta cum est diminutè concocta, ut quando est alba & cruda, nec dicitur digesta quando est nimis tinctoria uel nigra uel rubra: sic fæces & alia multa: sed ad hoc ut hæc dicatur concocta, requiritur quod passa sint à mediocri calore & temperato. Item dicit philosophus, quod difficilius est assare quam elixare, quia in assatione requiritur calor ualde temperatus, ne res quæ assatione concoqui debet, comburatur; in elixatione autem hæc difficultas non accidit, sed modo adhibeatur ignis, sufficet: in assandis autem oportet diligentissime obseruare gradum conuenientem caloris. Alia ergo potest dari responsio, quod philosophus non intellexit hoc modo, sed uoluerit illud medium habere duo extrema.

extrema. loquitur autem de illo tantum, quod erat magis notum, non negando alterum. & hæc responsio magis tolerabilis est. Sed tamen sic excusando Aristotelem uidemur magis ipsum accusare: quoniam in ethicis loquens de medijs, quibus opponuntur plura extrema, Aristoteles, nominat ea & media & extrema. Certè ego non habeo meliorem responsionem, si hæc uobis non satisfaciunt.

DUBITATIO XXVII.

Alia dubitatio, quoniam in eodem textu 14. dicit Aristoteles, quod digestio est perfectio à calido, ex oppositis passiuis. Primo uidetur, quod non sit perfectio, sed imperfectio: ergo &c. Quod non sit perfectio, probatur, quia digestio potest esse putrefactio: sed putrefactio est imperfectio. probatur hoc per Aristotelem in textu, qui dicit, quod digesta dicuntur ea, quæ, aut maturationem, aut assationem, aut elixationem sunt passa, aut putrefacta. Si ergo putrefacta dicuntur, quæ putrefactionem sunt passa; putrefactio autem est imperfectio: ergo &c. Vtlerius dicit in diffinitione, quod fit à caliditate. Contra. multæ digestionem fiunt à frigido. Probatur, hoc per experientiam; nam medici in febribus ardentissimis ut caufone & similibus, exhibent syropos digestiuos appropriatos, qui communiter sunt frigidi; aliquando quidem uirtualiter solum frigidus, cum febris non est adeo intensa; sed in febre intensissima etiam actu frigidus, ut syrupum de endiuia, acetosa, & huiusmodi cum aquis frigidis, ut aqua endiuia, acetosa, portulacæ. Immo aliquando uruntur aqua simpliciter frigidissima, cum febris æstuat tempore æstiuo, & uirtute firmiore ipsius infirmi consentiente; ut habetur prima quarti ab Auic. & etiam in alijs locis. & tamè his remedijs digeritur materia, ut dicunt medici, & experientia docet; quoniam postea ægri conualescunt. Præterea uidemus multos fructus digeri solum à frigido, ut poma, quæ in patria mea non sunt dulcia, nisi postquam senserint frigus: & sorba etiã sunt in hoc genere: sic etiam multa uia non maturantur, nisi postquam senserint frigus. Probatur etiã hoc, quia digestio est perfectio, quæ consistit in temperato. accipiat ergo res aliqua bene disposita in intemperatura actiuarum, & passiuarum qualitatum: & labatur mixtum illud in actiuis tantum: (licet aliqui teneant non posse fieri lapsum, quod pro nunc non disputamus) lapsus igitur sit hoc mixtum in calido, gratia exempli, ut si requiratur gradus duo tantum, pro temperamento suæ mixtionis, sit tamen deductum usque ad caliditatem ut sex: tunc, si debet reduci ad suam propriam temperiem; hoc fiet cum remittentur quatuor gradus caliditatis: hi non remittentur nisi à frigido; nam omnia mala discrasia reducit à suo contrario, ut dicunt medici, & Galenus in tertio technici. Contraria contrarijs curantur: ut dicit etiam Arist. in prima particula problematum, problemate primo, & secundo. Cum ergo transitus, de non temperata in ueram temperiem, quæ conuenit huic mixto, fiat per frigidum: ergo digestio non fit solum à caliditate, sed etiam à frigiditate: & sicut dixi de caliditate, & frigiditate, sic dicatur de lapsu in passiuis: ut, si mixtum laberetur per humidum, uel per siccum, tunc reduceretur à suo contrario siccum ab humido, & humidum à sicco. Vtlerius dicit philosophus, à calido naturali & proprio. hoc uidetur falsum, quoniam Galenus in de simpl. medic. & Auic. 2. Cano. & omnes medici, dicunt aliquas esse medicinas digestiuas, aliquas putrefactiuas, aliquas incarnatiuas: Vnde chirurgi utuntur medicinis digestiuis in ulceribus, & uulneribus, ut unguentis, emplastris, & pulueribus, quæ extra applicantur: & hæc digerunt: & non solum fit illa digestio à calore innato & proprio: ergo à calido alieno, & extrinseco fit digestio. Vtlerius, cum dicit ex oppositis passiuis, ibi omnes expositores, & Alexander in primis, exponunt pro materia, quæ primo est opposita & contraria, antequam conuertatur in similem per qualitates actiuas. In oppositum tamen est Vgo Senen. in prima particula aph. super eo aphor. Digesta medicari & mouere non cruda. ibi arguit contra Albertum & ponit infinitas limitationes diffinitionis, quam dedit Aristoteles. (Ego autem credo quidem, hunc hominem esse doctum, ut dicunt nostri medici: mihi tamen non placent tot limitationes: & in eo loco male damnat Albertum) & dicit quod si diffinitio esset bona, sequeretur quod esset aliqua digestio,

gestio, quæ non esset mixtio humidi cum sicco. nam si fiat lapsus per frigidum, & nihil induceretur nisi caliditas; ergo sola erit calefactio, & tamen est perfectio. & etiam fit digestio per frigidum; & non fit mutatio in qualitatibus passiuæ. & poteritis uidere Vgonem eo in loco. In oppositum tamen est Aristoteles, & Galenus tertio techni. & omnes medici, qui uolunt digestionem esse à calido, & non ab alijs qualitatibus. Alij expositores nihil dicunt. Ego autem mihi in solutionibus horum argumentorum satisfacio, nescio tamen an etiam uobis satisfaciam. Dico igitur, quòd, licet omnes qualitates sint actiuæ & passiuæ, tamen in hoc libro, solum duæ sunt actiuæ, & duæ passiuæ. & licet omnes concurrant ad hoc quòd fiat mixtum, tamen forma mixti à nullo introducit alio quàm à calore, qui effectiuè & immediatè inducit formam: & nulla alia producit formam nisi ista, licet omnes concurrant ad eius productionem, ut diximus. digestio autem est dispositio rei ad suscipiendam formam substantialem in uia Aristotelis; quod bene aduertendum & semper memoriæ tenendum est, quoniam sic multas difficultates euademus: talis ergo inductio formæ fit à calido. & quia calidum aliquando excedit in gradu; ideo non potest inducere formam: tunc uero frigidum ipsam caliditatem contemperat, & ducit ad debitum gradum, qui est aptus pro inductione formæ. & sic intelligendo dico, quòd Aristoteles optime dixit, & non potuit dicere melius: quòd digestio, ea. scilicet qua disponitur mixtum ad susceptionem formæ, illa inquam fiat à solo calido, primò, & immediatè, & effectiuè. Ad primum ergo argumentum, idem simul putresceret & digeretur, dico quòd hæc materia tractatur in quæstione de maioritate morbi, & nos infra latè de hoc dicemus, & respondebimus ad hoc argumentum. Ad aliud, cum arguis, digestio fit per frigidum, ut per syrupos & aquam ueri frigoris; dicerem quòd forsan talis non est uera digestio: quoniam uera digestio fit in ueris rebus naturalibus, & in nutritione, & alijs operationibus animalium naturalibus, quando debet generari nouum mixtum; aut cum mixtum est genitum, & in eo perficiuntur aliqua, ut in fructibus, in quibus perficiuntur saporibus boni. medici autem abutuntur nomine digestionis; quoniam ea est materia, quæ corpus non alit, nec alere potest, nec in ea inducitur dispositio amica naturæ: sed in materia maligna inducitur dispositio, qua fit apta expulsiõni. Vera autem digestio formæ substantialis inductio præparat: & illa semper fit à calido. Vnde etiam dico secundo, quòd frigus illam non temperat naturam, nec digerit ex se; sed uirtus infirmi, quæ aut est calor naturalis, aut omnino dependet à calore naturali. Vnde in homine febriente non extinguitur tota caliditas febrilis per aquam frigidam: sed excessiuus calor remittitur ad temperamentum hoc, idest ad minus calidum: postea autem uirtus efficitur potens super reliquum, quòd reliquum digerit & expellit: ideo aqua frigida propriè non digerit, sed pro quanto remittit gradum excessiuum caloris, & deducitur ad temperamentum, pro tanto dicitur digerere, sed non proprie: deducitur enim corpus ad calorem non ita astuantem, ut postea possit digerere: & sic etiam de fructibus est dicendum, super quos cadit pruina. Vnde dico ulterius, quòd fit sicut in caponibus cum senescunt, quos coqui, cum coquere uolunt, ut citius coquant, & melius, primo proijciunt in aquam frigidam, ut fiat antiperistasis: fit enim ut in calce, quoniam præsentia aque frigida unit intrinsicum calorem, qui sic imus & fortificatus digerit. accedente igitur caliditate extranea coquente, postea fit melior caponum concoctio. sic etiam in fructibus est dicendum. & tamen frigus illud aque frigide non digerit propriè in caponibus. nec pruina in fructibus. Argumentum autem quòd sequebatur, erat fortius, scilicet quòd sumpto corpore temperato in omnibus qualitatibus, si labatur hoc, per casum, ad caliditatem, stante temperamento in alijs qualitatibus: ergo non fiet digestio. lapsus autem per caliditatem ex tertio techni, corrumpitur per frigidum calido oppositum, frigidum autem oppositum huic lapsui, per calidum, est etiam excessiua frigiditas, quæ tamen excedit ad frigidum: latus quantum excedebat ille lapsus ad caliditatem: aproximato ergo illo frigido, tunc corrigitur lapsus: ergo digestio fiet à frigido. Ad hoc argumentum, quòd nostrum est. Dico respondendo, quòd non est credendum, quòd temperamenta corporum consistant in puncto, siue in indiuisibili; sed habent magnam latitudinem. neque corpus temperatum ex quolibet gra-

bet gradu inducto, infirmatur. Dico ergo, si ex digesto debet fieri indigestum, oportet quòd fiat distemperies, etiam in passiuæ; quoniam propriè digestio subiectiue fit in passiuæ, quæ sunt ut materia digestionis: in actiuæ uerò formaliter est digestio, & non materialiter. Vnde, non ex quacunque intensiõne caloris uariatur dispositio illa; sed bene uariari potest in actiuæ. quando autem fit excessiua uariatio in actiuæ, tunc uariatur etiam in passiuæ: unde prima primi, caliditas maior quàm oportet, reddit corpus siccus quàm oportet. quare, si parum uariatur calidum, tunc propterea non uariatur digestio: sed si multum uariatur, uariatur etiam digestio. quando enim tantum intenditur calidum, ut reddat corpus siccus, quàm oportet: tunc bene uariatur digestio, quia etiam uariantur qualitates passiuæ: sed non ex omni uariatione in actiuæ, uariatur mixtio humidi cum sicco, uel ipsa digestio. Sed dicetis, quòd hæc est fuga. Nam pono casum, quòd corpus fiat à caliditate etiam siccus quàm oportet, ut respondes. stante tamen hac responsione, adhuc uariatur temperamentum. quòd si recuperari debet, hoc fit administrando aliquod frigidum, & humidum, uel actualiter, uel uirtualiter. Ad hoc respondeo, quòd si aliquod corpus labatur per calidum & siccum, ita, ut non sit amplius in latitudine bene digesti & cocti; tunc per applicationem humidi, & frigidi, nunquam tale corpus digeretur, nec poterit reduci ad temperamentum. Nam si labatur per calidum, & siccum, tunc fit arsum, & combustum, non autem crudum. Dicunt autem medici, quòd tale nunquam fieri potest crudum. Vnde dicit Auic. prima primi, de humoribus, quòd licet phlegma possit transmutari in sanguinem; nunquam tamen melancholia potest fieri sanguis: quoniam arsum uel combustum nunquam potest redire in eam dispositionem, ut possit fieri digestum, nec potest incrudari. crudum autem bene potest coqui, & digeri. nunquam enim ex applicatione frigidi uel humidi deueniet ad hoc, quòd possit nominari digestum. & si etiam per actionem frigidi & humidi deueniret ad illum gradum siue punctum gradualem caliditatis, & frigiditatis, in quo etiam est digestum; non tamen diceretur digestum. Vnde bene dicunt medici quòd idem corpus lapsum per calidum & siccum, si reducat per frigidum, & humidum ad hunc priorem gradum caliditatis, & frigiditatis, in quo etiam est digestum; adhuc tamen non erit digestum. quare autem hoc fiat, non est præsentis speculationis. Quare, digestio non dicitur omnis mutatio, per quam inducitur tantus gradus caliditatis & humiditatis, sed etiam includit talem modum agendi: modus autem agendi in digestionem est, quòd fiat per calidum. ita ergo responderem ad primum argumentum. Ad aliud autem, cum arguis hoc eodem modo fieri in lapsu qui fit in passiuæ qualitatibus stante temperamento in actiuæ, admitto casum licet forsan sit impossibilis. Nam dicit Auic. in fine de complexionibus, quòd corpus siccus quàm oportet, reddit ipsum etiam calidius quàm oportet. et qui humidius quàm oportuit, reddit ipsum etiã frigidius quàm oportuit. Dico tamen, esto quòd ita esset, ut ponit casus, idest quòd per applicationem humidi uel sicci deueniat ad eundem gradum, in quo prius fuit: tamen adhuc illa transmutatio non diceretur digestio; quoniam non seruatur idem modus agendi, qui obseruatur in digestionem; cum non fiat à calido: oportet autem quòd fiat uirtute calidi in oppositis passiuæ. ideo uariatur modus agendi. uariatur autem & agens ipsum. at, ut sciunt exercitati in philosophia & medicina oportet, quòd sit idem modus agendi. sic igitur responderem ad hoc argumentum, nec credo posse aliter responderi. Ad argumentum autem de syrupis facilius respondere possumus; & Aristoteles ipse respondet, quoniam illa non est digestio propriè: propria enim digestio est animalis: animal enim digerit, & adiuuatur calor naturalis mediantibus illis; est tamen digestio metaphorica. & concedit hoc etiam philosophus. Ad aliud, cum dicit [ex oppositis] erat argumentum Vgonis. quoniam habeat mixtum tantum de passiuæ quantum sibi conuenit, & requirit proportio naturæ suæ, nec excedat in calore sed in frigore: atque inducatur tanta caliditas, quanta oportuna fuerit, non uariatis passiuæ; hæc erit perfectio & digestio, quæ tamen non erit in oppositis passiuæ; unde etiam sequetur aliquam esse digestionem, quæ sola fit calefactio absque uariatione qualitarum passiuarum; quòd probatur per mixtum lapsum per frigidum, et reductum ad temperamentum à calido. Hoc argumentum coegit Vgonem relinquere

expositionem Alexandri, & Alberti. Vnde exponit Vgo illum locum ex oppositis passivis; sic, quoniam necesse est ut calidum bene commisceat & incorporet humidum cum sicco, & siccum cum humido. & hoc modo vult digestionem fieri in oppositis passivis, ratione caliditatis agentis in humidum & siccum, ut in materiam. Certè quæ dicit Vgo, sunt optime dicta: sed non sunt tamen contra Alexandrum & Albertum. & hæc, ut putat, non est expositio noua quæ aduersetur expositioni Alexandri & Alberti, immo est declaratio dictorum, quæ dixerunt illi duo uiri, quos uidetur Vgo non intellexisse: si enim eos intellexisset, nunquã fuisset eis aduersatus. Quare ad argumentum dicendum est, quòd illa non est uera digestio, cum ad hanc non satis sit unam qualitatem uariari, sed omnes inter se agere oporteat, sicuti etiam ad mixtionem requiruntur quatuor elementa, & omnes quatuor qualitates, quarum qualibet habet officium suum, ut audiuitis. ex duobus enim elementis non potest fieri mixtum, ut dictum est in secundo de generatione, & ut etiam Alexander ipse intellexit.

D V B I T A T I O XXVIII.

Aliud dubium est, in eodem tex. 14. quando Aristoteles ponit efficiens & materiam digestionis & indigestionis, quid intelligatur ab Aristotele esse uera materia digestionis? Thomas de Garbo tenet. quòd humidum, illum tamen reprehendit Vgo, ut uidebitis in eius scriptis & quæstionibus. Verum est tamen, quòd uerba philosophi sonant sententiam Thomæ de Garbo. Et si hoc est uerum; facillimum est respondere ad argumenta Vgonis. Mihi, ut uerum fatear, magis placet sententia Thomæ de Garbo: & cum eo tenet etiam Conciliator, & Gentilis contra Vgonem.

D V B I T A T I O XXIX.

Alia quæstiuncula. dicit Aristoteles alia esse uere digesta, alia non uera digestionem. cum lac decoquatur in animali à calore naturali, ita ut semper uerè digestum sit. Ad hoc dico, ut respondet Alexander, quòd lac consideratur dupliciter: uno modo ut est extrinsecum animali, ut in tertia primi dicit Auic. cum loquitur de regimine infantium. cū enim lac est extra corpus, medici cognoscunt dispositionem boni lactis & mali; & cum est minus aquosum, aut nimis spumosum, similitudinariè est digestum. alio modo ut est in corpore; & sic uere dicitur digestum, cum est adhuc in mammillis animalium. ab extra uero cum ex eo fit butyrum & caseus, dicitur digestum metaphorice.

D V B I T A T I O XXX.

Alia est dubitatio in tex. 26. tacta ab Alberto, & satis bona. nam uidetur quòd Aristoteles misceat caput cum capite, lac enim uidetur coqui per assationem, quia patitur à calore sicco: ergo non debet poni in cap. de maturatione. Præterea lac cogitur à sicco & calido: ergo ponendum est in capite de assatione. Respondet Albertus, quòd non inconuenit unam rem poni in diuersis capitulis, in uno uerè, in alio non uerè: immo etiã aliquando in duobus metaphoricè, ut mulus assimilatur equo & asino, & tamen nullum illorum est. sic lac uerè assatur, & similitudinariè maturatur.

D V B I T A T I O XXXI.

Alia dubitatio, quoniam mirum est aquam posse elixari, quod tamen uidetur uelle Aristoteles. aqua enim non potest ingrossari: ergo non potest digeri. si non digeri: ergo nec elixari (à genere ad speciem negatiue) cum omnis digestio fiat ingrossando, ut dicit Aristoteles. Ego dicam aquam posse elixari, non propriè, sed quo ad

quo ad unam dispositionem solùm, quoniam potest expelli frigidum & introduci calor. quo tamen ad aliam dispositionem, quæ requiritur ad elixationem perfectam, quæ fit per ingrossationem, sic elixari non potest. non enim conueniunt sibi omnes conditiones perfectæ elixationis. Sed dicetis uos, aqua tamen non potest maturari; non enim conuenit ei esse maturam uel non maturam, quomodo ergo poterit dici elixata uel non? Et quando respondes, elixari impropriè, & non quo ad omnes conditiones requisitas ad elixationem, quoniam deest ingrossatio; sed sufficit quòd acquirat ab illa decoctione aliquam perfectionem quam prius nõ habuit. Contra. sic etiam possem respondere in maturatione, quoniã quòd maturatur, elixatur, sed non propriè. Ad hoc dici posset quòd in singulis linguis hmõis sunt proprii quidam & peculiare modi loquendi, qui si ad aliam linguam transferantur, male stabunt. ita forte apud Græcos erat, ut aquæ decoctionem uocarent elixationem non tamen maturationem, quòd usus loquendi fortassè hoc abhorruit. Vel etiã dicatis, ut ego soluerem, quòd decoctio aquæ potest uocari elixatio impropriè, quia fit in humido aqueo multo: non potest tamen uocari maturatione, quia maturatione licet fiat à calido, non tamen fit in multo humido aqueo, ut elixatio. ideo maiorem habet conuenientiam cum elixatione, quàm cum maturatione.

D V B I T A T I O XXXII.

Aliæ sunt quæstiunculæ, quarum prima est, quoniam dicit philosophus in hoc loco, quòd caro frixa & assata est humidior quàm caro elixata. hoc uidetur mirum, & contra experientiam & rationem. Nam uidemus, quòd in carne elixata multum de aqua manet; in carne uero assata parum. Secundo etiam aduersatur hoc rationi, nam exsiccatio fit à calido & sicco magis quàm à calido & humido: elixatio autè fit à calido & humido: assatio autem fit à calido & sicco. Item Medici dant febrientibus & maxime febre tertiana, panatellam, carnes elixatas, & pullos gallinarum elixatos; & nunquam res assas: humidæ autem diætæ conueniunt omnibus febrientibus. Vterius, habetis ab Auicenna & omnibus medicis, quòd in fluxibus dantur assata & non elixa: immo prohibentur elixa, quoniam promouent fluxum, carnes uero assatæ comprimunt uentrem, & conueniunt: ergo omnia assata sunt sicciora. In oppositum tamen est Aristoteles, & experientia: si enim incidatur caro assa, & elixa, assa habet plus humiditatis quàm elixa, & hoc ratione humiditatis, quæ est ut succus quidam remanens in carne assa: ideo & delectabilior est gustu quàm caro elixa. Vterius in anguillis quæ assantur, boni coqui superaspurgunt farinam amyli, ut humiditas exiens recipiatur in illa forma. Item boni coqui in carne assanda primo excitant bonum ignem, ut primo calore subito torreatur res assanda. ex eo enim modo acquirit quodammodo corticem: unde retinet postea humiditatem intra, ne exeat; & humiditate illa intus retenta melioris reddatur saporis: & tandem successiuè & sensim temperato igne complent coctionem rei assandæ. Vterius, per rem assatam generatur in nobis nutrimentum multo aptius nutritioni, firmitus, & solidius, si modo concoquere possimus. Ad hanc dubitationem dico, quòd Aristoteles dicit uerum, & cum eo tenent etiam medici. Ad argumenta respondetur. Ad primum cum dicit, res elixatæ habent multum de aqua, dico, quòd hoc non est de humiditate substantifica: non enim humidior est eius substantia; sed quia ius in quo facta est elixatio, adhuc remanet in poris ipsius carnis elixatæ: & hæc est humiditas extrinseca. Ad secundum, quando arguitur assatio fit à calido, & sicco, quod plus exsiccet: elixatio autem fit ab humido. Dico, quòd calidum siccum plus exsiccet per se, sed per accidens plus humectat, ut in assatione. nam educit ex locis penitioribus & latentibus partibus humidum intrinsecum; & commisceat cum sicco: humiditas autem à cortice superinducto ab igne postea retinetur, ne possit exire: & sic plus humecta est res assata. in elixatione autem, licet aqua illa per se humectet, tamen extrahit humidum substantificum, quod postea uidetur supernatare in brodio, quod ex eo pingue scit. Ad tertium de febricitantibus, dico quòd plus conuenit caro elixa, quia est facilius digestionis; non quia humidior, assata enim difficilius concoquuntur, licet plus nutriat;

tur; quoniam plus porriguntur corpori de humido. unde etiam medici admittunt oua dari febricitantibus, quæ tamen maximè contraria sunt, in quantum calida: sed præcipiunt ea imponi in aquam per quatuor horas, ut caliditas eorum refrangatur. Carnes etiã affatæ ratione caliditatis impressæ ab igne non conueniunt in febribus; ideo melius est uti elixis. Ad argumentum de fluxibus, dico, quòd medici propositum est confortare uirtutem digestiuam in firmi: hoc autem fit per siccum. aqueum autem promouet fluxum, & lædit digestionem propter lubricitatem: humidum autem aereum non lædit digestionem. in affatis autem plus est de humido aereo, & in elixatis plus de humido aqueo. Vnde inducitur in affato stipticitas quædam ratione calidi ignei. Quare, quòd affata conueniant, nõ est quia sint humida aquea; sed quia sunt humida aerea; & ratione stipticitatis inductæ. 10

D V B I T A T I O XXXIII.

A Liud dubium. dicit Aristoteles quòd frixa sunt affata, quia attrahunt humidum, & sunt humidiora quàm elixa: & per hoc conueniunt cum affis. sunt autem humidiora intus, & per hoc differunt ab elixatis. uidetur quòd hæc ratio non ualeat: quoniam affati humidum est alterius generis, quàm frixorum, cū afforum humiditas sit propria, frixorum autem aliena & extrinsecæ. Super hoc considerate.

D V B I T A T I O XXIII.

A Liud dubium mouet Alber. quoniam affata sunt humidiora intus, extra uero sicciora; elixata è contra humidiora extra, sicciora intus. Sed quid de ouis, quæ coquantur in aqua? illa enim fiunt sicciora extra, & humidiora intus. si dicas ea esse affa, falsum est, quoniam affa coquantur à calido igneo, elixa à calido aqueo: oua autem coquantur à calido aqueo: ergo &c. Si ea dicas elixa. contra, quia affa sunt humida intus, sicca uero extra: sed elixa contrario modo, & sicca intus, & humida extra. Ego dicerem relicto Alberto, quòd Aristoteles nunquam dixit, quod ego uiderim, elixata esse intus sicciora, & extra humidiora. sed dato etiam hoc, uitellus & albumen sunt diuersarum naturarum: uitellus enim est calidus & aereus, albumen frigidum & aqueu, & uiscosum: ideo medici utuntur eo in uulneribus in principio quoniam repercutit. Vel aliter dico, quoniã non omnia sunt elixabilia, maxime quoniam non habent poros, per quos possit ingredi corpus aqueum. Sed uitellus & magis etiam albumen sunt uiscosa: ideo habet poros strictos, nec aqua potest bene ingredi. nec propriè est etiam tale ouum affatum, quoniã non refudat humidum intrinsecum, sed participat de utroque. nam, quando est decoctum in humido aqueo, participat cum eo quod est assum, ea ratione, quoniam passum est à calido igneo, nam nõ patitur à calido nisi igneo, non à calido humido uel aqueo, quoniam ingredi non potest. patitur autem à calido aqueo cortex solum, qui calefactus est primo ab aqua; ideo conuenit cum affis & elixis: nullum tamen eorum est propriè. 30

D V B I T A T I O XXXV.

A Liud dubium, quoniam in digestionem lactis ponitur cap. pepansis. digestio autem in isto cap. 5. elixationis. Sed contraria sunt eiusdem naturæ, & in eodem capite. 10. metaph. Alex. & Albertus nil dicunt, nec Gaietanus, nisi in quodam notabili, in quo ponit solutionem, quòd lac in mammis, cum coquitur ibi, tunc est in cap. maturationis: cum uero extra, & debet pars butyri fecerni à parte casei; tunc est in cap. elixationis. Sed hæc responsio contradicit Aristoteli: nam, quando dicit lac extrinsecum esse in cap. elixationis, uerum dicit. sed quòd lac in mammis sit in cap. maturationis, est falsum. patet cum dicit textus [longè autem procedentibus] idest, per maiorem distantiam ultra procedendo. lac enim extrinsecum est in eodem cap. 5. pepansis, ut ibi dixit Alexander. Quid ergo dicendum? Dico, quòd lac ut est digestum metaphorice, sumptum est in cap. digestionis: ut

ut uerò indigestum, in cap. maturationis. Et tunc respondeo ad argumentum, quòd contraria habent fieri circa idem; intelligitur, si sunt uera contraria: in contrarijs uerò secundum similitudinem, est falsum. Immo ambo hæc dicuntur secundum similitudinem, & nullum uerè. Verum hæc responsio non uidetur satisfacere; quia licet possit ita dici, uidetur tamè quòd istæ digestionem & indigestiones lactis dicantur secundum similitudinem. tunc, habebit maiorem similitudinem unum cum uno, quàm cum alio: quare ergo sic improprie dicitur maturatum, non dicitur etiam improprie foedatum quod est cõtrarium elixationis? Ad hoc dico, argumentum concludere quòd opposita sunt eiusdem naturæ, tamen forte talis est modus loquendi Græcorum, ut lac non coctum uocet crudum, uel quòd lac coctum est in cap. pepansis. Cum ais, ergo non est in alio. nego consequentiã: quia lac secundum similitudinem ad diuersa potest esse in diuersis capitulis.

D V B I T A T I O XXXVI.

A Lia dubitatio est, an carnes elixæ sint molliores, quàm non elixæ. hoc uidetur falsum, quoniam carnes crudæ plus habent de aqueo & molli: ergo uidetur quòd sint humidiores & molliores. nam habemus infra ab Aristotele, quòd mollicies attestatur super humorem, ut patet in sequenti cap. Sed experientia docet, quòd carnes crudæ sunt duriores, quàm coctæ; tamen multa humiditas sequestratur à crudo, antequam fiat coctum. Vnde etiam quando fit aqua carnis, uel per distillationem, uel aliter, plus humidum exit ex carnibus crudis, quàm ex coctis. Alexander respondet, hoc esse ex inæqualitate, quia enim in crudo non est bene facta commixtio humidum cum sicco, ideo sunt duriores, & magis uiscosæ: propterea, licet durities sit cum maiori humore, tamen est cum maiori inæqualitate, & mala mixtione. Ego certè laudo Alexandrum, possumus tamè etiam respondere, hoc esse ratione raritatis & densitatis: quoniam coctæ sunt magis spongiosæ, & non intelligo hic rarum ut communiter sumitur, sed pro spongioso. Aliàs intelligebam aliter dictum Aristotelis hoc, in loco quòd scilicet leuiter elixata essent duriora crudis, & elixatis. ut enim accepi à coquis, res cum leuiter solum bullierint, & iterum refrigerantur, & iterum bulliant, tunc non tam bene bullient ac si una continua bullitione coctæ fuissent. Verum hæc non est Aristotelis sententia. Sed uult Aristoteles comparare male elixata bene elixatis, & non crudis. Vnde autem sit hoc quòd ea quæ leuiter bullita & post refrigerata difficilius coquantur, difficile est uidere. ego tamen dicerem, quòd prouenit ex modo mixtionis. nam frigus penetrans inducit modum quandam mixtionis, qui non potest per calidum amplius tam facile remoueri.

D V B I T A T I O XXXVII.

A Liud dubiũ, quare in fine dicit de affatione? Credo hoc esse, primo, quia affatio nõ est tam uniuersalis & communis ut elixatio. multo enim plura elixantur quàm assentur. secundo quia elixatio magis sequitur naturam: nam digestio in homine fit per calidum & humidum: affatio autem per calidum & siccum. Vnde digestio in animalibus est quodammodo elixatio quædam. Nam uita consistit in calido, & humido.

D V B I T A T I O XXXVIII.

A Liud dubium, quoniam dicit Aristoteles, si caro ponatur in aqua, & elixetur primo postea in fine assetur, quòd tunc illa caro absolute dicitur affa, res enim denominatur à fine. Est tamen dubium, si Aristoteles hic tractat, & dicit ratione affationis, ad quid apposuit hanc particulam (de elixatione)? Nam sine illa potest fieri affatio. Cum autem ponitur conditio aliqua, quæ non est causa effectus; fit fallacia non causæ ut causa, cum scilicet ponitur aliquid pro causa, & non est causa: ut si dicam, homo currit, & est albus, ergo album currit: et enim album, non est causa currentis. Quid est dicendum ad hoc? Credo

Credo ego consuetum fuisse tempore Aristotelis in Græcia, ut res assandæ primo elixarentur. & ideo Aristotelem posuisse eam particulam [de elixatione] Vel ideo hanc addidisse particulam, ut, si contingat rem primo elixari, postea assari, sciamus à qua nam mutatione sit denominanda. Vel ut uicinius poneret nobis illa duo, quæ licet non sint uerè contraria, sunt tamen saltem disperata, ut ex uno contrario iuxta posito alteri opposito, melius habeatur eius cognitio. Vnum enim contingit fieri à calido aqueo, alterum à calido igneo.

DUBITATIO XXXIX.

Aliud dubium. Agit Aristoteles in textu de stateusi (quam Alcionius interpretatur tostionem) Hic dubito. Nam tostio fit à magno calido excessiuo. ob id enim dicimus torridam zonam quia torret, & adurit. stateusis autem non fit per excessiuum calorem, & adustionem, sed ob defectum caloris. Hoc pertinet ad Gramaticos. ideo illis relinquo. Dubito tamen, an id quod nos uulgariter dicimus (Brustulato) latine tostium significet?

DUBITATIO XL.

Aliud dubium. Aristoteles in tertio cap. non obseruat quod in alijs obseruauit, ut de digestionem, pepansi, hepsefi: ibi enim dixit aliquas illarum transmutationum esse ueras, aliquas metaphoricæ. Hic autem non dicit aliquam torreri propriè, aliqua impropriè. Ego credo, sicut reperitur uera tostio, sic etiam reperiri impropriam, ut in alijs speciebus. Et si dicas, cur Aristoteles hoc non dicit? dico uel quod oblitus est, uel quod significauit ex ijs, quæ dicta sunt. dicit enim sicut in superioribus inuenitur, sic in inferioribus.

DUBITATIO XLI.

Alia dubitatio, quoniam dicit Aristoteles elixationem contrariam habere molyndum, assationem autem stateusim. Contra, uidetur quod assatio contrarietur præcisè elixationi: nam illæ mutationes fiunt in termino ad quem contrariæ, licet possint fieri ab eodem termino à quo, scilicet cruditate. sint enim duo pulli crudi: unus elixetur, alter afficitur: terminus à quo est idem, quia cruditas: terminus tamen ad quem unius, alius est à termino alterius: unde uidetur quod idem sit duobus contrarium. nam crudum erit contrarium affo & elixato. terminus enim à quo, contrariatur termino ad quem: nam mutatio fit de contrario in contrarium. Credo, ad hoc, impossibile esse, ut tostioni & molyndi assignetur idem contrarium. Immo necessario sunt duo contraria. probatur, quia si esset unum contrarium utriusque; tunc contrariabitur, aut ut extremum extremo, aut ut medium extremo, aut ut extremum medio. id est cum unum duobus opponitur uel opponitur ei, ut extremum duobus extremis, uel ut extremum uni extremo & uni medio, uel ut unum medium duobus extremis; aliter enim esse non potest. primum est impossibile, cum decimo metaph. in uno genere non possint esse nisi duo extrema, ut patet etiam in fine periherm. secundum etiam dari non potest, quoniam sic assatio esset medium inter cruditatem & unum illorum, quod est impossibile: & assatio & elixatio essent eiusdem generis, quod fieri non potest, nam ex uno extremo ad aliud necessario transitur per medium. nec tertium, quoniam oporteret, ut esset transitus per illud medium, quod non fit. ideo Aristoteles, bene dixit. Ad argumentum autem, imaginor, quod sicut idem terminus potest contrariari duobus secundum diuersas rationes; sic etiam fit hic. nam sint duo pallida, unum moueatur ad albedinem, alterum ad nigredinem; incipiunt ab eodem, sed mouentur ad diuersos terminos, ut habetur quinto phys. 25, ubi dicit Auerroes, quando pallidum fit album, tunc contradicit albo, in quantum nigrum formaliter, nam

nam terminus à quo formaliter est nigrum, licet materialiter sit pallidum: sed pallidum motum in nigrum, est terminus, à quo, materialiter ipsum pallidum, formaliter autem album. ideo formaliter sunt duo termini à quo contrarij, sed materialiter est idem terminus. sic in pullo elixo & tosto, idem est terminus materialiter, alius formaliter. quia scdm unam rationem assimilant elixationi, secundum aliam assationi. Sed hæc responsio mihi non placet, nec stare potest cum textu Aristotelis: quia contrarium elixationis est molyndis, quæ non est cruditas. sed quoniam agens agit & non perficit, ut dixit in cap. de hepsefi, sic tostium non est contrarium assationi ratione cruditatis, sed oportet ut sit facta actio, licet imperfecta. ideo illa duo non uidentur opponi ratione cruditatis assationi, uel elixationi. Vos

10 considerabitis.

DUBITATIO XLII.

Alia dubitatio, quoniam dixit, quod uermes non generantur in stomacho, sed in intestinis. An ergo possunt generari in stomacho? uidetur quod sic, primo autoritate Gal. 3. tech. comment. 27. Item Oribasius, & Trufianus, uiri maximi in medicina hoc tenent. & ratione conuincitur. Vbi enim est materia & efficiens, ibi potest fieri effectus: in stomacho est materia, & efficiens. ergo in eo potest fieri effectus, scilicet uermes. Vnde & in stomacho malè disposito fiunt putredines ut eructationes putridæ. Item per locum à maiori, fiunt in hepate, auribus, in cute; & minus uidetur posse ibi fieri, nam hepar est membrum ualde calidum, ubi humores minus debent conuerti in putredinem. Et tamen Concil. in differentia. 101. in capite arietis uidit uermes, & in auribus, & hepate. ergo magis debent fieri in stomacho. Idem sentire uidetur Auic. in 16. tertij Cano. quando dicit quod generantur in stomacho, hoc est quia ascendunt ad stomachum, ab alijs locis. Item Auenzoar & alij non dicunt fieri in stomacho: tamen Auerroes & Albertus, quos sequitur Sauonarola, in tract. de uermibus, dicunt medicos uerum dicere, & etiam Aristotelem: nec esse contradictionem nisi quo ad uerba. nam in stomacho bene digerente & sano fit digestio; ideo ibi non potest esse putrefactio. Cum autem Medici dicunt eos generari in stomacho, intelligent in non bene disposito, & ex mala eius dispositione. Hoc dictum Conciliatoris & Alberti placet. sed mihi non uidetur esse ad propositum, nec de mente Aristotelis, licet fortasse eorum dictum sit uerum. Quod enim non uelit hoc Aristoteles, quanquam habeamus multas rationes; unam tamen solam adducam. Dicunt illi, quod non generantur in stomacho bene disposito, sed solum in malè disposito. Sed contra, quia idem dicam ego de opinione medicorum, eos uidelicet medicos, quos Aristoteles impugnat, intellexisse de stomacho malè disposito. Et hoc quidem facit mihi fidem, hos non habere intellectum Aristotelis uerum. Vnde si dicant hi Aristotelem intellexisse particulariter, & cum limitatione; ita ego dicam alios particulariter intellexisse. Quæ autem sit ratio, quia non generantur uermes in stomacho; hoc ponit Alexander in problematibus, quæ nos non habemus. Habeo autem ego tres rationes uerè similes, & multum apparentes. Prima tangitur in textu, quoniam stomachus est locus digestionis: ergo non indigestionis. sed uermes fiunt per putredinem: ergo &c. Secunda ratio est melior, quoniam in multis locis corporis nostri fit digestio; & omnis digestio fit per calorem: maxima autem digestio fit per magnum calorem, qualis est illa, quæ est in stomacho. Nam licet in stomacho non sit ualde magnus calor ex ipsomet, magnus tamen euadit ratione membrorum quæ illum circunueniunt, ut hepar, splén, diaphragma, cor &c. Ideo licet stomachus ex se non sit multum calidus, tamen ratione membrorum circunstantium maximè calefit; ita ut in eo fiat maxima ebullitio, & tanta, ut cibi ualde grossi & res uariæ in eum ingestæ in ipso digerantur, quæ in nullo alio membro corporis transmutari & digeri possunt. hanc rationem fortè Aristoteles intellexit, & tetigit; quod tamen non affirmo. Item stomachus est maxime sensibilis, ut patet in dolore stomachi, quæ ego passus sum: quod si uermes in eo generarentur, maximum causarent dolorem, & euomerentur. Item in stomacho est continua uia cibi & potus, ita ut non possit esse tanta quies

ta quies materiae in eo, ut possint illic generari uermes, & fortasse Aristoteles intellexit hanc rationem in alijs locis, Dico ergo quod calor stomachi non mihi uideatur proportionatus pro generatione uermium: quoniam in loco calidissimo, ut in aqua feruente, non possunt generari uermes: sic nec in stomacho. non ergo ualet argumentum. in alijs membris generantur uermes, ergo & in stomacho generabuntur. Et cum arguis, hepar est calidius stomacho. Dico ex se & intrinsece uerum esse: sed stomachus est calidior propter membra intrinseca circumstantia scilicet hepar, splen, diaphragma, intestina, & cor. Si autem quis uelit aliam opinionem, non erit difficile respondere argumentis in oppositum. Nam, cum arguis de magna caliditate: concedo: sed non est tam magna, quin in ea possint generari uermes: non enim est illa caliditas adeo intensa ut possit impedire generationem uermium. Ad secundum, putrefactio & digestio non possunt fieri in eodem loco, aut in eadem materia. Dico, quod non essent de necessitate in eodem loco, nec in eadem materia; quoniam non in omnibus locis aequaliter est cibus. possit enim cibus in una parte concoqui, & in alia parte putrefieri. Similiter calor non est aequaliter in omnibus partibus stomachi. in una enim parte magis uiget quam in alia ipse calor. Et per idem respondetur etiam ad tertium argumentum: nam licet continuè capiat cibus, non tamen ita, ut materia putrescibilis non possit, se congregare in aliquo loco, in quo fiat putredo. Et sic ambæ opiniones possunt sustineri mea sententia. & ad utrasque rationes est responsum. quæ tamen opinio sit uerior, credo ego nec Aristotelem, nec Galenum, hoc sciuisse: sed solum Deum.

DUBITATIO XLIII.

Post aliqua literalia dubia circa materiam de digestionem, sequitur nunc examen ipsum. Et in hoc sunt multæ difficultates. Prima difficultas est, quoniam dictum est tres esse species digestionis, & tres species indigestionis: habent ergo illæ unum commune genus in quo conueniunt. debet ergo unaquæque habere propriam differentiam, per quam differat ab alia. Hic sunt tres opiniones, quas ego elicio ex paraphrasi Alberti. Primam opinionem ponit ipse duobus uerbis, & non nominat authorem. quoniam omnis digestio aut fit per naturam, aut fit per artem. si fiat per caliditatem naturalem, tunc est prima species: si autem per caliditatem artificialem, tunc fit secunda species. prima, pepansis dicitur; secunda autem subdiuiditur, quoniam aut calidum artificiale est coniunctum humido aqueo, & sic fit elixatio: aut calido igneo, & fit assatio. Hæc opinio mea sententia est uana, quicumque sit illius author. & pro hoc possum plures rationes adducere. tamen tribus ero contentus. Prima est, quoniam manifestè aduersatur Aristoteli. nam secundum hanc opinionem elixatio & assatio solum fierent per artem: Aristoteles autem in cap. de hepsefi, præcisè dicit oppositum, deinde in cap. sequenti. s. de optesi dicit quod eadem sunt species quæ fiunt secundum artem, & quæ fiunt secundum naturam. ideo hæc opinio aliena est à dictis Aristotelis. Secundo arguo. Secundum hanc non fierent solum illæ species quas isti ponunt, immo fierent quatuor species. Probatum hoc: secundum eos fiant duæ species secundum artem, cum scilicet calor artificialis iungitur sicco igneo, uel humido aqueo, quid obstat quod calidum naturale pariter non iungatur sicco igneo, uel humido aqueo? & sic patet, quod erunt quatuor species: non enim uideo quid repugnet. Tertiū argumentum. Elixatio & assatio fiunt per artem: ergo habent principium extrinsecum, ex secundo phys. & quinto metaph. principia enim effectiua rerum artificialium sunt extrinseca. Sed contra. sunt digestionem secundum Aristotelem: ergo eis conuenit definitio digestionis. Sed hæc est à proprio, & naturali calido: ergo non est artificialis; idem enim esset à principio extrinseco, & intrinseco. Quamobrem neglecta hac opinione, ponamus secundam quæ est Alex. Aphrod. in commento huius loci, qui partim ab hoc discrepat, partim conuenit. Nam prima opinio uult has species fieri per artem, quas secundo loco nominat. Alexander autem uult eas partim fieri per artem, partim per naturam, licet ponat hanc differentiam, quoniam digestio aut fit à calore intrinseco, aut extrinseco: si ab in-

trinseco, sic fit pepansis: si ab extrinseco, tunc aut coniungitur cum humido aqueo, & fit elixatio; aut cum calido igneo, & fit assatio. & sic uult pepansim fieri per calorem intrinsecum; alias autem duas per calorem extrinsecum. Domini, temerarium forte uidebitur me uirunculum tantillum repugnare Alexandro. tamen dicā, quod sentio. Credo hanc opinionem esse deliramentum, & longe peiorem quàm primam. nam licet hæc in uerbis uideatur discrepare à prima; tamen re ipsa necesse est eam coincidere cum prima. Nam dicebat pepansim fieri per naturam, alias autem duas per artem. Alexander autem dicit, quod pepansis fit à principio intrinseco, & aliæ duæ à principio extrinseco. Considerate uos, an ea quæ fiunt ab agente intrinseco, sint alia ab ijs quæ fiunt à natura: & quod fit ab agente extrinseco, sit aliud ab eo quod fit secundum artem. Quare argumenta, quæ adducta sunt contra primam opinionem, ualent etiam contra secundam. & magnus uideatur error in dictis Alexandri, qui dicit quod assatio & elixatio fiunt secundum naturam, cum tamen secundum eum etiam omnis elixatio & assatio fiat à principio extrinseco. Alexander quidem uidit hoc dubium, licet non moueat ipsum: dicit tamen circa expositionem textus, quod nutritio quæ fit ab artificiali, fit ab extrinseco nutriente, licet non ab extrinseco nutrito siue rei digerendæ: & sic elixatio est naturalis, quoniam ab intrinseco est ei quod digerit, extrinsecus autem ei quod digeritur; quia nihil alterat se. Sed si ita est, tunc unaquæque digestio esset elixatio, uel assatio: nam sic etiam est in pepansis, quoniam in ea nihil agit in se. in pepansis enim actio fit in cibum; & etiā ab extrinseco fit hoc. cibus enim calefit ab extrinseco, quia digerens digerit cibum, & digerens est extrinsecum ab ipso digesto: ergo pepansis non differret ab elixatione & assatione: ergo non erunt tres species, sed solum duæ. Huic argumento ego non habeo quid respondeam, uideatur enim mihi concludere contra dicta Alexandri. cum pepansis non distinguatur ab alijs duabus speciebus eatenus, quia fiat sic ab extrinseco, ut diximus: par enim ratio est in singulis tribus, & ex ijs possum dicere id quod Alexander dicit in duabus. & sic re non distinguuntur ab inuicem illæ tres digestionis species, sed realiter idem erunt; & formaliter distinguuntur. Nanque sumpta pepansis, cum calor naturalis digerit quod debet digerere, tunc est pepansis uera pro quanto cibus digeritur & transmutatur. à re digerente formaliter distinguuntur, in quantum per unam fit nutritio & non per aliam. Vnde, in quantum anima, digerit cibum & intrinsecat eum corpori & fit nutritio, sic re idem sunt; formaliter autem in quantum tale agens extrinsecum est corpori nutriente, sic non sunt idem. Sed hæc responsio etiam non ualet. nam cibus digeritur à calore: aut ergo calor adiungitur humido aqueo, & tunc fit elixatio: aut siccitati igneæ, & tunc fit assatio: & sic nascuntur duæ species digestionis. Sed adiungas modo etiam calorem naturalem aut humido aqueo, aut calido igneo; sicut ergo duæ species ex parte agentis, sicut tu ponis duas primas species ex parte passivi: ergo erunt quatuor species digestionis. Item si debet fieri digestio, tunc necessario fit mutatio nutriti in substantiam nutriti. ergo hoc fit ab extrinseco, contra Alexandrum. Amplius Alexander ponit assationem omnem fieri à caliditate aliena, quomodo ergo erunt species digestionis, quæ necessario fit secundum definitionem, à caliditate naturali, & ab intrinseco? Nam dicit Aristoteles in textu [digestio est perfectio facta à proprio, & naturali calido]. Ego igitur pono tertium modum, neglectis alijs. Moderni latini non uiderunt istas difficultates, quia nihil habuerunt de Alexandro, nisi quædam fragmenta. Dicit autem Albertus tria, quæ pertinent ad nostrum propositum. primo ponit duo, deinde uadit ad contradictionem. & primo ponit speciale caput de hac re, quod ego in summa dicam, quoniam digestio propriè reperitur in ijs quæ secundum naturam talia dicuntur. quæ enim digestionem ueram patiuntur, non sunt ea quæ patiuntur digestionem quæ fit per artem. quæ autem digeruntur per metaphoram, possunt digeri aliquando arte. Reddit autem Albertus rationem, quoniam ars imitatur naturam, & ars est quasi simia naturæ, et hoc uideatur dicere etiam Aristoteles. Adiungit secundo Albertus, quod licet omnia naturalia patiantur digestionem, tamen uiuentia melius patiuntur illam, & magis propriè quàm non uiuentia, inter uiuentia autem magis animalia; inter animalia maxime homines; quoniam digestio est præparatio quædam ordinata

nata ad nutritionem, melius autem animata nutriuntur quàm inanimata; & inter animata magis animata, quæ sunt animalia: inter animalia magis homines quàm bestia. Vnde plantæ tantum metaphoricè dicuntur esurire, sitire, nutrire, pasci, digerere, & non propriè; animalia autem propriè, maximè autem omnium homo. omnis autem digestio fit per calidum: aut ergo solum agit ea ratione qua calidum, non qua coniunctum calido igneo, uel humido aqueo; & sic cum agit eatenus quatenus calidum, dicitur facere pepansim, nam maturatio fit à calido, non autem coniunctè: dicit enim Aristoteles quòd fit à calido per se, idest non coniunctè, sed solitarie, hoc enim est per se tertio modo. Cum uero calidum concoquit, in quantum coniunctum alteri, hoc est dupliciter, aut coniunctum calido igneo, aut humido aqueo, sic fit assatio uel elixatio. & hæc est opinio Alberti, quæ cõuenit cum Alexandro, & etiam cum prima opinione: quoniam ponit digestionem fieri à calido: licet differat in alijs, ut patet examinanti utranque. Declarat autem Albertus suã positionem secundum tres operationes disparatas, quas habent facere illæ tres digestiones. nam aut fit maturatio facta à calore in quantum calor est, ut in seminibus; fit enim semen per maturationem: & tunc animatum dicitur perfectum, cum potest facere tale alterum quale ipsum est. hoc igitur antequàm generatur, maturatio fit in semine, & sit prima operatio per primam speciem digestionis quæ est maturatio. Cum autem homo genitus est, tunc usque ad certum tempus ætatis suæ fit hepsefis, quoniam corpora adhuc sunt mollia & ualde humida, eò quòd sunt adhuc propinqua principijs generationis, ut dicit Auicenna tertia fen primi. cum autem ætas processerit & adoleuerit homo: tunc ebullit sanguis & æstuat, nec amplius nutritur lacte; sed opus habet nutrimento solidiori, & tunc fit tertia species digestionis: dicit enim Hippocrates quòd, qui crescunt, plurimum habent calorem innatū, ideo plurimo egent nutrimento, & tunc calor accenditur & fit igneus, licet in radice sit æqualis calori pueri: postea autem in radice idem fit igneus in adolescentia. prima ergo digestio fit in semine, secunda in ætate puerili, tertia in iuuentute. in senio uerò fit indigestio, & ueniunt catarrhi, & animalia tendunt in occasum. Sic etiam in plantis, nam prima digestio est in semine, secunda cum crescunt & est quodammodo ut ætas infantilis, tertia autem ut cum sunt magna frumenta, & caliditas in eis intenditur, & fit quasi assatio. In ætate uero incrementi, quoniam tunc opus est humido, ut crescere possint, ideo indigent pluujs, aut ut irrigentur; & fit elixatio. in seminibus autem fit maturatio, nam omnis res secundum naturam habet principiū, augmentum, statum, & declinationem. & sic etiam est in auro, & argento, & uniuersaliter in omnibus mixtis sunt illæ tres digestiones. & adiungit Albertus satis apertè motum solis & lunæ, quoniam secundum illum fiunt quatuor tempora; principium, argumentum, status, & declinatio. Verum est quòd in cap. de hepsefi, hoc aliter declarat, nempe distributiue. Nam maturationem attribuit seminibus, aliam autem membris carniformibus, tertiam membris radicalibus. In alijs autem locis distribuit digestionem secundum calorem. nam calor tripliciter consideratur, aut in quantum calor est, aut in quantum coniunctus humido aqueo, aut ut coniungitur sicco igneo: & sic oĩa assantur, caro elixatur, membra uerò spermatica pepansim patiuntur. & hanc distributionem coctionum non attribuit uarijs spermaticibus, sed secundum totum tempus uult illa fieri hoc modo, & attribui illis membris. Atque ita Albertus una uice secundum membra, alia secundum sperma distinguit. hunc uerò modum Alberti insequitur Simon Buridanus, Petrus de Aluernia, & omnes latini. Certè mihi magis placet opinio Alberti, quàm aliqua ex prioribus: ea tamè non omnino placet. multæ enim sunt aduersus eam dubitationes. Prima est, quoniam dicit, quando calor agit absolute, non cõiunctus humiditati aqueæ, uel caliditati igneæ, tunc causari maturationem. Incidit hinc dubium, quia calor hoc modo, simpliciter captus, est non associatus alteri. hoc autem uidetur falsum. cum enim quatuor principia, scilicet elementa concurrant in mixto, in quibus sunt qualitates primæ, in nullo tamen eorum reperitur calor agens, qui non sit associatus alteri qualitati: nam ignis nunquam absoluitur à siccitate, aut aer ab humiditate, quomodo ergo aget calor absque qualitatibus passiuis? Amplius si ista assignatio specierum digestionis esset conueniens, & reperiretur in natura, tunc esset adhuc alia species præter eas,

eas, quæ dictæ sunt. nam tot sunt species artis, quot naturæ. ergo oportebit reperiri adhuc unam speciem secundum artem ipsius digestionis, aliam ab ijs quæ sunt secundum naturam; & esse speciem aliquam digestionis secundum artem, proportionalem illi, quæ est secundum naturam. Credo tamen opinionem Alberti meliorem esse & opinione prima, & opinione Alexandri, salua eius pace. Vnde ad argumenta contra Albertum. Ad primum, cum dicitur, calor non absoluitur ab humido uel sicco. Concedo. Sed non sequitur, quod calor agat in quantum in humido est, uel in sicco. vnde aliquando fit excessus in actiuis, quandoque in passiuis. non enim oportet, quòd actio actiuorum fiat mediãte humido uel sicco. neque oportet, quòd si aliquid calefiat, id etiã siccetur, aut humefiat. De eo autem quòd additur, quòd si siccitatis tres sunt modi secundum naturam, ita essent tres modi secundum artem. Respondeo dupliciter, uno modo, negando similitudinem; quoniam licet ars imitetur naturam, multa tamen potest natura, quæ nõ potest ars: & e conuerso multa facit ars, quæ non potest natura facere. nam ars componit hyrcoceruum, & tragelaphum, quæ non potest natura componere. Secunda responsio, est quòd sunt etiam tres species digestionis artificialis, ac de elixatione quidem & assatione nõ est dubium; adhuc tamen est quidam modus digestionis artificialis, qui non est aliquis illorum, ut quando panis est coctus in fornace, tunc non est elixatus nec assatus. & ideo forte cum est arte coctus, tunc est maturatus: Aristoteles autem de hoc mentionem non facit, quoniam res manifesta est ualde.

D V B I T A T I O X L I I I I .

Alia dubitatio, contra Albertum, quoniam Albertus dicit, quòd pepansis est in seminibus, elixatio in ætate puerili, assatio autem non. De primo, quòd seminibus conueniat maturatio, hoc potest intelligi, uno trium modorum, primo ut quando producitur & perficitur id quòd fit ex semine, ut Socr. in matrice: secundo ut semen maturetur in actu coitus, nam non emittitur semen nisi prius excitetur calor per motum: tertio utrumque eorum simul, hoc est tam proiectio seminis, quàm etiã generatio in matrice: sed nullum horum uidetur esse ad mentem Aristotelis. ergo &c. Probo. digestio, quæ est maturatio, non potest dici secundum Aristotelem esse in productione seminum, nam digestio illa (dicit Aristoteles) fit in pericarpis: sed quando uiuens generatur, tunc non fit illa digestio, cum scilicet generatur uiuens illud ex semine: sed digestio est in carne quæ comeditur sine alio cibo, iuxta uerba Aristotelis. Vnde Albertus uidet debere, quòd productio fructus sit maturatio. Sed Aristoteles dicit, quòd caro continens semina fructuum, scilicet quæ comeditur, & est deducta ad hoc ut possit generare siue producere semina, illa est matura: & non dicit quòd productio seminum sit maturatio. Profectò hæc materia de digestionem adeo inuoluta mihi uidetur, ut non uiderim aliquam inuoluiorem. Dico tamè, quòd uerum est, Aristotelem nolle quòd pepansis sit dispositio, nec productio seminis; sed maturatio fructuum est propriè maturatio. Albertus tamen saluari potest, quoniã homo dicitur maturus, quando potest producere fructum siue semen: quoniam reductus est tunc in eam dispositionem, ut possit generare animal uiuens. Nam ponitur causa pro effectu, & per causam datur intelligi effectus. Vnde maturatio animalis siue uiuentis est causa, quòd producat postea semen, & animal nouum: ideo ponitur causa pro effectu. Et sic Albertus complet dicta Aristotelis, non autem ei contradicit. Vnde etiã homines maturi & perfecti debent habere calidum temperatum, quoniam natura non assat nec elixat semen, sed maturat.

D V B I T A T I O X L V .

Alia dubitatio. Videtur Albertus non conuenienter assignare assationem esse in ætate iuuenili, in qua abundat calidum, & siccum: & elixationem in ætate infantili: hoc enim uidetur contra Aristotelem, qui in capite de assatione dicit, quòd omnis nutritio

nutritio fit per elixationem. si ergo omnis nutritio est elixatio, & in ætate iuuenili fit nutritio, ergo in ea non potest fieri affatio à calido igneo. Secundo etiam dicit Albertus, quòd affatio est illa quæ nutrit membra radicalia, quia facit hoc calido igneo: carniformia autem nutriuntur per elixationem, siue per digestionem factam per elixationem. hoc non uidetur uerum, nam ossa nutriuntur sanguine melancholico. Vnde quo ad membra radicalia uidetur argumentum procedere, licet defendi possit Albertus, quo ad membra carniformia. Dicere possumus ut dicit Aristoteles, quòd omnis nutritio fit à calido, & humido: Verum quòd dicitur ab Alberto, etiam uerum est, sed intelligitur comparatiue & non absolute, quoniam nutrimentum iuuenum absolute est humidum; comparatum autem ad nutrimentum pueri est siccum. est tamen in nutrimento magna latitudo: nam unum & idem respectu unius potest dici assatum, & respectu alterius elixatum. Ad aliud argumentum, ossa nutriuntur sanguine melancholico. Respondeo primo quòd forte Albertus errauit. Secundo dico, quòd licet ossa à principio nutriantur nutrimento calido & sicco, quoniam est ignitum ratione caloris impressi; tamen in fine procedendo ultra fit frigidum, & ualde siccum & terreum.

DUBITATIO XLV.

Alia dubitatio circa dicta Alberti: quoniam dixit Albertus, quòd digestio reperitur tam in animatis, quam inanimatis, magis autem in animatis, adhuc magis in uiuentibus, omnium autem maximè in homine. si hæc uera sunt, quare ergo Aristoteles dicit digestionem fieri etiam ab unguentis, emplastris, & huiusmodi? quomodo enim hoc stabit, si peptans propriè est hominum, alia autem sunt brutorum & inanimatorum? Dico ut habetur quinto metaph. quòd non semper ea quæ traduntur in scientia, sunt æque prima & propria; immo aliqua secundum rem & naturam aliquando dicuntur priora, quæ tamen secundum nostrum modum cognoscendi non uidentur ita propriam, quia nobis sunt ignotiora & uisa minus propria: narrauit enim Aristoteles hanc rationem, ratione doctrinæ, non quia in re ita sit. non enim semper obseruatur ordo naturæ, sicut nec hoc in loco obseruatur ordo naturæ, sed ordo doctrinæ: nam ea dicuntur magis propriè hominibus conuenire, quæ omnibus sunt notiora, quam alia.

DUBITATIO XLVI.

Alia dubitatio & maxima. quoniam Aristoteles diffiniens digestionem in ultimo dicit, quòd est perfectio ex proprio & naturali calido ex oppositis passiuis: postea autem diffiniens elixationem & affationem, dicit quòd sunt à caliditate aliena. Ista autem dicta non uidentur conformia. Quicquid enim uniuocè dicitur de generatione, uniuocè et dicitur de specie, per regulam ante prædicamentalem. Nam quando alterum de altero prædicatur ut de subiecto, quæcunque de eo quòd prædicatur, dicuntur, omnia de subiecto dicuntur. sed, fieri à calore natiuo, prædicatur de digestionem. ergo & de omnibus subiectis dicitur, quæ sunt eius inferiora, scilicet elixatio & affatio. sed in quantum digestionem sunt, fiunt à calido natiuo; in quantum autem elixatio & affatio sunt, fiunt à caliditate aliena. ergo opposita dicentur de eodem. Secundo quoniam in omni operatione naturali est agens & passum: sic in digestionem erit aliquid agens: illud autem agens assignatur calor naturalis. quæro ergo cuius erit ille calor naturalis? aut enim erit digerentis, aut digesti, aut utriusque. sed nullum horum trium dici potest, ergo &c. non digesti, quoniam nihil alterat seipsum, primo & secundo de generatione, cum nihil agat in seipsum. neque etiam digerentis, quoniam sic affatio & elixatio non erunt species digestionem, cum fiant à calore extrinseco. nec etiam hic calor erit utriusque copulatiue, quoniam, qui destruit unam partem copulatiue destruit totam copulatiuam destructum. autem est digestio fieri à calore digesti corporis: ergo non fiet à calore utriusque. Relinquitur ergo solum quòd fiat à calore proprio rei digerentis & extrinseco rei digerendæ. Quòd si uerum

uerum est, Cur ergo appropriauit elixationi & affationi, quòd fiant à calore alieno? & sic, quomodo elixatio & affatio erunt species digestionem, cum digestio fit à proprio calido? Hæc quæstio est difficilis. Alexander nihil dicit. Olimpiodorus non habetur traductus. Quid dicant latini, uos uidere potestis. Ego igitur dabo unam responfionem, quæ si bona non fuerit, inuenietis uos meliorem. Dico ergo insequendo Albertum, quòd digestionem distinguuntur secundum modum caloris: aut enim calor consideratur in se: aut coniunctus humido aqueo, uel calido igneo. Posita hac distinctione, dico Aristotelè optime dixisse. Et quando arguis, digestio fit per calorem naturalem. Dico hoc uerum esse in digestionem naturali, quæ fit in corpore; huius enim est diffinitio data de digestionem: non autem uerum est in digestionem, quæ uocatur affatio & elixatio. fiunt enim affatio & elixatio à calore alieno, si artificiales sunt. diffinit autem Aristoteles hic affationem & elixationem artificialem, non autem naturalem: quæ enim naturales sunt, fiunt à caliditate naturali: ars autem imitatur naturam quantum potest, secundo phys. septimo, & 12. metaph. sed ars facit illa per extrinseca, quæ natura facit per intrinseca. Si dicas, Cur Aristoteles non diffiniuit etiam naturalem affationem & elixationem? uidetur ergo quòd fuerit dimiutus. Dico, quòd diffiniuit solum artificialem, quoniam illa notior est nobis quam ea quæ est naturalis. præsupponit autem ex prioribus dictis etiam naturalem esse notam. Ad secundum argumentum, quòd maximè nos urget, quòd in omni facta digestionem id fit uel à caliditate intrinseca digerentis, aut à calore digesti, uel ab utroque simul: Certe hoc uidetur esse commune unicuique digestionem, siue naturali, siue artificiali, ut fiat ab extrinseco digesti, intrinseco autem digerentis. Quare dicant alij quòd sentiunt: Dico ego, quòd motus naturalis non distinguitur ab artificiali, nisi quia naturalis fit à principio effectiuo intrinseco, ut dicit D. Thomas, & Burleus in principio secundi phys. artificialis autem fit à principio extrinseco. Vnde motus naturalis dicitur à principio intrinseco, sed in motu artificiali transmutatio in forma non ideo dicitur artificialis, quia fit à principio extrinseco, uel intrinseco, sed quia neutro modo. nam in naturali passum inclinatur in eam formam quæ introducitur: in artificiali autem non inclinatur uel in hanc uel in aliam, sed est neutrum omnino. Nam materia scanni non inclinatur ad scannum magis, quam in aliam formam artificialem; in naturali uerò naturale actiuum inclinatur ad naturale passiuum, & è conuerso passiuum in actiuum. Artificiale autem fit à principio omnino sibi alieno, quia non est in eo inclinatio aliqua ad ipsum. Vnde in naturali non est principium simpliciter & omnino alienum ut in artificiali, in quo simpliciter agens dicit alienum ipsi passio. Sic in præfenti loco dicimus, quòd digestio propria naturalis dicitur, non quia fiat à principio intrinseco, sed quia hoc est proprium digerenti, ut talem operationem faciat, & inclinatur in illam, scilicet quòd digerat & in sui substantiam transmutet, & propter se: ut, quòd ego comedam, est per proprium principium, quoniam calor naturalis inducendo famem facit ut comedam, & concoquam cibum, & restauretur deperditum, & ut calor naturalis se ipsum conseruet. Et quòd ita sit, uidemus, quòd natura ordinauit sibi instrumenta propria: fit enim in stomacho, in hepate, & in uenis, & membris, licet hoc non reperiat in artificialibus: non enim fit à calido, quòd fit sibi proprium, nec in uase & instrumento proprio. Vnde habetur in 5. metaph. quòd quando homo fit ex sanguine menstruo, agens sibi appropriat suum passum ut licet ibi uidere in capite de natura. Ad propositum, motus naturalis non dicitur, quia habeat principium effectiuum intrinsecum; immo principium eius effectiuum est extrinsecum, ut habetur capite primo secundi phys. sed digestio dicitur eam ob causam naturalis, quoniam fit per instrumenta propria deputata ad eam operationem à natura, ut habetur quinto metaph. cap. de natura. & ab Auicenna secunda tertij. Vnde, cum dicimus animalia fieri à principio intrinseco, non intelligitur quòd agens agat in se; sed quia agens & patiens sunt simul, & quasi continentur ad inuicem, ut agens conuertat passum in naturam suam. Ad propositum ergo nostrum redeundo, dicimus, quòd digestio fit à calore extrinseco, qui tamen est in re digerenda: non quidem ut forma in subiecto; sed tanquam res ei appropriata & accommodata, quæ continetur & continuatur illi rei. calor enim in re digesta non concoquit se; sed calor

lor stomachi est calor rei digerentis : est tamen etiam calor rei digerendæ, ut ei continuus, & aptus ut ex illo cibo augeatur & nutriatur calor naturalis. Est autem calor naturalis in stomacho, tanquam forma in subiecto : & sic etiam poterit dici esse in re digerenda, non tanquam forma in subiecto ; sed tanquam principium principians & restaurans se ex illo, & qui illi conformis, appropriatus, & continuatus est, & agit per propria instrumenta deputata sibi ad hanc actionem à natura. At in transmutatione artificiali est totum oppositum, cum tota sit ab extrinseco. Ad argumentum ergo in oppositum, formaliter respondetur, quod calor naturalis rei in digestionem, est intrinsecus rei digerentis, tanquam forma in subiecto, rei autem digestæ tanquam continuatus sibi & proportionatus per propria instrumenta : in artificiali autem digestionem non sic : quoniam calor est ex toto alienus rei digestæ, & omnino est extrinsecus, & nullo modo ordinatus ad hoc ut digeratur digerenda res : non solum quoniam est distinctus à re digerenda ; uerum etiam quia non sunt propria instrumenta ad illam operationem ; sed omnino est extraneus illi. Et sic potest responderi tenendo modum dicendi Alberti, quod species digestionis distinguantur penes modum agendi. Potest autem etiam alio modo responderi, ut respondet Dominus Lazarus, nescio an ex Olimpiodoro, an ex alio id habeat. dicit autem, quod pepanis omnino fit à calore intrinseco, elixatio autem & assatio omnino fiunt à calore extrinseco : nam solum in fructibus est pepanis, ut ipse dicit esse de mente Alexandri, licet meus Alexander id non habeat. Et quando argumentatus sum contra Alexandrum, quod sicut pepanis fit à caliditate intrinseca, sic etiam debet esse in alijs duabus : & sicut assatio fit à caliditate extranea, ita pepanis deberet fieri à caliditate extranea : non enim est maior ratio de una, quam de alia. Dat ipse responsionem multum subtilem pro Alexandro, quod omnis digestio fit à calore intrinseco digerentis. cum autem quæris de differentia, quam habent illæ tres species ; dico quod omnes sunt à calore intrinseco digerentis ; sed elixatio fit à caliditate intrinseca digerentis, & extrinseca rei digestæ. nam in elixatione est caro & aqua, quæ loco & subiecto distinguuntur ab inuicem : & sic etiam dicatur de assatione. in pepani autem aliter res se habet, quoniam illa fit à caliditate intrinseca, tam rei digestæ, quam rei digerentis : nec distinguitur digerens & digestum loco & subiecto, ut in alijs duabus. fructus enim digeritur ab anima : digestum autem est materia aquea, licet digestum non sit digerens. Vnde quanuis anima, & humidum illud, non sit realiter idem ; tamen sunt simul, quoniam anima est in ipso ut forma ; in elixatione uerò agens, & passum omnino sunt loco & subiecto distincta. Nam aqua loco & subiecto distinguitur à carnibus, in fructibus autem digerens est intrinsecum rei digestæ, quoniam se habet ut forma in materia, siue in subiecto. Hæc responsio fortasse ad mentem est Alexandri ; mihi tamen non placet, nec uidetur ad mentem Aristotelis. primo, quia non uiderur pepanis esse solum in fructibus : immo sicut tunc fructus dicuntur digesti, quando sunt comestibiles, non autem antea ; ita ego dicam, hoc idem in animalibus. Nō enim dicam agnum, aut capreolum digestum esse, cum mox nati fuerint, aut post octo dies, cū non sint comestibiles ; sed in unoquoque illorum requiritur determinatum tempus. Secundo ualde mirabile esset, quod Aristoteles tantus uir in tam paucis uerbis aliud, & aliud intelligeret, & æquiocaret in terminis : ut in diffinitione pepanis sumat calidum pro calore digerentis ; in alijs uerò duabus sumat pro calore rei digestæ. Et si obijcias dictum Auerrois, quod Aristoteles non multum curat de nominibus. Dico Auerroem, & qui hoc sentiunt, maximè falli. Tertio uidetur, quod hæc dicta contradicant Aristoteli, quoniam Aristoteles 3. phys. cum ponit differentiam inter motum localem & alterationem, dicit quod idem potest se mouere localiter : sed alterans loco & subiecto distinguitur ab alterato. Et licet Gentilis teneat oppositum, tamen eius opinio non est ad mentem Aristotelis. cum nihil alteret se ipsum, ex primo de generatione. atque alterans & alteratum debeant esse loco & subiecto distincta ; licet in motu locali possit idem esse mouēs & motum. Vtcrius dicit Aristoteles, quod apostemata matura fiunt ab emplastris, oleis, unguentis, & sæpe à calore ipsius continentis, & extrahens, ut patet in cap. de pepani : & tamen illa maturatio non fiet à forma intrinseca illi. Præterea non credo hanc opinionem esse ueram, quoniam cum

cum fructus maturantur, tunc maturatio fit per digestionem, nutrimentum enim attrahit ad illos ; & ibi fit segregatio rerum superfluarum, & attractio earum quæ nutriunt, & fructum perficiunt ; quod tamen nutrimentum distinguitur re, loco, & subiecto.

DUBITATIO XLVII.

ALia difficultas est, quoniam philosophus in cap. de optesi dicit, quod quædam sunt species digestionis secundum artem, quædam autem secundum naturam. & assignat rationem, quoniam ars imitatur naturam : & nihil referre ait in optesi siue arte fiat, siue natura. ita, quod uidetur esse idem modus digestionis. Dubitatur autem hic super ea parte, qua dixit Aristoteles, quod eadem sunt species, siue arte fiant siue natura. hoc enim uidetur falsum. Primo quoniam, quæ non sunt eiusdem generis, non possunt esse eiusdem speciei : sed hæc, quæ fiunt ab arte, ut artificiales digestionem, non sunt eiusdem generis cum naturalibus : ergo nec etiam sunt eiusdem speciei. Diuersorum enim generum diuersæ sunt species & differentie. artificialia autem & naturalia sunt diuersorum generum, cum naturalia fiant à principio intrinseco ; artificialia autem à principio extrinseco. Secundo, quoniam naturalia sunt in prædicamento substantiæ, artificialia autem in prædicamento accidentis, ut habemus 12. metaph. cap. 13. Vnde etiam dicit Comment. 8. Phys. cap. 46. quod ea quæ sunt genita ex propagatione feminis, & ea quæ generantur ex putredine, non sunt eiusdem speciei, & tamen illa ambo sunt naturalia. quanto magis ergo differunt ea, quæ sunt artificialia à naturalibus ? cum maior uideatur esse conuenientia inter naturalia & naturalia, quam inter naturalia & artificialia. Tertio. quorum principia per se distincta sunt, & diffinitiones sunt distinctæ, illa non possunt esse eiusdem speciei. sed artificialia & naturalia habent diffinitiones, & principia per se distincta : ergo &c. Maior uidetur esse notissima, quoniam ea, quæ habent diffinitiones & principia distincta, illa sunt distincta per se. Minor probatur, quoniam artificialia fiunt à calore extraneo, & habent aliam diffinitionem quam naturalia, quæ fiunt à caliditate naturali & innato. Quarto pepanis secundum naturam est nota : at quæ nam est pepanis secundum artem ? certe non uideo, quæ nam hæc sit. Item assatio artificialis est nota, sed assationem naturalem assignare est difficillimum. Videtur ergo quod non sint eadem species illæ, sed quod sit maxima differentia inter illas. In hac quæstione ego multum dubitavi, nec inueni aliquem qui eam moueret aut solueret. Quid ad eam dicendum sit, difficile est inuenire. Ego dicerem, quod propriè non sunt eadem species secundum artem & secundum naturam. Sed si hoc dicit Aristoteles, intelligitur secundum imitationem, sicut homo pictus imitatur hominem uerum, & uterque homo dicitur. & hoc uidetur conuenire cum dictis Alberti, qui dixit has species uerè reperiri secundum naturam, & similitudinarie. Dicimus ergo quod per imitationem sunt eiusdem speciei. Sicque possumus duobus argumentis respondere. Hoc ergo prima facie uidebatur dicendum. Tamen cum penitus rem inspicendo perscrutatus sum ; non uidetur mihi satisfacere. Videtur enim negandum, quod eadem species sit illa quæ fit ab arte & ea quæ fit à natura. Sed contra. Aristoteles in septimo met. text. 29. dicit quod eadem est sanitas, quæ fit per artem & ea quæ fit per naturam, & etiam aliquando à casu : ut de eo qui habuit bubonem, cumque alter casu proijciens lapidem tetigisset bubonem, eo aperto ex uictus tandem sanatus est & ab apostemate liberatus. Deinde. quis negare uelit triangulum factum ab arte esse eiusdem speciei cum illo qui factus est à natura ? Non tamen dico, quod omnia quæ fiunt per artem, fiant per naturam. quoniam Aristoteles ibidem, septimo met. dicit domum fieri posse per artem non autem per naturam : multa etiam fiunt per naturam, quæ fieri non possunt per artem : sed dico, quod licet illa elixatio & assatio sint secundum imitationem, tamen sunt uere elixationes : nam dicit Aristoteles in text. hæc uerba [sunt autem, dicimus, species uniuersaliter eadem & non, similes enim quæ fiunt passionem, licet innominatæ : imitatur enim ars naturam &c.] Vnde licet sint secundum imitationem, tamen sunt uere digestionem, ideo uidetur prædicta responsio non esse bona. Quare dicam

ego aliter: concedendo, quod eadem species sunt & illæ quæ fiunt arte, & illæ quæ fiunt natura. Ad argumentum, cum dicis unum fieri à principio intrinseco, alterum ab extrinseco: dico quod ambæ fiunt ab uno principio, nam exépli causa, cum fit sanitas ab arte & sanitas à natura; sint duo corpora, unum sit corpus ualde delicatum & febricitans, alterum sit corpus rustici assuetum laboribus & cibis grossis, ille delicatus sanetur arte adhibendo medicum; alius autem sanetur natura, quoniam pauper est: considerandū est in utroque quid sit quod sanat, & inueniemus in utroque, quod natura sanat, etiam si medicum adhibueris: nam medicus non sanat, sed natura; medicus autem naturam adiuuat, hic uerò solum administrat & applicat actiua passiuus. atque ita natura est causa effectiua per se illius effectus & uera: medicus autem adiuuat naturam, & est causa per accidens: omnium enim horum operatrix est natura, medicus uerò minister, teste Galeno in tertio technici. Vnde medicus est causa accidentalis sanitatis, natura autem est causa principalis & propria. ita etiam de circulo & triangulo factis per naturam & factis per artem. Sicuti ergo sanitas utraque introducit ab eodem principio, scilicet à natura. & ambæ species figurarum producuntur per se à natura, per accidens autem una fit ab arte: Sic etiam de elixatione dicendum est. Nam ebullitio illa in lebece, quæ fit à calore ignis, fit à natura: ignis enim naturaliter agit in aquam, calefaciendo: quæ ebullitione sua elixat ea, quæ imponuntur. Quare artificialia si in quantum talia, id est in quantum expriment conceptum artis, & in quantum naturalia considerantur, quatenus expriment conceptum naturæ; sic bene differunt inter se: sed quia fiunt ab eodem principio intrinseco, sic non differunt. Vnde circulus factus ex ferro, & alius à natura, crescat sic, ut fiat natura aliquid circulari; illi duo circuli quo ad principia intrinseca sua sunt eiusdem naturæ, sed quo ad extrinseca agentia sunt bene caulata à diuersis agentibus, quoniam unum est ab arte, & alterum à natura. sic sanitas artis, & sanitas naturæ in quantum sunt à diuersis principijs extrinsecis, bene differunt, quoniam una fit ab arte, & alia à natura: Sed quo ad principium proximum, non differunt; quoniam tale est unum & idem: & siue proportio humorum sit caulata ab arte, siue à natura, semper natura est causa immediata per se, & uera sanitatis: quomocumque sit introducta in corpus nostrum. neque, quod agens sit applicatum passo, siue à sole siue ab igne sit, siue à natura siue beneficio artis & medici, hoc refert, est. n. causa per accidens ars, & medicus, & non per se. Ad argumentum aliud de genitis ex putredine & propagatione seminis concedendo pro nunc illud: dico tamen, quod quantum ad principia intrinseca, & proxima, minor est falsitas, quoniam non magis conueniunt genita ex putredine, & à semine quàm naturalia & artificialia. Et sicut naturalia & artificialia quo ad principia intrinseca conueniunt; sic etiam ea quæ ex semine gignuntur, & ea quæ ex putrida materia. differunt tamen quo ad principia extrinseca. Vel dico quod falsa est minor: Nam alia ratio est de illis quæ gignuntur ex putrida materia; & de ijs quæ generantur ex semine; quoniam habent alias causas proximas, licet utrumque fiat per naturam. at genita à natura & genita ab arte habent alias causas remotas, sed eandem proximam. sanitas enim facta ab arte in ciue laborante febre colerica, fit à medico; altera uerò in rustico eadem febre laborante fit nullo alio adminiculo, nisi natura: causatur tamen in utroque proportio humorum, quæ est uera causa, immediata, & per se, & proxima sanitatis. proxima autem causa genitorum ex putredine est putris materia cum tali influenza solis uel aliorum astrorum, & dispositione loci in quo fiunt. eorum autem, quæ fiunt ex semine, semen est cum mare & semina. maior est ergo differentia inter hæc duo naturalia, quam inter ea, quorum unum est à natura, alterum ab arte quo: ad principia scilicet intrinseca, & proxima. Ideo argumentum licet uideatur ualde apprensens, tamen nihil ualeat. Ad aliud argumentum; ea quæ non habent eandem diffinitionem, non sunt idem: Sed elixata per artem fiunt per calidum intrinsecum, &c. Dico primo secundum Alexandrum hoc argumentum præsupponere falsum: quoniam tam elixatio artificialis, quàm naturalis fit à principio intrinseco. & sic facillimum est respondere, si quis teneret opinionem illam, negando solum minorem; quia fit per principium intrinsecum rei digerentis, & extrinsecum rei digestæ: Et hanc ultimam partem tenet Albertus in cap. de pepansis, Si autem

autem teneamus, ut etiam tenemus, contra Albertum, quod Aristoteles diffiniuit has duas digestiones artificiales, ut distinguuntur contra naturales: sic secundum nostra dicta facile est respondere: quoniam, quo ad principia proxima conueniunt, quo ad remota differunt: & sicut elixatio fit in lebece; ita & in corpore humano fit concoctio ciborum, quæ est etiam similis hepsefi: Vtrumque autem horum fit à principio intrinseco eodem, scilicet à calido illo igneo, quod receptum est in aquam. quod autem ab extra humidum in homine calefiat ab natiuo calido regulato à natura scilicet ab anima nostra, aqua autem ab igne extrinseco, hoc est, quo ad principia extrinseca: & sic bene differunt, & distinguuntur. sed hæc sunt principia remota, & non immediata. Et sic considerando in ordine ad principia proxima, sunt eiusdem speciei; sed quo ad principia remota; sunt diuersarum specierum. Ad ultimum autem argumentum, cum quæris, quæ sit pepansis per artem & quæ optesit secundum naturam? Dico, quod hoc non conuenit, cum dicis. hoc est secundum artem, tale ergo etiam est secundum naturam. neque è contra, hoc est secundum naturam: ergo est secundum artem. neque enim sequitur, illæ sunt secundum artem species, ergo etiam sunt secundum naturam. Vel dicatis quod coctio panum in fornace est pepansis, cum sunt mediocriter cocti, quoniam non est elixatio nec assatio, ut superius etiam diximus. Cum etiam quæris, quæ sit assatio per naturam, Albertus respondet, quod est in iuene respectu aliarum ætatum, in uno modo quo distinxit illas dispositiones. secundum autem alium modum Alberti, quo distinxit secundum diuersa membra; est in diuersis membris radicalibus: ut, in multis membris corporis, quæ sunt cholericæ, torretur cibus, & excitantur fumi, quemadmodum in pulmone quod est membrum ualde cholericum, quod nutritur sanguine etiam cholericum. & multo magis mihi placet hæc responsio, quàm modus dicendi Alexandri, sicut etiam superius dictum est.

DUBITATIO XLVIII.

Alia dubitatio. Vtrum digestio in mixtis inanimatis sit uera digestio, sicut illa quæ in mixtis animatis? Secundum Aristotelem uidetur quod non. quoniam in omnibus illis capitibus, ubi de digestionibus artificialibus loquitur, semper exemplificat de inanimatis; ideo uidetur, quod digerant solum metaphorice. In oppositum autem arguitur. Nam cui conuenit proprie diffinitio, illi conuenit diffinitum proprie. Sed sic est in proposito. ergo &c. Probatur minor, quia in utroque mixto est perfectio caloris proprii & innati in oppositis passiuus; ut in auro, & argento, & in omnibus mixtis. Videtur enim, quod diffinitio digestionis omnibus conueniat. Hoc idem uidetur esse de mente omnium philosophorum, & expositorum, & maxime recentium, incipiendo ab Auerroë, qui in quarto phys. ponit omnia mixta generari à caliditate naturali. similiter Vgo, Gentilis & omnes moderni latini ponunt mixta inanimata gigni per digestionem. Hæc materia est difficillima, mihi tamen uidetur dicendum, quod nomen digestionis primo sumptum sit à uiuentibus. nam animal dicitur digerere, quando præparat aliquid pro fine suo, quæ est nutritio; ita quod illud digestum fiat pars animalis, & ipsum animal aut restauretur aut augetur, uel ad minus nutriatur: non enim omnium unus est finis, sed aliqua conueniunt nobis ad escam, aliqua ad potum & sorbitionem. digeritur enim hoc ut apparet ad finem intentum. & quia secundum consuetudinem proprie sumptum est uocabulum ab animalibus digerentibus, & tunc fit à calido proprio in oppositis qualitatibus passiuus; ideo quantum est ex impositione nominis, tunc proprie digestio dicitur illa, quæ fit in animalibus. sed quia secundum similitudinem etiam sic se habent alia; ideo alia etiam dicuntur digeri, sicut aurum dicitur digeri quoniam per suum calorem agentem præparatur ad suscipiendum formam: dicitur tamen digeri secundum similitudinem; non autem ex impositione nominis. digestio autem ex significatione nominis significat solum illam quæ est in animali, sed per similitudinem quandam in alijs etiam est inanimatis. Est ergo facile respondere. Nam diffinitio digestionis uerè & proprie dicitur de animatis & inanimatis, quoniam ambæ sunt ueræ digestiones, cum utraque fiat à calore proprio, & innato,

nato, ex oppositis passiuis. Hæc ergo diffinitio competit utrique. Ex alia tamen parte semper Aristoteles dat exempla de digestionem metaphoricam, & in inanimatis, ergo uideatur esse contradictio in dictis Aristotelis. Ego in hac dubitatione multum laboravi. ac non equidem dubito in ijs quæ dixi; quod scilicet prima nominis impositio sit in animatis, licet etiam de inanimatis dicatur, non primò, sed tantum transumptiue. uerùm quare Aristoteles exemplificauerit metaphoricum in inanimatis. dico, quod quando diffiniuit digestionem in communi, diffiniuit eam ut conuenit animatis & inanimatis. cum uerò diffiniuit species eius, tunc diffiniuit eam ut conuenit proprio uocabulo & ei appropriato: reuera tamen est in animatis; quoniam non est maturatio nec assatio nec elixatio nisi in ordine ad animal: nec dicimus aurum assatum, uel elixatum. in communi ergo diffiniendo accipit digestionem largè: diffiniendo uerò species, magis strictè loquutus est. Sed uideamus an hæc responsio sit bona. Nam, si quando Aristoteles diffiniuit digestionem in communi, diffiniuit eam quæ conuenit & animatis & inanimatis: & quando diffinit tres species digestionis, uidetur tunc diffinire solum in quantum conueniunt animatis; nullus enim dicit aurum assatum esse uel elixatum; ergo uidetur, quod diffinitio digestionis in communi extendat se ad ea, ad quæ non extendit se species, & sic species non euacuabit totam essentiam generis, cum in speciebus sumatur strictè, in genere autem magis largè. genus enim dicitur tam de inanimatis quàm de animatis, quod non erit de speciebus. Ad hoc non dico, quod impossibile sit Arist. accepisse aliter in genere quàm in speciebus. id tamen non credo, cum species debeant declarare naturam generis, quod non fiet, si aliter sumantur genus, & aliter species. Ideo fortè aliter est respondendum. Pro quo est notandum, quod Aristoteles in quinto metaph. cap. de natura in text. quinto, dicit quod inanimata non dicuntur nasci, sed generari: nec inanimata dicuntur mori, sed corrumpi. sic enim est in nostra consuetudine loquendi. Quærens autem rationem huius, dicit quod nisi aliquid fiat à natura, & à principio intrinseco, non dicitur nasci & mori: & quoniam uiuentia generantur à principio intrinseco, non uiuentia autè sunt à principio extrinseco; ideo uiuentia dicuntur nasci & mori. Et si arguis, nullus nascitur à seipso: quomodo ergo nascitur à principio intrinseco? Dico, quod Aristoteles non intelligit per principium intrinsecum, actiuum & passiuum: sed unionem & compactionem quandam seminis cum sanguine mēstruo. Vnde principium actiuum & passiuum non sunt idem, sed distantia. Dico ergo, ut dixit Aristoteles, quod animata fiunt à principio intrinseco, id est quod simul cum illo est compactum, adunatum, atque incorporatum; semen enim maris & foeminæ mutuo se recipiunt, & uniuntur, atque coniunguntur, & omnino incorporantur per compactionem, & unionem: & sic unum dicitur intrinsecū alteri, & non aliter. non dicitur autem intrinsecum, id est, quod sit idem: sed intrinsecū, id est, incorporatum. quia ambo requiruntur, ut unum intret alterum, & uniatur cū illo, ut fiant unum. hoc autem non fit in inanimatis, nec in ijs quæ arte fiunt. quæ enim non nascuntur, non fiunt hoc modo; & propter hoc non dicuntur nasci. Quo stāte, dico, quod Aristoteles diffiniuit digestionem propriè, quæ solum conuenit rebus animatis, non autè inanimatis. Et si dicas, inanimatorum digestionem conuenit diffinitio, quoniam est perfectio in naturali calido. Respondeo negando, quod sit ibi proprium & naturale calidum. nam non est sibi intrinsecum principium, ut est in uiuente animato, ut diximus. Consistit ergo responsio in hoc, quod eodem modo diffinit genus, & diffinit speciem. Et cū arguis. contra. in animatis proficiscitur à proprio calido & c. dico, quod per principium intelligit principium actiuum, ipsi passio appropriatum, & intrinsecum, quo carent inanimata, ut dicit Aristoteles in 5. metaph. & sic dico, quod intellexit de digestionem animalium. Si autè dicas, nostri latini aliter intelligunt. mea nihil interest ut ipsi suo modo intelligant: ego autem meo modo intelligam. Hæc tantum de hac quæstione.

DUBITATIO XLIX.

Aliud dubium. Quoniam dixit Aristoteles in principio huius cap. quod ea, quæ digeruntur, omnia in fine fiunt grossiora: super hoc oritur communis quæstio, an omnis

nis digestio ingrossando procedat. Primo arguitur, quod non. quoniam ista propositio est falsa discurrendo per singulas species digestionis. Nam primo licet in maturatione, quæ est in fructibus habentibus testam, siue durum corticem, hoc habere uideatur ueritatem, quod procedat ingrossando; tamen in alijs multis non uidetur hoc esse. quamuis enim auellanæ, amygdalæ, & nuces maiores primo sint teneriores, postea autem efficiantur grossæ & duræ; tamen in alijs fructibus uidetur præcisè oppositum, ut in mēspilis, & forbis, & pyris, & pomis, quæ omnia in principio sunt dura, in fine autem teneriora fiunt, & ualde mollia. Ideo dictum Aristotelis uidetur falsum. Similiter dicunt experimentatores, quod fructus illi sine cortice, ut pyra, & poma, sunt multo grauiora cum sunt immatura, quàm cum sunt matura: quoniam immatura plus habent de terrestreitate quàm matura. cum enim hi fructus sunt maturi, descendunt in aqua; cum uerò sunt maturi, non amplius submerguntur. Ego hanc rem non sum expertus. Sed si res ita se habeat, ut dicunt illi, tunc male diceret Aristoteles in textu, quod ex spumosis fiunt aquea, & ex aquosis terrea: magis enim fieret oppositum, cum fiant in fine dulcia. Item in elixatione, hoc non uidetur uerum: nam aliqua est elixatio secundum artem, alia est secundum naturam. Sed in elixatione secundum artem procedimus subtiliando: ergo etiam in illa quæ fit secundum naturam. hoc autem probatur: nam carnes in fine elixationis sunt magis molles quàm in principio, cum sunt adhuc crudæ. & præterea carnes coctæ minus ponderant carnibus non coctis. Vterius, in digestionem naturali, hoc idem uidetur mihi euenire, quoniam cibi, ut caro, pisces, & huiusmodi, quæ multa digestionem in stomacho conuertuntur in naturam certam, quæ ptisanæ hordeaceæ similis est, priusquàm coquantur, sunt cibi grossi; postea autem conuertuntur in substantiam liquidam fluidam, omnino ptisanæ similem, ut licet uidere in anatomia, cum in cadaueribus stomachus inciditur, tunc enim apparet chylus humidus, fluidus, longè subtilior & magis liquidus, quàm fuit panis, caro, piscis, & alij cibi ante digestionem: ergo digestio procedit subtiliando. Vterius. hoc etiam apparet in assatione: nam cum assatur pullus, tunc postea multò minus ponderat, quàm cū erat crudus. Item, per digestionem fit lac in mammillis ex sanguine: sed lac multo subtilius est quàm sanguis: quod patet ex fluxibilitate. Vterius per digestionem ex sanguine fit spiritus, qui tamen est subtilissimus & insensibilis: sanguis autem ualde sensibilis. fit enim spiritus ex subtilissima parte sanguinis, quæ tamen adhuc plus subtiliatur. Deinde sunt etiam argumento maximo medicinæ digerentes, nam Auic. prima primi, summa de uirtutibus, & prima quarti cap. 7. ubi docet digerere humores, insequens magistrum suum Galenum, dicit quod humores grossi digeruntur per incisua, ut per syrupum acerosum, & alia, quæ incidunt materiam, sicut fit in digestionem phlegmatis à medicis: cum autem humor est minus subtilis, tunc cum syrupis, decoctionibus, & aquis appropriatis ingrossatur: ut in catarrhis subtilibus, procedunt cum papauere, & huiusmodi frigidis: digestio enim consistit in quadam æqualitate, cui opponuntur duo extrema, scilicet nimis grossum ex una parte, & nimis subtile ex alia, secundum quod dupliciter recedimus à medio. In oppositum autem est Aristoteles, qui in cap. de digestionem in declaratione diffinitionis uniuersalis digestionis dicit, quod ingrossando procedit. Et in cap. de pepâsi dicit idem, quod scilicet, ex spumosis fiunt aquosa, & ex aquosis terrestria. Probatur autem & ratione. Nam digestio consistit in æqualitate, quæ inducitur per permixtionem humidi cum sicco, bene adiuicem permiscendo & agitando: in hac autem bona compositione & commixtione requiritur calor qui uerè permisceat, ut dictum est, multas partes aqueas; qui rarefaciat, & extrahat, consumatque: quo facto, illud quod remanet, magis fit constans, coactum, & grossius; grossum enim remanet, & humidum subtile resoluitur. Hæc quæstio est ualde difficilis, & argumenta ex utraque parte sunt fortia, & auctoritates magnæ. Nam medici uolunt, quod aliqua digestio fiat subtiliando, ut in argumentis diximus: cum tamen Aristoteles in oppositum loquatur, uolens quod omnis digestio fiat ingrossando. Ego nihil inueni apud nostros philosophos, quod ad huius quæstionis solutionem conducatur nullus enim eorum hanc agitauit præter Buridanum (de illis philosophis loquor, qui non fuerunt medici) nam medici de hac multa, & præcipue

Vgo, qui est ualde nouus. uix enim sexaginta aguntur anni cum uiueret. Is mouet hanc questionem prima sen primi Can. in summa de uirtutibus. Et quoniam forte ea quæ dixit in prima primi, illi non satisfaciebant, ideo iterum ea tractat in aphorismis, ibi, Digesta medicari & mouere non cruda &c. Distinguit autem digestionem, in eam, quæ est in iuuatiuo, & in eam quæ est in nocitiuo. In iuuatiuo dicitur esse digestio, quando natura retinet hoc per se quod digerit, nec expellit illud, in nocitiuo autem est digestio, cum natura non potest expellere malum humorem, nisi preparetur aliquo modo antea, & transferretur in naturam, & dispositionem illam, in qua possit postea à naturali calore expelli è corpore; & hoc est facere naturam quæ prius fuit inobediens ad expulsionem, obediens rem: hoc autem fit aliquando ingrossando cum est nimis subtilis, aliquando subtiliando cum est nimis grossa. & de hac quæ est in nocitiuo. loquuntur medici, sed non Aristoteles, in iuuatiuo autem, quando natura uult ut restaretur deperditum, & fiat nutritio in nobis; illa procedit ingrossando; quoniam semper illud quod nutrit est subtilius, & successiue ingrossatur: multa enim membra sunt ualde solida, in quæ tamen nutrimentum conuerteri debet. Multa alia dicit ibi Vgo, quæ nunc nolo recitare omnia. Tamen hæc responsio est falsa, in hoc quod attribuit Aristoteli, quod ille nunquam dixit; quod in iuuatiuo & nocitiuo digestio procedat ingrossando. unde dicit quod in tuberibus, & apostematibus, & alijs omnibus procedit semper ingrossando. Aristoteles enim expresse dicit oppositum. Sed non est mirum Vgonem in parua re tam foede errasse, olim namque, immo non sicut temporibus, non legebantur textus Aristotelis, sed solum Quaestionarij, & inuolutoria ignorantium. Item in lacte & in chylo digestio fit subtiliando, quod est contra illam opinionem. Alia est opinio Conciliatoris in differentia quinquagesima. ubi multa ualde pulchra dicit, & conuenit cum dictis Vgonis de priori opinione, & de digestionem illa, quæ fit in nocitiuo, differt autem ab illa, in digestionem quæ fit in iuuatiuo. Limitat enim eam, quoniam digestio in iuuatiuo aut est propter nutritionem; & tunc iterum est cum prima opinione, quod procedat ingrossando: aut non fit propter nutritionem, tuncque aliquando procedit ingrossando, aliquando subtiliando secundum exigentiam; nam cum ex sanguine generatur lac, tunc fit subtiliando; sic etiam cum ex pane & carnibus mastigatis in ore fit chylus in stomacho. Hæc opinio est subtilis & pulchra. tamen non est ad mentem Aristotelis, quoniam textus Aristotelis uniuersaliter loquitur, & dicit [omnis digestio]. Has opiniones duas ponit Vgo, & ambas taxat, non enim uidentur illi satis placere. Vnde postea ponit suam, & dicit, quod duplex est digestio: quædam ordinatur in formam substantialem; quædam præparatur, non ad formam substantialem, sed ad meliorem dispositionem, quæ potest in eo introduci, in quo fit: nam pyra, & poma, cum sunt in arbore, coquantur à sole; non ut formam substantialem capiant quam nunc habent; sed solum maturantur, & ad meliorem dispositionem rediguntur. fit uero aliquando digestio, ut acquiratur noua forma, ueluti cum ex pane fit chylus, ex chylo sanguis, ex sanguine membrum carneum, uel osseum. Tunc ponit tres conclusiones. Prima. Loquendo de digestionem in fructibus, quæ non fit ad nouam formam, sed ad perfectius esse, digestio non procedit ingrossando, sed subtiliando; & per hoc soluit omnia argumenta, quæ induci possunt de fructibus, ut pyris, pomis, ficibus, & huiusmodi. Deinde ponit alias duas conclusiones. & pro hoc notetis quod illa materia, quæ præparatur ad formam substantialem: aut mediate, aut immediate suscipit illam, cum ex pane fit caro, intercedunt multæ aliæ transmutationes, & digestiones: primo enim fit chylus: secundo quattuor humores secundum uiam medicorum: tertio humiditates secundæ: ultimo autem digestio, quæ fit ex humiditatibus secundis in carne immediate & ultimate, quæ fit in formam substantialem: hæc autem postrema fit ingrossando. cum enim ex rore fit membrum, ros est subtilior quam membrum; ideo proceditur ingrossando; ingrossatur enim ros à calore. aliæ autem digestiones præcedentes possunt fieri & ingrossando & subtiliando. Aristoteles autem loquitur de ultima. Hæc Vgo. Tamen Domini mei facillimum est cognoscere errores aliorum, difficillimum proprios. Reprehendit Vgo aliorum errores, & ipse incidit in peiorem. Omittamus enim ea quæ dicit hic, quod scilicet ex humiditate fit

te fit hoc & quod non fiat formæ receptio in totum perfecte, sed imperfecte. Aristoteles in cap. de pepansi dicit, quod in fructibus ingrossando procedit. Huius tamen oppositum dicit Vgo, quod scilicet fit subtiliando. Dicit enim Aristoteles spumosis: & Alexander & alij omnes exponendo illum locum dicunt, quod ex aereis fiunt aquei, & ex aqueis fiunt terrei. Videte uos cæcitatem huius hominis. Nam reprehenderat Conciliatorem, quia uellet Aristotelem particulariter loqui: & tamen ipse etiam particulariter exponit dicta Aristotelis, uolens Aristotelem loqui de illa digestionem, per quam ex rore fit membrum, & non aliud etiam digeratur. Sunt & alij modi, quorum unum recitat Vgo, & fuit Thomas de Garbo Florentini, filij Dini, qui opinionem suam complectitur quattuor conclusionibus. prima est, quod, quantumcunque compositum ex humido & sicco fit materia digestionem; tamen humidum uerè & proprie loquendo est materia digestionem. Et cum legerem textum, annotaui ego semper Aristotelem humidum uocare materiam digestionem propriam: neque in hoc malè dictum est; quoniam materia ualde passibilis est; humidum autem ualde passibile est; nam dura difficulter mouetur: hinc etiam cor durum dicitur, quod nullo modo persuaderi potest, & uulgares dicunt cor saxum: cor autem molle illi dicunt quod facile mouetur, & persuaderetur. Vult ergo hæc opinio, primò, quod digestio in humido fiat ingrossando: non fit autem digestio de se ex humido tantum, nisi etiam admisceatur siccum: est enim humidum subtile & fluxibile, & per siccum fit grossius: ut si aquam misceas uisceribus. Secunda conclusio est. Digestio ratione ficci procedit subtiliando. quoniam in uisceribus terram siccam, & uolueris eam contemperare, impones aquam, & subtiliabitur. Tertia conclusio, sumendo totam massam, tunc illa compositio fit tam ex humido quam ex sicco: ideo aliquando procedit digestio in ea subtiliando, admiscendo humidum: aliquando ingrossando, adimendo de humido; & addendo plus de sicco. Si enim nultum de sicco admiscueris, tunc procedet ingrossando: si uerò plus de humido, tunc procedet subtiliando. Quarta conclusio (& hanc uolunt esse de mente philosophi) est, quod semper digestio procedat ingrossando: & licet quo ad totum mixtum comparando modo procedat ingrossando, modo subtiliando; tamen quia proprie & principaliter digeritur humidum & non siccum, ideo dicitur quod ingrossando procedit, nã humidum digeritur, per admixtionem ficci: cum autem admisceatur siccum, tunc humidum in tali mixtione fit grossius. Et sic uolunt isti concordare medicorum dicta cum dictis philosophorum. Tamen Vgo hic conatur infringere hanc opinionem. & adducit in confutationem eius tria argumenta. Primum est, quod Thomas de Garbo præsupponit falsum, quod scilicet humidum fit uera materia digestionem: non enim uera materia digestionem est humidum solum, sed humidum mixtum cum sicco. Quæ tamen ratio non est bona, sic enim etiam Aristoteles esset reprehendendus, à quo ipse habuit hoc dictum, multi enim textus in ea re sunt aperti & expressi. Et ut adducam aliquos locos, unus est in textu 12. Vbi appellat humidum, materiam digestionem, per quandam emphasim & excellentiam: & ratio est, quoniam siccitas, licet fit etiam ipsa materia, non tamen ita est materia, ut humiditas. Item dicit Aristoteles in litera, quod spumosa fiunt humida aquosa. Item in textu mox sequenti de pepansi, dixit [Hæc autem est materia humida interminata &c.] Est ergo hæc sententia Aristotelis expressa. Item aliam rationem adducit Vgo contra Thomam: quoniam aliquando fit digestio in aliquo mixto per introductionem alterius formæ, alterius scilicet mixti generandi, quod debet esse subtilius quam illud ex quo generabatur. necessario ergo procedit illa digestio subtiliando. ut si comederemus panem grossum, siccum, ex illo fit ueluti prisana hordeacea, scilicet ipse chylus, qui est subtilior. Verum hoc argumentum non procedit contra Thomam. nam quod dicitur à Thoma, dicitur per se, in ordine ad unum digestibile, & non in ordine ad plurima. nam sumpta humiditate in pane, respectu illius, digestio procedit ingrossando: Et illa humiditas chyli non est subtilior humiditate panis. Item, si diceret ipse Thomas, quod sumit humiditatem non absolute, & per se; sed mixtam & coniunctam cum sicco. quis ignorat humidum per se, seu humiditatem per se, esse subtiliorem, quam aliquod siccum aut coniunctum cum sicco? Item arguit Vgo, non est possibile, quod fiat semper grossius illud, quod digeritur

digeritur; sed bene semper fit alius modus mixtionis: alium enim habet in pane, alium in chylo. Sed & hoc argumentum soluitur eodem modo, quo prius. quoniam hoc uerū est in ordine ad eandem mixtionem; tunc enim semper ingrossando procedit, sumendo eandem humiditatem & eandem siccitatem: tamen hoc non est uerum in diuersis. Credo ego, licet argumenta Vgonis sint leuia, quod tamen opinio Thomæ non sit ad mentem Aristotelis, nec sit in se uera, sed sophistica. Nam secundum Thomam procedit ingrossando, non ratione humidi cum sicco commixti, sed ratione humidi tantum. hoc autem non quadrat Aristoteli, cum in cap. de pepanfi dicat, quod fructus in principio sunt spumosi, secundo aquosi, tertio sunt terrei. At in tertia cōclusiōe Thomas nō refert ad mixta, sed ad humiditatem tantū. quis autē diceret fructus esse humiditatem tantū, cum Arist. non de humiditate tantum, sed de fructibus loquatur? dicit enim in fine Aristoteles, quod omnia digesta, quando digesta sunt, sunt grossiora facta, quā prius essent ante concoctionem. Vnde uidemus Aristotelem loqui de mixtis, & non de humiditate tantum: nisi uellemus dicere, quod figuratē loquatur philosophus, intelligens per fructus, aliquam partem fructuum, uel humiditatem, uel fructus quo ad eorum humiditatem. sed nunquam ego hoc dicerē. Postea etiam re ipsa, ea opinio mihi uidetur sophistica. quia dicit humiditatem fieri grossam ratione siccitatis admixtæ. nam Aristoteles ad ingrossationem dicit requiri non solum admixtionem humidi cum sicco; sed etiam, quod illud humidum exsiccat: quod ille bonus uir non adiungit. Oportet ergo, ut inueniamus aliam uiam ad saluandum ea, quæ dicit Aristoteles. Et quanquam Vgo teneat unum modum in prima primi; more tamen boni uiri eam opinionem retractat in aphorismis; & aliam affert, quam tenet etiam Buridanus. nescio autem an ipse acceperit à Buridano, uel quomodo. ea certe quæ Vgo prolis uerbis dicit, Buridanus breuibus complexus est, & melius saluat hic dicta Aristotelis, quam aliquis alius inter modernos. Vnde dicit Buridanus, quod in omni digestionem debemus notare digestionem posse æquiuoce sumi. nam quando assumitur cibus in stomachum, tunc primò calor naturalis incipit agere in cibum; tamen non est adhuc propriè digestio ibi; sed sicuti, cum in ligno debet nasci uermis, non mox ex prima mutatione uermis generatur ex ligno; sed aliqua pars lignis prius putrefit, ex qua putrefactione siue materia putrida generatur animal uiuum, scilicet uermis. sic in stomacho animalis primo fit quædam sequestratio partium adinucem, grossarum scilicet à subtilibus, & quædam mutatio, quæ uocatur ab Aristotele maceratio, & non digestio; & illa non procedit ingrossando, sed procedit subtiliando, quoniam subtiles partes remanent, & grossiores eijciuntur per intestina: postea uerò ignis siue calor naturalis permiscet humidum & siccum, & facit ingrossationem: & tunc fit uera digestio, quæ fit ingrossando: prima enim actio caloris naturalis in cibum, quæ fit in stomacho, non est digestio; quoniam digestio est cōpositio, illa autem est sequestratio, & partium ab inuicem separatio. digestio autem debet esse commixtio & compositio humidi cum sicco: fit enim in oppositis passiuus. & sic soluitur argumentum. & Buridanus hoc dicit apertè, & Vgo etiam est istius sententiæ, sed obscurissimè loquitur. Ego autem, quia secundum meam consuetudinem non contentor unquam dicto aliorum, nisi prius refecerim in ultima, & inuenierim dicta illa non habere aliquid controuersie (in philoſophia enim non est credendum authoritati sine ratione) ideo afferam aliquas dubitationes, quas habeo circa hunc dicendi modum. Et licet uideatur hæc opinio conformis dictis Aristotelis, & aperiat nobis uiam, quia uidemus antiquos in uocabulo digestionis æquiuocasse, & hoc quod Aristoteles uocat digestionē, alios non uocasse digestionem; tamen his dictis non sum contentus. Nam cibus dicitur cibus, qui redactus est ad mediocritatē, in qua consistit digestio: Sicut ergo res digerenda peccare potest in subtilitate nimia suæ substantiæ & aquositate; quare etiam non potest peccare in nimia grossitie? si autem id quod peccat, debet reduci de grossitie ad æqualitatem, oportet certè, quod subtilietur ui caloris naturalis. nam si cibus aliquis sit nimis grossus, necessario, si debet fieri aptus nutrimento, reducetur ad temperamentum: hoc autem fiet per subtilitatem. ergo si illa præparatio cibi erit digestio; necessario dicemus eam fieri subtiliando. humectabitur enim ille cibus, & extrahetur nimia siccitas, & inducetur

inducetur humiditas; sicut etiam potest esse quod aliquis cibus sit nimium aquosus, & ingrossetur per calorem, qui educit magnam partem humiditatis: unde relinquitur tota massa crassior. non enim uidetur maior ratio de uno quā de alio. Argumentum est clarum, & ualidum; & magna est authoritas Aristotelis, & difficile est inuenire, & soluere. Si non dabo bonam solutionem, certe dedi bonam dubitandi occasionem. Dicerem tamen dubitando, & non concludendo, quod si aliquis cibus sit indigestus, & non conueniat digestionem, sed peccet siccitate, nostra sententia per ablationem illius siccitatis non tamen fit aptus ad nutriendum: ad nutritionem enim fiendam, oportet humidum abundare (intelligo autem pro proportione rei digerendæ) id est quod plus habeat de humido, quod humidum secundum aliquam partem sui debet sequestrari à re digerenda, sicut uidemus in semine & sanguine menstruo: semina enim antequam putrescant in terra, nisi suscipiant humiditatem, non germinant: oportet enim quod prius fiant humida. Namque in tertio meteorol. mineralia sunt ex uapore, cum quo multum est de humiditate. Et propter hoc primo physicorum multi philosophi posuerunt aquam esse principium omnium rerum naturalium. lapides enim in principio sunt molles, & humidi, sed postea indurescunt: & pueri quam diu sunt uicini generationi, sunt molles & tenelli. humidum enim est materia digestionis, dicit Aristoteles. non debet autem illud humidum esse nimis abundans, sed debet esse terminatum. Vnde, quum uolumus coquere & elixare artificialiter, oportet nos multum habere de humido, & accipere multam aquam & adiungere igni, quæ cum consumitur, oportet adiungere etiam de alia aqua. Ideo ad argumentum dico, cum res calore est exsiccata, tunc calore non potest restitui in pristinum statum, ut humectetur; immo per calorem semper fiet magis sicca. ad hoc autem quod aliqua res digeratur in uia Aristotelis, oportet quod ibi multum sit de humido, & per calorem naturalem exhalet humidum, & reducatur ad gradum conuenientem rei, cuius dispositio debet introduci; quod fieri non potest in casu posito in nostro argumento. Ideo Aristoteles prudenter hic loquitur: & laudo ipsum ubi mihi uidetur laudandus. Si hæc responsio uobis placet, laudetur Deus. si non, inueniatis uos meliorem. Certe secundum modum priorem Buridani non possunt aliter saluari dicta Aristotelis. Ad argumentum modo dictum de fructibus, quoniam quando fructus sunt immaturi, tunc sunt leuiores; cum uerò maturantur, sunt grauiores: & à principio sunt duriores, cum uero maturantur sunt molliores. licet sit difficile respondere ad hoc argumentum, tamen dicam probabiliter ad mentem Aristotelis, quod fructus primo sunt aerei, & spirituosus, ut exponit Alexander. Videmus enim quod plus succi & uini habet uua matura quā immatura, licet oppositum dicat Alexander: sunt ergo fructus primo spumosi, ut dicit Aristoteles, & ex spumosis fiunt aquosi. nam primò, quando sunt flores & incipiunt fructus, tunc calor arboris germinans est satis debilis, & flores nutriuntur ex nutrimento subtili ualde debili: sed cum sol efficitur fortior, & plus caloris accedit; tunc plus humoris grossi attrahitur in arboribus. in Aprili enim fructus nullum habent succum; sed in Iunio, cum calor est fortis, multum succum habent. Sic intelligo dictum Aristotelis. Quod autem sint in principio duriores, hoc bene saluari uidetur ex illis, quæ dicit Alexander. nam caro cruda est durior quā cocta, signum enim coctionis est teneritudo. In carne tamen cruda plus est humidi; licet durior sit: id autem est, quoniam illa humiditas in carne cruda est inæqualiter sparsa per totum, & non uniformiter, sed quasi latens, & sicut congelata est in aliquibus partibus: congelata autem omnia sunt duriora non congelatis. hac ratione & fructus quoque sunt duriores. non quidem, ob id, quia sint terrestres magis uel minus; sed quia habent plus de humido inæqualiter sparso. & sic uidetur dicere Alexander, & sic uidentur sonare uerba Aristotelis. Ad argumentum autem de uua non matura quæ plus humidi habet & sicci quā uua matura: oppositum autem deberet esse, & matura plus humida deberet esse, cum Aristoteles dixerit quod fructus primo sunt spumosi, secundo aquosi: Dico, dubitando tamen, quod non est æqualitas, quoniam fructus maturi & non maturi non sunt æquali quantitate: sed fructus maturi sunt grossi & magni: cum uero sunt immaturi, sunt adhuc parui: & succi sunt in maiori quantitate & minori

nori, secundum quantitatem fructuum. Absolutè tamen succus fructuum maturorum est grossior, & est dulcior: uina autem dulcia sunt grossiora, & uinum est grossius quàm omphacium: & uina illa tenuia, quæ fiunt tẽpore Augusti, longè sunt subtiliora, quàm illa, quæ fiunt in tẽpore maturitatis, ut circa festum sancti Michaelis. & ita semper ceteris paribus succi maturiores sunt grossiores non maturis: in non maturis enim humidum non est benè permixtum cum terreo, ideo exit tantum aquosum, & parum omnino de terreo: tempore autem maturitatis commiscetur terreum cum aqueo; ideo plus est in uua matura succi; tum quia uua in se creuit in maiorem quantitatem, & est maior; tum etiam, quia terreum simul cum aqueo commiscetur, quod tempore cruditatis non commiscetur. est enim eadem humiditas in uua matura, quæ erat & in immatura; sed accedit huc illud terreum secum admixtum: succus enim uuæ maturæ exprimitur ex aqua & terra simul mixtis, quod non fit in immatura. Sic ego responderem. Sunt uerò fructus primò leuiore, quoniam primò fructus sunt spumosi, cum ijs parum adhuc insit caloris, & sit calor multò debilior: postea uerò fiunt grauiore, quoniam calor augetur, & aptus est, non solum partes spumosas, sed etiam aqueas attrahere: ultimò autem non solum aquosas, sed etiã terrestres attrahit, quæ postea reddunt fructus semper grauiore: nutrimentum enim fructuũ semper in principio est subtilius, postea uerò fit grossius; ideo cõtinuo ingrauescũt. Quòd autem arguebatur de pomis, quæ cum non sunt matura, descendunt in aquam, matura autem semper natant. Respondet idem Buridanus, quòd fructus illi immaturi descendunt, non propterea, quòd sint magis terrei; sed quoniam tunc habent humidum aquosum mixtum cum parte terrea: & ratione illius partis aqueæ mixtæ cum terra, descendunt. Vnde ratione amborum mixtorum simul descendunt. Sed cum matura sunt; tunc expirat aqueũ, & remanet terreum: & ideo supernatant, quoniam terra non est sufficiens ad attrahendum deorsum, sicuti uas aliquod æneum semiplenum terra in aqua non descendit, nisi ingrediat etiam aqua. Hic autem esset uidendus tertius liber & quartus de cælo. an fieri possit instantia contra Buridanum, cum aqua in propria sphaera non grauitur, nec leuiter. sed de hoc multa diximus in illis. Nunc tamen dicerem ego, quòd in fructu maturo sunt multi pori, per quos aer ingreditur, & eos alleuiat: at in immaturis non sunt illi pori, sed sunt illi fructus stipati; ideo tendunt deorsum, quoniam aer extrinsecus non potest intrare, & alleuiare ipsos fructus. & sic responderem ego ad hoc argumentum. Quòd uerò obiectum erat de carnibus, & omnibus alijs elixatis per artem, quæ sunt duriora, quando sunt cruda: Dico, quòd hoc non procedit ex paucitate aquæ, sed ex multitudine aquæ, ut iam dictum est in solutione aliorum argumentorum. Quòd uerò caro cocta sit leuior; hoc est quoniam per decoctionem multum est resolutum de humido, & facta est caro porosa; in quibus poris nunc est aer, qui subingressus est. Ad argumẽtum, quòd ex pane fiat chylus: ergo procedit digestio subtiliando. Dico, quòd non semper, quando commiscetur humidum cum sicco per decoctionem calidi in humido, fit digestio. sed oportet, quòd fiat recta & bona commixtio humidi cum sicco. unde in exemplo nunc posito de chylo, non est uera digestio; sed colliquatio quædam, & sequestratio superfluitatum, quæ nutritioni non deseruiunt: & non est uera digestio. Ad aliud, cum arguis. Ex sanguine fit spiritus per subtiliationem. dico, quòd non omnis sequestratio grossi à subtili est digestio, nisi æquiocè: sed benè est uia in digestionem; quia, quando grossum sequestratum est à subtili, tunc calor agit in partem subtilem, & bene commiscet illam, & postea ingrossat; & fit tunc uera digestio. Quòd uero dicitur de medicinis, quia humor peccans, si est subtilis, ingrossatur; si uerò est grossus, subtiliatur. Dico, quòd talis non est digestio nisi metaphoricè; tamen conuenit aliquantulum cum uera digestionem: quoniam, sicut uera digestio præparat ad formam substantialem; sic ista præparat ad expulsionem. Aristoteles autem loquitur de uera digestionem, & non de transumptiua. Si hæc dicta uobis placent, placeant sanè. si non, in ueniat meliora. ego certè non credo, quòd aliter possit responderi ad Aristotelem. Vnde, si quis bene perspexerit, uidebit digestionem esse commixtionem, & non sequestrationem. & hæc mihi uidetur uerior opinio, licet Conciliator teneat oppositum.

DUBITATIO L.

Alia quæstio accidit, quoniam Aristoteles dicit quòd digesta sunt calidiora in fine quàm in principio. an ergo procedat calefactio in digestionem, id est an digestio procedat calefaciendo? Et arguitur primò quòd non. Experientia enim primo est in contrarium. Nam mustum non est digestum, & tamen est calidius uino: immo est actu calidum ad tactum: & medici iubent in eo imponi membra, quæ laborant frigiditate, ut calefiant, & curantur, ut docent experientia quottidianæ: ergo actu & potentia est calidius mustum quàm uinum. de actuali caliditate est manifestum. de uirtuali etiam patet, nam qui bibunt mustum, ultra modum calefiunt: & cerebrum post potum multum uidetur agi in gyrum, & æstuare caput: inducit enim ebrietatem. Secundo argumentor, quoniam in apostematibus ante statum, sexta scilicet & septima die, plus doloris & caloris est ante digestionem saniei, quàm generata & perfecta sanie: Nam in fine, generato pure, non est tanta caliditas; quanta erat antequam sanies generaretur: id est cum sanies adhuc est in fieri; maior est quàm cum est in facto esse. Tertio & ultimo. sint duo homines, quorum unus comedat ex fructibus maturis, alter ex fructibus immaturis (hoc autem maxime apparet in illis qui comedunt persica, siue ea, quæ ammoniacæ nostri uocant) cadant utriusque in febres: tunc illi, qui comedit indigesta & immatura, incidunt febres ardentiores. ergo signum est quòd calidiores sunt fructus immaturi quàm maturi. In oppositum tamen est dictum Aristotelis, quòd digesta calidiora sunt. De hac questione nihil inuenio dictum ab alijs, ideo difficilius erit respondere. Sustinendo tamen dicta philosophi, credo sic esse dicendum, quòd intelligitur de caliditate potentiali, quòd digesta sint calidiora non digestis potentialiter, non autem actualiter. Credo enim actualiter mustum esse calidius uino, ut experientia manifeste docet: & credo etiam quòd uinum, quod non ebullierit, sit frigidius uirtute quàm mustum; unde & omphacium infrigidat uirtute; sed uinum calefacit: & uinum quod non bulierit, non fit ita forte, sicut bultum, licet plus dulcedinis retineat quàm uinum bultum. & præterea in musto sunt multæ partes terrenæ, ut acini qui sunt terrei; & sunt etiam multæ partes igneæ; ideo actu calidius est, quia illæ partes, non sunt in uino, sicut in musto. Respondeo igitur ad Aristotelem, quòd indigesta calidiores sunt actu; sed uirtute res digesta sunt calidiores. Nam argumentum de musto concludit loquendo de caliditate actuali, quia mustum fit calidum propter partes multas immixtas, scilicet spirituositas; quæ licet non sit calidior, tamen multum perturbat cerebrum, & granuarum siue acini qui sunt calidi & terrei & grossi, & potenter calefaciunt mustum. Ideo respondendo dico, quòd, quo ad partes, quæ remanent in uino, mustum plus est frigidum quàm uinum, quoniam plus participat de immaturo. Ad argumẽtum uerò de apostemate & sanie, in quibus calor est in principio, dico hoc esse ex extrinsecò, scilicet sanguinis alium de transmissi ad locum: & ratione motus & agitationis factæ tunc in tali apostemate, in quo stat dolor & calor, quæ multi caloris sunt causa, non autem ex se ipso. Ad tertium argumentum de febribus factis ex fructibus immaturis, dico eas esse deteriores; non quia fructus immaturi sint calidiores; sed quia minor fit in illis concoctio, & minus ex illis conuertitur in substantiam nutriti: natura enim non potest illos tam bene regulare, sicut fructus bonos; & conuertere in humorem bonum. ideo sunt magis apti susceptioni putredinis; quoniam calor naturalis non potest obtinere semper uictoriam super eos; sed calor extraneus agit in eos, & putrefacit eos. Et sic credo hoc argumentum esse solutum.

DUBITATIO LI.

Alia dubitatio est, quoniam in capite de digestionem in principio, dicit philosophus de fine digestionem, quòd aliquando digeritur res propter formam substantialem acquirendam, aliquando uerò propter aliquam aliam utilitatem & commoditatem: & exemplificat de optesim uel hepselim aut putredinem passis: fit enim digestio aut per affationem, aut

nem, aut per elixationem, aut per putredinem: ergo putrefactio erit digestio; & putrefieri erit digeri. Sed hoc non uidetur uerum, quoniam in quarto de generatione animal. cap. 8. dicit philosophus contra Empedoclem, quod lac non est pus, quia pus est putredo, lac uero est digestum: si autem lac esset pus, sequeretur quod digestio esset putredo; & digestum esset putrefactum, quod habet Aristoteles pro inconuenienti, cum inter se sint contraria, & maximè opposita. Non enim potest excusari Empedocles, quod scripserit philosophiam poeticè, & quod usus sit translatione; mirabilis enim est illa translatio, per quam eius quod debet exprimi, contrarium intelligam. Et qui transferunt, omnes secundum similitudinem aliquam transferunt. Amplius, si putredo est digestio, uellem scire qualis digestio sit? non enim uidetur esse in aliqua specie digestionis, nec in affatione, nec in elixatione, nec in maturacione; & ideo in nulla, à sufficienti numeracione partium. Medici hic maximo certamine litigant. Et Gentilis in sua quaestione de maioritate morbi, multa dicit, & uult quod digestio & putredo non sint contraria secundum omnem gradum; sed se mutuo compatiuntur in gradibus remissis, non autem intensis. Uult enim quod sint aliqui gradus, in quibus se compatiuntur, & aliqui in quibus se non compatiuntur. Probat autem hoc tali argumento, quoniam in apostemate non digesto & immaturo, applicantur à medicis maturantia & putrefactiua: medicinæ enim illæ inducunt putredinem, cum sint generatiuæ saniei. Et probatur hoc, quoniam in principio non foetebat sanies, in fine autem foetet; ergo non contrariantur absolutè, sed solum in certo gradu: ergo una & eadem res potest fieri magis putrida, & magis digesta simul & semel. Hanc etiam opinionem sequitur Vgo tertio techni, quaestione de putrefactione, quæ fundatur in diuerso calore. nam digestio fit à calore naturali, putredo autem à calore extraneo: ideo non est mirum, si ambo simul possunt intendi, ut patet de iuvene caufonizante, in quo simul & semel continue procedit calor naturalis qui in eo crescit, & calor febrilis. Introducit etiã Vgo locum Galeni in ultimo com. prognosticorum, ubi etiam uidetur Galenus hoc sentire. Et si hæc opinio esset uera, facile responderetur ad argumenta. quod scilicet contrariantur secundum gradus extraneos & intensos, non autem absolutè secundum omnes. Et si hoc esset de mente Aristotelis, diceremus in uno loco Aristotelem intellexisse in gradibus intensis, cum scilicet dicit digestionem & putrefactionem esse contraria: in alijs autem locis, cum dicit digestionem fieri per putrefactionem, intellexisse hoc in gradibus remissis. Sed ista positio mihi uidetur falsa, & impossibilis, & contra mentem Aristotelis. Primo quando dicunt illi, quod non contrariantur ex toto putredo & digestio: hoc est expresse contra uerba Aristotelis in quarto de gener. anim. cap. octauo, ubi dicit, quod lac fit per digestionem, pus autem per putrefactionem; quæ simul stare non possunt. unum enim & idem non potest esse putrefactum & digestum simul & semel in eadem parte. Quid Aristotelis uerbis ibi clarius, & expressius? Adhuc, habetur idem in tertio de gener. anim. cap. 11. ubi dicit, quod quando ranæ uel uermes generantur, non est aliquid putridi; & secundum totum animal non generatur ex materia putrida: putridum enim existens in illa materia, refecatur, & remanet aliquid quod est concoctum, & ex ea parte concocta, putrido refecato, animal generatur. Et reddit rationem, quoniam generatio fit ex digesto, & concocto, & dulci; & quod generatur, non fit ex putrido, sed ex concocto: ergo concoctio & putrefactio non possunt stare simul. Et hoc est in cap. de generatis ex putredine. Præterea, ultra hoc, quod est contra Aristotelem, est etiam falsa opinio Gentilis enim, quem nominant grauissimum, & speculatorem in medicina, pessimè speculatus est in philosophia. Nam putredo est corruptio proprii & innati caloris ab aliena caliditate, quæ corrumpit, separat, & uincit materiam. Sed digestio perficitur à calore naturali. oportet enim in concoctione, quod calor naturalis dominetur: in putredine autem oportet, quod calor alienus dominetur, & uincat calorem naturalem, ut patet ex ijs, quæ diximus circa textus expositionem. & hoc argumētum facit etiam ipse Gentilis: sed non inuenio aliquem locum ubi ipse soluat. Vtcrius, in putredine separantur elementa ab inuicem, resoluitur enim mixtum, ut dicit Aristoteles, in aquam aerem, terram, & ignem. In digestionem autem & concoctionem, elementa permiscuntur

& uniuntur, & remanent maximè stabilia, cum uniuntur formæ mixti, quæ postea tenentur simul ligatæ. ergo nullo pacto digestio & putredo stant simul. propterea non est ad mentem Aristotelis quod isti dicunt. ipsi enim dicunt digestionem & putredinem esse duas res, sed se compati simul. Aristoteles autem uult quod sit una & eadem res: & ad illorum mentem essent duæ res simul stantes, ut calidum, & frigidum in tepido, album & nigrum & huiusmodi. Sed Aristoteles dicit quod putredo est digestio. Ideo aliter respondendo dico ego, quod sicut generatio & corruptio non contrariantur nisi respectu eiusdem (nam generatio unius potest esse corruptio alterius) non autem contrariantur quando sunt respectu diuersorum, quando enim generatur Socrates ex semine tunc generatio Socratis & corruptio seminis non contrariantur, quoniam non sunt respectu eiusdem: sic in proposito corruptio unius est etiam generatio alterius; sic & putrefactio unius potest esse digestio alterius: hoc autem respectu diuersorum. Nam putrefactio sanguinis fit in apostemate: dicunt enim medici, quod, quando sanguis est extra uenas, tunc cito corrumpitur, & putrefit: sic putreficit sanguis in apostemate, sed tamen sanguinis corruptio & putrefactio est pars digestionis. Ita uidetur esse respondendum, & ita dicit Auer. in paraphrasi, ut patet inspicienti uerba eius. Tamen hæc responsio, licet sit ad mentem Auerrois, est tamen longè deterior quàm prior, & est in maiori errore Auerroes, quàm Vgo, uel Gentilis: quia minus possibile est, quod caliditas sit frigiditas, quàm quod contraria stent simul: caliditas enim & frigiditas possunt stare simul, sed non potest caliditas esse frigiditas. Et primo Auer. non potest saluare Aristotelem in quarto de gener. anim. cum dicit, quod lac est factum per concoctionem, pus uero est factum per putrefactionem. Et si dicas, quod pus est putrefactio sanguinis, & est pariter digestio, & generatio puris: tunc sequeretur, quod sanguis in generatione lactis etiam corrumpatur, & fiat lac; & quod sanguis ibi putrefiat, & digeratur lac: & ita idem esset putrefactum in illo & concoctum, quod est contra Aristotelem in eo loco, qui uult lac fieri ex sanguine per digestionem ulteriorem sanguinis, non per sanguinis corruptionem, aut putrefactionem. Item in tertio de generatione anim. cap. 11. dicit, quod nihil putrescens generatur, ut supra diximus. quo modo concoctio non stat cum putrefactione, quoniam ex re putrida non fit generatio. Cum uero dicis, quod est concoctio rei generandæ, & putredo rei quæ fuit prius, sed modo corrumpitur; & ideo quia refertur ad duo, non repugnat: tunc oportet dicere, quod ita, eadem est caliditas quæ digerit, & illa quæ putridum facit, siue corrumpit. Sed hoc saluare est difficile, cum digestio fiat à caliditate natia, putredo autem à caliditate extranea & extrinseca. Vnde eadem argumenta, quæ adduximus contra Gentilem & Vgonem, pugnant æquè fortiter, & etiam plus contra Auerroem, quàm contra illos duos. Item quomodo intelligitur, quod digestio congregat elementa ac miscet, putrefactio autem disgregat & diuidit? mirum enim hoc uidetur. Item tertio techni. comm. 90. dicit, quod digestio facit cessare putredinem, & corrumpit putredinem: quomodo ergo dicta Auer. erunt uera cum hoc dicat loco nunc citato Galenus? Item Aristoteles dicit, quod digestio est putredo, in alio uero cap. dicit quod digestio aliquid abijcit, ut sterces, pus, & huiusmodi, & aliqua etiam retinentur: & ibi connumerat Aristoteles putrefactionem inter digestionem. Item Hippocrates & alij medici omnes distinguunt inter pus digestum & indigestum: ergo uidetur idem pus digestum & putrefactum, ut in illo aphorismo, digesta medicari, & est locus multum citatus à chirurgicis. Item sterces est putredo secundum Aristotelem: & tamen medici distinguunt coctum à non concocto. Hæc materia est difficilis, & nihil boni reperio apud alios. Ego tamen pro uiribus aliqua dicam. Omitto autem unam responsionem quæ tamen non est impossibilis, quod Aristoteles in uno loco dixerit unum, & in alio aliud. sunt enim duodecim horæ diei: & non est mirum, si Aristoteles sibi aliquando contradixerit; quia homo fuit, & non fuit impossibile eum errasse, quamuis ego id non dicam. Respondebo autem hoc modo, saluo semper meliori iudicio, quod duplex est digestio, uera, & non uera siue metaphorica. Vna enim dicitur digestio uera, cui conuenit diffinitio digestionis posita ab Aristotele, & non per similitudinem siue metaphoram: alia dicitur per similitudinem tantum, &

translationem, siue per metaphoram, cui non competit diffinitio, nisi similitudine quadam deducta à uera. Secundo notetis, quòd digestio uidetur adhuc duplex, uno modo uerè & absolutè, alio modo comparatiuè: ut pannus uerè albus dicitur absolutè albus: qui uerò non est uerè niger, dicitur albus, comparatione ad uerè nigrum, siue nigriorem illo. Prima conclusio. propriè & absolute sumendo digestionem & putrefactionem, dico quòd est impossibile quòd putrefactio & digestio sint idem. Sed quoniam aliqua sunt digesta non absolutè & uerè, sed metaphoricè, & comparatiuè ad ea quæ sunt adhuc minus digesta; sic idem potest esse digestum & putrefactum comparatiuè & per similitudinem, sed non propriè. Et sic possunt stare simul. Et quia sexto Topicorum transferentes semper secundum similitudinem transferunt: sic pus dicitur digestum, non uerè; sed similitudinariè. Nam sicut res, quæ uerè digeritur, patitur à suo agente, sicut à calore naturali, ut redigatur in meliorem dispositionem quàm prius fuerit, propositam a natura; proponit autem natura cum cibum digerit, generare ex eo partem substantiæ rei nutritæ: ita in non uera digestionem, quia non potest natura generare nutriti partem, in ea transmutatione in rem transmutatam inducit meliorem dispositionem quam potest: melior autem dispositio, postquam non potest ex ea fieri pars nutriti propter sui maliciam, est dispositio secundum quam fiat obediens actioni naturæ, ut expulsionem obediatur, & ex corpore expelli possit uel caloris naturalis. Secunda propositio. Digestio uera fit à calore naturali: sic pus etiam siue sanies secundum omnes medicos fit à calore naturali. Suppuratio enim fit à calore intrinseco, & hoc dicit Aristoteles in textu: nec inconuenit aliquid esse digestum & putrefactum, unum metaphoricè, aliud propriè; pus enim multas conditiones similes habet rei uerè digestæ. Est enim pus comparatiuè digestum, comparando ad saniem illaudabilem, non æqualiter aptam expulsionem, & malam. Vnde per putrefactionem ulteriorem, continue magis crescit in ea digestio, quoniam continue magis fit apta expulsionem: & sic sunt inunctiones, emplastra, & huiusmodi medicamina, quibus materia præparatur, ut fiat obediens expulsionem à corpore. Et talia emplastra, & medicamina simul putrefactiua & maturatiua sunt digestiua: digeritur enim illa materia non absolutè, sed comparatiuè. Et sic soluuntur omnia argumenta & autoritates omnes, quas Gentilis adducit in quaestione illa magna. omnia enim hac responsione corruunt. Sed dices, tuam intellexi solutionem; sed uellem scire rationem, quare illa transmutatio puris non est uera digestio: & quare uocatur digestio metaphorica. Secundo dubitare posses circa hanc responsionem: quoniam dixi pus non esse uerè digestum. Sed contra. aut pus est mixtum, aut simplex: non simplex; ergo mixtum. Si mixtum, ergo ex quatuor elementis cõpositum per mixtionem: Vera autem forma rei inducitur per commixtionem, quæ completur digestionem uera, non similitudinaria, & metaphorica: cum ergo omne mixtum completur per digestionem: ergo pus est uerè digestum, & non metaphoricè. Tertio dixisti, quòd idem potest magis putrefieri & magis concoqui, ita quòd simul & semel intendantur putredo & digestio. Sed contra hoc. dicunt Haly & Galenus 3. techni tex. & comm. 90. quòd digestio facit cessare putredinem: ideo enim dantur syrups digestiui, ut faciatur cessare putredinem. Quarto & ultimo argumentum factum non dissoluitur: quoniam, quãdo putrescit aliqua materia, incineratur & resoluitur, & sequestratur partes: quando autem aliqua digeritur, permiscetur ad inuicem & uniuntur: ergo simul stare nõ possunt. causarum enim distinctarum distincti sunt effectus. Item digesta ingrossantur, cruda autem subtiliantur: ergo contra solutionem. Ad has dubitationes, dico primo ad primum, quòd putrefactio nunquam potest habere ueram rationem digestionis. & innitor non super nugas Commentatorum (qui enim sequitur Commentatores nunquam est bonus philosophus, sed qui uult esse bonus philosophus fundare debet se supra textum Aristotelis, & nõ inuolui in glosulis quas suo arbitrio illi composuerunt) dico ergo quòd putredo aduersatur generationi simplici: generatio autem simplex est illa, in qua fit mixtum, ex quatuor elementis, idest, ea ratione qua generatur mixtum qua mixtum est: cui contrariatur putrefactio, quæ rursum dissoluit mixtum in quatuor elementa. & corrumpit mixtum: & absolutè facit, quòd corpus quod mixtum erat sit non mixtum, quia dissoluitur in elementa;

ta; generatio autem componitur ex elementis mixtis in unum: ideo putrefactio ex directo opponitur generationi: quia sicut generatio componit ex elementis mixtum; ita putrefactio separat mixtum in elementis: & ideo impossibile est si sumantur ambæ propriè, digestio & putrefactio, quòd stent simul, cum sint maximè contrariæ: & contrariorum effectuum contrariæ sint causæ, ut bene dicit argumentum. ideo digestio propriè sumpta, & putredo propriè sumpta nullo modo possunt stare simul: sed si reperiantur simul, unum eorum sumitur propriè, aliud secundum similitudinem, quam diximus prius. Ad secundum argumentum. pus est mixtum: ergo est genitum per digestionem. dico quòd nec est propriè mixtum, nec simplex uerè; sed mixtum imperfectum: nam uerè mixtum generatur per ueram digestionem, hoc autem non est in pure. Ad autoritatem Galeni. digestio facit cessare putredinem, dico quòd facere cessare putredinem est dupliciter: uno modo ex toto, alio modo ut tantum eam remittat. exemplum, sit ignis qui calefaciat in proportione octupla, qui remittatur continue ab ea proportione, quousque deueniat ad proportionem æqualitatis; tunc certum est, quòd ille ignis continue semper decrescit in sua potentia actiua: ponamus ergo hoc fieri ex intensione resistentis, quoniam adiungitur ei plus resistentiæ, & hoc, aut quia totaliter remittit passum, aut quia remittit per aliquos gradus, idest facit, quòd non tam intense agit. sic dico, quòd digestio aliquo modo facit cessare putredinem; non quòd omnino faciat cessare; sed ita, quòd non tam mala aut tam intensa putrefactione putrescit: non enim acquirit putrefactionem tam mali modi, si cut alias acquisiisset: remittit autem continue paulatim uel, ut tandem deueniat ad ultimum terminum, in quo omnino cessabit putredo, & deueniat ad proportionem æqualitatis. Et sic ego glosa dicta Galeni ultra glosas Gentilis, & aliorum. Vnde non uerè digeritur quod putrefit, quoniam hoc est impossibile: licet, quòd aliquid metaphoricè digeratur & uerè putrefiat, non sit impossibile. Vnde, cum dicis, digestio facit cessare putredinem. dico quòd non ex toto facit cessare; sed bene in parte remittit tantam putrefactionem, tam in quali, quàm in quanto: quoniam non est digesta putredo, ita foetida, sicut nõ digesta. Nam dicunt medici, quòd sanies debet aliquantulum foetere, sed nõ multum: quoniam aliter significaret materiam esse malignam. In illa enim materia per digestionem remittitur malignitas materiæ, & malus modus. nam nisi fieret illa digestio, perueniret res ad deteriorem modum. Vgo & Gentilis faciunt hanc difficultatem magnam, quæ tamen non est magna. sed ratio est, quoniam illi longè aliter exponunt textum, quàm ego. Verè igitur digesta, & uerè putrefacta nunquam stant simul: sed metaphoricè digeri & uerè putrefieri bene stant simul. Et sic ego intelligo dicta Aristotelis.

D V B I T A T I O L I I.

Aliud dubium, an per eundem calorem fiat putredo & digestio: digestio enim fit à caliditate & putredo etiam fit à caliditate: ergo quærendum est, an sit unus & idem calor; an plures, quorum unus faciat putrefacere, alius, autem digerat. Auerroes in paraphrasi tenet, quòd sit unus & idem calor, qui tamen alius est secundum quòd digerit, & alius quando putrefactionem causat: ita ut unus sit calor, aliter tamen & aliter se habens. Cum tamen tota schola medicorum teneat putredinem fieri per calorem extrinsecum, digestionem autem per calorem intrinsecum & calorem animalis, in hoc Auerroes aduersatur omnibus medicis, & maxime Galeno in ultimo com. primi prognosi. Ego autem magis credo sententiæ medicorum quàm Auerrois, licet Auerrois opinioni possit dari glosa & defensio, quòd scilicet unus sit calor, compositus tamen ex naturali calore & præter naturam, qui in quantum agit per calorem naturalem, digerit: in quantum uerò agit per calorem præter naturam, putredinem inducit. & sic faciliter sustinetur dictum Auerrois. & is forte ita intellexit, quòd ego neque affirmo neque negare uolo.

D V B I T A T I O L I I I .

Aliud dubium, & est argumentum Gentilis, quod tamen ipse non soluit, quod ego uiderim. Si idem digereretur, & putrefieret, sequeretur quod eadem materia congregaretur, & separaretur de facto. Ego nescio, ut dixi, an hoc soluat, quæstio enim eius tam longa est, & tam tediosa ut non potuerim diligenter eam uideri; sed solum percurri. Posset autem forte dici, quod dicta illa sunt intelligenda de digestionem uera, & putrefactione uera, quæ habuit semper contrarios effectus. Tamen digestio metaphorica etiam ipsa congregat, ut patet ex cap. de pepanfi, & patet in urina, & lachrima, & in alijs huiusmodi. ut dicit Aristoteles in cap. de pepanfi. Sed quomodo eadem res congregatur & separatur? Ego unum imaginatus sum, & dico quod non est uerum, quod putredo pro omni tempore separet: pro aliquo enim tempore ingrossat, ut in uino, quando incipit tendere ad putrefactionem, siue ad corruptionem, fit grossum, & turbidum. sic aqua putrida, sic urina cum incipit corrumpi, quoniam partes eius grossæ cum alijs permiscuntur. Et hæc sit uera responsio, quod non omni tempore putrefactio incinerat, sed solum in fine. Secundo do aliam responsionem, quod digestio non ingrossat absolute, sed solum comparatiue, id est minus subtiliat; non enim fit res tam subtilis cum digeritur, ut cum non digeritur. unde digestio dicitur procedere non uerè ingrossando: non uerè, scilicet, quoniam res digesta non est tam subtilis, ut esset, si non esset digesta. prohibet enim digestio maiorem subtiliationem; quoniam nisi calor naturalis ageret in eam rem digerendo, in eadem induceretur maior subtiliatio, quam calor digerendo prohibet induci: & ita solum prohibetur subtiliatio, non autem ponitur noua inducta, ingrossatio. Vel tertio dico, quod aliquando ingrossat digestio, aliquando uerò subtiliat: nam ingrossat ea quæ subtiliora inuenit, & hoc non inconuenit. neque etiam sequitur quod digestio semper subtiliabit. Et ita breuibus ad hanc dubitationem respondetur.

D V B I T A T I O L I I I I .

Alia dubitatio, & ultima in hac materia de digestionem. quoniam philosophus dicit in cap. de putredine, quod ex putredine generantur quædam animalia, ideo contingit quæstio de productis ex putredine, quantum ad efficiens immediatum, & quantum ad materiam. de alijs enim causis nolumus nos intrmittere in præsentis loco. Sed solum quærendum est hic, quæ sit materia & efficiens immediatum illorum quæ fiunt ex putrida materia. ut cum generantur culices, uespæ, muscæ, pediculi, & alia huiusmodi. Moueo autem hanc quæstionem, quoniam est discordia inter duos peripatheticos, scilicet Auerroem, & Albertum. Auicenna uoluit quod hæc generantur à colchodea, ut habetur duodecimo met. com. 18. secundum Platonem fiunt ab idea, & secundum Aristotelem ab orbe solis & homine generat homo. Conciliator in differentijs suis mirabilia narrat de illa colchodea; & ipse etiam Albertus infinita, quæ nos nolumus hic recitare. sed. 12. met. ca. 19. multa de his. Tenet Albertus, quod illa animalia generantur ex calore solis & stellarum: quoniam, quando calor solis & stellarum agit in medium & in aerem & terram; tunc illa suscipiunt calorem, qui in materia apta culici generat culicem; in materia apta muri generat murè; in materia apta scarabeo, ut fit in stercoribus, generat scarabeos. & sic generantur hæc ex calore tali diffuso per aerem, aquam, & terram. Verum nullum est inter animalia, quod non generet ab huiusmodi calore solis & stellarum: sed quædam cum semine & quædam sine semine. Et propter hæc antiqui infideles, qui ignari erant de Deo, adorabant solem, & stellas, & alia astra, ut Homerus & alij poetæ, qui nominarunt Solem patrem rerum. licet autem unus sit calor; non tamen omnia genita ex putrefactione sunt eiusdem speciei: quoniam uaria proportio caloris uariat etiam speciem in genito. similiter una stella generat unam rem, alia aliam: Et loca etiam conferunt multum ad uariationem effectuum. Cognoscuntur enim Hispani ex dispositione eis introducta à cælo, & loco. sunt enim nigri adusti, ingeniosi,

ingeniosi, aut potius callidi. Germani læti magis, & gaudentes, minus astuti. Item Germani uidentur habere aliam effigiem, quàm Mutinenses. & aliam habent faciem homines unius ciuitatis, & aliam qui alterius, licet sint in eodem climate; Sed quanto plus etiam distinguuntur figuræ hominum diuersarum prouinciarum & climatum? aliam faciem habent Græci, & maximè ad humanitatem accedentem, minus Itali. & minus forsitan qui ad septentrionem uergunt. atque sic per gradum descendunt, & ultimo deueniunt ad homines, qui ferinos uultus & mores habent, ut Tartari, Scithæ, & id genus, quoniam secundum cœli & locorum figuras uariantur. Tamen Albertus hanc uiam respondendi dânat, ut uilem, & quæ non uenit ad causam immediatam & propriam effectus, de quo loquimur: oportet enim dare causam particularem, quæ determet, & limitet illam uniuersalè communem præcisè ad hunc effectum sibi proximum. similiter nos uidemus quod animalia illa non solum generantur in æstate, sed etiam in hyeme, alia tamen & alia: quod non fieret, si calor in genere esset sufficiens & propria causa illorum effectuum. Item, si fierent illa animalia solum in conuentu aliquarum certarum stellarum, tunc sequeretur, quod quando illæ stellæ non conuenirent, sicuti rarò conueniunt; non generarentur illa animalia, quæ tamen uidemus quotidie generari. Ideo ipse ponit aliam uiam respondendi ad hoc dubium in examine huius loci. Aliqui enim dicunt pediculos generari ex sudore, aliqui ex carne putrefacta: Ut cunque tamen sit, calor corporum cælestium etiam ipse agit; quoniam ille omnia manutinet naturalia: at ille tamen calor non sufficit; sed requiritur ultra hoc calor in materia segregata contentus, qui facit, quod in alia materia generatur aliud & aliud animal, siue aliud & aliud mixtum. nam materia, quæ est segregata, alium calorem recipit à cælo quàm alia: & alius est calor in hac materia segregata, alius in alia. Et ideo Albertus attribuit calori, qui est in materia segregata: Auerroes uerò calori, qui est in aere. Quæris autem, utra opinio sit uerior? Pro opinione Alberti facit textus, qui dicit, quod segregata caliditas est ea quæ generat illa animalia. uidetur etiam ratio concordare, quoniam in intestinis nostris generantur uermes; & in hyeme, & in omni tempore anni. ergo non erit calor in aere causa illorum. Ex alia etiam parte uidetur, quod sententia Auer. sit uera, ut tertio de gener. anim. ca. 10. ubi dicitur, quo modo generantur animalia. nam quâdo deuenit philosophus ad ea quæ gignuntur ex putredine, ut sunt multi pisces, & multi uermes; tunc dicit, quod, quando multum pluit, tunc multi generantur uermes: materia enim per aquam commixta cum terra, & calore solis cum aere ambiente, agente, generantur animalia illa: ergo uidetur quod Aristoteles concordet cum Auer. nam terra gerit uicem materiæ, sicut sanguis menstruus: & spiritus excitatus à calore solis gerit uicem spiritus uitalis, qui in menstruo sanguine apparet, & agit. Domini ambæ opiniones sunt fortes propter authoritates Aristotelis quæ uidentur sibi contradicere. Vnde mea sententia, & opinio Alberti est uera in parte, & opinio etiam Auerrois uera est in parte: nulla tamen est in toto uera. Sed forte ex ambabus, iunctis simul illis dictis quæ bona in utraque fuerunt, poterit construi una bona responsio. Aristoteles autem in eo loco libri de generatione anim. soluit. Et noster Virgilius non malè cecinit, quod sunt Iouis omnia plena. nam calor cælestis disseminatus est per totum orbem; calor autem est instrumentum productiuum genitorum ex putredine. unde ibi concurrunt calor solis & astrorum, & aer circundans: sed ille qui est in re segregata, est immediatus: ideo uterque modus est bonus, & Alberti & Auer. Et Aristoteles utrumque tetigit, unum in libris meteorol. alium in libro de generatione animalium: unde in ambobus locis dicit uerum; quoniam aliquando fit per calorem in separatis partibus materiæ; aliquando et per calorem extrinsecum, & ambientem. Ideo magis damno Albertum, quia in ponendo suum modum dampnat Auer. qui tamen in ponendo suum dictum non negauit hoc quod adiunxit Albertus. Ad argumentum autem Alberti, quia oportet uniuersalè agens fieri particulare. dico, quod fit particulare, quoniam particulare agens est spiritus inclusus. ergo utraque opinio est pro parte uera. Secunda autem pars dubia erat, ex qua materia generarentur illa animalia, putrida existente materia? dicit enim philosophus in libro tertio de animalibus cap. 10. quod nullum animal mundi generatur ex parte putrida, sed illa abijcitur & remanet aliquid dulce, quod

ce, quod non incineratur; & ex illo generatur animal, & non ex illa parte putrida & incinerata. Sed dico, quod pars illa ex qua generatur animal, non ex toto est putrida, sed bene aliquantulum macerata, & habet aliquid dulcis. Sed ista sunt triuialia. Videatis uos Gaietanum. Hæc de materia de digestionem.

DUBITATIO LV.

Circa textum 28. mouetur primo dubitatio, quæ à nullo alio mota est, quoniam dicit Aristoteles quod uult loqui de operationibus, quæ proueniunt à qualitatibus passiuis, scilicet humido & sicco. Incidit ergo difficilis quæstio. quoniam, aut attribuntur coagulatio & liquefactio humido & sicco tanquam materiæ, uel ut efficienti seu agenti. Si ut agenti: sed aliquod calidum etiam liquefacit: calor enim solis & ignis liquefaciunt ceram; & calor ignis dissoluit multa metalla; sic aliquod mixtum liquefit à frigido; coagulatur autem à calido, nam lutum fit durum à calido, & syrui etiam inspissantur à calido & liquefiunt à frigido; liquefactio enim uidetur esse effectus tam calidi quam frigidi, & agentium qualitatum, quàm passiuarum, scilicet humidi & sicci. Si uerò conueniunt, ut materiæ & subiecto: tunc sic uidetur esse etiam in generatione & corruptione, putredine & digestionem: quoniam tales operationes attribuntur calido & frigido, tanquam agentibus; humido autem & sicco, tanquam materiæ & subiecto. quare ergo potius generatio & corruptio, digestio & putredo attribuntur ab Aristotele qualitatibus actiuis, hæc autem sequentes qualitatibus passiuis? cum non uideantur attribueri uni potius quam alteri. Vohi autem mouere hanc dubitationem hoc in loco, quia mihi uidetur quod magis conueniat hic quam superius: Item Aristoteles dixit, quod generatio fit, quando actiua dominantur passiuis; putredo autem fit, quum passiuæ dominantur actiuis; & ascripsit generationem actiuis, & putrefactionem passiuis: ergo de putredine erat tractandū hoc in loco, cum Aristoteles dixerit prius determinandum esse ibi de illis, quæ ad actiuas, posterius uerò de illis, quæ ad passiuas pertinent qualitates. Has quæstiones ego nescio determinate & præcisè soluere: uolui tamen mouere. & puto conuenienter mouisse. Cogitauimus primò, dici posse, quod liquefactio & congelatio non sunt à qualitatibus actiuis actiue, id est quod actiue solum concurrant actiue, humiditas uerò & siccitas solum passiuè, & materialiter; sed quod passiuæ etiam qualitates concurrant ut efficientes. Et sic uidetur dicere Aristoteles, & forte hæc est solutio conueniens. non pono tamen hoc pro responsione firma, quia putredo non potest sic fieri, & de putredine non possemus ita respondere: ideo respondeo dubitatiue, ut solet facere Aristoteles in problematibus cum respondens ad aliquod genus quæstionis, dicit [an forte] & cū dubitatione loquitur. dici forte potest, quod argumentū uerè concludit, quod utraq; operatio fit & actiuarum & passiuarum qualitatum, & quod possint esse agentes, & possint esse patientes. Sed quia tunc Aristoteles nominauit has actiuas, & argumentum est rationale: dico quod ethimologia nominis magis sonat actionem in una quàm in alia; nam coagulatio magis uidetur sonare materiam, quoniam ea quæ erant dispersa, coadunantur; generatio uerò & putredo magis uidentur actionem sonare: & forte ita sonat in græco, quod ego nescio. Ad aliam obiectionem; cum dicitur, quod putrefactio uidetur esse opus passiuarum: ergo deberet poni nō in ordine primo, sed in secundo, cum dicit se dicturū Aristoteles de proprietatibus & operationibus, quæ conueniunt mixtis ratione qualitatum passiuarum. Sed dices quod Aristoteles in cap. de putred. scribit, quod putredo est opus alienæ tantum caliditatis, & propriæ frigiditatis, ergo conuenit actiuis. Dico ego, quod dicit etiam Aristoteles postea, quod fit putredo, cum passiuæ dominantur qualitatibus actiuis: ergo est opus passiuarum. Quid ergo dicendum? Dico, quod conuenit actiuis per supradicta; quoniam est operatio caliditatis alienæ, & frigiditatis propriæ: at quod passiuæ dominantur actiuis, hoc est ex defectu actiuarum, id est quod non passiuis propterea debet attribui hæc operatio, quoniam passiuæ non agunt eam; sed actiua eam agunt: uerum quoniam non sunt ita fortes in mixto, ut possint facere digestionem, quoniam non possunt obtinere super passiuis; ideo per

per sui absentiam & debilitatem causant aliam operationem, scilicet putrefactionem: unde sunt causæ deficientes, ut dicitur secundo phys. quando nauæ absentia est causa naufragij. nonne etiam cum confitemur peccata nostra, dicimus opere & omissione? ecce quod ommissio benefactorum quæ fieri potuissent, & debuissent, est etiam causa efficiens peccatorum. Vnde passiuæ dicuntur obtinere, quando actiua non possunt uincere ea, & subiugare.

DUBITATIO LVI.

Lia dubitatio, quoniam in eodem textu dicit Aristoteles quædam esse humida actu & quædam potestate: & quod possibile est aliquod esse actu humidum, quod tamen potestate exsiccat, ut dicunt medici de uino, quod cum est magnum & potens, actu humectat, quod nobis ostendit experientia; uirtute tamen exsiccat. Ego non uidi hoc apud Auic. Sed bene apud Galenum. Vnde de extinguentibus titim moderni practican-tes, & Sauonarola, dicunt quod cristallus licet actu siccus sit, tamen extinguit titim, & liquefacit, & humectat linguam: sed de illa non loquimur potentia, quæ causat & producit humiditatem, uel siccitatem, licet hoc sit mirabile. Credo multis modis contingere, quod illa uina fortia exsiccant, primo enim credo ratione multitudinis partium spumosarum in ijs existentium, quoniam uina maluatica, Cretica, & falerna multos habent spiritus in se, & partes igneas; ideo faciunt multum uaporare & inducunt siccitatē. Secundo posset etiam fortasse dici; quod in ijs sunt multæ partes rationum diuersarum: quædam sunt aqueæ & humidæ humectantes, & ratione illarum humectant; aliæ sunt terreæ & igneæ, & ratione illarum exsiccant, sicut dicimus de coriandro, quod in una parte unam, in alia aliam uim habet. et sic dicimus de aceto, & multis alijs. Tertia responsio quæ ponunt omnes medici, est, quod, non quia calidum neque quia frigidum & humidum aut siccum; sed quia habet talem proprietatem specificam occultam, & est fuga communis omnium medicorum & physicorum. Et hanc responsionem ponit Auic. in prima secundi Aliquando autem siccum humectat per accidens: ut quando habemus magnam famem, tunc sustinendo famem eadem aufertur, quoniam trahit stomachus ad se malas humiditates, & humectatur stomachus malis humoribus, & cessat fames, per accidens, non per se, & propter frigiditatem.

DUBITATIO LVII.

Lia est dubitatio. Quoniam glacies liquefacta actu est humida, plumbum uerò, & glacies non liquefacta, sunt actu sicca; tamen non tam sicca est glacies congelata, ut possit triturari siue teri: quomodo autem hoc est? An ibi sit uera siccitas? si dicas, quod sit uera siccitas; quæro quid generauerit eam siccitatem? nam frigidum immediate non potest generare siccum. Item contingit, quod aliquid sit siccum ratione caloris, ut audietis in textu sequenti: ergo etiam calidum & frigidum exsiccariuum est. unde calidum rarefacit, frigidum uerò facit constare. cum ergo calidum facit siccitatem, tunc à subiecto facit euaporare, & corrumpit humiditatem: similiter frigus, si debeat causare siccitatē, necesse est, quod corrumpat humiditatem: unum enim contrarium non potest induci, nisi alterum corrumpatur, aut expellatur: si ergo est uera siccitas, tunc in glacie liquefacta, quomodo redibit eadem humiditas? Et si non est uera siccitas; quid generabit illam nouam humiditatem? aut enim redibit eadem siccitas in numero, aut nō eadem; & aut erit uera siccitas, aut non uera; si non est uera siccitas, quæ redit: ergo sensus, cum omnes ueræ conditiones sensationis obseruatæ fuerint, decipietur. Vnde ferrum limatum in puluerem redigitur, & fit siccum; sensus autem ibi intuetur eam siccitatem: & sic de glacie trita. Si ergo est uera ibi siccitas, quis generauit illam? si non est uera: ergo sensus omnibus conditionibus obseruatis decipietur. Et si siccitas illa corrumpitur per liquefactionem: quid regenerabit eam? Vos super hac re considerabitis.

ALia dubitatio quando dicit Aristoteles, quod plus habentia de terra sunt terrea, quæ autem plus habent de aqua, sunt aquea. ergo aliqua plus habent de terra, aliqua uero plus de aqua. hoc dicit Aristoteles in textu. & Alexander circa expositionem text. dicit idem. Et dat exemplum de melle, quod plus habet de aqua. Item Aristoteles in secundo phys. cap. 8. ubi probat formam esse magis naturam quam materiam: dicit, quod res magis habent de eo, in quod magis resoluuntur. nam in quorum resolutione plus inuenitur de terra, illa magis sunt terrea; & sic de alijs. Ex alia autem parte hoc uidetur magis aduersari Aristoteli secundo de generatione cap. 49. ubi dicit, quod mixtum magis habet de illo, in quo magis moratur. Et in eo loco Io. Grammaticus (non enim alium græcum interpretem super eo libro habeo, licet etiam sit male traductus) dicit, quod uult philosophus, quod omne mixtum restans circa medium (dicit autem circa medium ad differentiam uaporum & exhalationum, quæ non sunt circa medium sed in aere, ideo non sunt uerè circa medium, nec etiam sunt uerè mixta) quod uelit inquam, omnia quæ remanent uerè circa medium idest terram, & quæ sunt uerè mixta, esse terrea à prædominio. Et ibi Aegidius, Thomas, Albertus, Et Paulus Venetus, ponunt omne mixtum siue terminatum, siue interminatum esse à prædominio terreum. Vnde D. Thom. secundo secundæ distin. 15. quæst. secunda art. primo, in responsione ad tertium argumentum de operibus septem dierum, tenet quod omne mixtum à prædominio sit terreum. Et quamuis dicatur aereum uel aqueum, hoc non est absolute, & simpliciter intelligendum, sed comparatiuè, ad alia scilicet quæ non tantum de aere aut aqua habent, ut ista illis comparata: nam licet omne mixtum sit à prædominio terreum, quoniam plus de terra habet quam de aliquo alio elemento; tamen adhuc sunt multa aquea, multa etiam aerea, quæ non comparatione aliorum elementorum quæ in ipsis sunt, talia dicuntur; sed comparatione aqueæ quantitatis aut aereæ, quæ est in alijs mixtis. nam penna dicitur plus habere de aere (exempli gratia) quam quodcunque aliud mixtum: sed adhuc plus habet penna de terreo quam de aqueo, aereo, aut igneo: quod patet, quoniam ultimo tandem cadit in terram relicta suæ naturæ. Hæc est responsio D. Thomæ. quæ tamen mihi nullo modo uidetur esse ad mentem Aristotelis, quoniam comparat philosophus aquam ad terram, & dicit [cuius unumquodque &c.] Secundo non uidetur uerum, quod dicit D. Thom. Quod enim uinum habeat plus de terra quam de aqua, hoc non possum persuaderi: multa enim sunt uina, & plura alia liquida subtilia, quæ si bullierint aut exhalauerint, nihil relinquunt in fundo terre: & tamen uidebis in illis esse multum de aqueo. Ideo licet hoc dixerint latini ferè omnes, & Arabes, quoniam Auerroes eius est opinionis: non tamen possum animo meo complecti, hoc esse uerum. Credo quod cæcus cæcum ducat, & ambo in foueam cadant. sequuntur enim omnes Auer. in hoc. sed si Aristoteles ita sensit; ego fateor me Aristotelem non intelligere, nec ei assentiri. Ioannes Grammaticus exponit hic, plurimum terræ, idest non comparatiuè, sed positiuè multum de terra: & hoc fortasse intellexit Aristoteles. Si ergo uobis hæc ultima expositio satisfacit, accipiatis illam, aut etiam unam de superioribus. Ego dixi quod sciui, si uos uultis meliora; inueniatis.

ALia dubitatio, quoniam in eodem textu 28. dicit Aristoteles, quod animalia non degunt in igne, aut in aere; sed solum aut in aqua, aut in terra. Hoc omnino uidetur falsum. nam homines & aues manent in aere, immo non possunt uiuere extra aerem. et aliqua etiam uiuunt in igne. Nec uolo hic ingredi in opinionem Platonicorum de demonibus. Sed Aristoteles lib. de historijs animal. cap. 19. dicit In Cypro esse ignem, qui cum diu durauerit, inueniuntur animalia uolantia per illum ignem, quæ in igne uiuunt per multos

multos dies, & quam primum exeunt ignem, statim moriuntur. Et Plinius etiam meminuit illius rei. & hoc argumentum procedit contra Aristotelem, si eius uerba, cum dicit [in igne, in aere, in terra, in aqua] interpretemur, quod hæc propositio indicet habitudinem loci ad locatum. si uero dicant aliam habitudinem; ego non inuenio, quæ sit præter eam, quæ est loci ad locatum. Galetanus, licet non mouerit hoc dubium, uidit tamen ipsum, & etiam Albertus, qui in com. uult quod dicat habitudinem loci ad locatum, non quidem absolute, sed quiescentis & residentis in loco: nam animal duos motus habet, scilicet naturalem & uoluntarium; animal enim per aliquod tempus moueri potest motu uoluntario in igne, & manere aliquantum in igne, & talis motus non sequitur elementum prædominans. alius autem est motus naturalis, insequens elementum prædominans, & non uoluntarius: & tunc nullum mixtum mouetur, nec ad aerem nec ad ignem; sed solum aut ad aquam, aut ad terram. Vnde si animal esset mortuum, uel dormiens, semper moueretur ad unum ex illis duobus. Et hæc glossa licet sit ualde apparens, non tamen est omnino uera, quoniam si esset uera, sequeretur, quod pisces quiescerent in aqua, quod est falsum, ut licet uidere in quarto de historijs anim. cap. 10. ubi loquitur de somno & uigilia animalium. & dicit quod sepeliunt se, quasi in arenam, & mouentur ad terram, quando uolunt dormire. Item quando pisces mouentur in aqua, mouentur motu uoluntario. Item pisces mortui proiecti in aquam cadunt ad terram, antequam incipiant putrescere: cum uero post triduum incipiunt putrescere, tunc ascendunt, & ita fit de multis cadaueribus animalium, & hominum, quæ non tamen ascendunt ante putrefactionem. Hæc sunt contra Galetanum Alber. & ante illos Auerroem. quæ quidem dicta sunt ex sententia Aristotelis. Alexander uero habet alium intellectum istius loci, & cum dicit Aristoteles quod animalia degunt in aqua, & in terra: hoc intelligit quantum ad nutrimentum, nam ex eisdem sumus & nutrimur: unde animalia omnia aut nutriuntur aqueo, aut terreo, sicut componuntur ex aqueo & terreo. Et licet aues uolent per aerem; tamen nutriuntur terrestri: uolant enim sæpe ut capiant cibum, uel ut fugiant res sibi inimicas. Sed de hoc latius dicere esset alterius speculationis. Ego probo magis hanc expositionem Alexandri, licet forte & alia sustineri possent ad bonum sensum. Et quia dicit Aristoteles, quod omne mixtum à prædominio est terreum, in 49. com. secundi de generatione, & si inspiciamus textum, uidetur dicere, quod basis omnium mixtorum est terra. & expositores & textus uidentur dicere quod omne mixtum à prædominio habeat terram: & Io. Grammaticus est in ea sententia; mihi tamen non uidetur hæc esse uera. nam uinum & aqua ardens, non habent plus de terra. Similiter uina nostra Mantuana & Ferrariensis, quæ sunt ualde subtilia. Certè glossa D. Thomæ mihi non placet. Et Alexander dicit, quod mel & ea quæ in aqua soluuntur, habent plus de aqua: & non comparat, ut D. Thom. qui exponit plurimum, idest comparatiuè. Vos eas partes sequimini, quæ uobis magis placent.

Sed quia quæsiuit unus uestrum, ex hoc quod Aristoteles uult quod basis omnium mixtorum est terra, uel aqua: An possint reperiri aliqua mixta, quæ sint à prædominio aerea, uel ignea? ideo hæc adiungo ad abundantem doctrinam. Et uidetur quod sic. nam dicit Aristoteles in hoc quarto, quod ea, quæ inflammanantur, ut sunt pingua, fiunt ex prædominio aerea, ut in tertio de coelo, ubi dicit de lignis, quæ omnia natant præter ebanum. similiter oleum & multæ aliæ pinguedines supernatant in aqua; quoniam pars aerea in eis dominatur: sic etiam de igne. Si quis pariat erysipelas, & superfundatur unum uas aquæ, non extinguetur, cum tamen si quis haberet maximum ignem, aqua ignis ille extingueretur. Item noctilucæ & cantharides comburunt, & tamen non extinguuntur: fiunt enim ex eis cauteria. Item itella piscis est tantæ caliditatis, quod, quicquid tangit, comburit, ut dicit Aristoteles. Sustinendo autem communem opinionem, quod nullum animal est, quod ad molem siue ad quantitatem, plus habeat de igne, uel de aere, quam de aqua, uel terra, dico, quod illa non sunt ignea à prædominio. dico notanter, secundum molem,

molem, quoniam possunt ignea esse secundum uirtutem, sicut Aromatarij dicunt confecti-
onem aliquam esse scamoneatam, & tamen quo ad molem non dominatur in ea scā-
monea; sed solum quo ad uirtutem: sic & mixta hæc non uidentur aerea aut ignea ratio-
ne molis, sed tantum ratione uirtutis. Vnde magna est potentia aeris & ignis, sicut ui-
demus in instrumentis bellicis cum impelluntur lapides maximi ponderis ad distantiam u-
nius milliarij: uis aeris & potētia uirtutis in igne & aere præponderant quantitati uirtu-
tis ipsius terræ. Vnde dicam illa mixta esse aerea, uel ignea, quo ad uirtutem. Ad argu-
mentum ergo de erysipelate, ibi dixit Albertus unum, & citat Alexandrum, quem ta-
men ego non uidi in ea parte, & est libro de uegetabilibus. quòd ignis multò maiorem
uim aliquando habet iunctus alijs rebus, quàm si per se apponeretur. complexio enim 19
ualde multa agit, & ille uult animam esse complexionem, licet in hoc repræhendatur.
Sed ego adhuc habeo unum magnum dubium. quoniam, ponatur aceruus magnus ligno-
rum, & ascendat ignis ascensu usque ad cœlum, tunc combustis lignis relinquatur quæ-
dam minima pars cinerum: ita ut pro ceterum modijs ignis, uix fiat unus modius cinerum,
siue terræ. Flamma autem attestatur de ignea parte, & de aerea, quæ in eo mixto fuit. ui-
detur tamen, quòd ignis quantitas siue flamma sit quasi infinita respectu illius terrei,
quod remansit, postquam materia combusta est, & flamma extincta. Magna est autoritas
Aristotelis. & soluere quæstionem hanc mihi non uidetur facile. Vos considerate. Certè
quæstio non est extra propositum omnino, quamuis forte in alio loco magis conueniret.

D V B I T A T I O L X I.

Sed occurrit adhuc unum aliud argumentum ad id, quod dixit Aristoteles, animalia nõ
uiuere in aere, neque in igne: sed solum in terra, & aqua. Animalia quædam gignun-
tur tempore hyemis sub niue, & uiuunt sub niue, & sunt uermes quidam, sicuti ego uidi,
qui non possunt uiuere nisi sub niue, & niue transeunte moriuntur. Similiter etiam aliqua
generantur in igne, & uiuunt, & uolant, & gaudent in igne, & cum ignem exeunt, moriun-
tur, hoc enim tetigit Plinius 1. lib. cap. 36. & appellat ea pyriuia à πυρ græcè, id est, ignis la-
tinè. Quomodo autem saluari hoc potest, cum uita animalis consistat in calido tempera-
to, quòd illa uiuant in calido maximo & igneo; aut in maximo frigore, quod est in niue? 30
Dico quòd hæc animalia uiuunt in terra, quæ est occupata aut ab igne, aut à niue. uel
hæc, quæ uiuunt in niue uiuunt in aqua, quia nix est aqua. Sed quòd statim moriantur ex-
tra illum ignem, & extra niuem; hoc est, quia natura non transit de extremo ad extremũ,
nisi per medium. vnde, quia illa animalia assueta sunt uiuere in niue, cum deueniunt ad lo-
cum qui est extra niuem, & minus frigidus niue, moriuntur, quia ille locus uidetur illis ca-
lidus comparatione ad niuem. & ita animalia quæ assueta sunt uiuere in igne, cum subito
ueniunt ad illum locum, qui est extra ignem, tunc ille uidetur eis comparatione illius qui
fuit in igne, frigidus: ideo subsistere non possunt, & moriuntur. Plinius dat aliam ratio-
nem, quòd sit ratione pabuli. Sed ego Plinio non assentior, quòd sit solum ratione pabu-
li: sed est etiam ratione loci. nam si quis fuerit per integrum annum in carcere, uel in ali-
quo alio loco obscurissimo, & postea exponatur subito radijs solis in meridie; ille excæ-
cetur, & forte etiam moreretur. Potest tamen etiam ratione pabuli aliquis mori. noui
enim ego quendam, qui condemnatus erat ad perpetuos carceres, ea lege ut solum pane
& aqua uictum haberet. Hic cum longis temporibus solo pane & aqua usus fuisset, im-
petrauit una die à quadam muliere ut sibi daret carnes, quæ capones exhibuit: ex qua
comestione statim mortuus est, quoniam natura ex subitanea mutatione tantum oppu-
gnata fuit, ut succumberet.

D V B I T A T I O L X I I.

Aliud dubium circa id, quòd nunc dicebamus. Quomodo in animali genito sub ni-
ue possit defendi sensatio & nutritio? nam si est animal, necessario uiuit, cum ha-
beat

beat animam. necessarium autem est omne animal quamdiu uiuit, nutriri. Si igitur ani-
mal est, etiam sensituum: sensus autem & nutritio fiunt per caliditatem: quomodo ergo
sub niue possunt nutriri & sentire, cum sub niue sit maxima frigiditas: aut quomodo sub
niue potest esse calor? Dico, quòd illa animalia nutriuntur & sentiunt. nam intra niuem
non est tanta frigiditas sicut extra, in cortice niuis, quoniam in medio sunt partes calidæ,
ignæ. dicunt enim rustici, quòd quando frumenta tempore hyemis ut circa festum na-
talis Domini habent niues, tunc bonum est, & melius, quàm si non sint, & hoc affirmat
& Columella & Albertus magnus in suo de uegetabilibus lib. cõmune adagium est quòd
quo peruenit tempestas, ibi per triennium fit sterilitas; quo autem pertingunt niues, ibi
fit fertilitas. In niue enim multæ sunt partes spumosæ, & calidæ, quod apparet ex
albedine eius. sed de animalibus degentibus in igne, maius est dubium quo ad eorum
generationem: primo, quoniam quinto de generat. anim. dicitur, quòd ex sicco siue ari-
do non generatur aliquid. sed talia animalia gignuntur ex chalcite lapide, qui est siccor.
secundo omne uiuens uita mortali, nutritur: quomodo ergo animal in igne nutrietur, cū
ex puro elemento nihil possit nutriri? immo nec ex aere quicquam nutriri potest. tertio est
animal: ergo sentit. tunc, illud membrum per quod sentit, erit aut caro, aut proportio-
nabile carni, cuius complexio debet esse in medio: nam si esset tantæ caliditatis ut ignis,
non posset sentire, quoniam tactus debet esse fundamentum omnium sensuum: quomo-
do ergo sentiet in igne calidissimo, quin corrumpatur illa complexio organi tactus; præ-
cipue cum ibi sit tam modica frigiditas? necesse est enim esse in animali aliquid de frigi-
do, si debet esse mixtum; & hoc uidetur impossibile; nam, cum ignis comburat lapides,
ligna, ferrum, & multa solidissima & durissima; quomodo fieri poterit, ut illud minutu-
lum animalculum non consumatur? nisi uellemus dicere, quòd fiat hoc, ut factum est de
tribus pueris Mysach, Sydrach, & Abdenago in fornace ignis, quòd fuit miraculosum.
Sed quomodo fieri potest, ut stent in igne? uolant enim in igne illa animalia, & habent
alas; alæ autem animalium sunt combustioni aptissimæ, ut docet experientia: quomodo
ergo fieri potest, ut adminus alæ non absumantur igne? Domini mei Aristotelis autori-
tas est magna, & etiam Plinij. ad Cyprum parua est distantia & multi homines nunc sunt,
qui illic fuerunt, & hoc affirmant de illis animalibus, & authores in hac re concordant;
ego tamen non possum hoc credere. Sed quomodo respondendum erit ad auctoritatem
& ad argumentum hoc, si uelimus saluare dicta Aristotelis in libro de historijs, & de ge-
neratione anim? Dico, quòd ex lapide possunt fieri animalia per putrefactionẽ, & in igne
possunt fieri animalia. Vnde tertio meteor. lapides sunt geniti ex duplici exhalatione,
cuius una pars est humida, quæ potest putrefieri, & ex illa generari animal. Vnde dicunt
alchimistæ, quòd ex lapidibus extrahunt oleũ, & aquam per alembicationem. ideo ex illa
substantia aquea, humida, possunt generari animalia, & sic non generantur ex arido, sed
ex humido. Ad secundum est animal ergo uiuit. ergo nutritur. Plinius magnus fuit uir, &
eius liber est egregius quo ad quia est, sed non quo ad propter quid, siue ad causas illo-
rum effectuum assignandas, ideo quæ nos quærimus, Plinius non dicit. Tamen noteris,
quòd Aristoteles facit mentionem de aliquibus animalibus, quæ nunquam comederunt
nec biberunt nec egresserunt; multa dicunt etiam alij, & non est fabulosum, quòd aliqua
foemina permanferint per duos menses sine cibo. immo hystoriæ etiã dicunt de tribus an-
nis. Item multa animalia, ut ranæ, & ursi tempore hyemis, & aliqui glires, tam uiscosum
habent humidum radicale, & etiam nutrimentale, & calor illorum est adeo debilis, ut hu-
midum, cum sit ualde tenax, non facile sit resolubile; ideo possunt stare per sex menses &
plus sine comestione, sicut pulli cum sunt nuper nati antequam exierint corticem oui, &
antequam procedant in lucem, per magnum tempus manent in ouo sine nutrimento, &
tamen cum mox exierint, incipiunt edere, & bibere. Sic ergo dicam & de illis animalibus,
quæ uiuunt in igne, nam est in illis humidum sufficiens caliditati, ita quòd calor non
potest illud consumere in multo spatio temporis, ideo uiuunt sine cibo ab extra assum-
pto. Ad aliud dubium de sensu. Dico, quòd caliditas illorũ animalium est minor quàm
caliditas ignis, non enim habent summum calorem, quia cum illo, non possent sentire,

nec uiuere, neque calidum eorum est tantæ caliditatis, ut ignis; est tamen calor fundatus in humido tam uiscofo, & tenaci, quod per tempus quo durant illa animalia, non potest illud humidum absumi, nec ignis potest eis nocere, etiam in multo tempore. unde & salamandra uiuit in igne, & extinguit ignem. Et cum Aristoteles dicit Salamandram uiuere in igne, dico hoc esse; quoniam pori in ea sunt tam stricti, quod ignis non potest penetrare illos, & consumere humiditatem illorum. Vnde qui boni essent philosophi, possent facere arte aliquas res, quæ non dissoluerentur igne.

D V B I T A T I O LXIII.

Aliud dubiolum est, quoniam Aristoteles in loco de respirat. & inspir. dicit quod non seruat calor in actu, nisi euentetur: nam plantæ euentantur per alimentum, pisces per aqua: & uniuersaliter nihil potest manere nisi aliquo modo respiret. quomodo ergo illa animalia ignea euentantur? oportet enim ut habeant euentationem aliquam, si debent uiuere. Ad hoc nescio quid dicendum sit. forsân habent aliquid in eis, per quod euentantur, & spiraculum aliquod datum à natura, quod ego nescio.

D V B I T A T I O LXIII.

Pro complemento etiam eorum quæ dicta sunt, notandum quod forsân possibile esset inuenire hominem, qui ex cõpositione sua haberet etiam constitutionem à generatione, quod ignis non absumeret nec læderet eum, etiam si totus poneretur in igne. Nam Plutarchus grauius author scribit de Pyrrho rege Epirotarum, cuius pes unus cum quo sanabat spleneticos, comburi non potuit, corpore etiam toto exusto. Auic. etiam ipse dicit se uidisse hominem, qui si prius mordebat serpentes, necabat eos; & si prius serpentes mordebant eum, illi non nocebant. Ego quoque, cum essem puer, uidi quendam habentem lanceam, qui acumine sine ferro penetrabat totam armaturam catafracti equitis, lancea illefa remanente, nec aliquo modo lanceæ extremitas obtusa reddebatur. Et licet hoc sit mirabile dictu, multi tamen adhuc sunt Mantuæ, qui hoc sciunt, & uiderunt sicuti ego uidi, & ille potuit uendere lanceam illam 300. ducatis. Ideo non omnia talia fiunt incantatione, aut malorum dæmonum adiuuamine, ut multi imperiti physicarum rerum credunt.

D V B I T A T I O LXV.

Alia dubitatio incidit ex expositione Alexandri, cum exponit literam huius capituli. Nam diffinit Aristoteles quid sit molle, & quid sit durum. Secundo dicit differentiam inter durum simpliciter, & durum secundum quid, molle simpliciter & molle secundum quid: illæ tamen differentie cognoscuntur per tactum: durum enim simpliciter & durum secundum quid, cognoscuntur per sensum tactus: unde ponit differentiam inter sensum tactus & sensum uisus: quoniam uisus est sensus ualde spiritualis, tactus ualde materialis: ideo tactus non absoluitur à calido, & frigido, humido, & sicco. Et quia organum tactus componitur ex qualitatibus tangibilibus realiter, ideo non potest omnem qualitatem tangibilem cognoscere; sicut uisus, quoniam immaterialis est, absolutus ab omni colore, omnes colores cognoscit: tactus autem solum solutus est à qualitatibus extremis, non autem medijs: nam consistit tactus in mediocritate quadam siue proportione illarum qualitatum. Et quia omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti: ideo non sentit qualitates medias tactus, cum ex illis sit compositus; sed bene extremas. fert ergo iudicium de extremis tactus, non autem de medio: extrema autem sunt simpliciter talia; ideo illa de quibus sensus tactus iudicat, quod sint talia, illa sunt simpliciter talia, & sunt extrema: sensus autem corrumpitur ab extremis, & conseruatur à medio, quoniam consistit in illa mediocritate. Hæc est Alexandri expositio, quæ maxime quadrat textui. Ea tamen

men

men facit mihi magnas dubitationes. Et primo uidetur quod ea, quæ sunt molliora, sint simpliciter talia; quoniam sensus tactus illa percipit: patet enim sensu, tactum ipsum iudicare inter duritiem ferri, & duritiem plumbi: unde ferrum & plumbum à sensu tactus non iudicantur æquè mollia: ita & ferrum ad sensum durius est adamante, & adamas item sentitur longè durius: & sensus tactus differentiam inter hæc ponere potest. quis enim tangendo utrunque, non sentiat utrum durius sit altero? Item loquendo de calido & frigido. quis diceret, quod ferrum ignitum ex tactu non sit calidius flamma? & tamen flamma in se est calidior: ignis enim longè est calidior quàm ferrum ignitum. ergo quæ excedunt mediocritatem sensus tactus, non sunt simpliciter talia. ideo expositio Alexandri non uidetur uera. Respondetur, quod absolute intelligendo argumentum concludit, & demonstrat. Sed si intelligamus, ut fortè dicunt moderni: non militat contra Alexandrum, quod illud, quod habet plus mediocritatis, est absolute tale: nam accepta tota latitudine ut octo, tunc gradus ut quatuor, nihil operantur: sed quicquid est summe tale, dicitur simpliciter tale: ut si aliquid dicatur transire gradum caliditatis, qui est ut quatuor, tunc dicatur simpliciter tale, ueluti qui est graduum ut quinque, uel ut sex. nam sexto phys. illud dicitur magis album, cuius plures partes sunt albæ. Forsân etiam Alexander ita intellexit; quod illa sunt mollia absolute & simpliciter sine conditione, aut dura simpliciter, quæ transeunt illud temperamentum medietatis, ex quo tactus constituitur, & ipsum medium non sentit: ita quod omne, quod excedit medium, dicitur simpliciter tale, aut molle si uersum latus mollis, aut durum si uersum latus duricie declinet ultra mediū. Vel dicendum, ut exponit Albertus, quoniam sensus tactus est quædam medietas, omnia enim organa sensuum consistunt in quodam medio: ideo ea quæ sunt sensibilia, debent esse extra media, cum omne recipiens debeat esse denudatum à natura recepti: sic sensibilia de nullo extremorum participare debent, ut dicit Albertus.

D V B I T A T I O LXVI.

Aliud dubium, circa textum 30. cum Aristoteles arguit probando, quod omne corpus aut est durum, aut est molle: nam aut cœdit tactui, aut non cœdit, si est durum, non cœdit, & est terminatum termino proprio & habet figuram ex se, non ex continente, & ideo terminatum est: si uerò est corpus cœdens tactui, tunc id pariter est terminatum, ut cera quæ cœdit tactui, cum non liquefacta est, & est terminata: & sic omne corpus siue molle siue durum est terminatum. quoniã aut cœdit, aut non cœdit. Si cœdit est terminatum, si etiam non cœdit est pariter terminatum. Videtur hoc argumentum Aristotelis peccare per fallaciam consequentis: quoniam assumit medium, quod est in plus, quàm illud, quod probari debet; nam eodem medio probabitur aquam aut duram esse, aut mollem, quoniam aut cœdit aut non cœdit. ergo aut est dura aut est mollis. Et etiam quodcunque horum dixeris erit terminata aqua. Inter contradictoria enim non est medium. Sed cœdere & non cœdere non sunt propria terminati, sed sunt medium ad probandum aliquid esse terminatum, non proprium sed minus amplum, & quod ad plura se extendit. Hæc dubitatio non est mota ab aliquo, sed est nostra, & uidetur rationalis. Dico tamen, quod iudicio meo Aristoteles bene arguit. probat enim quoniam corpus omne quod durum est aut molle, terminatum est: quoniam si cœdit est molle & est terminatum, & si etiam non cœdit, nõ est molle, sed terminatum & ipsum est. Sed aqua non est neque mollis neque dura, quoniam non cœdit secundum superficiem suam imprimenti, sed circumstat ipsum. Et argumentum Aristotelis optime ualet.

D V B I T A T I O LXVII.

Alia dubitatio ibidem est, quoniam Aristoteles determinat de coagulatione, coagulatione autem habet quatuor causas, ergo de quatuor causis deberet determinare. Sed hic solum numerat tres causas, quod uidetur mirum, cū naturalis loquatur de quatuor

G 3 tuor

tuor generibus caufarū, & hic folū tres enumerat, & omittit finem, & tamen ubi est motus, ibi est finis, naturales autē non abſtrahunt a motu, ſed demonſtrāt per oīa genera caufarū. Hic eſt aliqua difficultas. Et Albertus hanc uidit, & dixit q̄, hic non uult Ariſtoteles tradere perfectam & exactam cognitionem, quia tractaret etiam de quarta illa cauſa. Alexander autem excuſat, quoniam forma & finis coincidunt, tractans ergo de forma tractat etiā de fine, cum ſint idem. Vtraque expositio ſtare pōt, tamen ſanior eſt ſententia Alexandri. Coagulationis enim eſt forma & finis. Vtilitates tamen coagulationis Ariſtoteles hic non ponit, pertinet forſan ad librum de animalibus, & in hoc tunc poteſt ſuſtineri ſententia Alberti.

D V B I T A T I O LXVIII.

10

Alia dubitatio uincula textualis, quoniam Ariſtoteles dicit quod coagulare eſt deficcare, quomodo hoc uerum eſt? Conſideraui ego multum in hac parte quomodo poſſint hæc dicta ſaluari, & imaginatus ſum, quod poſſunt dari tres reſpōſiones. prima, quod coagulatione non eſt uera deficcatio, ſed quodammodo, ut ſupra etiam diximus in alia quæſtione: non enim credo quod ſit uera ſiccitas, nam cum ruruſum liqueſcit & aduenit humiditas, quæro à quo ea generetur: & hæc dicta ſunt ſupra, ideo non repero. eſt autem exſiccatio aliquo modo, quia non fluit, ſicut etiam alia ſicca non fluunt. ſic etiam glacies non fluit, & fortē Ariſtoteles ita intellexit. Alio modo credo poſſe dici, quod ſit ſiccum ex humido, non quod fiat uerē ſiccum, ſed quoddam ſit quaſi medium, ut ex lacte ſit iuncata ſiue lac preſſum, quod eſt medium inter humidum & ſiccum, & tamen non eſt aliquod illorum uerē, ſed quaſi mediū. Tertius modus reſpondendi, & meo iudicio melior, & plus ad textum accedens, quod coagulari non eſt omnino exſiccari, nec conuertitur cum illo, nam in olla aqua conuerſa in uaporem exſiccatur, non tamen coagulatur; ideo exſiccari eſt quodammodo magis commune, & coagulare non eſt ſiccare ſecundum totum, ſed ſecundum partem tantum. unde homo eſt animal non ſecundum totum, & ſecundum uniuerſam animalis naturam, ſed ſolum ex parte, qua contrahitur per differētiam, quæ eſt rationale, & hæc tertia reſpōſio quæ forſan eſt melior.

D V B I T A T I O LXVIII.

30

Alia dubitatio, quoniam dicitur ab Ariſtotele, quod humidum eſt in aere & ſiccum in igne; hæc duæ qualitates ſunt ualde intenſæ in illis, tamen aqua & terra dicuntur elementa magis paſſiua quàm aer & ignis. Hoc mihi facit aliquam dubitationem, hanc autem nullus latinorum uidit, uidit tamen Alexander, & ratio eſt quoniam græci inniuntur textui, latini uerò fabulis quas ipſi ex ſuo capite imaginantur. Alexander dicit, quod bene uerum eſt, quod aeri conuenit humiditas & igni ſiccitas, non tamen ea ratione quod ſpecificentur per illas. ſed terra & aqua ſpecificantur per illas. Conſideraui ego dicta Alexandri an poſſint ſtare; nam quod terra conſeruetur per ſiccum, hoc negari non poteſt, cum terra ſit prima omnium ſiccorum; ſed aqua ipſa non eſt prima omnium humidorum. ergo bene intellexit, cum aer ſit primū humidorum, & multo humidior quàm aqua. Nefcio ego, quid Alexander intelligat per ſpecificari; niſi uelit intelligere, ut Ariſtoteles dicit in illo loco, quod aqua eſt primum frigidorum. Si ergo intelligit ſpecificari, ideſt, eſſe tale ſummè; tunc omnia faciunt contra eum. Conſideraui etiam an uelit dicere, ut dicit Commentator ſecundo de anima comm. 115. quod, ſi aliquid eſt ualde humidum, oporteat ut id habeat aliquid ſpecificans ipſum. Sed quid de aere dicendum erit? oportebit enim aerem quoque ipſum habere aliquid ſpecificans ipſum, ad hunc ſenſum, quod non inuenio; niſi uellemus incidere in ſententiam Senecæ, qui uoluit aerem eſſe frigidum. Ego ingenuè fateor me non intelligere, quid uelit Alexander, tamē dicā quod ſentio. Non uidetur mihi Ariſtoteles dicere, q̄ terra ſit ſummè ſicca, & aqua ſummè humida: & q̄ propterea

propterea habeant rationem paſſiui: ſed aqua & terra habent rationem paſſiui propter earum corpulentiam, & non aliter, ut etiam diximus in tex. 28. intelligit enim paſſibilitatem peruenire ex corporeitate & groſſitie, quæ magis ſe tenent ex parte principij paſſiui quàm actiui. cur autem ego iudicem hoc eſſe ad mentem Ariſtotelis, audietis infra, quoniam dicit [ponimus autem aquam eſſe corpus humidum] uult enim quoniam corpus eſt groſſum corpulentum aqua & terra, ideo utrunque habere rationem paſſiui principij magis quàm actiui. Et forte hoc uoluit dicere. Alexander ſed hoc non uidetur mihi poſſe ex eius uerbis elici.

D V B I T A T I O LXX.

10

Alia dubitatio oritur ex dictis Ariſtotelis in hoc eodem textu 30. quoniam dicit frigidum non eſſe actiuum niſi per accidens, in generatione mixti. & medici ſæpe citant hunc locum, & uolunt frigidum eſſe ut diabolus, qui omnia bona peruertit. Vnde frigidum non agit niſi corrupendo. Sed contra frigiditas generat frigiditatem. omne enim ſimile generat ſibi ſimile, & corrumpit ſuum contrarium & apud medicos & philoſophos eſt maxima quæſtio. Auic. etiam dicit, quod frigidum eſt inimicum naturæ, paralyticum faciens. & Concil. differ. 6. facit pulchram quæſtionem de hac re. Ego reſpondeo ſaluo meliori iudicio, quod argumentum concludit ueritatem. appropriauit autem caliditati generationem, frigiditati corruptionem, quoniam in uia generationis mixti frigidum eſt ut paſſiuum, & non ut principium actiuum. nam digeſtio & forma inducuntur à calido tanquam effectiuo; à frigore uerò tanquam adiuuante & temperante nimis calidum, quod aliàs combureret niſi eſſet frigidum contemperans. Secundo etiam, frigus corrumpit, & calor uiuificat, uita enim ſtat in calido, & mors in frigido, ex lib. de mort. & uita. Vnde poetæ fingunt ſolem patrem uitæ propter calorem, omnia enim opera uitæ & ſenſatio & intellectio in hac uita mortali ſaltem per accidens & ſecundario, ſiunt in homine à calido naturali. Cum autem dicit Ariſtoteles, quod frigidum generat, non intellexit quod frigidum per ſe generet. frigidum enim per ſe facit frigiditatem; ſed per accidens generat uitam & mixtum, ut prius dictum eſt in tertio lib. cap. de generatione fulguris & tonitru, & in prima part. aphoriſm. ibi, Ventres hyeme & uere &c. reſpondetur per antiperiſtaſim fieri maiorem calorem à frigido circumſtante ipſam caliditatem incluſam: & propter hoc in æſtate, qui lauantur aqua frigida, maiorem poſtea ſentiunt caliditatem: quoniam pori cutis clauduntur, & calor intra contentus unitur, & fortificatur; ſi uerò laueris aqua calida, pori aperiuntur, & calor exire poteſt, & diſpergitur; & per accidens ſit maior in-frigidatio, quoniam calor exhalat ex poris apertis: & ſic exponunt hîc Gaietanus & Alber. & exponūt copulatiuè hunc locum, & meo iudicio malè: licet enim expositio ſit uera in ſe, dicit tamen Ariſtoteles [aut] Alexander exponit diſiunctiuè, & mihi magis placet ad intellectum textus. dicit enim quod frigidū dupliciter poteſt ſe habere, & generare calorem, uno modo ut in nubibus, quando generatur fulmen & tonitru. tunc enim deſcendit ignis & comburit, quoniam frigidum ſtringit inſequendo illud calidum, quod fugit: alio modo, ut in hyeme, cum frigus eſt in aere, & tamen aquæ in fontibus ſunt calidæ; uapores enim elati à terra & uisceribus eius, miſcentur aquis fontium; & ſic fontes caleſcunt. & hos duos modos intellexit hîc Ariſtoteles, & diſtinxit per coniunctionem [aut]. Aliud notandū, quoniam ſuperius diximus aquam & terram ſpecificari, aerem & ignem non ſpecificari, ad mentem Alex. ſi autem uolumus intelligere ſpecificari, ideſt, ſpecie diſtingui, non poteſt intelligi dictum Alexandri, ut ſupra dixi. Dominus Lazarus dicit, quod ſpecificari eſt tranſire in ſpeciem mixti, & uidetur eſſe alia expositio. Ego tamen credo quod uelit Ariſtoteles duo illa, ſcilicet terram & aquam eſſe ualde copulata in conſtitutione mixti, & aerem & ignem corpus non facere in mixti conſtitutione. nec inuenio in mea gramatica quod ſpecificari ſignificet tranſire in ſpeciem: ſed bene conſtitui in ſpecie. tamen alij iudicent.

Alia dubitatio circa textum 31. quam nullus mouit. Albertus dicit, quòd non est uerum, quòd Aristoteles uelit aquam desiccari. & exponit [&] pro, idest, aqueum desiccatum, quòd habet aliquid de terra; sed aqua ipsa non exsiccatur. Hæc expositio Alberti non uidetur esse uera. Nam exsiccatio & humectatio opponuntur, humectari est fieri aquam ex uapore: aliter enim cum aqua ex uapore fieret, sequeretur quòd fieret exsiccatio, quòd est falsum: & similiter cum ex glacie fit aqua, fit etiam humectatio. sed, fiat conuersio ex aqua in uaporem, uel in glaciem; oportet certè si contrarium humectationis est exsiccatio, has esse exsiccationes: quare necesse est aquam subiectum esse non solum humectationis, sed etiam desiccationis. Item aqua congelatur, sed congelari quoquo modo est conuertibiliter exsiccari: ergo positio illius stare non potest. nam Aristoteles uult humectari & exsiccari esse de eodem, quòd scilicet, si ex spiritu siue uapore fit aqua; exsiccatione fiet humectatio. si ergo aqua congelata ex liquefactione fiet humida: ergo si congelabitur, fiet sicca. hoc enim est necessarium. Verum si congelatio est exsiccatio, tunc alia dubitatio oritur contra philosophum. nanque congelatio immediatè fit à frigido, & non à calido. Dixit autem Aristoteles supra, quòd omnia, quæ exsiccantur, exsiccantur à calido: ergo Aristoteles sibi ipsi contrarius est. Est maximam dubium hoc in Aristotele, quoniam desiccari & humectari sunt opposita: ergo si quando fit ex uapore aqua, fit humectatio, è conuerso quando fit ex aqua uapor, fiet exsiccatio: et hoc non uidetur posse dici, cum uapor sit de natura aeris, qui est summum humidorum. Item si aqua congelata liquefiendo fit humida, ergo per contrarium, quando congelatur, fiet sicca: ex contrarijs enim causis fiunt contrarijs effectus. quomodo ergo stabit hoc, quod dicit Aristoteles, quòd omnis exsiccatio fiat à calido aut interiori aut exteriori? si enim omnis exsiccatio secundum eum immediate fit à calido, aqua tamen non congelatur à calido sed à frigido. Adde quòd si hoc est, ergo & frigidum quoque exsiccabit, nam cōgelari est exsiccari quoquo modo. Certe ego non uideo modum saluandi Aristotelem in hoc loco, propterea quòd si ex spiritu fit aqua, hæc est humectatio, ut patet ad sensum; quis enim dicat aquam generari per exsiccationem? ergo per contrarium quando fit uapor uel aer ex aqua, erit exsiccatio; quod tamen dici non potest, cum aer humidior sit aqua, & sit primum humidorū. Alexander unum dicit, sed non ad hoc propositum, quod uerum est. & ego notauit etiam in primo huius. quòd semper cum humido eleuatur uapor siccus inclusus. Sed hic uapor siccus non est, qui conuertitur in aquam, sed mutatur in ignem; nec est terminus ad quem illius generationis, quoniam ex aqua fit aer uel uapor. Forte intellexit Aristoteles, quòd aer non est humidus eo modo. quoniam aer manifestè non humectat corpora, sicut facit aqua: & quòd ea ratione dicatur siccus. Meliorem solutionem ego non habeo. si uos uultis meliorem, quærite.

D V B I T A T I O LXXII.

Alia dubitatio, quoniam in textu 34. Aristoteles, dicit, quòd exsiccatio fit à calido: quòd autem exsiccatur à calido, liquefit à frigido. dictum est autem, quòd, quando humidum exhalat, tunc fit siccitas. uidetur tamen contra Aristotelem, quòd desiccatio fieri possit immediatè à frigido, & non secundario, idest uniendo calidum. nam quòd frigidum faciat exhalare, probatur, quia comprimendo exprimitur humidum à frigido, & ita fit exsiccatio; sicut lotrices, quæ torquendo pannos & exprimendo exsiccant pannos lauatos. quomodo ergo caliditas facit hunc effectum? Vos uidetis modum Aristotelis. auditis etiam quæ ego dico, mihi enim uidetur sæpè fieri exsiccatio etiam à frigido immediatè. Aristoteles tamen dicit [omnis exsiccatio] & loquitur uniuersaliter. Ego ostendo uobis dubitationem. ostendatis uos solutionem. multi uolunt Aristotelem in omnibus bene dixisse, & stulti sunt. Multi uero respondent hinc, quòd strictius accipiatur hoc in loco

in loco exsiccatio, scilicet pro arefactione, quæ certum est fieri à calido: & hoc uidetur sentire Albertus, quoniam arefactio fit à calido, quòd arefacit, & exsiccatur. & sic uidetur prima facie dicendum. Est tamen difficile hoc sustinere, quia Aristoteles in tam paucis uerbis posuerit æquiocationem. non enim uidetur dignum maiestate tanti philosophi licet. n. philosophi pauca uerba multis onerent sententijs, esset tamen graue tantum uirum in tam paucis uerbis æquiocasse. Et præterea non potest stare hæc expositio. quoniam loquitur hic de exsiccatione opposita humectationi: & si de arefactione hic loquitur Aristoteles, exemplum humectationis oppositæ exsiccationi, est cum ex uapore; fit aqua, eius ergo oppositum erit arefactio, quando scilicet ex aqua fit uapor: ergo secundum te generatio aeris ex aqua erit arefactio, quòd est contra Aristotelem. Oportet ergo dicere aut Aristotelem errasse, aut ponere aliam humiditatem oppositam arefactioni.

D V B I T A T I O LXXIII.

Alia dubitatio, quoniam dicit Aristoteles in tex. 36. res à calido & sicco coagulari posse. prius autem dixit, quòd frigidum, & siccum sunt passiuua. quomodo ergo sic cum erit actiuum & coagulans? Hic non dico Aristotelem errasse, Dico tamen quòd omnis homo mendax. Do autem duas responsiones, quarum utraque est talis, qualis potest. Sequemur autem eorum errorem, qui uolunt tueri omnia quæ dixit Scotus, aut Beatus Thomas, aut Aristoteles. tenendo igitur omnia dicta Aristotelis esse uera, respondebimus, primò, quòd uerum est, quòd illa sunt passiuua, ut dicit Aristoteles: tamen hoc intelligi debet, ut in pluribus. nam non repugnat, quòd etiam aliquando sint actiuua. Secunda responsio, quæ forsitan minus placebit, est, quòd siccum non habet proprium modum agendi quòd corrumpat: sed tamen uidetur habere modum actionis; quoniam retinet ipsum humidum, & retinendo dicitur agere. Valeat hæc responsio quantum potest.

D V B I T A T I O LXXIIII.

Alia dubitatio. Quæritur cur Aristoteles hic tacuit de humiditate? Dico quod humiditas non habet rationem retinendi, sed fluendi, ut dicit Auic. nam in stomacho relaxato applicant medici siptica, quæ retineant, & exsiccant: et non ea, quæ fluxibilia sint & lubrica; proprium enim est humidi facere fluxibilitatem, & non retinentiam.

D V B I T A T I O LXXV.

Alia dubitatio, quoniam dicitur communiter hic, quòd sal exsiccatur à calido & sicco: ergo per oppositum deberet liquefieri à frigido & humido. Sed contra, quia etiam liquefit à calido & humido scilicet in aqua calida, ut patet per experientiam. Possumus dupliciter respondere, uno modo, quòd argumentum concludit, alio modo, quòd non tam bene liquefit à calido, sicut à frigido, in hyeme enim liquefit de se propter frigiditatem: non sic autem in æstate. Sed an postea possit exsiccari à frigido? Credo quòd non possit exsiccari nisi calore. quia tamen causa propinqua siccitatis est siccitas, forsitan etiam caliditas omnino non causat siccitatem, sed siccitas. Vos considerabitis super hoc.

D V B I T A T I O LXXVI.

Alia dubitatio, quoniam in eodem textu 36. Aristoteles dicit, quòd mel elixatum coagulatur ab aqua; non quidem ab aqua in quantum aqua; sed propter frigiditatem existentem in ea. Sed quomodo frigiditas est in aqua, cum elixatio fiat à calido? oportet enim in aqua esse etiam caliditatem, si debet fieri elixatio, cum in aqua frigida nihil possit elixari. Galetanus dicit, quòd adhuc tamen in aqua est aliqua frigiditas, quòd tamen

tamen ego non possum intelligere. Videte uos quid ille dicat, & si ex eo possitis soluere hoc dubium. Ego dicerem, & aliquid dicam siue bonum siue malum, quod duplex est mel, coctum & crudum; mel crudum est uiscosum, coctum autem est magis liquidum, & tale scilicet coctum si ponatur in aqua cruda, & frigida, coagulatur & inspissatur. Et sic credo quod Aristoteles non intelligat absolute, sed comparatione ad mel crudum. Vltius dubitatur, quia dixit Aristoteles quod mel non coagulatur ab humido, sed a frigido. dicit aliquis, unde habuit hoc Aristoteles cum non ponat huius rei rationem? Ego dicerem quod hoc potest sciri magis per experientiam quam per rationem; potest tamen esse ratio quoniam humiditatem uidemus illius esse nature, quod facit fluere, & non inducit constantiam sed fluxibilitatem. ideo credendum est quod id proueniat magis a frigido quam ab humido.

D V B I T A T I O LXXVII.

Alia est dubitatio, quoniam ibidem Aristoteles ita arguit. Si aliquid liquefit a calido & sicco, hoc coagulatur a frigido, & humido. Ex hoc possem ego arguere de cera, quoniam cera liquefit a calido & sicco: ergo coagulabitur a frigido & humido. Similiter plumbum, aurum, & pleraque alia liquefiunt a calido & sicco: ergo coagulabuntur a frigido & humido. liquefiunt enim ab igne & non ab aqua, quæ etiam sit feruentissima, ut habetur 24. problem. problem. Hæc omnia tamen congelantur tam a frigido & sicco, quam a frigido & humido, ergo contra Aristotelem. Ad hoc dicam per coniecturam, & non aliter, quod Aristoteles bene dixit. Et ad argumentum, nego antecedens, quod aliqua liquefiant a calido & sicco: quod enim liquefit, liquefit per se a calido; quod uero hoc calidum sit siccum, uel humidum, hoc non est per se causa liquefactionis, sed per accidens, quia si possibile esset, quod sumi posset solum calidum sine humido & sine sicco, tunc æquè bene liquefaceret, sicuti coniunctum cum alijs qualitibus. Sed dices, si hoc esset uerum, sequeretur, quod etiam calidum cum humido liquefaceret: sed hoc non facit: oportet enim quod accedat siccum. Dico, ut dicit Aristoteles in 24. part. problem. problematibus primo secundo & tertio, quod humorum est prohibere liquefactionem: unde si sit aliquod uas stanni ruptum, & uelis coniungere cum plumbo, aut stanno, & stannum imponas ponendo ad ignem in aqua etiam feruentissima, tamen nunquam coniungetur. Et si dicas, ergo humidum prohibet liquefactionem. Dico quod humidum prohibet liquefactionem: sed propterea tamen siccum causa non est liquefactionis nec promouet.

D V B I T A T I O LXXVIII.

Alia questio, an frigidum cum sicco faciat coagulationem. Si enim facit, mirum est quod Aristoteles non dicat. Si non facit, queritur ratio, quare non faciat. Ego nescio quare, credo tamen quod faciat coagulationem. nunquam enim fieret congelatio glaciei, nisi esset frigus coniunctum cum siccitate. Sed tunc arguitur, si a frigido & sicco fit congelatio, a calido & humido fit liquefactio: sed glacies solum a calido dissoluitur non autem ab humido, ut tu dicebas supra: ergo &c. Ad hæc, Aristoteles non dixit quod congelatio fiat a frigido & sicco: quia est notum de se de glacie, & uoluit hoc subintelligi; ratio autem cur hoc fit, ego nescio. Sed cum dices, si a frigido & sicco fit congelatio: ergo a calido & humido fiet liquefactio: & sic glacies dissoluitur non a sola caliditate sed etiam humiditate. Dico quod calidum etiam solum liquefacit: sed non tam bene & tam cito ut calidum & humidum: fit enim hoc magis a calido & humido quam a calido solo, uel etiam a calido & sicco: siccitas enim non est uera causa liquefactionis, sed causa sine qua non. Videmus autem, quod citius dissoluitur hyemali tempore quando est glacies cum pluit, & est aer calidus, quam, quando solum calidum est, aut siccum & calidum, licet utroque modo consumatur.

DVBI-

D V B I T A T I O LXXVIII.

Alia dubitatio, quando dicit Aristoteles in tex. 37. quod aqua non ingrossatur, quia nihil in ea ficci habetur. Et ego in secundo de generatione dixi, quomodo aqua non potest ingrossari, & sum ibi insequutus Albertum & Marfilium in eo secundo de generatione, quia si aqua congelatur, hoc fit ratione terræ cum ea mixtæ. Hic tamen uidetur dici oppositum, & contradicit hic textus communi opinioni, licet ego sim sequutus illam communem opinionem. Sed quomodo soluat contradictionem huius loci, est alterius considerationis: & non pertinet ad hunc locum.

D V B I T A T I O LXXX.

Alia dubitatio. dicit Aristoteles quod aqua congelata non est ingrossata. Vellem ego scire differentiam inter congelationem & ingrossationem secundum Aristotelem. Certum est enim, quod, non quicquid congelatur, ingrossatur: neque quicquid ingrossatur, congelatur: multa enim congelantur, quæ non ingrossantur, ut aqua congelata: & aliqua è contra ingrossantur, quæ non congelantur, ut patebit in text. 40. de oleo: oleum enim ingrossatur; sed non congelatur, ut dicit nostra translatio. Vellem ergo scire differentiam inter illa, cum non sint idem. Dicit fortasse posset ingrossata ea intelligi, quæ cū crassescant, non tamen remanent sicca, quale est oleum. congelata uerò quæ ubi facta sunt crassiora, etiã dura sunt, & constantia, qualis est aqua. & hæc significatione & distinctionem ego fingo. magna tamen est difficultas, quomodo aqua dicatur cogelari & nõ inspissari: & quomodo Padus dicatur congelari, & non inspissari, hoc certè uidetur mirabile. Et quamuis ego fidem adhibeam Aristoteli, non tñ intelligo, quomodo aqua congeletur & non inspissetur. Et quod maxime me mouet, est, quia in tex. 40. dicit Aristoteles, quod fit ingrossatio, quando ex aere fit aqua, cum tamen ibi non sit expulsio humidi & remanentia ficci, & constantis, immo generetur humidum. Certè magna res est habere autoritatē, & exultationem. ac si quis alius diceret hæc deliramēta præter Aristotelem; profecto derideretur. Fortè autem æquiuocè usus est uocabulo ingrossationis, quod ego nescio. Et ingenue fateor me non intelligere quid uelit Aristoteles hoc in loco.

D V B I T A T I O LXXXI.

Alia est difficultas, & nõ parua in tex. 38. quando Aristoteles dicit quod aquea & terra, & aqua simul congelantur & ingrossantur tam a calido quam a frigido. postea dicit quod sanguis & lac, quod non est coctum, est aqueum & terreum. tamen lac congelatur, sed ingrossatur. ipse tamē dixerat [Quæcunq; autem]. Dicatis uos, quod ea fuit distributio accommodata, id est, quæ possunt, congelantur: & ea quæ congelantur, mixta sunt ex aqua & terra, non quod omnia congelentur. Ego non habeo responsionem aliam meliorem. dicatis uos, si habetis.

D V B I T A T I O LXXXII.

Alia est dubitatio, quoniam dixit Aristoteles cum glacies generatur, non fieri hoc per ingrossationem. queritur ergo, cum lac ingrossatur, dicitur ingrossari, cur glacies autem non dicitur ingrossari? Dico, quod glacies non ingrossatur, ingrossatur autem lac: quia partes humidæ resoluuntur in lacte, & sicca remanent; non autem sic de glacie.

D V B I T A T I O LXXXIII.

Alia

Alia est dubitatio, quoniam dicit in textu 40. quod sales liquefiunt humido, non quocunque, sed humido frigido. uidetur mirabile, quoniam uidemus quotidie sal liquefi in aqua calida, & in ferculis, & alijs huiusmodi: praeterea dicit, quod oleum, licet sit humidum liquidum, tamen non liquefit, quoniam est calidum. sed ad haec, ego teneo contrariam: de aqua enim calida nulli est dubium. sed quod Aristoteles oppositum dixerit, fortasse non uidit hoc, aut in eius patria sales eius erant naturae: aut solebat dissolui in aqua frigida. Vnde licet uerum sit, quod dicit Aristoteles, sal liquefcere in aqua frigida; multi tamen mihi retulerunt, & ego expertus sum, melius liquefcere in aqua calida quam in frigida. Et ideo constat, quod Aristoteles hac in re errauerit, quia fortasse non aduerterit. Sed quid dicendum erit de oleo? Domini ego nescio quid dici oporteat, neque possum Aristotelem defendere. Si errauit, eius sit damnum. 10

D V B I T A T I O LXXXIII.

Alia accidit dubitatio, quoniam dicit ibidem Aristoteles, quod omnia, quae plus aquae habent quam terrae, illa ingrossantur tantum a calido, siue igne; & non coagulantur. hoc autem contradicit manifeste textui 37. ubi dicit, quod ea, quae sunt communia terrae & aquae, coagulantur ab igne, & a frigido. Vnde contradictio est manifesta in libris Aristotelis. Dico tamen forte intelligere Aristotelem, quod commune ex aqua & terra coagulat, aliquando a frigido, & aliquando ab igne. Sed non eadem res coagulat a frigido & a calido: & dicitur [&] capitur disunctiue, id est secundum unum modum coagulat a calido, secundum alium a frigido. tamen haec glosa non placet. Nam Alexander dat exemplum hic de lacte, quod exemplum uidetur contradicere illis uerbis Aristotelis in tex. 37. Vterius omittendo contradictionem, quae est in Aristotele, adhuc uidetur quod lac plus habeat de humido, siue de aqua, quam de terra. Nam mihi uidetur, quod, quae plus habent de aqua quam de terra, ingrossantur a calido: & talia primo ingrossantur ab igne & postea coagulantur. Vnde credo, quod si fumeretur lac, & ignis ageret in ipsum; coagularet. uidetur tamen hoc impossibile. De alio autem, quod plus habet de terreo, & non ingrossatur; sat dictum est in definitione ingrossationis. 20

D V B I T A T I O LXXXV.

Alia dubitatio occurrit in eodem textu 40. quoniam Aristoteles non soluit questionem de oleo, neque responder ad argumentum: quoniam aut terreum est oleum, aut aqueum: si aqueum, congelabitur a frigido; si terreum, a calido. Aristoteles non respondet ad argumentum. Quod si quis dicat, quod est aereum: contra quoniam dixit omnia aut esse aquea aut terrea: aerea autem non est materia coagulationis: sed omnia quae coagulantur aut sunt aquea, aut terrea: ipse autem dicit quod oleum nullum illorum est. Dixerat tamen antea Aristoteles quod omnia aquea & terrea coagulantur ab igne & a frigido: & propterea cum locutus sit uniuersaliter dicens, [omnia] nihil exclusit, sed etiam ipsum oleum 40 inclusit.

D V B I T A T I O LXXXVI.

Alia dubitatio, quoniam oleum ingrossatur tam a frigido, quam a calido; sed non eodem modo: cum enim ingrossatur a frigido, tunc ex aere fit aqua, & ex materia rara fit materia densa. Sed si aer ingrossatur cum conuertitur; nonne hoc fit per essentiam humidi, cum fiat aqua? ergo ibi aduenit humidum aqueum, quod prius non adfuit. Sed in textu 36: in fine dicit philosophus, quod ingrossatio fit ab eunte & resoluto, siue exhalante humido: non dicit autem adueniente humido. hic autem aduenit humidum, quoniam fit aqua. 50

DVBI-

D V B I T A T I O LXXXVII.

Alia dubitatio, quoniam dicit, quod mixtum ex oleo & aqua est grossius quam oleum. Hoc primo est contra rationem, quoniam oleum & aqua sunt aequae grossae: ergo compositum ex eis non est grossius factum, intensiue saltem, licet forsitan bene extensiue: nam aer iunctus aeri, & aequale additum suo simili, non reddit ipsum intensius, nec grossius, nec subtilius. Si autem oleum est grossius aqua, uel aqua grossior oleo; tunc non staret regula: quando scilicet aliquid miscetur & subtili & grosso, tunc mixtum ex illis non fit grossius, sed subtilius. non enim fit unquam mixtum ita grossum, ut componentia grossiora, nec ita subtile, ut componens subtilius: subtile enim subtiliat grossum, & remittit in eo grossitatem: grossum etiam aufert de subtilitate, & reddit quod subtilius erat, grossius, quod exemplo patet de ijs, qui faciunt pulres. 10

D V B I T A T I O LXXXVIII.

Alia dubitatio, dicit Aristoteles, quod oleum fit grossum & albescit; albescit autem, quoniam separatur aqua, & partes aereae remanent, & sic coagulat, & fit grossius. dixit autem prius, & dicit infra, quod aqua in eo non potest euaporare propter suam uiscositatem; hic autem dicit, quod euaporat: ergo sibi contradicit. Vos considerate. 20

D V B I T A T I O LXXXIX.

Alia dubitatio, dicit Aristoteles, quod aqua descendit ex oleo & albescit propter id quia remanet aer qui non potest desiccari. Sed quid dices, cum ingrossatur oleum per conuersionem aeris in aqua? certe, cum contrariae causae debeant facere contrarios effectus, si absentia aquae cum praesentia aeris est causa albedinis: ergo cum ingrossatur, quoniam aer conuertitur in aquam, tunc debet fieri denigratio in oleo, cum causa ista contrarietur priori causae; & effectus contrariari merito debeat. 30

D V B I T A T I O XC.

Alia dubitatio, dicit Aristoteles, quod cum oleum ingrossatur, tunc aquea humiditas non potest exsiccare, quoniam nec calor nec frigus possunt ipsum exsiccare, propterea quod nimis sit uiscosum. Sed contra, ex aere fit ignis per exsiccationem: & ex aere potest immediate fieri terra per exsiccationem, quae necessario concurrat, ut dicit Arist. in secundo de generatione. quomodo ergo stabunt ea quae dicit philosophus? cum calidum possit exsiccare aerem; quare non deberet posse exsiccare aquam? uidetur enim ualere, & conuerti, si potest exsiccare aerem: ergo aquam: si aquam, ergo aerem. & praeterea re ipsa uidemus, quod calor maximus exsiccat aquam, & etiam frigus congelando. 40

D V B I T A T I O XCI.

Alia dubitatio. dicit philosophus in tex. 41. quod sanguis est duorum modorum. alius est terreus, & is coagulat, quoniam inspissatur ex frigiditate: alius est aquosus, qui non coagulat a frigido. Sed hoc uidetur contradicere illis quae prius dixerat, quia quae sunt composita ex aqua & terra, & plus habent de aqua, coagulantur, & ingrossantur a frigido: ergo sanguis aquosus magis deberet coagulari a frigido, quoniam plus habet aquae; sanguis uero terreus deberet magis coagulari a calido. similiter lac coagulat a calido: ergo & sanguis terreus coagulari debet a calido & sic quae sunt similia. sanguis enim porci coagulat a frigido, & cum apponitur igni, tunc iterum liquefit. quid ergo dicendum? Dico, quod Aristoteles bene dicit, & in eo nulla est contradictio. Ad argumentum, quod 50

H coagula-

coagulatur à frigido, plus habet de aqua quam de terra, dico quòd si sanguis sit extractus ex uena, tunc euanescent partes calidæ & spumosæ; & illæ partes, quæ remanent, contra hunt se simul, & totum remanet quasi siccum; & in illa materia postea dominatur frigus, quoniam partes spumosæ discesserunt, quæ erant humidæ: quibus extractis reliquum remanet siccum. Et cum dicis, quæ coagulantur à frigido, plus habent de aqua, quàm de terra; dico, quòd ista congelatio non fit hoc modo. Nam hic fit congelatio à frigido; non quia humidum ab eo congeletur, ut prius intellexerat; sed quia calidum, & humidum euaporat, & extrahitur: ideo quod remanet, ingrossatur, & fit siccum; prius autem intellexerat de uera coagulatione, quando frigidum constringit humidum, coagulat. & per hoc respondetur ad secundum argumentum, quia sanguis extractus à uenis relictus naturæ suæ nunquam congelabitur, hoc uerum est secundum eum modum, quoniam per constrictionem frigidi & uera coagulatione: tamen, si adueniret frigidum extrinsecum, ut tempore hyemis; tunc bene coagulatur, sicut aqua congelatur ab intenso frigore, scilicet propriè: sed non fieret illa coagulatio, sicut fit ea quæ per remotionem partium humidarum, & calidarum, ut hic dicit de sanguine. & hoc modo mihi uidentur posse dilui argumenta de lacte & sanguine, & aliter nullo modo. Vterius, si dicas, quòd non est similitudo de lacte & de sanguine: concedo quòd non est similitudo in hoc, quòd unum coagulatur à calido, alterum autem à frigido. est tamen similitudo in hoc, quòd utrunque habet & de aqueo & de terreo; licet alijs causis coagulentur & liquefiant.

D V B I T A T I O X C I I .

Alia dubitatio, dicit Aristoteles in eodem textu 41. quòd non potest solui à calido quod prius fuit coagulatum à calido: ea autem quæ coagulata sunt à frigido, frigidum non soluit: hinc fit, ut si aliquid coaguletur à calido & à frigido, illud fiat omnino insolubile. Nam hic, aut intelligitur hoc simul, & tunc cum calidum & frigidum sint contraria; non simul agunt: aut successiue, & tunc id erit aut quia primo calidum agat liquefacièdo, & postea frigidum superueniens coagulet: aut calidum induret & frigidum superueniens augeat illam coagulationem. Quæro ergo an prius calor liquefecerit, & postea frigus coagulauerit: uel utrunque coagulauerit. Si dicis primum; hoc est falsum, quoniam uidemus contrarium, & quod ultimo loco induruit à frigido, nihil obstat rursus liquefcere à calido. liquefiunt enim à calido quæ indurescunt à frigido. si secundum, hoc etiam est falsum, quoniam quod à calido induratur, non potest etiam indurari à frigido: cum contrarij effectus procedant à contrarijs causis. si enim contrariæ causæ; non possunt eundem producere effectum. Ex presenti textu & ex textu immediate præcedenti, credo sic respondendum, quòd ab ambobus coagulatur tam à calido, quàm à frigido. Et quando arguis, quæcunque liquefiunt à calido, indurantur à frigido: et quæ indurantur à frigido, liquefiunt à calido dico hanc regulam non esse uniuersalem, & non habere ueritatem nisi res habeat multum de humido, & sit liquefactibilis, ideo illa propositio nõ est uniuersaliter uera. Et si quæras, quare uis, quòd frigidum etiam congelet? dico quòd frigidum non coagulat, sed solum adiuuat coagulationem. Et cum arguis, quòd unus effectus non fit à contrarijs duobus. uerum est, quòd duo cõtraria per se & secundum unum & eundem modum nõ possunt producere unum & eundem effectum: sed possunt tamen per accidens, siue per aliud: quoniam cum calidum extraxit humidum, & ingrossauit; tunc, si remansit aliquid de humido in poris, & superueniat frigidum, constringet poros ipsius & magis uinet, & indurabit fortius; neq; calidum poterit dissoluere illud paruulum humidum, quod in eo remansit, cum propter stricturnã pororũ ingredi nõ possit. Sed tunc dicetis. ergo Aristoteles Democritat quũ tamẽ tertio cœli & primo de generatione damnet hanc opinionem Democriti, quòd actio fiat per introitum per poros. posuit enim Democritus, quòd corpora atoma intrèt & exeant per poros. Ego dicerem, quòd philosophus assentitur Democrito in hoc, quoniam concedit poros: dissentitur uerò, quoniam Democritus uult ut fiat per indiuisibilia; Aristoteles autem uult ut corpus diuisibile quòd est frigidum, intret per poros, & ita

ita generetur ibi noua frigiditas & plus agit, quoniam melius applicari potest in actione suo passo.

D V B I T A T I O X C I I .

Alia dubitatio, posito quòd illa quæ diximus coagulata à calido & frigido essent primo frige facta, & postea calefacta; quæritur an similes euadant insolubilia. Aristoteles nihil dicit, mihi aut uidetur, quòd non: si. n. fit aliquid coagulatum à frigore: sicuti à frigiditate constrictis poris, id quod erat humidi continetur, ne effluat; ita illud humidum postea à superueniente caliditate dissolueretur, & ideo non potest fieri insolubile, sed fieret potius maximè solubile.

D V B I T A T I O X C I I I .

Aliud dubium ibidem satis rationabile, quoniam lignum habet in se aerem & aquam, cum, ut dicitur in tex. 29. omne mixtum à prædominio sit terreum, & aereum: Aristoteles tamen hic dicit quòd omnia ligna sunt aerea, quoniam supernatant in aqua præter ebanum: ergo sibi cõtradicit. Dico secundum cõmunem responfionem, quòd omne mixtum à prædominio est terreum & aqueum; sed tamen aliqua plus habent de terra & aqua, ratione molis, licet forsitan ratione uirtutis aliqua habeant plus de aere: & plus ualeat aliquando parum aeris in mixto aliquo, quàm multum terræ & aquæ, ut in opio, pipere, scamnonea, quæ sunt fortissimæ res ratione uirtutis, licet sint minimæ ratione molis, ut in scamnonea medicina quæ habeat solum unum granum scamnoneæ, tunc fortior est illa parua uirtus scamnoneæ quàm multa alia quæ ingrediuntur, longe plura & maiora in mole. Beatus Thom. diceret, quòd intelligit comparatiuè. Ego credo Aristoteli: non tamen credo quòd plus sit in ligno aquæ & terræ, quàm aeris, ut aliàs dixi.

D V B I T A T I O X C I I I I .

Alia dubitatio in eodem tex. 41. dicit Aristoteles quòd later seu fictile est tantum terra, & tamen est mixtus. Dico, quòd sermone antiquorum semper sunt intelligendi secundum bonum sensum: lateres enim sunt terrei secundum maiorem partem, non omnino. tam parum enim est in eis de alijs elementis, ut nihil esse uideantur.

D V B I T A T I O X C V .

Aliud dubium. dicit Aristoteles, quòd later coagulatur secundum modicum. Alexander hoc uidit. Et dicit quòd later est solum terra, quæ est illiquefactibilis: aqua enim est extracta, & pori stant aperti, & quasi est totus terreus, quoniam calidum coagulauit paulatim terram; unde & aqua facile potest in eum imbibi.

D V B I T A T I O X C V I .

Alia dubitatio. dixit in eodem textu Aristoteles (& omnes Alchimistæ & medici sæpe adducunt hanc propositionem) quòd ea quæ liquefcunt à calido, coagulantur à frigido, & quæ coagulantur à calido liquefcunt à frigido. quòd autem frigidum coagulet, nõ est mirum, cū frigidi sit constringere, coagulare, immobilitare. Sed quòd frigidum liquefaciat, mirum est; cum calidi sit rarefacere. De eo, quòd frigidum condenset, patet: hyemali enim tempore uidemus stillare nasu. quòd idem frigidum liquefaciat, ex eo patet, quòd semen emissum, cum parum steterit in terra, fit aqueum, & euanescit concretio & inspissatio ipsius. Dico igitur, quòd quæ liquefiunt à frigido, coagulantur à calido, sed nõ per se, immo per accidens, ut dicit etiam Io. Grammaticus secundo de generatione. Nam

per motum localem calidum separat humidum à sicco, & remanet siccum solum durum coagulatum. Contrario autem modo, frigidum liquefacit per accidens: per se autem condensat. Ad argumentum, dico, quòd calor in aestate, quoniam potest permiscere humidum cum sicco in cerebro, ideo ingrossat, nò per se, sed per sufficientem calorem cerebri in estate. in hyeme autem cerebrum debilitatur in suo calore, ideo non potest permiscere bene humidum cum sicco, & ingrossare. Ad illud de spermate, dico quòd semen cum est in suo vase, tunc est globosum & grossum, ut dicit Arist. secundo de generatione animalium cap. secundo: hoc autem est ratione spiritus & partium aerearum & spumofarum, quæ sunt in eo; cum autem emissum est, tunc evanescent partes ille aeræ, & sic remanet aqueum fluidum, & subtile: quod est etiam in spuma. spiritus enim qui inclusus est in pellicula ipsius, cum erumpit, cessat spuma: & quod erat spumosum, relinquitur aqueum & fluidum. Sic etiam est in niue. Vnde non est dubium, si sperma aut phlegma nasi maneat in aere frigidus tempore hyemis, quin eadem congelentur sicut aqua.

D V B I T A T I O X C V I I .

Alia dubitatio. dicit Arist. in textu 42. quòd in omnibus corporibus inest caliditas, in aliquibus autem frigiditas. Galetanus uidit hunc locum, & dicit, quòd intelligitur quòd in omni mixto est caliditas refracta: quoniam, quòd habeant illam in gradu intenso, est impossibile: destrueret enim alias qualitates, ut frigidum, & humidum; & sic nò esset mixtum. Certè quod dicit Galetanus est uerum, sed non ad mentem Aristotelis hoc loco: non enim dicit Aristoteles quòd in omnibus sit caliditas, & in omnibus frigiditas: sed dicit in omnibus esse calidum, & in aliquibus frigidum. Alexander autem hunc locum exposuit, quòd caliditas est in mixtis, quoniam conuenit eis in uia generationis, cum forma substantialis mixti introducatur à calido: generatio enim formæ fit à calore, non à frigore: cum uero deficit calor, tunc introducitur frigus, quod causat mortem, & destruit formam. Verum & expositio Alexandri uidetur pati eandem ferè instantiam, quam patitur illa Galetani: in omni enim mixto fit hoc quòd forma introducitur per calidum cum aut cessat forma in materia, tunc tendit mixtum in frigiditatem, & dissolutionem, aut mortem. Aristoteles autem dicit [in aliquibus autem frigus] non dicit in omnibus. Forte euadi potest, quoniã, non omnis corruptio naturalis est per frigidum, sed aliqua per calidum, ut còbustio. Sed dices, omnis naturalis corruptio fit per putredinem. Dico quòd Aristoteles forte sic intelligit, quòd in omni mixto generatio fiat per calidum. & licet omnis generatio mixti fiat per calidum (effectiue enim secundum medicos & philosophos fit generatio formæ à calido) aliqua tamen mixta sunt absolute calida, non quòd caliditas sit in summo, ut in igne; sed quòd est in tota latitudine mixtorum. nam piper multo calidius est quàm zingiber, aut cinnamomum. aliqua autem habent illam caliditatem ultra medietatè. alia sub medio; ita quòd deficiunt à caliditate, & in plus habet de frigiditate. licet etiam ijs, quæ plus habent de frigiditate, forma sit inducta à calido; tamè adhuc aliqua mixta dicuntur calida, & aliqua frigida. & hic est diuersitas opinionum, nam aliqui uolunt omnia mixta distare ab æquali ad pondus per calidum & humidum. aliqui etiam uolunt aliqua distare per frigidum re ipsa, & uerè; ita quòd plures in eis sint gradus frigiditatis quàm caliditatis. Tamen primi, in quorum numero est Gentilis, uolunt quòd omnia distet ab æquali ad pondus per calidum & humidum. Et si inueniantur aliqua mixta frigida, ut opium, & mandragora; hoc intelligunt quoniam minus sunt calida, quàm alia mixta calidiora, scilicet non absolute, sed in comparatione. Et sic possem glosare meam expositionem, aut in ordine ad totam speciem; aut comparatiue.

D V B I T A T I O X C V I I I .

Aliud dubium in textu 42. quoniam Aristoteles dum enumerat passiones siue operationes mixtorum, quæ eis conueniunt ratione qualitatum passiuarum: enumerat per diuisionem, quam facit more contradictionis. dicit enim, aut flexibilia aut non flexibilia.

bilis. Si hæc enumeratio est bona, sequetur, quòd omnia mundi entia sint talia, ita quòd istæ proprietates possint eis attribui: nam Deus aut flexibilis, aut non flexibilis est. Quare ergo Aristoteles dixit in textu [plurima] & non omnia; cum tamen hæc diuisio conueniat omni enti, quòd est in mundo? Credo ego Aristotelem intellexisse priuatiuè opposita per hæc diuisionem, ut aliqua sunt flexibilia, aliqua autem non flexibilia, nata tamen flexi. Deus autem & res incorporeæ non sunt flexibiles, quoniam non sunt apte natæ suscipere flexionem oportet enim quòd sit in eis materia disposita ad receptionem illius passionis. Sed adhuc non uidetur solutio hæc satisfacere, quoniam dicit Aristoteles [plurima] ergo aliqua non sunt talia. Credo, quòd hoc dicat propter corpora cœlestia, & ignem, & aquam, quæ non sunt flexibilia, nec inflexibilia: nec dura nec mollia. Vel exponatur, plurima, idest, omnia. noluit autem philosophus dicere omnia, fortè propter modestiam philosophicam.

D V B I T A T I O X C I X .

Alia dubitatio, in tex. 43. Aristoteles dicit, quæ coagulantur, possunt duobus modis coagulari; uno quia calidum extrahit humidum, & relinquit siccum: secundo frigidum exprimit humidum, & ingrossat, & coagulat: omnis ergo coagulatio humidi aut fit à calido, aut à frigido. At in superioribus posuit tres causas, scilicet humorem coagulari tripliciter, aut à calido, aut à frigido, aut à sicco. Dico quòd siccum est causa proxima & immediata, sed calidum & frigidum, sunt causæ remotæ, & primariæ mouentes. loquitur autem hic de causis remotis, & non propinquis.

D V B I T A T I O X C .

Aliud dubium. Dicit, quòd coagulatio fit per expressionem humidi, si fit à frigido, aut per extractionem humidi, si fit à calido, atque ita uidetur proxima causa coagulationis esse uel extractio, uel expressio humoris, siue fiat à calido siue à frigido. Sed còtra secundo post. unus effectus non potest fieri à duabus causis proximis, sed bene ab una remota; & alia propinqua, & immediata. Respondebit fortasse aliquis, & si coagulatio altera ab altera differt quòd alia fit à calore, alia à frigore, has tamen esse remotas causas, calorem & frigus. proximam uerò causam esse unam, scilicet humidi extractionem, siue à calido fiat seu à frigido. Sed hæc responsio non est bona, nam quando fit coagulatio à calido, tunc extrahitur humidum, & relinquitur siccum in eo mixto: extrahuntur enim partes humidæ, & relinquuntur sicca; sed cum fit coagulatio à frigido, tunc exprimuntur quidem partes humidæ, sed ex non semper corrumpuntur. non enim credo, quòd corrumpatur humiditas, & inducatur siccitas; immo cū id coagulatum iterum liquefit, uidemus effluere humiditatem, quæ prius affuit: quòd enim generetur noua humiditas, hoc ego non credo. at per calidum, partes humidæ realiter extrahuntur, resoluuntur, & corrumpuntur, ut patet sensu. Quare ego aliter responderem, quòd scilicet exsiccatio facta à frigido, æquiuocè dicitur cū illa, quæ fit à calore: quæ fit à calido, uera est exsiccatio: quæ autem fit à frigido, æquiuocè est, & ad similitudinem alterius. dicitur enim solum hac ratione, quoniam etiam partes reduntur unitæ & constantes, sicut in uera exsiccatione, ita quòd nò fluant, sed fiant restrictæ, constantes, & solidæ. Congelatio ergo dicitur æquiuocè de ea, quæ fit à calido, & de ea quæ fit à frigido: sunt enim alterius & alterius rationis. Et ideo quia effectus æquiuocus est, idest ipsa congelatio; aliam & aliam causam habet, cum ad effectus æquiuocos una & eadem causa non conueniat.

D V B I T A T I O X C I .

Dicit ibidem Aristoteles, quòd ea, quæ sunt coagulata per absentiam humidi, liquefiunt per præsentiam humidi. Hoc uidetur contra ea quæ prius dixit Aristoteles ipse. dixit enim superius, quòd ea quæ liquefiunt à frigido, coagulantur à calido, & quæ coagulantur

lantur à calido, liquefiunt a frigido. ergo uidetur quòd caliditas & frigiditas sint cause coagulationis, non humiditas & siccitas. Dico, quòd Aristoteles bene dixit: nam calidum non est per se coagulare, sed rarefacere: neque enim calidum condensat per se: sed, si coagulat, hoc est per accidens, extrahendo humidum. ideo abstinentia humidum est causa coagulationis, & potentia eius est liquefactionis causa: contrariorum enim contrariæ sunt causæ: hoc autem est uerum si sit ut causæ per se, immediatæ, & proximæ causæ, aliter non oportet hoc esse. Cum autem superius dixit, ea quæ coagulantur à calido, liquefieri à frigido: ergo quæ congelantur à frigido, liquefiunt à calido dico. quòd ualeat consequentia, si arguitur conditionaliter, ut Aristoteles loquitur, & arguit: idest frigidum inducit unum effectum per se & immediate; ergo calidum inducit suum contrarium immediate, ut est causa proxima. si autem frigidum aliquando induceret effectum per accidens, ut causa remota; tunc non ualeret, ergo calidum inducit suum contrarium. Et per hoc sit responsum.

D V B I T A T I O CII.

Dicit item Aristoteles quòd frigidum causat coagulationem, quoniam calido expulso humidum constringitur aut exprimitur. cum autem frigidum sit causa coagulationis, calidum erit causa liquefactionis, summum autem omnium frigidorum est aqua. secundo de generatione tex. 49. ergo aqua est causa coagulationis. In oppositum est sensus & experientia, quoniam aqua humectat, & reddit corpora possibilis, et fluxibilia. quòd si quis dicat hoc non fieri nisi mediante humiditate: Contra, quia aqua est primum frigidorum: ergo deberet esse maxime congelata. At congelatio aquæ accidit præter naturam. De hac quæstione loquitur Albertus, & Marsilius secundo de generatione articulo 6. facit propriam quæstionem. dicit autem Albertus in cap. de grandine, quòd, quoniam, non aqua pura, sed multus est aer inclusus in grandine, (quod apparet ex albedine) ideo grandis est mixtum: aqua enim concussa, ut patet experientia, facit spumam, & fit alba propter aerem inclusum, sic etiam nix. Similiter in illis etiam est terra, ut patet cum dissoluuntur: manent. n. terrestres partes in fundo: unde & nix impinguat terram, & et calefacit quia in ea sunt partes, quæ igneæ & calidæ sunt. Sic etiam glacies mixta est aqua enim simplex non posset congelari. frigidum ergo potest materiam mixtam congelare, sed non simplicem. Sed est dubium, secundum hanc opinionem. An stante illa mixtione cum alijs elementis, possit manere in aqua summa frigiditas? Namque ut aqua congeletur, necessarium est ut inducatur frigiditas summa, quæ potest introduci, ita ut etiam exeat latitudinem aquæ, & corrumpatur eius forma, & fiat ex ea glacies. quomodo enim potest induci forma glaciei, nisi aqua fiat summe frigida? Quòd si aqua in se est summe frigida, mixta ergo cum alijs substantijs quomodo manebit summe frigida, cum debeat congelari illud mixtum per frigiditatem agentem in illam massam communem ex aqua composita & ex alijs elementis? certe aqua, quæ in illa massa contenta est, aut deducetur per frigiditatem aduenientem, & congelantem ad gradum frigiditatis, ultra summum? aut non fiet congelatio. frigidum enim primo & per se est infrigidare; at si congelat & constringit humidum, hoc non facit nisi mediante infrigidatione. Quòd si dixeris tunc aquam non esse summe frigidam, sed ob admixtionem aliorum elementorum remitti aliquid in ea. Tunc sequetur, quòd erit remissa frigida. at congelatio fit à summa frigiditate non à remissa. Sed respondebit fortasse aliquis Albertum & Marsilium intelligere cum dicunt aquam puram non congelari, de puritate subiecti, quòd scilicet aqua quæ congelatur, pura non sit quo ad subiectum, sed solum quo ad qualitates. quod patet experientia, cum glacie dissoluta semper remaneat aliquid terrestre in fundo. Contra, quia cum impura est secundum substantiam, est etiam impura secundum qualitates cum elementa mixta afferant etiam suas qualitates, & ita fateri oportebit solum aquam impuram secundum substantiam & secundum qualitates posse congelari. Relinquo hic opinionem Auerr. de qua in 2. de generatione de intensione & remissione formarum diximus. opinio est communis quòd aqua congelata sit impura, & mixta cum alijs elementis

elementis, & refracta in frigiditate. Dico tamen me non inuenisse apud Aristotelē quòd aqua pura non congeletur: & quòd requirat mixtionem alterius elementi. forte quidē facilius ea congelatur quæ permixta est alijs elementis: non tamen, ut dixi, uidi apud Aristotelem aquam puram non posse congelari. Et quando instas argumento illo, quoniam si esset pura & in summo gradu, adueniente frigido, ultra gradum summum deduceretur, aut non congelabitur. dico, quòd uoco aquam puram, quæ est in summo frigiditatis, idest quòd non est extra dispositionem conuenientem sibi positam; ut scilicet aqua simplex, in gradu frigiditatis, ut octo, non sit congelabilis aqua, tamen pura idest simplex, quæ tamen est extra dispositionem sibi naturalem & conuenientem: ut, exempli causa, aqua frigida ut sex, potest congelari, quamuis non ut octo: & sic frigiditati adhuc locus patebit congelationis & infrigidationis, qua agat in aquam, duo scilicet gradus caliditatis, qui resistent. Sed argues, si frigus agit in aquam frigidam ut sex, expellet gradus duos caliditatis, & inducet gradum ut octo frigiditatis in aquam; & tamen aqua adhuc non erit congelata: patet, quia aqua maximè habet naturam suam cum est simplex, & in summo gradu: summus autem gradus est ut octo: manet ergo aqua, nec erit adhuc glacies cum peruenerit ad gradum ut octo: cum aqua sit summum frigidorum: aliter enim sequeretur, quòd cum aqua esset in sua naturali dispositione, tunc esset congelata, quod est falsum: ergo adhuc stat argumentum. Dico quòd Aristoteles non dicit, quòd congelatio aquæ fiat per inductionem ulterioris gradus, sed per expulsionem caliditatis. non enim dicit quòd inducantur ultiores gradus frigiditatis; sed solum quòd exprimitur calidum, quod erat in ea. Et si argues, expulsio caliditatis per accidens causa est congelationis, quoniam sequitur expulsio calidi ad introductionem frigidi. Dico, quòd congelatio bene fit per expulsionem calidi; tamen multa requiruntur. nam si calidum debet expelli ex aqua, tunc necesse est ut calidum sit in aqua. si est in aqua, ergo necessario præter naturaliter est disposita. ideo aqua naturaliter disposita & simplex coagulari non potest. fit autem congelatio, quoniam calidum prius rarefecit aquam, & aperuit poros in ea. obuians autem frigidum aquæ sic rarefactæ, subingreditur eam, & melius agit in eam, & fortius stringit & cōpingit eam, quo pacto homo supercalefactus in pauco frigore incurrit in pleuritidem, inquam si supercalefactus non fuisset, in magno etiam frigore, non incurrisset: frigus enim in rarefactum corpus melius potest ingredi. sic etiam in nostro proposito, frigus potest congelare aquam frigidam, ut sex, non tamen ut octo: melius enim agere potest in eam, quæ rarior est quàm in eam, quæ est densior. Quare ego expono aquam puram, idest non præter naturaliter dispositam: non autem puram, idest cui nulla alia substantia admixta sit.

D V B I T A T I O CIII.

In eodem tetu 43. dicit Aristoteles. quòd illa sunt incoagulabilia, quæ non habent humiditatem aquosam, sed plus calidi habent & terræ. hoc uidetur falsum, quoniam mel potest liquefieri à calido. ergo coagulatur à frigido. quòd mel liquecat à calido patet experientia. sed etiam patet ratione; nam quòd transmutatur, à contrario transmutatur: ergo si mel liquefit à calido, ingrossatur à frigido, cum causæ contrariæ causent contrarios effectus. Ad hoc dico, quòd hic sumitur coagulatio largius, quàm prius: pro quadam scilicet inspissatione. habent enim, ut ego puto, liquefactio & coagulatio quoddam medium quod neque est uera coagulatio, neque uera liquefactio, sed utranque participat. sumitur ergo coagulatio aut pro medio, aut pro extremo. sumpta pro medio & non uerè pro extremo, inspissatio; quædam est, & non uera coagulatio; sicut est in melle.

D V B I T A T I O CIIII.

Videtur, quòd mel ingrossatur à calido. immo etiam liquefit & coagulatur secundum diuersos modos, ut sciunt ij, qui mel tractant. Ego dicerem, quòd mel quando

indurescit à calido, tunc uariat speciem, & non est amplius mel; sed res facta ex melle. Ne que aliter scirem respondere.

D V B I T A T I O CIIII.

Dicit ibidem Aristoteles, quòd mustū non potest coagulari. Cōtra uidetur quòd possit coagulari tam à calido quàm à frigido. patet ex tex. comm. 41. ubi de urina & uino loquitur Aristoteles. Dico quòd secundum Aristotelem, uinū bene coagulatur, sed non mustum, quoniam adhuc multum habet de calido, nec est adhuc uinum. Sed dices, quòd cōgelatur à calido, liquefit à frigido, ut superius dixit philosophus, ubi dicit quòd aliquod mustū coagulatur. Secundo ubi exprimitur humidū, ibi fit coagulatio. sed in musto aliquando exprimitur humidū: ergo &c. Ad hoc quicquid dicat Aristoteles, mihi uidetur aliquod mustū coagulari à calido: infra enim dicit, quòd sunt aliqua uina Archadica, quæ coagulantur à calido, sed non alia. ideo intelligitur, ut in pluribus. Ad rationē, exprimitur humidū, & sic fit coagulatio: dico quòd est fallacia consequentis, nam plus requiritur: oportet enim quòd expressio humidī sit multa & absoluta, ita quòd possit fieri coagulatio. Et ultra hoc, quòd nihil remaneat humidī liquidī in illo, quod sit aqueum. ideo oportet quòd illa expressio sit ualde magna: nec parua alioqui expressio sufficit.

D V B I T A T I O CV.

Alia dubitatio quoniā dicit de oleo, argēto uiuo, & glutine, quòd licet habeant aquosam humiditatem, tamen habent etiam aerem admixtum: ideo non coagulantur. Locus iste dupliciter exponitur, primo id est quæcunque aliquid aquæ habent, sed plus aeris, ut argentum uiuum, oleum, & gluten. alia est expositio Alexandri, quòd illa duo uerba, sicut oleum, & argentum uiuum, habent plus aeris quàm aquæ, non referant ad gluten, & picem, quæ sunt uiscosa. *Verū si melior, ego ignoro.* Nota tamen hic, quòd uidetur ponere Aristoteles argētum uiuum calidum & humidū, quoniam dicit esse magis aereum, medici autem uariant: alij enim dicunt esse calidum, alij frigidum. Auicenna uult, quòd sit frigidum & humidum: & in libro quī uocatur Circa instans, ponitur etiam frigidum & humidum in quarto gradu. Alij autem ponunt ipsum calidum. Aristoteles uidetur ponere calidum, de quo reperietis multa apud Concl. differentia 151. facit enim argentum uiuum corrosionem, & cōburit interiora, ideo administratur in morbo Gallico ut corrodatur, sicut dicunt aliqui. Alij autem uolunt quòd sit frigidum & repercussiuū. & ideo repercutit materiam. Secundo etiam quia inducit paralytum, & alia accidentia, quæ arguunt in eo frigiditatem. Dicit autem Aristoteles, quòd hæc tria, quòd dicta sunt, non sunt coagulabilia. Si quaras rationem huius. Dico tenendo, ut dictum est, omnia tria sint aerea, & in eis dominetur aer, quòd ea quæ uiscosa sunt, non possunt facile coagulari, quoniam non potest in eis fieri bona euaporatio humidī, & aer non potest exsiccare: & quia plus est de aere quàm de aqua, ideo non potest inspissari tale corpus. Si autem tenemus quòd illa tria sint diuersarum naturarum; tunc in duobus ratio est, quia inest ipse aer; in tertio autem propter uiscositatem.

D V B I T A T I O CVI.

Aliud dubium circa eundem tex. in secundo de partibus animalium, cap. quinto dicit Aristoteles de feuo quòd est coagulabile, & frangi. Tamen in feuo est plus de aereo quàm aqueo. Quid ergo dicendū? Aristoteles loco citato dicit hoc habere parum de aqua & multum de terra: cuius signū est quòd animalia cornuta quæ sunt ualde terrestria, habent feuum: & coagulatur feuum ratione terræ. Tamē quòd feuum sit ualde aereū ut nos dicimus, patet, quoniam est ustibile, ut in candelis uidere est: & tamen coagulatur, ita ut sit frangibile. Quid ergo hic dicendum? Aristoteles eo in loco dicit hoc esse ex terrestritate. Mihi tamen

mē uidei esse de feuo ut etiam de oleo, & larido, quòd scilicet habeat naturam, quæ facile aduritur. Quòd si dicas & ligna quoque facile aduri, esse tamen terrestria magis quàm aerea; fatetur, sed ligna licet sint ustibilia, tamen non semper fusilia. Vos considerate.

D V B I T A T I O CVII.

Aristoteles non uidetur in textu 43. bene tractasse de congelabili: nam 6. Top. & secundo post. contrariorum contrariae sunt causæ: congelatio autem & incongelatio sunt contraria. Et congelatio fit per extinctionem humidī, aut à frigido exprimente calidum. propositio hæc disiunctiua est & affirmatiua quæ habet oppositam copulatiuam cōpositam ex partibus cōtradictentibus. cur ergo, agens de eo quod coagulari non potest, utraque partem copulatiue non posuit, & dixit cum non exprimitur humidum à calido, nec calidum à frigido illud esse incoagulabile? certe si duæ alternatiuæ sunt pro causa congelationis, etiam duæ debebant poni esse causæ incoagulationis. tamen Aristoteles solum unam ponit. Ad hoc argumentum dico quòd procedit secundum regulas Aristotelis. ergo errauit. nego. quia præsupposuit hanc diffinitionem tanquam notam, ponens enim congelationem fieri aut à calido extrahente humidum, aut frigido exprimente calidum, uoluit horum contraria de incongelatione subintelligi.

D V B I T A T I O CVIII.

Alia dubitatio. An quod Aristoteles uidetur ibidem dicere, uerum sit, scilicet quòd liquefieri & madefieri habeant diuersas dispositiones & contrarias: quòd liquefactio fiat ex apertione pororū, madefactio autē in eo quod nō habet poros perpetuos, multos & simul extrahentes: & madefieri fiat ex distantia pororum, liquefieri autem ex propinquitate pororum. Contra enim uidemus terram madefieri & liquefcere. Ad hoc responderi potest, quòd id quod Aristoteles dixit de terra, non intelligitur de una terra: sed una pars terræ liquefit, alia madefit: una habet poros distantes, alia propinquos. Sed hæc solutio non placet, quoniam eadem pars terræ potest madefieri & etiam liquefieri, ut patet experientia. Quare dico aliter, quòd terra habet poros distantes, ideo madefit in principio, & postea cum diu manserit in aqua, tunc pori fiunt plures, & liquefcit.

D V B I T A T I O CIX.

Dixit philosophus, in aliquibus non posse fieri impressionem, sicut est in lateribus & lapidibus. postea tamen dicit quòd aliqua sunt bene impressibilia sicut lapis & lignum. Præterea, dicit Aristoteles quòd lignum est difficulter impressibile, quis uidit unquam impressionem fieri in ligno? Dico quòd lignum esse impressibile, forte intelligitur de lignis uiridibus, & cum sunt adhuc mollia. cum uerò exaruerint, tunc sunt nimis sicca, & non suscipiunt impressionem. de latere autem & lapide non est contradictio nā differt later & lapis, quoniam later non est impressibilis: sed fortè aliqui lapides ut tophi, quorum species generantur quædam in quibusdam montibus Mantuæ sunt impressibiles. sufficiat autem aduertisse hoc.

D V B I T A T I O CX.

Videtur, quòd Aristoteles sibi contradicat, nam prius dixit aquam non esse capibilem, quoniam non habet superficiem in se cedentem, & in tex. 47. diuisionem capibilium ponens dicit, quòd omnia capibilia aut sunt ductilia aut non ductilia: ductilia sunt ut cera & lutum: non ductilia ut lana & aqua. Insto, diuisum prædicatur de omnibus membris diuidentibus, & de ijs quæ continentur sub illis membris: ergo aqua erit capibilis. Ad hoc forte dicendum, textum corruptum esse. Sed hoc nullus expositorum aduertit. ideo aliter dica-

dicamus quòd bene exemplum est de ea re, quæ non est ductibilis, quoniam aqua non est ductibilis: sed non est exemplum de re capibili; ita ut sit exemplum unius & nõ alterius. neque enim oportet ut exempla conueniant & quadrent ex omni parte.

D V B I T A T I O CXI.

Alia dubitatio, quoniam dicit Aristoteles in textu 47. loquens de ustibilibus, quòd ustibilia sunt, quæ habent poros susceptiuos ignis secundum longum. Quare non dixit etiam secundum latum simul, cum multa urantur quæ etiam secundum latum poros habent, ut patet in nodis, & huiusmodi? Dicerem, non tamen asserendo, quòd si pori essent protensi secundum longum, & secundum latum in corpore ustili; id melius combureret: sed dicit Aristoteles tantum secundum longitudinem, quoniam ustibilia pro maiori parte habent poros secundum longitudinem, ut ligna; non quòd non possint ustibilia habere poros secundum latum, & quòd sic melius non comburantur, si utroque haberent: uel si secundum latum tantum habeant, quòd non comburant. Sed quæret quis, quare sit, quòd ligna non habeant poros secundum latum, nec secundum latum & longum, sed solum secundum longitudinem? Dicerem quòd natura ita fecit, ut ligna, siue arbores essent fortiores: illi enim pori longitudinales tenent eas unitas, qui aliter si essent secundum longum & latum, facile confringerentur arbores à uentis. Sed quæres, quare in aliquibus dedit poros secundum longitudinem in una parte, ut in cannis: in alia, autem secundum latitudinem? in cannis enim inter nodos pori uadunt secundum longitudinem, in nodis autem ipsi secundum latitudinem. Credo ego nodos fuisse necessarios in re tam fragili, qualis est canna, quoniam aliter sustineri non posset. Vel etiam natura dedit cannæ nodos ne omnia in ea essent æqualia.

D V B I T A T I O CXII.

Videtur ibidem Aristoteles Democritum, nam incidit in quæstionem Democriti, qui uoluit quòd actio fiat per poros. Respondeo nolle Aristotelem actionem fieri principaliter per poros; sed quòd per poros fiat melior applicatio rei combustibilis: quoniam corpuscula ignea melius intrant, & melius applicantur: sunt autem ea corpuscula magnam quantitatem habentia, non indiuisibilia, ut dixit Democritus: ideo non fit combustio principaliter per poros, sed ipsi adiuuant, quia fit melior applicatio agentis ad ipsum passum. Sæpe enim uidemus corpora frigida complexionis sustinere maiora frigora; & nõ ægrotare, ut corpora calida complexionis, nempe quòd eorum corpora calida sunt rariora quàm frigida. Vnde si paruo tempore manserint in frigoribus, læduntur, quia propter amplitudinem pororum potuit frigus ingredi. in frigidis uerò corporibus propterea quòd pori stricti sunt, ideo frigus ingredi non potest; sed minus agit.

D V B I T A T I O CXIII.

Ibidem dicit Aristoteles, quòd exhalatio est extractio sicci & humidus aeris. oritur ergo dubitatio, primo aer non est siccus. secundo non potest esse siccus & humidus, cum sint contraria: & etiam quia siccitas repugnat aeri, secundo de generatione. Forte philosophus uoluit dicere sicci & humidus aeris, idest sicca rei quæ eleuatur, cum qua tamen simul eleuatur etiam humidus aer: ita quòd sunt duo eleuati, pars sicca ignea, & pars humida aerea, quæ tamen prius non fuerunt eadem materia: sed in eodem sunt cõposito siue eadẽ massa simul. Sed hæc glossa non conuenit literæ, quoniam dicitur sicci & humidus aeris. Dico quòd ibi debet fieri respiratio & interpunctus, sicci, idest alicuius corporis quod est sicci, & humidus aeris. ita ut duo resoluatur, scilicet res humida, & res sicca ab uno mixto. uel aeris, idest quæ eleuatur res quædam partim sicca partim humida, quæ est aer, nõ tamẽ uerè, quoniam ex duobus est cõpositus, sed assimilatur aeri, quoniam inuisibiliter exhalatio fit, sicut etiã aer inuisibilis est.

DVBI-

D V B I T A T I O CXIII.

Alia est dubitatio. Nam Aristoteles hic dicit quòd spiritus, idest uenti mouentur secundum longitudinem. In superioribus autem libris & in secundo huius dixit, quòd mouentur secundum latitudinem, quoniam in transuersum. Credo ego Aristotelem intellexisse secundum longitudinem idest in protensum: & quòd dicat secundum longitudinem in ordine ad cœlum, non in ordine ad nos.

D V B I T A T I O CXV.

Dicit Aristoteles in tex. 47. quòd uapor fit à calido ustiuo in aerem & spiritum, segregatione illius quod fit ex humido madefactiuo. hoc uidetur esse contra ea, quæ dixit in secundo huius, ubi dixit quòd uentus generatur ex materia nõ aquosa; quoniam illa est materia niuis & glaciei, & huiusmodi; sed fit ex materia sicca, & frigida, nõ humida. Nescio ego quid respondeam ad hoc. Vos considerate.

D V B I T A T I O CXVI.

Alia dubitatio ibidem. dicunt isti cum de fuligine agitur, quam uocem Leonicus graueolentiam uertit, quòd exhalatio pinguium dicitur fuligo, unctuosorum autem nidus. Sed quæ sit differentia inter pingue, & unctuosum, ego ignoro. Credo, quòd unctuosum sit communius pingui. et eum intelligere pro pingui, quod est ut laridum: unctuosum autem, ut axungia. Sed uellem etiam scire an uapor & odor lignorum exsiccare possit? exhalatio enim lignorum uocatur fumus, pinguium autẽ fuligo, unctuosorum uerò nidus: & præterea uellem scire quare illa pingua non euaporant, nisi ponantur in igne. Vos uideatis. & sufficiat commoneri.

D V B I T A T I O CXVII.

Videtur Arist. sibi contradicere, nam supra dixerat oleum ingrossari à calido & frigido: hic uerò dicit contrarium, scilicet quòd oleum non ingrossatur à calido & frigido. Ego dicerem quòd oleum non ingrossatur, scilicet in elixatione: in elixatione non remouetur humidum, & remanet siccum; hoc autem non potest fieri in oleo, cum eius humidum à sicco remoueri non possit propter uiscositatem. Sed contra, ingrossatio fit, cum segregatur subtile, & remanet grossum; in oleo autem est subtile & grossum: quare ergo non debet subtile posse resolui, & remanere grossum, ut etiam in alijs rebus? Dico quòd ingrossatio propriè fit per resolutionem humidum aquei: sed humidum aqueum non est in oleo: eius enim humiditas aquea non est, sed aerea.

D V B I T A T I O CXVIII.

Alia dubitatio. Dicit Aristoteles, quòd oleum & uinum dulce non congelantur à frigido. Contra, in magno frigore uidemus uina cõgelari. Item supra dixerat quòd id quod liquefit à calido, congelatur à frigido, at oleum liquefit à calido. Dico quòd forte Aristoteles sic intelligit, quod liquefit à calido congelatur à frigido idest uel uerè congelatur, uel congelatur, idest ingrossatur. Et sic uinum dulce & oleum ingrossantur à frigido. non autem congelantur.

D V B I T A T I O CXIX.

Aristoteles prius dixit de ustibili, quòd habet poros, dum ipsum diffinit; hic uerò dicit, quòd est id quòd uertitur in cinerem. Vnius rei una tantum diffinitio ergo & c.

Dico.

Dico quòd una res potest habere varias descriptiones, non autem definitiones. Vnde descriptio quæ datur hic, datur per effectum; quoniam ex ustione fiunt cineres: prior autem fuit per causam, pori enim sunt ut causa.

D V B I T A T I O C X X .

Aristoteles dicit, quòd ea quæ euaporant, sunt aquea. postea dicit quòd ligna sunt aerea & terrea: ergo uidetur, quòd non euaporent, quòd est falsum. euaporat enim saltem secundum partes. Ad hoc respondet Alexander, quòd ligna aliqua sunt uiridia, & illa euaporant; alia sicca, & illa non euaporant. Sed contradictio est, quoniam ligna licet sint humida, non tamen fluuida. Ego non intelligo hunc locum. forte intelligit Alexander, cum germinant, id est cum emittunt herbam. Item dubitatio est, quia fluuida non euaporantia sunt aquæ & aeris, ut oleum: & tamen ratione aquæ euaporare deberent. Dicitur communiter, & bene; quòd non euaporant ratione uiscositatis retinentis unum cù alio.

D V B I T A T I O C X X I .

Aliud dubium, quomodo aliquod mixtum à prædominio potest esse terreum, & idè fluuidum, ut Aristoteles ponere uidetur? nam non uidetur, quòd ea corpora à prædominio terrea sint fluuida. Forte dici potest, quòd respectu diuersarum partium, quarum alia terrea, alia aquea sunt, aliquid idem potest dici & terreum & fluuidum. mel enim comparatum alijs fluuidis dicitur terreum, quia habet magis de terra, idem tamen est etiam fluuidum, comparatione aliorum corporum, quæ coagulantur, & non sunt tam fluuida.

D V B I T A T I O C X X I I .

Dicit in tex. 48. Aristoteles, quòd ea quæ coagulantur à calido, sunt communia aquæ & terræ. nam humidum exhalat, & siccum remanet. Sed quid dices de glacie, quæ ex aqua à frigido coalescit? certe glacies communis est aquæ & terræ: cum, ut supra dictum est, sola aqua non congeletur. Præterea quæ nam ratio est, ut quæ coagulantur à calido, sint communia aquæ & terræ, & non ea quæ à frigido?

D V B I T A T I O C X X I I I .

Videtur Aristoteles sibi contradicere, nam in tex. 49. dicit, quòd ingrossatur à frigido est terreum. contra. quòd ingrossatur à frigido, est terreum; oleum ingrossatur à frigido: ergo est terreum. Soluitur, quando dicit Aristoteles, ea quæ ingrossantur à frigido, esse terrea, intelligitur cum à frigido solo ingrossantur: cum autem à calido & frigido, tunc sunt communia duorum, ut oleum, ut supradixit etiam Aristoteles.

D V B I T A T I O C I I I I .

Aristoteles dixit de ijs, quæ coagulantur à solo frigore, quòd sunt terrea: nunc dicit etiam quæ coagulantur à frigido & à calido, esse communia plurimum: & consequenter etiam dicit, quæ coagulantur à solo calido, esse terrea, ita quòd illa non possunt coagulari à frigido. Vnde est, quòd ea, quæ coagulantur à frigido, sint terrea, quæ autem ingrossantur ab utroque, & calido & frigido sint communia plurimum? Huius reddit ratione Galetanus, sequens Albertum, quòd cum fit ingrossatio per calidum, tunc humidum extrahitur, & remanet siccum, quòd est terreum. Cum autem fit ingrossatio per frigidum, tunc humidum non extrahitur, sed exprimitur, & remanet siccum. Hac responsio prima facie uidetur bona. Sed nota quòd Aristoteles dixit, quòd quæcūque sunt communia aquæ & terræ, coagulantur tam à calido, quam à frigido; hic uero dicit quæcūque coagulantur à calido,

à calido, illa esse terrea, ut in tex. 48. Et si dicas, cū Aristoteles dicit ea quæ coagulantur à calido, esse terrea, intelligere de calido solo: cū autem in tex. 48. dicit quòd à calido; ibi uel le ea esse communia plurimum quæ coagulantur tam à calido, quam à frigido. Contra, nonne prius dixit, quæ coagulantur à calido & frigido, esse communia terræ & aquæ? hic autem dicit quæ coagulantur à calido solo, illa esse terrea. sic contradicunt illi tex. Galetanus dicit, si congelatur à calido, tunc humidum est expulsum: ergo remanet siccum: ergo terra. Sed sic etiam ego dicam, si coagulatur ab utroque: ergo cum humidum erit abstractum, remanebit siccum sine terra. Multa possem dicere: sed mihi non satisfaciunt.

D V B I T A T I O C X X V .

Videtur Aristoteles sibi contradicere, nam in textu 48. dixit, quòd ligna non euaporant, at hic in tex. 51. dicit, quòd huius euaporat & ligna. Dico, quòd bene euaporant, sed non ita ut maior pars eorum conuertatur in uaporem, sicut fit in lixiuio cuius maxima pars euaporat. sed ita aliqua pars euaporat; ut tamen maior pars conuertatur in cinerem. nam si teneatis manum super fumum ligni; manus fit humida & uaporosa.

D V B I T A T I O C X X V I .

Aliud dubium, uidetur Aristoteles sibi contradicere, dicit enim in hoc eodem textu 52. quòd sanguis est terreus, quoniam coagulatur à frigido, liquefit autem à calido. Sed prius in tex. 50. dicit, quòd ea quæ consistunt à frigido, sunt aquea, ut nix, grando, pruina. Secundo dicit etiā, quòd sanguis liquefit à frigido, ex eo quòd uult, ut sit terreus. Oppositum uidetur, mulieres enim dum faciunt farcimen, sanguinem extractum & coagulatum liquefaciunt igne. Vnde consequentia Aristotelis est bona, sed antecedens uidetur falsum. Tertio dicit philosophus, quòd sanguis & genitura est terrea, quoniam ingrossatur à frigido. Oppositum dicit idem philosophus secundo de generatione animalium cap. 2. quod scilicet, semen non potest coagulari frigore, sed est ut oleum, aereum: aer enim coagulari non potest. Vnde apparet error eorum qui dicunt semen elephantis indurescere, ut electrum. Ad argumenta, ad primum & secundum, ego nescio respondere, nisi quòd Aristoteles fuit homo, & potuit errare. Ad tertium de semine, si res intelligitur, ut uerba sonant, necessario est contradictio. Dico tamen, quòd semē, ut supra dictum est, cum exit è uirga, est crassum, globosum, plenum spiritibus, ualde aereum: sed cum aliquo tempore ita permanserint, tunc exhalant spiritus & partes aereæ, & relinquuntur partes aqueæ, & totum relinquitur magis humidum: cum tamen ampliorem moram cōtrahit in loco frigido, illa pars aquea congelascit. Sed ad illud de sanguine occurrit dicendum, quòd textus Aristotelis de sanguine habente fibras, non dicit quòd congelatur; Theodorus enim legit, inspissatur, uel ingrossatur, sic etiam Alcyonius; ut enim dicit Theodorus inspissatur per educationem partis spumosa, quæ fuit; & remanet non spumosa, sed terrestris. nam cū exit uenas, tunc resolutis partibus subtilibus remanent solum grossæ. Vel dicatis, quòd illi per inspissationem intelligunt coagulationem.

D V B I T A T I O C X X V I I .

Alia dubitatio est, circa eundem tex. 52. nam Aristoteles posuit unā regulam à principio huius cap. quòd omnia corpora, aut sunt aquea, aut terrea à prædominio: si aquea, sunt frigida, nisi passa sint ab aliena caliditate; si terrea, pro maiori parte sunt calida. Dubium est ergo, quoniam dicit terrea ut in pluribus esse calida, aquea autè frigida. Quomodo enim hoc est intelligendum. Nam aut intelligit quòd utraque seorsum, & terrea, & aquea passa sint ab aliena caliditate: aut quòd neutrum eorum: aut quòd alterum sit passum, & alterum nō. Si dicas, quòd ambo sunt passa; sequetur quòd ambo sint calida. Si autem neutrum sit passum: ergo ambo erunt frigida. Si autem alterum eorum est passum; aut aqueum erit passum, & terreum non; & hoc est falsum, quoniam aqua calefacta sic erit passa à calore, & ideo erit calida, & non frigida; & Aristoteles dat exemplum de lixiuio & aqua feruenti. Est etiam immediate contra Aristotelem, qui uult illa esse frigida, quæ sunt aquea. Si autem dicas quòd terreum est passum, & aqueum non; tunc sermo est sophisticus. Sumit. n. unum uno modo, aliud alio modo. Ad hoc ego dicere, ut sumi potest ex fine huius cap. quòd intelligi debet, quòd ambo sunt passa ab aliena caliditate, ut in mixto: nā terrea

terrea ingredientia mixtum patiuntur à calido, quoniam calidum agit in illa, & introducitur formam substantialem mixti, & sine isto forma substantialis introduci non potest, sic etiam humida à caliditate. tamen aquea sunt magis frigida quam terrea: & ratio est, quoniam aquea per duas qualitates magis resistunt calido, quam terrea. primo quia aquea sunt frigida, ut dicit philosophus, secundo quoniam omnia humida magis resistunt caliditati quam terrea: siccitas enim est lima caloris. Præter hoc etiam est alia ratio; quoniam terreum ratione materiæ magis est retentivum caliditatis quam aqueum; quoniam aqua feruentissima non tam diu retinet caliditatem quam diu cineres. et hæc est ratio, quod aquea magis accedunt ad frigiditatem, quam terrea. hæc autem naturalia, licet sint in pluribus, non tamen semper sunt vera. nam urina, lixiuium, & huiusmodi, licet sint aquea, sunt tamen calida. & 10 ideo intelligendum hoc, ut in pluribus.

DUBITATIO CXXVIII.

Alia est dubitatio, & ultima circa tex. 54. quoniam non videtur esse verum quod dicit philosophus, quod operatio manus sit notior operatione ignis. multa enim sunt membra intrinseca, quorum operationes paucis & nemini sunt notæ: operationem autem ignis nemo negare potest. Vnde si comparemus omnia organica membra ad similia, tunc dicta Aristotelis videntur vera. sed si comparentur elementis, non videtur stare. Galetanus respondet, quod non est credendum, quod operatio manus sit notior operatione ignis, cum calefactio sit valde notior operatione carnis: cum etiam sensibilia propria minus nos decipiant, quam communia: sed dictum Aristotelis intelligendum est quo ad naturam: operatio enim manus & carnis est notior quo ad naturam: omne enim perfectum ordine naturæ est notius imperfecto: tamen quo ad nos, aliter est. argumentum ergo procedit quo ad nos, & bene concludit: Aristoteles autem intelligit quo ad naturam. Hanc solutionem videtur innuere philosophus in textu, cum dicit, quod ignis naturaliter est minus notus quo ad suam operationem, quam carnis operatio. Tamen non videtur vera. primo si esset verum, quod intelligitur de notis naturæ & nobis, quod scilicet organicorum operationes sunt notiores naturæ, simplicium autem nobis, Aristoteles non locutus fuisset dubitative (dicit enim fortassis,) sed absolute protulisset, ut Galetanus. Secundo non possunt saluari dicta Galetani, cum dictis Aristotelis: dicit enim Philosophus, quod minus decipiuntur: decipi autem & non decipi referuntur ad cognitionem nostram, non ad cognitionem naturæ: natura enim non decipitur, cum dirigatur ab intelligentia non errante. ideo Aristoteles necessario intelligit de cognitione quo ad nos. Dicetis forte, quod non intelligit, quod operatio manus sit magis nota quam ignis, quem videmus hic comburere: sed quod est notior quam operatio ignis in composito & in mixto, ignis enim operatio in mixto non bene apparet. unde qualitates in mixto sunt refractæ, & etiam formæ substantiales secundum Auerroem, quamvis dictum Auerrois sit falsum, ut ostendimus in tertio coeli. Sed hæc responsio non valet. supponit enim unum quod forte est falsum. Nam Galenus dicit quod Aristoteles vult elementa non manere formaliter in mixto, imò & de operatione est falsum. secundo hoc est satis notum per se, quod simplex elementum sit notius extra mixtum, quam in mixto: ideo non oportebat Aristotelem hoc ponere. 40 Amplius dicit quod substantia ignis est magis materialis: quod autem est magis materiale, est prius ipsa materia: quod est prius ipsa materia, est minus notum; elementa autem sunt materia proxima: ergo non minus nota: nam elementa immediate resolvuntur in materiam proximam. Ideo hæc responsio non est vera, nec etiam ad mentem philosophi. Dicit enim philosophus quod homogenea ista, ut metallica, sunt minus nota quam organica: non quia sint in composito, uel extra compositum; sed quia minus habent de forma & plus de materia: uiciniora enim sunt materiæ magis quam distantia à forma. Ad dubitationem igitur: primo sciendum, quod dicta Aristotelis non intelliguntur de qualibet operatione ipsius mixti, uel simplicis: nam ex primo de anima operationes communes non ducunt nos in cognitionem perfectam rei; sed in cognitionem indistinctam: oportet enim ad cognitionem perfectam rei & distinctam scire operationes proprias. Sed hic Aristoteles intelligit de operationibus propriis. Secundo debetis scire, quod magna est differentia inter mem- 50 brum

brum organicum & simile. nam organica prima oblatione cognoscuntur ex operatione & diuersitate suarum partium, quæ talem operationem habent; sicut manus cognoscitur ex quinario numero digitorum, quando per hoc est apta ad trahendum, retinendum & amplectendum: membra autem similia nullam habent distinctam figuram, & singularem, sed varias figuras recipiunt: ideo ex figura non possunt cognosci, sicut organica, nec ex eorum operatione. Quo stante, dico, quod membra organica sunt nobis magis manifesta quam non organica: & paruo discursu possumus hoc comprehendere, sed quod sit officium carnis, credo hoc difficillimum cogitatu. Scimus tamen nasum esse ad olfaciendum, oculum ad uidendum: hæc enim habent proprias figuras, ex quibus cognoscitur eorum utilitas & opinio: sed caro non habet figuram propriam, sed est receptiua multarum figurarum: sic etiam de auro, & plumbo, & magis etiam de elementis. Vnde, cum arguis, cognosco ignem comburere, uerum est quod cognoscimus ignem comburere; non tamen cognoscimus ex hoc comburere esse propriam operationem ipsius ignis, & an omne comburens & calefaciens sit ignis, ut aqua feruens, & later ignitus. Sic etiam de frigidis est dicendum. nam aqua est frigida, & frigefacit: non tamen sequitur quod omnia frigefacientia sint aqua: immo opium & papauer plus infrigidant quam aqua; tamen non sunt aqua. difficile enim ualde est cognoscere propriam operationem ipsius ignis. Dicit Aristoteles quod piscis, qui uocatur stella, plus adurit cum aliquid tangit, quam ignis: tamen uidetur uerisimile piscem stellam esse de natura aquæ, cum degat in ea. ideo difficile est cognoscere propriam operationem ignis. operationes autem propriæ organicorum deprehenduntur ex eorum figuris. Vnde quanto aliqua sunt habentia magis de forma, & distantia à materia: tanto magis erunt cognoscibilia. Et hunc credo fuisse intellectum Aristotelis.

FINIS.

D. O. M.

